

JAAAR
VERSLAG

INHOUD

BEGUNSTIGERS 12

PATRONEN 28

SCHENKERS EN LEGATOREN COLLECTIE 36

BERICHT VAN DE RAAD VAN TOEZICHT 44

BESTUURSVERSLAG 56

TENTOONSTELLINGEN EN PRESENTATIES 110

BRUIKLENNEN 120

AANWINSTEN 128

CONSERVEREN, RESTAUREREN EN ONDERZOEK 166

FELLOWS 182

PUBLICATIES 188

PUBLICATIES VAN MEDEWERKERS 190

PRESENTATIES EN LEZINGEN DOOR MEDEWERKERS 200

MEDEWERKERS IN DE MEDIA 222

EXTERNE ACTIVITEITEN VAN MEDEWERKERS 232

ORGANOGRAM 249

FINANCIËEL VERSLAG 252

WILLIAM A. GARNETT, MASS PRODUCTION HOUSING, LAKEWOOD CALIFORNIA, 1950 (DETAIL, P. 289)
BEN J. LOCHMAN, CARTE-DE-VISITE MET PORTRRET VAN EEN JONGEN (DETAIL, P. 131)
PAUL STRAND, PORCH SHADOWS, 1916 (DETAIL, P. 250) KOBAYAKAWA KIYOSHI, TIPSY (NO. 1) (DETAIL, P. 37)

bestudeerd

Clara bestudeerd

In every city Clara visits she is welcomed, picked and put down, discussed and shown. She is used to be in the center of attention and she is not shy to be in the center of attention. She is used to be in the center of attention and she is not shy to be in the center of attention. She is used to be in the center of attention and she is not shy to be in the center of attention.

Clara bestudeerd

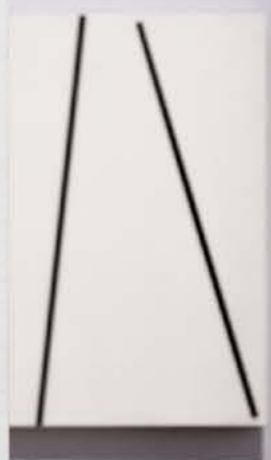
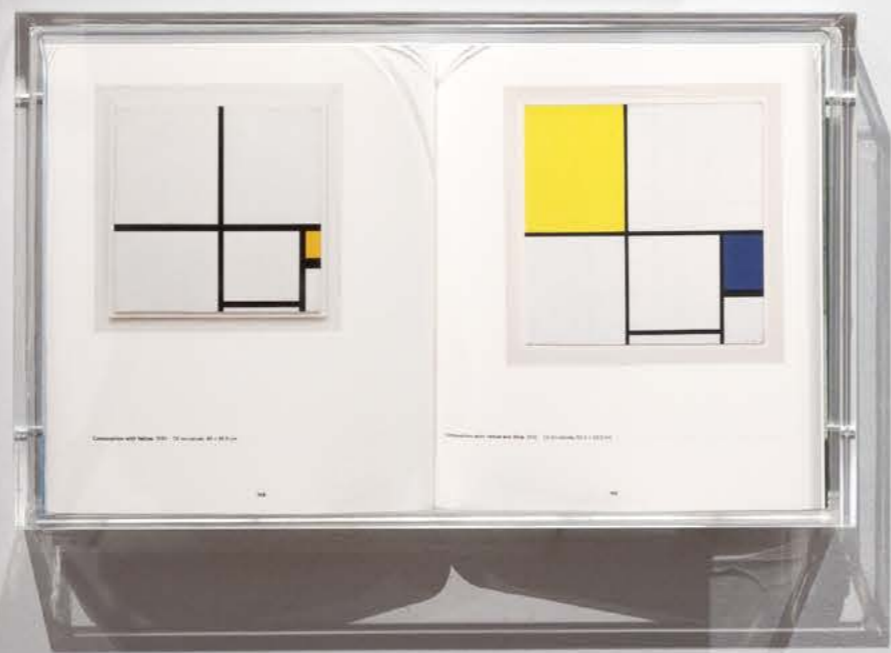
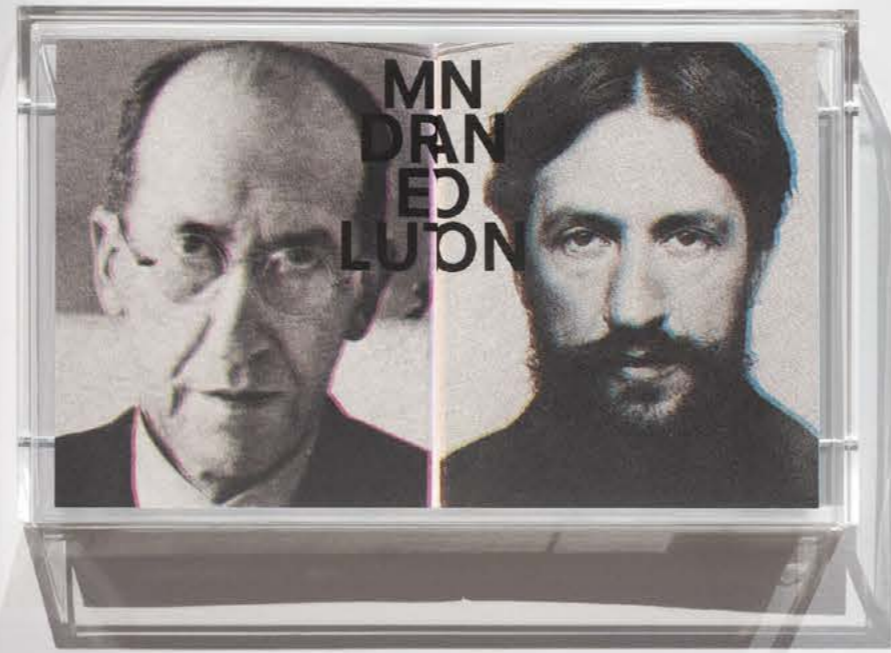
In every city Clara visits she is welcomed, picked and put down, discussed and shown. She is used to be in the center of attention and she is not shy to be in the center of attention. She is used to be in the center of attention and she is not shy to be in the center of attention. She is used to be in the center of attention and she is not shy to be in the center of attention.

Met de tentoonstelling *Clara de neushoorn* (30 september 2022 t/m 15 januari 2023) liet het Rijksmuseum zien hoe nieuwe kennis het beeld van de neushoorn veranderde en welke centrale rol kunstwerken hierin speelden (zie ook [p. 115](#)). De tentoonstelling werd mede mogelijk gemaakt door twee particuliere schenkers via het Rijksmuseum Fonds.

In de tentoonstelling *Onderkruipfels* (30 september 2022 t/m 15 januari 2023) was *Gravitational solitary semi-social solitary solitary Choreography LHS 477* (2019) van Tomás Saraceno te zien, een sculptuur gemaakt door vier spinnensoorten. Daarbij heeft Saraceno samen met de Arachnophilia Community An Open Letter for Invertebrate Rights (2020–heden) samengesteld met het

verzoek de spinnen in het Rijksmuseum te erkennen en te respecteren. Tijdens de tentoonstelling werd het gebruik van stofzuigers en plumeaus in meerdere ruimtes beperkt, zodat spinnen die al woonachtig waren in het Rijksmuseum, vrij hun web konden weven (zie ook pp. 24–25, 114, 220–221). De tentoonstelling werd mede mogelijk gemaakt door de Don Quixote Foundation via het Rijksmuseum Fonds en Stichting Thurkowfonds.

Onder de titel *Irma Boom Kunst + Boeken* was vanaf 11 november 2022 in de afdeling 20ste eeuw een presentatie gewijd aan boekontwerpen van Irma Boom. Meer dan 30 van haar boeken waren te zien naast kunstwerken uit de Rijksmuseumcollectie, werken die zij als inspirerend voorbeeld beschouwt of waarmee zij een sterke affiniteit heeft. Met deze presentatie werd de ruim twintigjarige samenwerking met Irma Boom gevierd (zie ook [pp. 116–117](#)).

BEGUNSTIGERS

BEGUNSTIGERS

Ministerie van Onderwijs, Cultuur & Wetenschap

Royal Philips, founder
VriendenLoterij, hoofdsponsor
ING, hoofdsponsor
KPN, hoofdsponsor

Airbnb, partner
• Gezamenlijke activatie voor Amsterdammers
• Bijdrage Operatie Nachtwacht

AkzoNobel/Sikkens, hoofdpartner
• Hoofdpartner Operatie Nachtwacht
• Levering Sikkens-verf voor de muren in het Hoofdgebouw & de Philipsvleugel
• Preferred supplier

AXA XL, partner
• Nacht van de Geschiedenis

Baker McKenzie Amsterdam N.V., sponsor
• Aankopen 20ste-eeuwse fotografie

Bloomberg, partner
• Partner op het gebied van technologie en innovatie
• Bijdrage aan het verder ontwikkelen van het opendata-platform Rijksstudio

Cisco, partner
• Infrastructuur voor spraak en data, en gratis wifi in het Rijksmuseum

Dell, sponsor
• Data opslagtoepassingen voor Rijksstudio en Operatie Nachtwacht
• Preferred supplier

Heineken, sponsor
• Algemene bijdrage
• Gezamenlijke marketingactivatie
• Preferred supplier

ING, hoofdsponsor
• Algemene bijdrage
• Partner uitbreiden en verspreiden van digitale programmering
• Hoofdsponsor Rijksmuseum Schiphol

Internationale School Eerde, sponsor
• Teekenschool

Jacobs Douwe Egberts NL B.V., sponsor
• Algemene bijdrage
• Preferred supplier

JCDecaux, partner
• Media-uitingen

KLM Dutch Royal Airlines, sponsor
• Transport van kunstobjecten en vervoer van medewerkers

KPN, hoofdsponsor
• Draagt bij aan de technologische en communicatieve wensen van het Rijksmuseum, onder meer met producten en diensten in het museum, maar ook op het gebied van dataverkeer, dataopslag en mobiele en vaste telefonie
• Digitale partner van Operatie Nachtwacht

Lucas Bols, partner
• Leverancier producten voor events

Pon Holdings B.V., sponsor
• Aankopen collectie 20ste-eeuwse beeldende kunst
• Partner tuintentoonstelling
• Mobiliteitspartner 'Nachtwacht on Tour'

Rituals Cosmetics Enterprise B.V., sponsor
• Aziatische Kunst

Royal Philips, founder
• Algemene bijdrage
• Partner 'Nachtwacht on Tour'
• Kunstluister podcasts
• Preferred supplier

Royal Talens, partner
• Producten voor de Teekenschool
• Bijdrage aan Prachtpakket
• Preferred supplier

ThiemeMeulenhoff, partner
• Educatieve programmering gericht op het onderwijs
• Bijdrage aan en in samenwerking *Revolusi*-lesmateriaal uitgebracht

VolkerWessels
Algemene bijdrage

VriendenLoterij, hoofdsponsor
• Rijksmuseumbus 'Alle kinderen naar *De Nachtwacht*' (uit geormerkte bijdrage)
• Project *Muziek in het Rijks* (extra project-bijdrage)
• Bijdrage aankoop Giovanni Battista Foggini, *Mercurius ketent Prometheus*, 1685–1710
• Bijdrage aankoop Rembrandt van Rijn, *De vaandeldrager*, 1636

RIJKSMUSEUM CLUB

ir. Abe Bonnema Stichting
ADHD Praktijk Pietje Bell
AFAS Software
AXA-IM
AXA XL
Bloomberg
Businessbase
Capgemini Nederland BV
Cartier Nordics & Benelux
De Hoge Dennen Capital
De Nederlandsche Bank
Dehora
Deloitte Belastingadviseurs BV
DLA Piper Nederland
Edge Technologies
FedEx
Guerrilla
Herman Rutgers Executive & Interim Search
Hogan Lovells International LLP
Huawei
Intertrust
Janssen de Jong Groep
JLL
Keesing Media Group
Kuijpers
Legal People
Loavies Fashion Group
MAS Dienstverleners B.V.
Newzoo
Oyens & Van Eeghen
PwC Accountants
Q42
Quore Capital
Spirit Hosting & Promotions
Stibbe
Stichting Wow-Amsterdam
Teslin Capital Management BV
Tony's Chocolonely
ToornendPartners
ULC Technisch Beheer
United Foundation
UNStudio
ValueBlue
VLC & Partners

INSTITUTIONELE FONDSEN

Consulaat-Generaal van het Koninkrijk der Nederlanden in New York
• Bijdrage capsuletentoonstelling *Slavernij* (2023)

DutchCulture
• Bijdrage publieksprogrammering met ruimte voor dialoog bij tentoonstelling *Revolusi!*

The European Fine Art Foundation (TEFAF)
• Materiaal-technisch onderzoek ondersteunend voor het Scientific Research Team

Fonds 21
• Hoofdbegunstiger Teekenschool
• Aanstelling Junior educatoren (2022–2025)

Gieskes-Strijbis Fonds
• Bijdrage symposium Glasdegradatie

Huygens Instituut – KNAW
• Bijdrage *Nacht van de Geschiedenis 2022*

Japan Foundation
• Bijdrage tentoonstelling *Modern Japans Lak*

Koninklijk Nederlands Historisch Genootschap
• Bijdrage *Nacht van de Geschiedenis 2022*

Andrew W. Mellon Foundation
• Aanstelling Fellows Namrata Kanchan (2021–2022), Suzanne Kooloos (2021–2022), Maddalena Alvi (2021–2022), Marie Yasunaga (2022–2023) en Urna Mukherjee (2022–2023)
• Bijdrage NICAS

Mondriaan Fonds
• Bijdrage tentoonstelling *Revolusi!*

NIOD Instituut voor Oorlogs-, Holocaust- en Genocidestudies – NIOD-KNAW
• Bijdrage *Nacht van de Geschiedenis 2022*

Permanente Vertegenwoordiging van het Koninkrijk der Nederlanden bij de Vereniging Naties in New York
• Bijdrage capsuletentoonstelling *Slavernij* (2023)

Prins Bernhard Cultuurfonds
• Aanstelling conservator glas Maartje Brattinga, uit het door het Prins Bernhard Cultuurfonds beheerde Hugo van Win Glasfonds

Pruikenburg Fonds

- Bijdrage aanstelling conservator 18de-eeuwse Nederlandse schilderkunst en schilderijlijsten Josephina de Fouw

Samuel H. Kress Foundation

- Bijdrage Summer School 2022 (samenwerking Rijksmuseum, Universiteit van Amsterdam en Bard Graduate Center)

Stichting Black Achievement Month

- Bijdrage *Nacht van de Geschiedenis 2022*

Stichting Dioraphte

- Aanstelling onderzoeker conservering metaal Arie Pappot (NICAS)

Stichting Edwin Bouw Fonds

- Publicatie *Rijksmuseum. Onbeperkt toegankelijk*

Stichting R.C.O.A.K.

- Brievenproject voor ouderen

Stichting Thurkowfonds

- Bijdrage publicatie *Onderkruipsels*

Terra Foundation

- Aanstelling Fellows in American Photography Natalie Zelt (2021–2022) en María Beatriz H. Carrión (2021–2022)

The Tiffany & Co Foundation

- Aanstelling conservator juwelen Suzanne van Leeuwen

VandenEnde Foundation

- Project *Rijksmuseum Soundtracks*

Vereniging Rembrandt

- Bijdrage aankoop Rembrandt van Rijn, *De vaandeldrager*, 1636

vfonds

- Bijdrage publieksprogrammering met ruimte voor dialoog bij tentoonstelling *Revolusi!*

F.G. Waller-Fonds

- Aankopen Rijksprentenkabinet

RIJKSMUSEUM FONDS

Het Rijksmuseum Fonds is een onafhankelijke stichting die in de meest brede zin van het woord steun verleent aan het Rijksmuseum. Elke schenking, klein of groot, aan het Rijksmuseum Fonds is zeer welkom. Particulieren die specifieke verzamelgebieden, collecties of andere activiteiten van het Rijksmuseum willen versterken, kunnen door middel van een financiële bijdrage een Fonds op Naam oprichten of een gelabelde schenking doen. Het Rijksmuseum Fonds beheert de gelden, en het bestuur van het Rijksmuseum Fonds ziet toe op de besteding. Hieronder volgt het overzicht van aankopen, aanstellingen en projecten van alle Fondsen op Naam en gelabelde schenkingen, in volgorde van oprichtings-/schenkingsdatum. Een fonds of een schenking waarvan uitsluitend de naam wordt vermeld, is inmiddels ten volle aangewend.

J.W. Edwin vom Rath Fonds

M.J. Drabbe Fonds

Paul Huf Fonds

Het realiseren van aankopen voor de Nationale Fotocollectie

- Bijdrage aankoop van een collectie vroege internationale reclamefotografie (1850–1910) en een collectie vroege fotomechanische afdrucken en drukplaten, overgang van prentkunst naar fotografie (1839–1870)

Veluvine Molijn de Groot Fonds

Goslings NieuwBeerta Fonds

Ten behoeve van het in stand houden en uitbreiden van de collectie Japanse prenten, in het bijzonder surimono, ten behoeve van het Rijksprentenkabinet

- Aankoop prent door Hiroshige en twee prenten van Kuniyoshi
- Aankoop twee surimono en een surimono-album (afgerond in 2023)

Suman Fonds

Het bevorderen van de toegankelijkheid van het Rijksmuseum voor Engelstalige kinderen

Ebus Fonds

Het verlenen van steun in de meest brede zin van het woord aan de collectie middeleeuwse kunst in het Rijksmuseum

- Bijdrage aankoop Jan van Doorne (III), *Crucifix*, ca. 1640–1660

Gerhards Fonds

Bank ten Cate & Cie Fonds

Ten behoeve van aankoop, restauratie en onderzoek van en naar textiel voor het interieur

Scato Gockinga Fonds

Ondersteunt de collectie scheepsmodellen in het Rijksmuseum in de meest ruime zin van het woord

Angelina Ognibeni – Jan van Hulsen

Frits en Phine Verhaaff Fonds

Manfred & Hanna Heiting Fonds

Johan Huizinga Fonds

Ten behoeve van een optimale presentatie van het cultureel-historisch erfgoed van Nederland in het Rijksmuseum

- Aanstelling Fellows Miel Groten (2021–2022) en Céline Zaepffel
- Aankoop Lou Manche, *Herlevend Nederland / Tentoonstelling keuze uit de verzameling Schuilenburg*, Nederland, 1942
- Aankoop schilderij Jan Henrik Verheijen, *Marktscène met een tentoonstelling van de wonderen uit de nieuwe wereld*, 1820
- Bijdrage aankoop Kees de Goede, 20 uit een serie van 50 astrale tekeningen (afgerond 2023)

Receptuurboeken Fonds

Aankoop, restauratie, onderzoek en onderwijs ten behoeve van receptuurboeken en handleidingen voor de kunstenaar

- Aankoop verschillende receptuurboeken

Sem Presser Fonds

A.E. van Kampen Fonds

Bas ten Haaf Fonds

Ten behoeve van het optimaal toegankelijk maken van het Rijksmuseum voor mindervalide en lichamelijk gehandicapte bezoekers

- Aanstelling manager toegankelijkheid Cathelijne Denekamp
- Aanstelling medewerker fysieke en mentale diversiteit in de collectie Marte Sophie Meessen (start 2023)

Van der Vossen-Delbrück Fonds

Ten behoeve van aankoop, restauratie en onderzoek van kunsttheoretische en kunsttechnologische bronnen

Sara Geertruida Aalders-Huender Fonds

Ten behoeve van de collectie kant

- Aankoop set van 1 tafellaken en 12 servetten van linnendamast met het verhaal van de profeet Jonas, Noordelijke Nederlanden, ca. 1590–1620

Maria Adriana Aalders Fonds

Ten behoeve van de collectie vaderlandse geschiedenis en de collectie Nederlands cultureel erfgoed

J.A.J. en M.A. Risseeuw Fonds

(opgericht door mevrouw M.A. Risseeuw)

Ten behoeve van aankoop, restauratie en tentoonstellingen van schilderijen en aquarellen uit de periode van de Haagse School

Willy van der Mandele Fonds

Ten behoeve van restauratie en onderzoek van schilderijen en de afdeling Aziatische Kunst en al hetgeen daarmee verband houdt of daarvoor bevorderlijk kan zijn

- Restauratie Japanse kamerschermen

Knecht-Drenth Fonds

Ten behoeve van aankoop van Nederlands gelieerde schilderkunst, beeldhouwkunst en/of werken op papier uit de 20ste en 21ste eeuw

- Aankoop vier tekeningen van Maarten van Dreven (1941–2001)
- Aankoop elf tekeningen van Otto Egberts (1949–2019)
- Bijdrage aankoop Kees de Goede, 20 uit een serie van 50 astrale tekeningen (afgerond 2023)

Migeliën Gerritzen Fonds

Ten behoeve van educatieve activiteiten voor de afdeling Conservering & Restauratie in de meest brede zin van het woord

- Aanstelling Fellows Wouter Soudan (2020–2022) en Džemila Šero (2022–2023)

Staal aan Zee, Tata Steel IJmuiden B.V.

Sylvia en Carel Willink Fonds

Ten behoeve van het bestuderen, restaureren, verwerven en uitdragen van het werk van Carel Willink

Bestuursfonds Hollandse Meesters

Ten behoeve van educatieve programma's, projecten en middelen

- Bijdrage organisatie theatrale rondleiding voor primair onderwijs 'Help! De muziek is zoek'

Johanna Kast-Michel Fonds

Ondersteunt opleidingsmogelijkheden, onderzoek en uitvoering van projecten voor restauratoren

- Bijdrage Operatie Nachtwacht
- Bijdrage project consolidatie 19de-eeuws verlakt blik, gebruikt als attributen in het atelier van schilder Alexander Hugo Bakker Korff

VandenBroek Foundation

Ten behoeve van Canonproject Publiek & Educatie: 'Expeditie Rijksmuseum'

- Programma 'Expeditie Rijksmuseum'

Virtutis Opus Fonds

Ten behoeve van de aanstelling van een conservator en restaurator voor het behoud van en wetenschappelijk onderzoek naar de collectie marinemodellen

- Aanstelling conservator Jeroen ter Brugge
- Bijdrage project röntgenonderzoek aan de collectie van het Rijksmuseum

Flora Fonds

Ten behoeve van de collectie Aziatische kunst van het Rijksmuseum

- Aanstelling afdelingsassistent beeldende kunst Denise Campbell
- Bijdrage organisatie lezingenmiddag *Modern Japans Lak* (3 juli 2022)
- Onderzoek kamerschermen

Fonds 1975

Maakt werving mogelijk ten behoeve van de collectie documentairefotografie

Dr. Anton C.R. Dreesmann Fonds

Stelt promovendi kunstgeschiedenis van de University of Pennsylvania in staat om dissertatieonderzoek te verrichten bij het Rijksmuseum

- Aanstelling Fellows Ryan Eisenman (2021–2022) en Erin Wrightson (2022–2023)

Irma Theodora Fonds

Ten behoeve van het ondersteunen van projecten in de meest brede zin van het woord

- Bijdrage Operatie Nachtwacht

Familie M.B.T. de Groot**H&H Fonds**

Ten behoeve van educatie

- Bijdrage aanstelling manager toegankelijkheid Cathelijne Denekamp

Fonds Delfts Aardewerk

Ten behoeve van het garanderen en overdragen van kennis van Nederlands en specifiek Delfts aardewerk in het Rijksmuseum

Fonds De Haseth-Möller

Ten behoeve van de bevordering van de 18de-eeuwse schilderkunst en kunstnijverheid, met name op het gebied van onderzoek en opleiding

- Bijdrage conservator 18de-eeuwse Nederlandse schilderkunst en schilderijlijsten Josephina de Fouw

Linda H. Kaufman en George M. Kaufman**Corrie Bleekemolen Juwelenfonds**

Ten behoeve van de collectie juwelen van het Rijksmuseum

- Aankoop ring met arabesken, ca. 1620–1640

van Marle Fonds

Ten behoeve van restauratie, conservering en onderzoek binnen de discipline van werken op papier

- Bijdrage project röntgenonderzoek aan de collectie van het Rijksmuseum

Fonds de Zuidroute

- Ten behoeve van activiteiten en initiatieven die betrekking hebben op de geschiedenis of historische objecten verbonden aan de periode van de VOC en/of WIC

Familie Staal Fonds

Ten behoeve van de aanstelling van een research analist

- Aanstelling Alba Alvarez

Don Quixote Foundation

Ten behoeve van de jaarlijkse beeldtentoonstelling in de Rijksmuseumtuinen

- Tentoonstelling *Barbara Hepworth in de Rijksmuseumtuinen*
- Bijdrage tentoonstelling *Onderkruipsels*

Bervoets Fonds

Ten behoeve van een conservator Japanse prenten

- Aanstelling Marije Jansen

Vincent Mentzel Fonds

Ten behoeve van het toegankelijk maken van het fotojournalistieke werk in de collectie van het Rijksmuseum

Fonds Beukenhorst

Ten behoeve van wetenschap en educatie in de meest brede zin van het woord

- Bijdrage Summer School 2022 (samenwerking Rijksmuseum, Universiteit van Amsterdam en Bard Graduate Center)

Paul en Hanneke Van Den Hoek Fonds

Ten behoeve van de afdeling Conservering & Restauratie

Freek & Hella de Jonge Fonds**Ernst Nijkerk Fonds**

Ten behoeve van educatie, onderzoek en aankoop van de collectie zilver van het Rijksmuseum en in het bijzonder Amsterdams zilver

The de Vink Foundation

Ten behoeve van educatieve projecten in de Teekenschool

- Bijdrage Teekenschool
- Bijdrage project 'Document Nederland Junior 2022'

Stichting Kramer-Lems

Ten behoeve van conservering, restauratie & onderzoek en educatie van diverse deelcollecties

- Aanstelling conservator muziekinstrumenten Giovanni Paolo Di Stefano
- Aanstelling technisch analist Judith van der Brugge-Mulder

Charlotte en Joop van Caldenborgh**Henri en Winnie Wientjes****Stichting Beau Lieu et Beaux Arts****Willem F.C. Stevens Fonds**

Ten behoeve van educatieve activiteiten van de afdeling Conservering & Restauratie

Decorative Art Fund

Ten behoeve van stimulering van de bestudering en presentatie van de decoratieve kunsten in het Rijksmuseum door verwerving mogelijk te maken van Europese ontwerp- en ornament-tekeningen uit de 16de t/m 19de eeuw

- Aankoop diverse ontwerp-tekeningen

Ton en Judy van Heuzen-Dijksma Fonds

Ten behoeve van de collectie zilver en ijsgezichten in de meest brede zin van het woord

Bert & Lammie Fonds**Elise Wessels Fonds**

Ten behoeve van de Japanse prentencollectie van het Rijksmuseum

- Aanstelling catalogiseerder Maureen de Vries voor de in 2022 geschonken Japanse prenten uit de collectie van Elise Wessels

Fonds Haute Couture

Ten behoeve van onderzoek naar, aankoop en behoud van de collectie kostuums en textiel in de meest brede zin van het woord

Het Autobinck Fonds

Ten behoeve van het onderzoeks- en restauratieproject van Rembrandts meesterwerk *De Nachtwacht*

- Bijdrage Operatie Nachtwacht

De Grimmschors**Irina & Marcel van Poecke Foundation**

Ten behoeve van het Rijksmuseum in de meest brede zin van het woord

- Bijdrage project 'Integratielaag – Eerste Fase' als onderdeel van 'Collectie Online 2.0'
- Bijdrage project online-bestandscatalogus *Dutch Paintings of the Seventeenth Century* als onderligger voor 'Collectie Online 2.0'

Familie Van Ogtrop Fonds

Ten behoeve van onderzoek en analyse van de collectie Italiaanse kunst

- Bijdrage project bestandscatalogus Italiaanse schilderijen
- Bijdrage Operatie Nachtwacht

Willem Jan Hacquebord en Houkje Anna Brandsma**Gerard Krans****Familie W. Cordia****Stefanie Georgina Alexa Nühn Fonds**

Ten behoeve van aankoop van (internationale) documentairefotografie

- Aankoop ontwikkelgelatinedruk Dawoud Bey, *Night Coming Tenderly, Black #21 (Farmhouse and Picket Fence II)*, Cleveland, 2017

The Bennink Foundation

Ten behoeve van het ondersteunen van projecten in de meest brede zin van het woord

- Aanstelling junior onderzoeker Conservering & Restauratie Jorien Duivenvoorden
- Bijdrage Operatie Nachtwacht

Hannes Postma Fonds

Ten behoeve van het conserveren en toegankelijk maken van werk (bij voorkeur op papier) van Hannes Postma, zowel nationaal als internationaal

Jan & Trish de Bont

- Bijdrage onderzoeksproject naar fotograaf Ed van der Elsen ter voorbereiding op de grote overzichtstentoonstelling in 2026

Rijsterborgh Fonds

Ten behoeve van kunst uit de periode van de 17de eeuw in de meest brede zin van het woord

Otto van Noppen Fonds

Ten behoeve van kunst uit het jaar 1900 in de meest brede zin van het woord

- Aankoop elf tekeningen van Willem Arondéus naar de Rubaiyat

Elles Nansink Fonds

Familie Verbeek Fonds

Fonds Dirk Jan van Orden

Ten behoeve van kunst uit de periode van de 17de eeuw in de meest brede zin van het woord, waaronder begrepen het geven van voorlichting over het belang van de 17de eeuw voor de Nederlandse samenleving

- Bijdrage project heraldisch onderzoek van ornamenttekeningen

Marjon Ornstein Fonds

Pot Family Foundation

Joost Meijers Fonds

Fonds de Appel

Ten behoeve van het ondersteunen van projecten in de meest brede zin van het woord

Luca Fonds

Ten behoeve van het project aangaande de restauratiegeschiedenis

- Bijdrage Operatie Nachtwacht

I.Q. van Regteren Altena Fonds

Ten behoeve van aankopen van tekeningen en aquarellen op papier vervaardigd vóór 1899 door Hollandse en Vlaamse kunstenaars voor de collectie van het Rijksprentenkabinet

- Aankoop tekening Hendrik Pothoven, *Portret van een jonge bediende, vermoedelijk Guan Anthony Sideron*, Amsterdam, ca. 1780
- Aankoop Eelke Jelles Eelkema, Albertus Jonas Brandt, e.a., *Diverse studies van bloemen en planten*, ca. 1815–1830

E.H. en L.L. Ariëns Kappers Fonds

Ten behoeve van het Rijksprentenkabinet voor aankopen van prenten en tekeningen

Familie Krouwels Fonds

Ten behoeve van het ondersteunen van projecten in de breedste zin van het woord

- Bijdrage onderzoeksproject naar fotograaf Ed van der Elsen ter voorbereiding op de grote overzichtstentoonstelling in 2026

Henry M. Holterman Fonds

Ten behoeve van educatieve programma's en projecten voor de jeugd

- Bijdrage Operatie Nachtwacht
- Bijdrage ontwikkeling educatief materiaal en programma bij tour door de provincies van Nederland van Rembrandts *De vaandel-drager* (2022–2023)
- Bijdrage project 'Digital Learning'
- Bijdrage project online-bestandscatalogus *Dutch Paintings of the Seventeenth Century* als onderligger voor 'Collectie Online 2.0'

Bert en Joos Mastenbroek Fonds

Ten behoeve van projecten met betrekking tot het verwerven, restaureren en toegankelijk maken van de collectie

- Aanstelling Bieke van der Mark, onderzoeker project 'Quellinus at work. Onderzoek naar de werkpraktijk in een van Europa's grootste 17de-eeuwse beeldhouwateliers'

Familie van Heel Fonds

Ten behoeve van educatie, onderzoek en aankopen op het gebied van de collectie fotografie

- Aanstelling Nitish Soundalgekar voor het onderzoeksproject naar de verzameling Indiase fotografie in de collectie van het Rijksmuseum
- Bijdrage aankoop van een collectie vroege internationale reclamefotografie en een collectie vroege fotomechanische afdrukken en drukplaten, overgang van prentkunst naar fotografie (1839–1914)

Prachtnacht Fonds

Ten behoeve van het mogelijk maken van de jaarlijkse Prachtnacht in het Rijksmuseum voor kinderen die niet in staat zijn om het museum te bezoeken tijdens reguliere openingstijden

- Prachtpakket voor kinderafdelingen in ziekenhuizen in Nederland

Nan van Andel Fonds

Jessy & Betty Blumenthal Fonds

Ten behoeve van het Rijksmuseum in de meest brede zin van het woord

- Aanstelling junior restaurator textiel Marjolein Koek ten behoeve van de begeleiding fotografie kostuums en grote textilia m.b.t. digitalisering kostuumcollectie

LOBA Fonds

H.C.N. Munnig Schmidt Fonds

Ten behoeve van de maritieme collectie van het Rijksmuseum

- Bijdrage onderzoek Spiegelversiering Royal Charles

Familie Vermaat

De heer H.B. van der Ven

- Aankoop diverse ontwerptekeningen
- Bijdrage aankoop Giovanni Battista Foggini, *Mercurius ketent Prometheus*, 1685–1710

Mevrouw drs. M.C.E. Aarts

Ten behoeve van de bibliotheek

- Aankoop boek Caspar Stoll, *Natuurlyke en naar 't leeven naauwkeuring gekleurde afbeeldingen en beschryvingen der Cicaden en Wantzen, In alle vier deelen der waereld Europa, Asia, Afrika, en America*, 1780–1788
- Aankoop kunstenaarshandboek uit een serie van vier door Tia Blassingame, *Colored: a handbook*, 2020

De heer en mevrouw Abraham-Loewenstein

Ten behoeve van educatie in het Rijksmuseum

- Bijdrage organisatie theatrale rondleiding voor primair onderwijs 'Help! De muziek is zoek'

Van Liemt-Gratama Fonds

Ten behoeve van de maritieme collectie in de meest brede zin van het woord

- Onderzoek en publicatie manuscript *Verzameling der vlaggen by alle natien in gebruik*

Stichting Victor Heiloo

Cevat Fonds

Ten behoeve van restauratie, conservering en onderzoek van kunst uit de 17de eeuw

- Bijdrage Operatie Nachtwacht

De heer en mevrouw Van der Burg

Ambaum Haks Fonds

Ten behoeve van het verwerven en beheren van toegepaste kunst en kunstnijverheid uit de 19de en 20ste eeuw

- Aankoop Carel Breijtspraak, Speeltafel, Amsterdam, ca. 1820. Mahoniehout gefineerd op massief eikenhout

Stichting Gifted Art

Anita Nijboer Fonds

Ten behoeve van het Rijksmuseum in de meest brede zin van het woord

- Bijdrage aankoop Rembrandt van Rijn, *De vaandeldrager*, 1636

Hans & Hedy de Klerk

Ten behoeve van het Rijksmuseum in de meest brede zin van het woord

- Bijdrage aankoop Rembrandt van Rijn, *De vaandeldrager*, 1636

Biamond Nassiri Fonds

Ten behoeve van educatieve projecten van het Rijksmuseum voor leerkrachten van bij voorkeur basisscholen

- Lerarenfeest 2022

Ad en Dieuwke de Ruiters-Dokkum Fonds

Ten behoeve van restauratie van beeldhouwwerken en schilderijen

J.J. Staargaard Fonds

Ten behoeve van de verwerving van en onderzoek naar Tibetaanse kunst in het Rijksmuseum

Marque Joosten & Eduard Planting Fonds

Ten behoeve van aankoop, onderzoek, educatie en al hetgeen meer dat betrekking heeft op de collectie fotografie

- Bijdrage voorbereiding en onderzoek tentoonstelling Amerikaanse fotografie (gepland in 2025)
- Bijdrage aankoop van een collectie vroege internationale reclamefotografie en een collectie vroege fotomechanische afdrukken en drukplaten, overgang van prentkunst naar fotografie (1839–1914)

Piek-den Hartog Fonds

Ten behoeve van educatieve projecten, in het bijzonder uit de periode van Rembrandt

- Bijdrage Operatie Nachtwacht

Elisabeth Art Foundation

Ten behoeve van projecten in het Rijksmuseum die kunst en mensen bijeenbrengen

- Ontmoeting in het Rijksmuseum
- Nachtwacht on tour 2022

Daniël Marot Fonds

Ten behoeve van de ondersteuning en financiering van activiteiten, onderzoek en projecten ten behoeve van interieurs en toegepaste kunst bij voorkeur voor 1900

- Daniël Marot Lezing 2022

Stichting Saphir

Ten behoeve van het Rijksmuseum Junior Fellowship

- Rijksmuseum Junior Fellowship 2022

Dick Mooij Fonds

Ten behoeve van de collectie Aziatische kunst van het Rijksmuseum, in het bijzonder de collectie netsuke

- Aankoop netsuke in de vorm van een tijger, ca. 1825

Broere Charitable Foundation**Joost en Carin Scholten Fonds**

Ten behoeve van het verwerven van (kunst) historische objecten voor de collectie van het Rijksmuseum

Wim Vehmeijer Fonds

Ten behoeve van aankopen voor de bibliotheek van het Rijksmuseum, waarbij de voorkeur uitgaat naar bijzondere boeken die een belangrijke bijdrage leveren aan de variëteit aan onderzoeksgebieden van het Rijksmuseum

- Aankoop zestien 18de- en 19de-eeuwse almanakken van uitgeverij Van Zwaamen & Thompson

Emmel Fonds

Ten behoeve van de tweejaarlijkse Marjan Unger Lezing

Florasina Fonds

Ten behoeve van het stimuleren van innovatie-technieken voor conservering en restauratie

- Bijdrage project ‘klimaatonderzoek historische houten panelen’

Jan en Caroline van der Waals-Hissink Fonds

Ten behoeve van de ondersteuning, in de geest van Jan van der Waals, van onderzoek met betrekking tot de productie, verspreiding, ontvangst en het gebruik van het gedrukte beeld (1450–1900) en hier uit voortvloeiende publicaties, tentoonstellingen en andere projecten

- Ondersteuning proefschrift Jeroen Luyckx naar de Antwerpse prentmaker en uitgever Hans Lieftrinck I (ca. 1515–1573) en familie

Marjorie and Jeffrey A. Rosen

Ten behoeve van het onderzoeks- en restauratieproject van Rembrandts meesterwerk

De Nachtwacht

- Bijdrage Operatie Nachtwacht

Seascape Fund

Ten behoeve van de aankoop van zeegezichten voor de fotografielcollectie van het Rijksmuseum

Piet van der Slikke & Sandra Swelheim

Ten behoeve van het onderzoeks- en restauratieproject van Rembrandts meesterwerk

De Nachtwacht

- Bijdrage Operatie Nachtwacht

Familie De Rooij

Ten behoeve van het onderzoeks- en restauratieproject van Rembrandts meesterwerk

De Nachtwacht

- Bijdrage Operatie Nachtwacht

Dina & Kjell Johnsen

Ten behoeve van het onderzoeks- en restauratieproject van Rembrandts meesterwerk

De Nachtwacht

- Bijdrage Operatie Nachtwacht

Familie D. Ermia

Ten behoeve van het onderzoeks- en restauratieproject van Rembrandts meesterwerk

De Nachtwacht

- Bijdrage Operatie Nachtwacht

C.L. Carvalho-Heineken

Ten behoeve van het onderzoeks- en restauratieproject van Rembrandts meesterwerk

De Nachtwacht

- Bijdrage Operatie Nachtwacht

Nachtwacht Fonds

Ten behoeve van het onderzoeks- en restauratieproject van Rembrandts meesterwerk

De Nachtwacht

- Bijdrage Operatie Nachtwacht

Fonds Objectief Nederland

Ten behoeve van aankopen van foto's met betrekking tot Nederland die nog niet tot de canon behoren, voor de fotografiecollectie van het Rijksmuseum

- Aankoop van 66 foto's van Gerco de Ruijter met als thema het Nederlands landschap

Mevrouw A.C. den Drijver

Ten behoeve van de aankoop van een door Herman Doomer gebouwde ebbenhouten kast, ca. 1632

TIQ Fonds (Tuinieren met IQ)

Ten behoeve van een opleiding van hoveniers in de Rijksmuseumtuinen

- Opleiding en stageplaatsen aspirant-hoveniers

Boekrestauratie Fonds

Ten behoeve van de restauratie van boeken uit de collectie van de bibliotheek van het Rijksmuseum

Zusjes Nieuwbeerta Fonds

Ten behoeve van het tijdschrift Slavernij voor alle groepen 8 van het Primair Onderwijs en de eerste klassen in het Voortgezet Onderwijs

Fonds Sascha Ladenius

Ten behoeve van 18de- en 19de-eeuwse kunstnijverheid van met name kostuum, textiel en meubelen

- Aankoop set 19de-eeuws linnendamast met gezicht op Huis De Voorst (geformaliseerd in 2023)

Conrad Whelan 42 Fund

Ten behoeve van aankopen, educatieve projecten, onderzoek en restauratie in het Rijksmuseum

- Bijdrage aankoop Rembrandt van Rijn, De vaandeldrager, 1636
- Bijdrage onderzoeksproject naar fotograaf Ed van der Elsen ter voorbereiding op de grote overzichtstentoonstelling in 2026

Hans & Jacqueline van der Linden-Piret Fonds

Ten behoeve van de rondleiders en rondleidingen van het Rijksmuseum

‘Vrouwen van het Rijksmuseum’ Fonds

Ten behoeve van onderzoek, educatie, publicaties, aankopen en al hetgeen meer dat betrekking heeft op het vergroten van de zichtbaarheid van vrouwen in de (Nederlandse) cultuurgeschiedenis in relatie tot de collectie van het Rijksmuseum

- Aanstelling wetenschappelijk medewerker vanuit de afdeling Geschiedenis Marion Anker
- Aanstelling wetenschappelijk medewerker vanuit het Rijksprentenkabinet Laurien van der Werff
- Organisatie symposium ‘Women in the Museum’, 2022
- Bijdrage herontwikkeling rondleiding ‘Vrouwen in het Rijksmuseum’
- Aankoop tekening Annie Roland Holst-de Meester, Vervallen begraafplaats in Seewalchen am Attersee, 1933

Het Rode Beuk Fonds

Ten behoeve van Middeleeuwse kunst

- Bijdrage restauratie schilderij Cornelis Massijs, De gelijkenis van de verloren zoon, 1538

Familie Meijer

Ten behoeve van de optimalisatie van het online collectiebeheer binnen de Rijksmuseum website

- Bijdrage project ‘Collectie Online 2.0’

Steven Schuurman

Ten behoeve van de optimalisatie van het online collectiebeheer binnen de Rijksmuseum website

- Bijdrage project ‘Collectie Online 2.0’

Machteld Vos & Willem Sijthoff Fonds

Ten behoeve van het Vrouwen van het Rijksmuseum project

Susi Zijderveld Fonds

Ten behoeve van het Vrouwen van het Rijksmuseum project

Joke en Dick Veeze

Onderzoek ten behoeve van de te verschijnen publicatie stanley brouwn index

Rijksmuseum International Circle

Ten behoeve van diverse projecten in het Rijksmuseum in de meest brede zin van het woord

- Bijdrage aankoop Rembrandt van Rijn, *De vaandeldrager*, 1636

OVERIGE SCHENKERS VAN VERMOGEN**De heer en mevrouw Beuth-Asses**

- Bijdrage aanstelling wetenschappelijk medewerker Eddy Schavemaker ten behoeve van het project 'Bestandscatalogi Vlaamse schilderkunst en Nederlandse schilderkunst deel 1 & 2'

De heer en mevrouw De Bruijn-Greve

- Bijdrage publicatie *Clara de neushoorn*

The Manfred Heiting Trust, Los Angeles

- Bijdrage aankoop Karel Appel, *Painted Polaroid Series No. 10*, 1989 (gerealiseerd 2021)

Steven F. Joseph

- Aankoop daguerrotypie *Uitzicht vanuit een raam over de daken van Parijs*, ca. 1842

Mevrouw E.G.W. Aardenburg-Hoogstins

De heer R. Baarsen

Norbert van den Berg

Karin van Beuningen-Dietrich

De heer ir. K. de Boer

Mark Broch en Geert Post

Emma Crebolder-van der Velde

Ms Nancy Fuchs & Mr Robert Pietrzak

De heer L.B. Gans

De heer V.P.M. van der Hulst

Cilian Jansen Verplanke

De heer P.J. Kalff

De heer E.S. Kok en mevrouw

M.W.A.M. van den Leuvert

Mevrouw A. Kruize-Schuitemaker

De heer M. van Linschoten

Claudia Maarschalkerweerd & Lucas Duysens

Mevrouw S.A.M. Meijers-Nève

De heer mr. Rien H. Meppelink

De heer en mevrouw Nelissen-Hanssen

De heer en mevrouw Polak-Vernooij

Salomon de Jong Stichting

Eva Schimmelpenninck-Hartman

Sander Stuijt en Louise van Deth

De heer J.R. Voûte en mevrouw N. Engelberts

Overige en anonieme schenkers

CHARITATIEVE BIJDAGEN VAN BEDRIJVEN**FedEx Express**

- Bijdrage Operatie Nachtwacht

NALATENSCHAPPEN**A. van Duijvenbode**

M.L.C. van der Mars

Nalatenschap J. Vrieze/L. Akkers

- Aankoop beeld *Buddha Sakyamuni*, 14de-15de eeuw

Op 3 oktober 2022 organiseerde het Rijksmuseum een congres over toegankelijkheid. Onder leiding van moderator Vincent Bijlo werden verschillende facetten van toegankelijkheid besproken, zoals fysieke, inhoudelijke en sociale toegankelijkheid, en representatie; ook werden de ervaringen van het museum met de voortdurende zoektocht naar een steeds toegankelijker museum gedeeld.

Tijdens de tentoonstelling *Onderkruipfels* namen 700 reuzenmieren van de Colombiaanse kunstenaar Rafael Gomezbarros het Rijksmuseum over. Met *Casa Tomada* (2008–heden) vraagt Gomezbarros aandacht voor het onderwerp migratie en gedwongen verplaatsing. De tentoonstelling werd mede mogelijk gemaakt door de Don Quixote Foundation via het Rijksmuseum Fonds en Stichting Thurkowfonds.

PATRONEN

PATRONEN

Mevrouw K. van Aalst
De heer en mevrouw Abraham-Loewenstein
De heer W.M.M. Ackermans en mevrouw A.C. Erbe
Mevrouw E.G. Akkerman
De heer D.A.B.J.E. Albada Jelgersma
De heer A. Ali
De heer en mevrouw Van Amerongen-Veenendaal
De heer dr. J. Ang
De heer C. Anker en mevrouw A.E.Y. Anker-de Graaf
De heer R.D. Aronson
De heer E. Asseily
De heer prof. dr. R. Baarsen
De heer en mevrouw Badon Ghijben-van Haersma Buma
De heer T. Baijings en mevrouw J. Groenendaal
Mevrouw B. Bakker
De heer ir. G.C. Bakker en mevrouw A.M. Kerkhof
De heer J. Bakker
De heer en mevrouw Bakker-van der Drift
De heer P. Bakkum en mevrouw S. Bakkum-Breedijk
De heer R. Ballen
De heer B. Barkmeijer
De heer ing. Y.M. Baven
De heer en mevrouw Beaumont-Roodhart
De heer F.A.M. Beekman
De heer en mevrouw Beekwilder
De heer E. de Beer en mevrouw G. Prins
De heer en mevrouw A.F.B.M. Beerkens
De heer en mevrouw S.L.T. Behrens
De heer mr. H.J. Berends
De heer R. van de Berg
De heer drs. N.P. van den Berg
De heer en mevrouw Van den Bergh-Raat
De heer M.F. Beucker Andreae
Mevrouw K. van Beuningen
De heer en mevrouw Van Beuningen-Dietrich
De heer O. Bielars
De heer en mevrouw Bierens de Haan-Uzerman
De heer R.J. Bierman
De heer E. Blok
De heer W.J. Blok
De heer ir. K. de Boer
Mr. J.D. Boffa
De heer en mevrouw Boijen
Mevrouw S.C. de Bok
Mevrouw A. Bollen
De heer Bolmers en mevrouw Van de Donk
De heer en mevrouw Bolmers-Swenker
De heer R. Bons en mevrouw W. Huvers
Mevrouw I.E.F.M. Boom en de heer J. Vermeulen
De heer en mevrouw Boomsma
Mevrouw A. Boone
De heer R. Borggreve
De heer E.P. Bos
De heer S. Bosch
De heer P. Bosma
De heer M. Boswinkel

De heer G. Bouw
Mr. H.B.J. Bradley
Mevrouw drs. R. Bresser-Dukker
De heer en mevrouw Broek-Crebolder
De heer en mevrouw Van den Broek
De heer Ing. E.M. Broersma
De heer en mevrouw Brouwer-Luijten
De heer en mevrouw De Bruijn-Greve
De heer en mevrouw R. Bruil
De heer A. van den Bruinhorst
Mevrouw mr. C. van den Bruinhorst
Mevrouw L.M. Bruins
Mevrouw F.B. Buijs-Tolsma
De heer J.P. Burdorf
De heer J.L. Burggraaf
Mr. D. Burkhart
De heer Buunk en mevrouw Simonis
Dhr. P.M.G. Buwalda en Mw. T. Drenth
Mevrouw J. Cabri en de heer T. Hauptmann
De heer G.J. Capel
De heer T.S. ten Cate en mevrouw M.M.B. de Bourbon de Parme
De heer en mevrouw Cladder-Van Haersolte
Mevrouw S. de Clercq
Mevrouw drs. S.G. Coebergh
De heer en mevrouw Coelingh Bennink-de Boer
De heer T. Coenraadts
Mevrouw A. Coppens
De heer J. Cornips en mevrouw T. Cremers
Mevrouw M.H.N.G. Cornips en de heer D. Havenaar
Mevrouw E. Crebolder-van der Velde
De heer en mevrouw Creighton-Feith
De heer en mevrouw Crone
Mevrouw M. Cupac-Sopic
Mevrouw T. Cuppen
De heer prof. C.G. Dam
De heer drs. J.A. Dam en mevrouw M.P. Dam-Kapper
De heer en mevrouw Dam
De heer en mevrouw Dam-Garritsen
De heer drs. D. Das
De heer en mevrouw Dattatreya-Mual
Mevrouw W. Deen-Hoogland
De heer M.J. Dekkers
Mr. dr. M.R. DeLancey
De heer en mevrouw Van Delft-Vroom
Mevrouw G.J.M. Derksen
De heer en mevrouw J. Dibbets
De heer en mevrouw Dicker-de Bruijn
De heer en mevrouw Dierick-Kevenaer
Mevrouw M. Dietz
De heer J.L.J. van Dijk
De heer J.Ph. van Dijk en mevrouw M.M.C. Annegarn
De heer J. van Dijke
De heer mr. J.N.A. Dijkman
De heer en mevrouw Dik-Foursoff
De heer R. Dimas
Mevrouw Y. van Dishoek

De heer en mevrouw Dobber-Mourits
De heer ir. J. Doets
Mevrouw drs. E.G.P. Donker
De heer Th. W. Dorrestein
De heer en mevrouw Drake
De heer B. Drenth
Mevrouw mr. J.A.J.M. van der Drift
De heer drs. P. van Duinen
Mevrouw C. Duysens
De heer en mevrouw Ebbing-Meijer
De heer P. Edgar
Mevrouw A.B. van Eijk en de heer H. van Bijlen
De heer F. Eijsink
Mevrouw drs. H. Eising
De heer en mevrouw Elstgeest-Michiels van Kessenich
Mevrouw M. Elte-Kreps
De heer en mevrouw Emondts
De heer D. Endlich
De heer J. van Exter
Mr. and Mrs. Eyk de Mol van Otterloo
Familie Fentener van Vlissingen
De heer en mevrouw Ferrier-van Det
De heer W. Fijnaut
De heer M. Fleury
De heer T.P. Flokstra en mevrouw N. Ouwerkerk
De heer en mevrouw Fokke-Heutink
De heer mr. T.J.P. Folmer
Mevrouw W. Foppen
De heer mr. M.A. de Fraiture
De heer F.H. Galestien
De heer L.B. Benjamin Gans
Mevrouw M. van Geen
Mevrouw dr. S. Geerdink
De heer en mevrouw Geerts-Retera
Mevrouw L.P. van Geest
De heer M.J. van Geest
De heer W.J. van Geest
De heer en mevrouw Van Geest-Sosef
De heer dr. H.J.A.A. van Geffen en mevrouw K. Roothans
De heer P.E. Gelder
De heer en mevrouw Van Gelder
De heer en mevrouw Gerretsen-Theobald
De heer Q.A.L.M. Gijsbers en mevrouw C.M.F. King
De heer mr. K.E. van Ginkel en de heer drs. H.D. Christophersen
De heer en mevrouw De Goederen-van Litsenburg
De heer M.B.M. Goeman en mevrouw J.J. Koning
Jonkheer en mevrouw Van der Goes-Doeksen
De heer M.B.J. van Goethem
Mevrouw M. Gorissen
Mevrouw H.M.A. Gorter-van Gorp
De heer J. Goudsmit en mevrouw F.W. van der Waals
Mevrouw L. Goverts
Mevrouw T. Goverts
De heer en mevrouw De Graaf-van Zijl
De heer en mevrouw Greidanus-Krens
De heer H. Greven
De heer en mevrouw Van Griensven-van Doorn

De heer en mevrouw Grimm
De heer X.W.F. Grimmelt en mevrouw C.B.A. Ebberink
De heer W.A. Groen
De heer J.B.A.P. Groenewoud
Mevrouw M. Groot
Mevrouw F.E.M.A. de Groot van Embden
De heer L.M. Gualthérie van Weezel en mevrouw O.J.M. Lackamp
De heer en mevrouw De Haan-Koelega
De heer en mevrouw D.J. Haank
De heer en mevrouw Van Haersma Buma-Zandt
De heer mr. A.C.J. Hagen
De heer V. Halberstadt en mevrouw M. Trebukova
De heer R.D. Hamel
De heer en mevrouw Hanrath
De heer P.J.H. van Harderwijk
De heer W. de Hart en mevrouw D. Top
De heer G.E. Hartman
De heer mr. H. den Hartog
De heer en mevrouw Den Hartog-Kaaij
De heer en mevrouw Heerkens-van Riel
De heer en mevrouw Heerkens Thijssen-Schölvink
De heer F.J. ter Heide
Mevrouw drs. K. Heij
De heer S.M. van der Heijden
De heer en mevrouw Van den Heijkant-Bolman
De heer en mevrouw Van Heijst-van Nieuwenhuyzen
Mevrouw G.L. Heilbron
De heren R.J. en J.J. Helbes
De heer mr. R.G.P. van der Helm
Mevrouw mr. drs. A. Helstone
De heer E.J. Henrichs en mevrouw W. Krekel
De heer H. Heringa
De heer en mevrouw Herrera-Lambo
De heer J. Herweijer en mevrouw B. Herweijer
De heer en mevrouw mr. J.M. Hessels
Mevrouw G. van der Hofstede-Gunnarsdottir
Mevrouw U.P.F. Honnebier
De heren 't Hooft-Heukers
Mevrouw H. Hoogendijk-bol
Mevrouw F.M. Hoogendoorn-van Kessel
De heer ir. G.W. Hoogevest
De heer R.J.M. Hopstaken
De heer Horn
De heer en mevrouw Ten Houten-Memelink
De heer drs. M. Hovers
De heer en mevrouw Hugenholtz-van der Brug
De heer M.M. Huijbregts en de heer A. Talbi
De heer A.H.H.M. Huijgers
De heer mr. R.J. Huizing
Mevrouw A.M.B. Hutter
De heer G.L. Ilsink
De heer mr. J.C. Jaakke
De heer C.G. de Jager
De heer en mevrouw Jakobs
Mevrouw drs. A.L.L. Jankovich de Jeszenice
Mevrouw Cilian Jansen Verplanke
De heer en mevrouw Janssen-Schulp

Met een informeel bezoek aan het Rijksmuseum, het Anne Frank Huis, een rondvaart door de Amsterdamse grachten en een diner nam premier Mark Rutte persoonlijk afscheid van Angela Merkel als bondskanselier van Duitsland. Op 13 juli bezocht de voormalig regeringsleider het Rijksmuseum.

Mevrouw Cilian Jansen Verplanke
 De heer en mevrouw Jansz-van der Poel
 De heer P.C.A. Jeekel
 De heer S. Jegen
 De heer F. de Jong en mevrouw F.A. Dingemans
 Mevrouw F.C. de Jong
 De heer H.D. de Jong en mevrouw S.M. Hagen
 Mevrouw mr. L. de Jong
 De heer M. de Jong
 De heer R. de Jong
 Mevrouw C. de Jong-Mesker
 De heer en mevrouw De Jong-Dittmann
 De heer en mevrouw De Jonge-Bech
 De heer M. Jongerius
 De heer J. van Joolen
 De heer M. Kaak
 Mevrouw R. van der Kaay
 De heer R. Kahmann en mevrouw L. Kahmann-Hering
 De heer en mevrouw Kahn
 De heer A.G. Kammerer
 De heer drs. J.H. Kamps
 Mevrouw drs. E. van Karnebeek
 De heer drs. R. Kasteel
 De heer B.J.Th. Kastrop
 De heer J.P.W. Keijzer en mevrouw K. Keijzer
 De heer H. Keiser
 Mevrouw J.M. Kerkvliet
 De heer T.A. Ketelaar
 De heer R.J. Klicks en mevrouw N.P. van Tekelenburg
 De heer J. Kloppenburg
 Mevrouw S.H.M. Kok
 De heer J.S.C.M. de Koning
 Mevrouw A. Korthals Altes
 Ms. K. Korthals Altes
 De heer L. Korthals Altes
 Mevrouw R. Korthals Altes
 De heer en mevrouw J.M.A. Koster
 De heer drs. W.H. Koster
 De heer en mevrouw Kramer-Kappelle
 De heer ir. C. Krijgsman
 De heer dr. L.F.G. Krist
 De heer mr. Chr.F. Kroes en mevrouw mr. R.M. Troost
 De heer M. Kroon en mevrouw J. van den Wall Bake
 De heer G.B.M. Krouwels
 Mevrouw mr. E. Ter Kuile-Oosterveld
 De heer drs. J.E. Kuipers
 Mevrouw D.J. van der Laan-Wallace
 De heer en mevrouw Van der Laan-Ruding
 De heer M.N.A.R.M. Laane
 Mevrouw S. Ladenius
 De heer mr. M.L.B. van der Lande
 De heer M. Langeveld
 Mevrouw Van Lanschot-van der Torren
 De heer F.J. Laumans
 De heer en mevrouw Leeuwenberg-Steegh
 De heer en mevrouw Leijdesdorff-Brummelhuis
 De heer mr. A.D. Leuftink en de heer
 mr. dr. P.P. de Vries
 Mevrouw Van den Leuvert en de heer Kok

De heer J. Ligterink
 L. Graaf van Limburg Stirum
 Mevrouw A.M.C. van der Linden
 De heer J.W. van der Linden
 Mevrouw S.M. Litjens
 Mevrouw mr. M.L.A. van Loon-Labouchère
 De heer mr. R.I. Loosen
 De heer drs. R.P. Los en mevrouw S. Jansen
 Mevrouw Loudon-Boon
 Mw. mr. E.J. Louwe Kooijmans-van der Sluijs
 en mw. mr. A.M.E. van der Sluijs-Louwe Kooijmans
 De heer A.A. Lugtigheid en mevrouw
 G.M.M. van Eeden
 Mevrouw W.H. Lyppens-Honnebier
 De heer en mevrouw Van Maanen-Fieren
 De heer M.A. Maaten en de heer J. van Leeuwen
 Mevrouw mr. A. Maats
 De heer K. van der Made
 Mevrouw C.E. van Maljers-van Erven Dorens
 De heer R. Mandos
 De heer en mevrouw Van Manen-van Baak
 De heer J. Manheim
 De heer R. Mans
 De heer A.N.T. van Marrewijk
 Mevrouw L. Mathol
 De heer J.W. Meeuwis en mevrouw
 C. Jansen Verplanke
 Mevrouw H. van der Meij-Tcheng
 Mevrouw M. Meijer en mevrouw M. Verbruggen
 De heer mr. M.R. Meijer en mevrouw
 G. van Oudenallen
 De heer en mevrouw J. Meijers-Benninga
 De heer en mevrouw Melis-van Weeren
 De heer mr. R.H. Meppelink
 Mevrouw drs. C. Merkelbach
 Mevrouw E. Mesker
 De heer mr. A.C. Metzelaar
 De heer mr. M.F.M. Meulen
 De heer M.B.O. Meuwissen
 De heer A.J.L. Michel
 Jonkheer R. van der Mieden van Opmeer
 De heer drs. A. van der Molen
 De heer B.T. Molenaar en mevrouw S. Berg
 De heer mr. T.H.B. de Monchy en mevrouw
 mr. E.M. Röben
 Mevrouw M.D. Montaraz Taus
 Mevrouw G. van Moppes
 De heer E.M.M.J. Mourmans
 Mevrouw C. Mulder
 De heer J.B. Mulders
 De heer F.W.H. Muller en mevrouw M. Siemons
 Mevrouw R. Nassar
 De heer S.T. Nauta
 De heer en mevrouw Nederlof-Runia
 De heer H.A. de Nennie en mevrouw
 M.D. Oudshoorn
 De heer en mevrouw De Nerée
 tot Babberich-Hennemann
 De heer G.J. Nielsen

Mevrouw A.D.S.M. Nijs
De heer en mevrouw Noordermeer-van Wieringen
De heer mr. R.W.Th. Norbruis
De heer drs. A. Noudari en de heer N. Noudari
De heer T. Nuijen
De heer en mevrouw Nysingh-Pladet
De heer mr. C.C. Oberman
De heer mr. A.R.T. Odle en mevrouw
    mr. J.L. Jonker Roelants
Mr. M.S. Oehm
De heer R. Oerlemans
Rob van Oordt
Marijke van Oordt-Jones
De heer E. van Oosten en mevrouw J.C. Harmsen
De heren F. Oosterberg en B. Maussen
De heer C.P.G. Oostrom
De heer en mevrouw Van Oranje-Nassau,
    van den Broek
De heer en mevrouw Orobio de Castro-de Wit
De heer drs. C.J. Otto
De heer en mevrouw Oudejans-Vergroesen
De heer en mevrouw Van Ouwerkerk-Boezer
De heer mr. J.H.F. Van Overbeek
De heer G. Overbosch
De heer en mevrouw Paauwe
Mevrouw M. Paulssen
De heer E.L. Paulus
Mevrouw F. Peek-Pel
Mevrouw C. Pelaez
De heer en mevrouw Van Pesch-Kaptijn
Mevrouw J. de Pont
De heer en mevrouw Post
De heer drs. T.G. Poulussen
De heer K.E.B. Prenger en mevrouw D.G.L. Voerman
De heer mr. B.J. Quaedvlieg
De heer en mevrouw Rachman-Kampstra
De heer en mevrouw Rameckers
Mr. J. Rauber
De heer A. Rauf
De heer en mevrouw Regeur
De heer A. van Regteren Altena
Mevrouw F. van Regteren Altena
De heer C.A. Reimer
De heer mr. H. Reumkens
De heer D.P. Reynoldson en de heer T.H. Lexmond
De heer D.E.W. van Riet en mevrouw G.H. Schiphorst
De heer A.G. van Riet en mevrouw W.J. de Schipper
Mevrouw A.M. Rijke
De heer en mevrouw Rijsterborgh-de Jong
Mevrouw H.R. Rinkes
De heer en mevrouw Rinnooy Kan-van der Dussen
De heer en mevrouw Rodrigues Garcia
De heer drs. J. Roeland
De heer Th. Röell
De heer B. Roest
De heer G.J. Roling
De heer A.F. van Romondt
De heer ir. W. de Rooij
De heer en mevrouw Van Rosmalen-de Koning

De heer drs. M. Ruding
De heer C. Ruers
De heer J.A.K. Rustveld
De heer en mevrouw
    De Ruyter van Steveninck-Sybrandy
Mevrouw drs. M.J. Sanders-ten Holte
Mevrouw A. Saracoglu
De heer en mevrouw Schaap-Warmink
De heer J.N. van Schaik
De heer R.J. van Schaik
De heer R.J. Schampers en mevrouw
    V. Schampers-Car
Mevrouw M. Scheele
De heer T.H. Scheer en mevrouw S. Scheer-van Goch
Mevrouw H.G.M. Schellens
De hooggeboren heer en mevrouw
    Schimmelpenninck-Hartman
De heer W.E. Schipper
De heer en mevrouw Schlichte Bergen-van Nierop
Mevrouw C.M. Schmidt
De heer T.R. Scholte
De heer drs. H.M.C.M. Schölvink
De heer en mevrouw Schouten-van Eys
De heer drs. J. Schoutsen
De heer G. Schouw
Mevrouw M. Schreiner
De heer en mevrouw Schreuders-van Meeteren
De heer en mevrouw Schukken-Koo
Mevrouw M. Schulte Fishedick
De heer M.F.B. Schut
De heer en mevrouw Sijbesma
De heer W. Sijthoff en mevrouw M. Vos
De heer J.J.J. Slepser
De heer en mevrouw Van der Slikke-Swelheim
De heer J. van Slooten
De heer J. Smeets
Mw. H.A.J.M. Smeyer-van der Ven en mevrouw
    M.F.I.G. Demenint-van der Ven
De heer mr. D.J. Smit
Mevrouw drs. K. Smit
De heer en mevrouw Smit-Loor
De heer R.D. Sol
De heer drs. C.A.C. Spaans
Mevrouw L. Speerstra
De heer en mevrouw Spruijt-Schiphorst
De heer G.J.R. Staal
De heer G.P.J. Staveren van Dijk
De heer mr. K. Stelling
De heer W.J.C. Stevens en mevrouw
    L.C.A. Stevens-Meewis
De heer mr. Willem F.C. Stevens
De heer en mevrouw Stigter-Aerden
De heer E.B. van der Stok en mevrouw S.L. Koole
Mevrouw W. Stolle-de Vries
Mevrouw S. Stoop en mevrouw
    A.M. de Ruijter-Schutte
De heer P.J. Stork en de heer M. van Erp
Mevrouw A.C. Stradmeijer
De heer R.E. Strating

Mevrouw M.C.M. Strating-Schulte Fishedick
De heer en mevrouw Strik-Lenoir
De heer S. Stuijt en mevrouw L. van Deth
De heer mr. F.D.E. Sulzer
De heer drs. J. de Swart, RA
De heer/mevrouw E. Tacx
De heer Tedder
De heer mr. F.L.L.M. Terwindt
De heer mr. C.N. Teulings
De heer en mevrouw Teulings-van Dijk
Mevrouw T.M. Teves
De heer M. van Thiel
De heer drs. R.C.R.J. van Thiel
Mevrouw F.J.M. Tielenius Kruythoff
De heer en mevrouw
    Tielenius Kruythoff-van der Schrieck
De heer en mevrouw Van Tilburg
De heer L. Tjongatjoe
De heer S. Todi
De heer en mevrouw Tondu
De heer en mevrouw Van Tongeren-Janssens
De heer drs. P. Toorenburgh
De heer P. Treumann en mevrouw E. Heckman
De heer en mevrouw Van Trojen
Mevrouw M. Tsuff
Mevrouw Tutert-Mikhailova
De heer en mevrouw Tuzgöl-Willigers
Mevrouw I. van Uden
De heer H.F. Uittenbogaart
De heer en mevrouw Van Urk-van der Hoeven
Mevrouw A. van der Valk
De heer P.A. van der Valk
De heer K.W. Valken
De heer en mevrouw Van Veen-van Dijk
De heer en mevrouw J. van der Veer
Mevrouw M.H.M. Vastenavond
De heer en mevrouw Vehmeijer-Heeman
Mevrouw mr. B.W.G. van der Velden
De heer ir. J.C.H. Veldhuizen
De heer en mevrouw Veldink-Bijl
Mevrouw A.P.J.M. Verbeek
Mevrouw C.H.F. Verbeek
De heer en mevrouw Verhaak-Voet
De heer B. Verheeke
Mevrouw en de heer Verhoef-van Spaendonck
De heer F. Verhoeven
De heer A. Verkade
De heer A.C.M. Verlinde
De heer en mevrouw Vermeeren
De heer H.M. Vermeulen
De heer M.B.M. Vermeulen en mevrouw
    C. Vermeulen-Meiners
De heer en mevrouw Verstijnen-Aldenkamp
De heer en mevrouw Verveld-Röder
De heer en mevrouw Vestering-Peek
De heer P.M.E.C. Viergutz
De heer P. Vijn
Mevrouw M.Th.L.M. Visser
De heer R.J. Vlek en mevrouw H. de Bordes
De heer en mevrouw Vlek-Peek

Mevrouw mr. N. Vlieger-van Hooren
De heer M.R. Voerman
De heer en mevrouw Voerman-Luiting
De heer W. van der Vorm
De heer G.S.P. Vos
De heren Lucas Vos en Bart Stefels
De heer Van der Vossen, MSc
De heer J.R. Voûte en mevrouw N. Engelberts
Mevrouw M.M. Voûte-de Gaay Fortman
Mevrouw dr. E. Vriens
De heer mr. H. van Vuurde
De heer R. de Waal
Ms. S. van Waegeningh
De heer en mevrouw Van Waesberghe-Dusseldorp
Mevrouw W.K. Wagenaar-Burgemeister
De heer en mevrouw Wassenaar
De heer en mevrouw Van Wassenaer-Nijhof
De heer en mevrouw Van Wassenaer-Shavgenia
Mevrouw B. Weber
De hoogwelgeboren vrouwe A.C.S.S. van Weede
De heer en mevrouw Van Weede-Heerkens Thijssen
Jonkheer en mevrouw
    Van Weede van Dijkveld-Witte
De heer mr. J.A. van Weegen
De heer en mevrouw Van Weering-van Loon
De heer A.P. van der Wees
De heer en mevrouw Wentzel-Bieze
Mevrouw G. Werner-Bäumer
De heer en mevrouw Wesseling
Mevrouw H.G. Wessels
Mevrouw I. Wessels
Mevrouw M. Westrik
De heer L.J.L. Wetemans
Mevrouw drs. A.E.G.P. van de Wetering
Mevrouw A.T.R. Wielinga-Venker
De heer A.M. Wiersema en mevrouw
    N. Wiersema-Horenberg
De heer G.J. Wijers en mevrouw E.A. Sijmons
De heer en mevrouw Van Wijlen-Bobeldijk
Mevrouw V.C.R. Williams
De heer en mevrouw De Wilt
De heer W. Winkel en mevrouw I. Munoz Triguero
De heer drs. C.M. de Wit
Jonkheer en mevrouw Witsen Elias-Kool
Mevrouw P. Wittebol
De heer D. Wokke
De heer mr. H. Wurfbain
De heer en mevrouw A.R. Wynaendts
The Earl Of Yarborough
De heer en mevrouw C. van Zadelhoff
De heer en mevrouw Zanders-van Dam
Mevrouw C.A.W. Zandvoort-Gerritsen
De heer D. Zebregs
Michiel de Zeeuw en Robert Bout
De heer drs. T. Zimmerman
Mevrouw A.D. Zonneveld-van Geest
De heer drs. P. Zuidema en mevrouw
    W. Uijterlinde
De heer en mevrouw Zwaan

SCHENKERS EN LEGATOREN COLLECTIE

SCHENKERS EN LEGATOREN COLLECTIE

Beeldende Kunst

Mevrouw C. van Beeck Calkoen, Amsterdam
 De heer W.D. Hanson, Oegstgeest
 De heer K. de Jong, Amsterdam
 de heer H. Hertzberger, Amsterdam
 De heer R. Kokke, Oosterbeek
 Mevrouw E. Lammers en de heer
 G. van der Veer, Lelystad
 De heer J. Polak, Amsterdam
 Mevrouw S. van de Poll
 Baron R. de Rothschild en
 Baron E. de Rothschild, Parijs
 De heer en mevrouw Veeze

Geschiedenis

Mevrouw E. Berkhout, Beverwijk
 De erven van de heer R.C. Braeken
 De heer J. ter Brugge, Vlaardingen
 De erven van de heer Piet Esser
 De heer G. van der Ham, Amsterdam
 Mevrouw E. Loeber-Crol en mevrouw
 C. Asselbergs-Crol
 Mevrouw C.A. Laan, Vlaardingen
 De heer en mevrouw Van der Pols-Bouwens
 Mevrouw M. Schilder, Amsterdam
 De heer W. Schüller, Amsterdam
 Mevrouw L. Kuijk, Brussel

Rijksprentenkabinet

De heer J. van Adrichem en de heer
 M. van Nieuwenhuysen, Amsterdam
 De heer R.J. Baarsen, Amsterdam
 Mevrouw H.J. Baruch, Amsterdam
 De heer A. Chekmenev, Kiev
 De erven van de heer P. Clement
 De heer W. Diepraam, Amsterdam
 De heer R. van Empel, Amsterdam
 Mevrouw J. van Geloven, Amsterdam
 Mevrouw A. von Graevenitz, Amsterdam
 De heer E. Hendrikse en mevrouw
 F. Pompe, Leiden
 De heer H.J. Herwig en mevrouw
 A.H. Herwig-Kempers, Aerdenhout
 De heer N. Huijsmans, Heiloo
 De heer P. de Jonge, Rotterdam
 De heer S.F. Joseph, Brussel
 De Karel Appel Foundation
 De heer S. Kuiper, Amsterdam
 Museum Henriette Polak
 Mevrouw I. Oderwald, Amstelveen
 De heer G. de Ruijter, Rotterdam
 De heer P. Schatborn, Laren
 De heer Frits Scholten
 Stichting Für Elise
 De heer N. Teeuwisse, Berlijn
 De heer H.W. van der Ven, Den Haag
 Mevrouw A. Yoshida, Tokio

Mevrouw Y. Zelders, Nijmegen
 De heer R. Zietz, Londen
 Mevrouw S.L.R. Zimmerman-Taylor, Amstelveen
 Anonieme schenkers

Bibliotheek

Mevrouw L. Ariëns Kappers, Amsterdam
 Mevrouw I. Boom, Amsterdam
 Mevrouw M. Boom, Amsterdam
 De heer E. Braches
 De heer J. Dürrfeld
 Mevrouw S. van Es
 De heer J.J. Hey
 Mevrouw A.H.C. Houck, mevrouw
 H.C. Dibbits en de heer T.D.W. Dibbits
 De heer K. Kaldenbach
 De heer G.J. Koot, Amsterdam
 De heer R. Mulder, Amsterdam
 De heer D. van Reenen
 Renault Nederland
 Mevrouw J. Rosbergen, de heer
 H. Mees en mevrouw N. Mees, Gouda
 Mevrouw E. Schenning-Tomassen, Wehl
 De heer P. Terwen
 De heer J. Vermeulen, Amsterdam
 Mevrouw M. van Zelst, Amsterdam

In 2022 ontving het Rijksmuseum een schenking van ruim 1100 Japanse prenten uit de eerste helft van de 20ste eeuw van Stichting Für Elise. Collectie Nihon no hanga, verzameld door Elise Wessels. Inv.nr. RP-P-2022-107 (zie ook pp. 40-41).

(l) Kobayakawa Kiyoshi, *Topsy (no. 1)*, 1930. Kleurenhoutsnede. Inv.nr. RP-P-2022-107-1

(m) Hashiguchi Goyō, *Haren kammen*, 1920. Kleurenhoutsnede. Inv.nr. RP-P-2022-107-37

(r) Maekawa Senpan, *Bloemenverkoper*, 1956. Kleurenhoutsnede. Inv.nr. RP-P-2022-107-56

(lb) Kawanishi Hide, *December. Einde van het jaar in Motomachi*, 1931. Kleurenhoutsnede. Inv.nr. RP-P-2022-107-18

(rb) Kawanishi Hide, *Juni. Vroege zomer in de haven*, 1931. Kleurenhoutsnede. Inv.nr. RP-P-2022-107-12

(lo) Kawanishi Hide, *Juli. Zombries in Minatogawa park*, 1931. Kleurenhoutsnede. Inv.nr. RP-P-2022-107-13

(ro) Kawanishi Hide, *Augustus. Zwemmen in de zee bij het strand van Tenjin*, 1931. Kleurenhoutsnede. Inv.nr. RP-P-2022-107-14

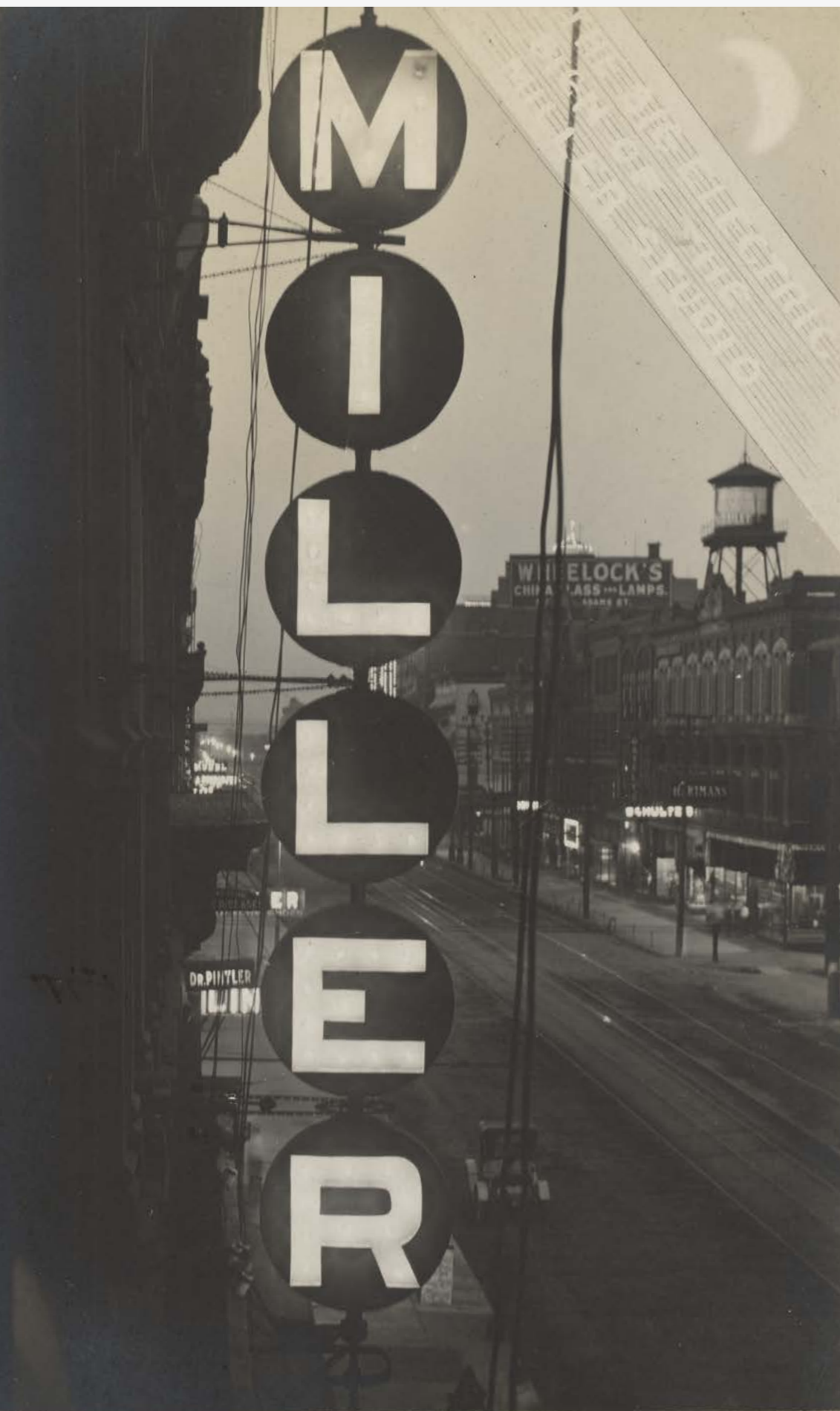

De jaarlijkse tuintentoonstelling was gewijd aan Barbara Hepworth. Acht van haar monumentale werken werden getoond in de Rijksmuseumtuinen, waaronder *The Family of Man* uit 1970. De beeldtentoonstelling is mede mogelijk gemaakt door de Don Quixote Foundation/Rijksmuseum Fonds, Pon en de Rijksmuseum Club. De tentoonstelling is tot stand gekomen in samenwerking met de Barbara Hepworth Estate en met de beeldentuin en galerie New Art Centre (zie ook pp. 39, 248).

Sophie Bowness, kunsthistoricus en kleindochter van Barbara Hepworth, gastconservator van de tuintentoonstelling, bij *Single Form (Memorial)* uit 1961–1962

Prentbriefkaart met vroege reclamefotografie, ca. 1895–1914. Ontwikkelgelatinezilverdruk.
Inv.nr. RP-F-2022-43-3-4-48. Aankoop met steun van het Marque Joosten & Eduard Planting Fonds/
Rijksmuseum Fonds, het Familie van Heel Fonds/Rijksmuseum Fonds en het Paul Huf Fonds/Rijksmuseum Fonds.

Detail Kwanashi Hide, *September, volle maan bij Suwayama*, 1931. Kleurenhoutsneede. Inv.nr. RP-P-2022-107-15.
Schenking van Stichting Für Elise, Collectie Nihon no hanga, verzameld door Elise Wessels.

BERICHT VAN DE RAAD VAN TOEZICHT

BERICHT VAN DE RAAD VAN TOEZICHT

2022 was het jaar waarin de coronamaatregelen werden afgeschaft en waarin de terugkeer naar een normale situatie is ingezet. Het zal echter nog enige tijd duren voordat het bezoekersaantal terug is op het niveau van 2019, het laatste jaar vóór de coronapandemie. Door de coronasituatie in Azië en het uitbreken van de oorlog in Oekraïne bleef met name het internationale toeristische bezoek achter. De Raad van Toezicht verwacht dat ook 2023 nog een overbruggingsjaar zal zijn en dat in 2024 weer een bezoekersaantal rond 2,5 miljoen wordt bereikt.

In verband met de sluiting van het Rijksmuseum eind 2021/begin 2022 ontving het Rijksmuseum extra subsidie en kon het opnieuw een beroep doen op de noodmaatregelen van de overheid. Dankzij deze financiële steun, de bijdragen van de begunstigers en de eigen bezuinigingen kon het Rijksmuseum ook het afgelopen jaar doorkomen zonder ingrijpende maatregelen. De Raad is de overheid, founder, (hoofd)sponsors, partners, fondsen en particulieren bijzonder veel dank verschuldigd voor hun steun.

De Raad hecht eraan ook de medewerkers van het Rijksmuseum te danken. Er is in de afgelopen jaren een groot beroep gedaan op hun flexibiliteit en doorzettingsvermogen en zij hebben steeds een grote veerkracht en creativiteit laten zien. Na de heropening op 26 januari 2022 werd de bezoekers een rijk programma van tentoonstellingen, educatieve activiteiten, lezingen en evenementen geboden. Daarnaast werd het verruimde digitale aanbod voortgezet. De Raad heeft grote waardering voor de inzet van de organisatie in de lastige coronaperiode en is de medewerkers voor hun inspanningen en bijdragen in het afgelopen jaar dankbaar.

Overleg met de directie en organisatie

De Raad kon zijn werk in het verslagjaar uitvoeren zonder de beperkingen van de eerdere coronajaren. De vergaderingen konden op locatie worden gehouden en er ontstond weer meer ruimte om na te denken over ontwikkelingen en strategie op langere termijn.

Naast de vier reguliere vergaderingen hadden de voorzitter en individuele leden van de Raad regelmatig contact met de voorzitter en leden van de directie. In het begin van het jaar vroeg de coronasituatie nog veel aandacht, met name de gevolgen voor de medewerkers en voor de financiën. De in het eerste coronajaar 2020 opgestelde scenario's konden nog steeds als leidraad worden gehanteerd. Het voor 2022 verwachte herstel van het bezoekersaantal en daarmee van de publieksinkomsten werd in het verslagjaar gerealiseerd. Door de extra steun van de overheid en de door de organisatie doorgevoerde bezuinigingen is voorkomen dat er dieper in de organisatie moest worden gesneden en is het ook in 2022 gelukt om de organisatie in stand te houden en daarmee de nodige kennis en ervaring voor het museum te behouden.

Evenals in voorgaande jaren werd in iedere reguliere vergadering een kwartaalrapportage van de directie besproken. Met deze rapportages wordt de Raad uitgebreid geïnformeerd over ontwikkelingen op museaal gebied, de activiteiten op het gebied van collectievorming en -beheer, tentoonstellingen, publicaties, wetenschappelijk onderzoek, relatiebeheer in de ruimste zin van het woord (o.a. subsidiegevers, sponsors en schenkers), het sociale beleid en het personeelsbeleid. Middels de rapportage bleef de Raad op de hoogte van de voortgang van grote projecten als het onderzoeks- en restauratieproject Operatie Nachtwacht, het herkomstonderzoek Tweede Wereldoorlog en het herkomstonderzoek van koloniale objecten, en van personele aangelegenheden, zoals het medewerkersonderzoek Veilig & Gezond Werken en het vervolg dat daaraan wordt gegeven op verschillende niveaus van de organisatie.

Naast deze inhoudelijke rapportage en de financiële rapportages werd in 2022 voor het eerst ieder kwartaal gerapporteerd over een aantal specifieke meetpunten, zoals het aantal en de samenstelling van het fysieke en online bezoek en de waardering van de bezoekers.

De Raad heeft een bijeenkomst met de directie gehouden over de digitale strategie. Aan de orde kwamen onder meer het belang van digitale kanalen in het realiseren van de missie om mensen, kunst en geschiedenis niet alleen fysiek maar ook online te verbinden, 'open access' en kennis delen versus betaald digitaal aanbod en de (mogelijk onwenselijke) afhankelijkheid van commerciële partijen voor onder meer dataopslag.

Aan educatie is eveneens een aparte bijeenkomst gewijd. De Raad heeft presentaties gekregen over het algemene educatieve beleid en de programma's voor het onderwijs, in het bijzonder het mbo. Verder werd een bezoek gebracht aan de Teekenschool, het educatief centrum van het

Rijksmuseum, waar een toelichting werd gegeven op de creatieve en theatrale programma's die hier worden gegeven voor diverse doelgroepen, zoals individuele volwassenen en kinderen, schoolklassen en families & kinderen.

Tot slot heeft de Raad met de directie in een aparte sessie gesproken over de ontwikkelingen op lange termijn, aan de hand van vragen als: hoe geeft het Rijksmuseum invulling aan zijn maatschappelijke functie in een gepolariseerde samenleving, op welk publiek richt het museum zich en op welke samenwerkingsverbanden binnen het (inter)nationale museumveld.

In het verslagjaar heeft de Raad regelmatig contact onderhouden met het medezeggenschapsorgaan. Het streven is dat bij iedere Overlegvergadering met de Ondernemingsraad een lid van de Raad aanwezig is. Dit is in 2022 op één vergadering na gelukt: de voorzitter en vier leden van de Raad woonden ieder een Overlegvergadering bij. De voorzitter van de Raad heeft verder apart gesproken met een delegatie van de Ondernemingsraad, mede in aanloop naar de jaarlijkse zelfevaluatie van de Raad.

Onderling overleg en Governance Code Cultuur

Het Rijksmuseum onderschrijft de Governance Code Cultuur voor goed bestuur en toezicht. In het Bestuursverslag is een aparte paragraaf opgenomen waarin het Rijksmuseum toelicht hoe het de principes toepast.

De Raad heeft eenmaal zonder de directie vergaderd. Tijdens deze vergadering stonden de uitkomsten van de zelfevaluatie centraal. De zelfevaluatie is afgelopen jaar uitgevoerd door middel van het invullen van een vragenlijst die in 2021 in overleg met een externe adviseur is opgesteld. De uitkomsten van de zelfevaluatie waren in het algemeen positief. Een aandachtspunt blijft het creëren van voldoende tijd voor overleg over inhoudelijke aangelegenheden zoals het verzamelbeleid en de tentoonstellingsprogrammering, en voor zaken als successieplanning.

De leden van de Raad hebben zich ook voorgenomen om meer tijd te nemen voor onderling overleg.

Het contact met de Ondernemingsraad buiten de Overlegvergaderingen om wordt versterkt en de voorzitter van de Raad zal jaarlijks een gesprek hebben met een delegatie van de Ondernemingsraad.

Verder is gesproken over de jaargesprekken met de individuele leden van de directie. Deze gesprekken worden door de voorzitter gevoerd samen met de vicevoorzitter of de voorzitter van de Financiële Commissie. De prioriteiten die voor 2022 met de directie als geheel en met de directieleden afzonderlijk waren afgesproken, zijn doorgenomen en de prioriteiten voor 2023 zijn besproken.

Jaarlijks wordt een overzicht van de nevenfuncties van de leden van de Raad en de directie en mogelijke belangenverstrengeling van deze functies besproken. De Raad en de directie zijn alert op mogelijke ongewenste belangenverstrengeling. Bij nieuwe nevenactiviteiten wordt besproken of deze kunnen worden gecombineerd met het lidmaatschap van de Raad of de directie. In het verslagjaar heeft de directie met een lid van de Raad overlegd over het verstrekken van een opdracht aan het bureau waaraan dit lid is verbonden. Zie hierover in het Bestuursverslag de verantwoording over de invulling die in 2022 is gegeven aan de [Governance Code Cultuur](#).

Financiën

De jaarrekening 2021 is in aanwezigheid van de accountant met de directie besproken en goedgekeurd. In deze vergadering heeft de accountant het Accountantsverslag 2021 toegelicht.

Halverwege het jaar heeft de Raad een herziene begroting 2022 goedgekeurd. Deze uitzonderlijke stap werd ingegeven door de uitzonderlijke (corona)situatie. Pas nadat de oorspronkelijke begroting 2022 was goedgekeurd, werd bekend welke extra subsidie het Rijksmuseum in 2022 zou ontvangen ter compensatie van de lockdown eind 2021/begin 2022 en de coronamaatregelen die het museumbezoek beperkten. In het tweede kwartaal konden de effecten van deze subsidie in de begroting worden verwerkt.

In iedere kwartaalvergadering werd met de directie overlegd over de financiële gang van zaken. Dit gebeurde aan de hand van een schriftelijke rapportage van de financiële resultaten. Het afgelopen jaar is gezien de bijzondere omstandigheden opnieuw vaker dan gebruikelijk een prognose voor het gehele jaar gemaakt en zijn verschillende financiële scenario's besproken. Gezien de inflatie kwam hierbij ook het verhogen van de toegangsprijs aan de orde, waarbij met name is gesproken over de financiële wenselijkheid om de prijs te verhogen enerzijds en de maatschappelijke functie

van het Rijksmuseum om een bezoek voor zoveel mogelijk mensen mogelijk te maken anderzijds. Aan dit laatste wordt ook invulling gegeven door de voortgezette gratis toegang voor jongeren tot en met 18 jaar en de deelname aan diverse kortingsregelingen zoals de Museumkaart die aan houders van de kaart gratis toegang biedt.

Het geactualiseerde overzicht van de belangrijkste risico's is besproken. Sinds de toevoeging in 2021 van het klimaat zijn dit er elf, die in het Bestuursverslag worden toegelicht.

Financiële Commissie

De Financiële Commissie, die bestaat uit de heer Vogelzang (voorzitter) en mevrouw Kersten, bespreekt de financiële onderwerpen in detail met de directie en doet daarvan verslag aan de Raad. Op basis hiervan vindt binnen de gehele Raad het gesprek over de financiële aangelegenheden plaats. De Financiële Commissie heeft in het verslagjaar vijfmaal vergaderd en er is regelmatig tussentijds contact geweest tussen de voorzitter van de commissie en de zakelijk directeur. De Financiële Commissie heeft buiten aanwezigheid van de directie het jaarlijkse gesprek met de accountant gevoerd.

De belangrijkste gespreksonderwerpen waren het afgelopen jaar opnieuw de gevolgen van de coronasituatie voor financiën en organisatie en daarnaast de gebruikelijke onderwerpen, zoals de jaarrekening 2021 en de begroting 2023. De vergadering van de Financiële Commissie waarin de jaarrekening 2021 werd besproken, werd bijgewoond door de externe accountant. In deze vergadering zijn ook de Managementletter 2021 en het Accountantsverslag 2021 doorgenomen. Ook is gesproken over de gevolgen van de oorlog in Oekraïne voor de (financiële) situatie van het Rijksmuseum. Vastgesteld werd dat deze gevolgen beperkt zijn en voornamelijk gelegen in een mogelijke invloed van de oorlog op het internationale toeristische bezoek aan Europa. Later in het jaar kwam de opvolging van de door de accountant in zijn Managementletter gesignaleerde verbeterpunten aan de orde. Voor het eerst heeft de Financiële Commissie het Controleplan van KPMG Accountants voor de jaarrekening (voor het jaar 2022) besproken.

De Financiële Commissie heeft het voorstel van het bestuur tot herbenoeming van KPMG Accountants besproken, waarna het voorstel met een positief advies van de Financiële Commissie is voorgelegd aan de Raad. Conform het voorstel heeft de Raad besloten om KPMG te herbenoemen als accountant. KPMG hanteert het principe dat een (tekenend) accountant maximaal zeven jaar betrokken kan zijn bij een organisatie en dit betekende dat met ingang van 2023 een nieuwe accountant moest worden benoemd. De Financiële Commissie heeft gesproken met de twee kandidaten die door KPMG zijn voorgedragen en in overleg met de zakelijk directeur is de uiteindelijke keuze gemaakt.

De Financiële Commissie heeft een aparte bespreking gehad met de zakelijk directeur en controller over IT-beveiliging, IT-beheersing en informatiebeveiliging. Daarbij zijn afspraken gemaakt over een tweetal onderzoeken om vast te stellen of de genoemde punten bij het Rijksmuseum op orde zijn. In het verslagjaar is een onderzoek uitgevoerd naar de actuele stand van de (overwegend technische) maatregelen die het Rijksmuseum op het gebied van cyberveiligheid genomen heeft. De uitkomsten waren positief en de aanbevelingen voor aanvullende maatregelen zijn opgevolgd. De Financiële Commissie heeft ermee ingestemd dat KPMG een nulmeting gaat uitvoeren van het 'volwassenheidsniveau van de IT-beheersing & informatiebeveiliging/cybersecurity' ('Is het Rijksmuseum klaar om IT-risico's en nieuwe cyberdreigingen te voorkomen en er zo nodig op te reageren?'). De nulmeting is in de eerste helft van 2023 gereed.

Een langlopende discussie met de Belastingdienst is in het verslagjaar afgesloten. De Belastingdienst heeft ermee ingestemd dat het Rijksmuseum de facto niet belastingplichtig is voor de vennootschapsbelasting (vpb). Het gevolg van de afspraken met de Belastingdienst is dat de opgebouwde fiscale verliezen met terugwerkende kracht niet meer aan de orde zijn. De kans dat deze zouden worden aangesproken, is echter zeer klein omdat het niet waarschijnlijk is dat het Rijksmuseum een fiscaal belastbare winst realiseert en het heeft dan ook geen gevolgen voor de financiële positie.

Samenstelling

Per 21 maart 2022 is de heer dr. Karwan Fatah-Black in de Raad benoemd. Met zijn benoeming werd de Raad uitgebreid naar acht leden. De daarvoor benodigde statutenwijziging is begin 2022 doorgevoerd.

Per 1 juli 2023 ontstaan twee vacatures in de Raad door het terugtreden van mevrouw Kersten en de heer Vogelzang wegens het bereiken van de maximale zittingstermijn van acht jaar. De Raad heeft voor de invulling van deze vacatures een Benoemingscommissie ingesteld die bestaat uit de heer Wynaendts, mevrouw Azough en de heer Leighton. Bij haar werk wordt de Benoemingscommissie geadviseerd en ondersteund door een extern bureau.

Voor de twee vacatures is een profielschets opgesteld: er wordt een lid gezocht met specifieke juridische deskundigheid en een lid met specifieke deskundigheid op het gebied van financiën en economie. Beide leden dienen daarnaast vanzelfsprekend te voldoen aan de algemene eisen voor leden van de Raad van Toezicht. De twee nieuwe leden gaan gezamenlijk – in opvolging van de heer Vogelzang en mevrouw Kersten – de Financiële Commissie vormen. Conform de statuten wordt een van de twee nieuwe leden benoemd met instemming van de Ondernemingsraad. Dit lid is het aanspreekpunt in de Raad voor de Ondernemingsraad.

In het najaar is een advertentie geplaatst in twee landelijke dagbladen om de vacatures bekend te maken. Op basis van de reacties op de advertentie en een overzicht van kandidaten die via andere kanalen door de Benoemingscommissie waren ontvangen, is een shortlist opgesteld. De Benoemingscommissie heeft met de shortlist-kandidaten gesprekken gevoerd, waarna twee kandidaten zijn geselecteerd, met wie andere leden van de Raad begin 2023 hebben gesproken. Nadat de staatssecretaris, de Ondernemingsraad en de hoofddirecteur over de voorgenomen benoemingen zijn gehoord, kan de Raad overgaan tot de benoeming van twee nieuwe leden.

Goedkeuring Jaarrekening en bestemming van het exploitatieresultaat 2022

De door de directie opgestelde jaarrekening over het boekjaar 2022 is gecontroleerd door KPMG Accountants N.V. De verklaring van de accountant is opgenomen bij de overige gegevens. De directie heeft de jaarrekening ter goedkeuring voorgelegd aan de Raad. De Raad heeft na kennisneming van de controleverklaring en het accountantsverslag de jaarrekening goedgekeurd, waarna deze door de directie van de stichting is vastgesteld. Met goedkeuring van de Raad heeft de directie besloten het exploitatiesaldo toe te voegen aan de algemene reserve (zie ook de paragraaf 'Bestemming van het exploitatiesaldo' in de [jaarrekening](#)).

Tot slot

De coronapandemie lijkt achter de rug te zijn en het museum is teruggekeerd naar een normale situatie waarin bezoekers zonder beperkingen kunnen worden ontvangen. Aan het begin van het lopende jaar is de grootste tentoonstelling van schilderijen van Johannes Vermeer geopend. De Raad wenst directie en medewerkers veel succes met deze prachtige tentoonstelling en de overige activiteiten die in 2023 worden ontplooid.

Amsterdam, 24 maart 2023

Raad van Toezicht

Dhr. ir. A. Wynaendts, voorzitter

Mw. mr. drs. H.H. Kersten, vicevoorzitter

Mw. drs. N. Azough

Mw. prof. dr. J.F.T.M. van Dijck

Dhr. dr. K. Fatah-Black

Sir John Leighton

Dhr. drs. C.F.H.H. Vogelzang

Mw. prof. dr. M.H. Westermann

Samenstelling Raad van Toezicht

De heer ir. A. Wynaendts (1960), voorzitter
Voorzitter Supervisory Board Deutsche Bank AG
(met ingang van 19 mei 2022)

Nevenfuncties

Lid Board of Directors Air France-KLM S.A.;
voorzitter Raad van Commissarissen Puissance
B.V.; lid Board of Directors Citigroup (tot november
2021); lid Raad van Afgevaardigden Stichting
VUmc Cancer Center Amsterdam; lid Bestuur
Nationaal Fonds 4 en 5 mei; lid Raad van Toezicht
Stichting Het Nationale Park De Hoge Veluwe;
lid Advisory Board Salesforce EMEA; lid Board
of Directors Uber Technologies, Inc.

Mevrouw drs. N. Azough (1972)

Zelfstandig adviseur in het sociaal domein
en senior partner Colourful People

Nevenfuncties

Voorzitter Raad van Advies van KIS
(Kennisplatform Integratie & Samenleving/
Verwey-Jonker Instituut); lid Raad van Toezicht
Nederlands Jeugdinstuut; lid Raad van Advies
en Inspiratie 'Politie voor Iedereen'; lid Raad
van Toezicht Theater Oostpool

Mevrouw prof. dr. J.F.T.M. van Dijck (1960)

Universiteitshoogleraar Media en digitale
samenleving, Universiteit Utrecht

Nevenfuncties

Voorzitter bestuur Stichting De Groene
Amsterdammer; columnist *Het Financieele Dag-
blad*; lid bestuur Utrechts Universiteitsfonds;
lid Adviesraad PublicSpaces (publieke non-
profitorganisatie voor online samenwerking);
lid Raad van Toezicht CLARIAH (Common Lab
Research Infrastructure for the Arts and Humani-
ties); lid Adviesraad Nederlands Instituut voor
Beeld en Geluid; lid Ethiek Adviesraad van
de PO-Raad (Primair Onderwijs)

De heer dr. K. Fatah-Black (1981),

vanaf 21 maart 2022

Universitair docent, Instituut voor
Geschiedenis, Universiteit Leiden

Nevenfuncties

Lid bestuur Imagine IC; lid wetenschappelijke
adviesraad NIAS-Lorentz Center; lid bestuur
Canon van Nederland; lid redactie *Zeven
Provinciën Reeks*

Mevrouw mr. drs. H.H. Kersten (1965),

vicevoorzitter

Partner Stibbe

Nevenfuncties

Voorzitter verenigingsbestuur van het Neder-
landse Rode Kruis; lid Raad van Commissarissen
STMicroelectronics N.V.; lid Raad van Advies
Instituut van Internal Auditors; lid Raad van
Commissarissen Wolters Kluwer N.V.

Sir John Leighton (1959)

Director-General, The National Galleries
of Scotland, Edinburgh

Nevenfuncties

Lid bestuur De Pont Museum; fellow The Royal
Society of Edinburgh; lid Scientific Committee,
Art Mill Museum Project, Doha, Qatar; director
The Bridget Riley Art Foundation

De heer drs. C.F.H.H. Vogelzang (1962)

CEO Danske Bank A/S (tot 19 april 2021)

Nevenfuncties

Lid Raad van Commissarissen Wolters Kluwer
N.V.

Mevrouw prof. dr. M.H. Westermann (1962)

Vice-chancellor en Chief Executive New York
University Abu Dhabi

Professor of Arts and Humanities New York
University Abu Dhabi

Nevenfuncties

Bestuurslid Educational Testing Service
(Princeton, VS); bestuurslid The International
Alliance for the protection of heritage in conflict
areas (ALIPH); redactielid *Studies in Nether-
landish Art and Cultural History*; voorzitter Scholar
Rescue Fund Selection Committee; lid Advies-
commissie *Nederlands Kunsthistorisch Jaarboek*

Van boven naar beneden,
van links naar rechts
De heer Wynaendts
Mevrouw Azough
Mevrouw van Dijck
De heer Fatah-Black
Mevrouw Kersten
Sir Leighton
De heer Vogelzang
Mevrouw Westermann

ROOSTER VAN AFTREDEN

	GEBOORTEDATUM	BENOEMD	HERBENOEMD	MAXIMALE ZITTINGSDUUR
Mw. Azough	1972	2018	2022	2026
Mw. Van Dijck	1960	2020	-	2028
Dhr. Fatah-Black	1981	2022	-	2030
Mw. Kersten	1965	2015	2019	2023
Dhr. Leighton	1959	2016	2020	2024
Dhr. Vogelzang	1962	2015	2019	2023
Mw. Westermann	1962	2021	-	2029
Dhr. Wynaendts	1960	2018	2022	2026

PROFIELSCHETS RAAD VAN TOEZICHT

Deze profielschets is opgesteld op basis van de statuten van de Stichting Het Rijksmuseum ('de Stichting') en de relevante bepalingen uit de Governance Code Cultuur.

Stichting Het Rijksmuseum

Het Rijksmuseum verbindt mensen, kunst en geschiedenis. In het Rijksmuseum krijgen kunst en geschiedenis betekenis voor een breed samengesteld, hedendaags (inter)nationaal publiek. Als nationaal instituut biedt het Rijksmuseum een representatief overzicht van de Nederlandse kunst en geschiedenis vanaf de Middeleeuwen en belangrijke aspecten van Europese en Aziatische kunst. Het Rijksmuseum bewaart, beheert, conserveert, restaureert, onderzoekt, bewerkt, verzamelt, publiceert en presenteert voorwerpen van kunst en geschiedenis, in en buiten het eigen gebouw.

Het Rijksmuseum beheert voor het publiek van nu en morgen een collectie van ruim 1 miljoen (kunst)objecten en ontvangt jaarlijks meer dan twee miljoen bezoekers van over de hele wereld. Er werken ongeveer 750 mensen bij het museum.

Het Rijksmuseum is door de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap belast met de zorg voor het beheer van museale cultuurgoederen van de Staat. Het Rijksmuseum ontvangt voor huisvesting, collectiebeheer en activiteiten een subsidie op grond van de Erfgoedwet. De subsidie maakt ongeveer 1/3 uit van de totale baten. De overige 2/3 zijn eigen inkomsten, waarvan 70% publieksinkomsten (toegangskarten, winkel, horeca) en 30% van derden (sponsors, begunstigers).

Omvang en samenstelling

De Raad van Toezicht ('de Raad') heeft minimaal vijf en maximaal acht leden. De Raad heeft tot taak toezicht te houden op het beleid van de directie en op de algemene gang van zaken in de Stichting en de met haar verbonden organisatie. De Raad staat de directie met advies terzijde.

In zijn samenstelling waarborgt de Raad diversiteit, met aandacht voor leeftijd, etnische achtergrond en geslacht. Bij de samenstelling wordt rekening gehouden met een zo groot mogelijke spreiding, zowel geografisch en maatschappelijk als wat deskundigheden betreft.

De Raad is in staat de taken die aan hem krachtens de wet, de statuten, de Governance Code Cultuur en overige regelgeving zijn toegekend, verantwoord te vervullen. Deskundigheid en ervaring op financieel, economisch en commercieel terrein moeten gespreid aanwezig zijn. Voorts is deskundigheid ten aanzien van een efficiënte bedrijfsvoering en het realiseren van eigen inkomsten belangrijk. Ten minste één persoon in de Raad dient te beschikken over kennis en ervaring op het terrein van sociale verhoudingen. Daarnaast zal ten minste één lid (ook inhoudelijk) verstand moeten hebben van de specifieke soort van activiteiten van de Stichting, in casu van taak en functioneren van een groot museum.

Benoeming

De leden worden benoemd door de Raad.

Onafhankelijkheid, deskundigheid en functioneren

Het naar behoren functioneren van de Raad hangt nauw samen met de onafhankelijkheid van de leden. De Raad is zo samengesteld dat de leden onafhankelijk van elkaar, van de directie en van deelbelangen kunnen functioneren als goede toezichthouders en adviseurs. Bij benoeming dient de Raad zich ervan te vergewissen dat daaraan geen tegenstelling of verstrengeling van belangen in de weg staan. In de Raad hebben geen voormalige directieleden zitting. De leden van de Raad hebben een brede blik en een open oog voor maatschappelijke ontwikkelingen. Ten minste één lid brengt een visie in die mede vanuit een andere culturele achtergrond wordt gevormd.

Leden van de Raad worden geacht in staat te zijn en over voldoende tijd te beschikken om het beleid van de directie en de algemene gang van zaken binnen de Stichting tijdig en op adequate wijze te controleren. Zij kunnen de directie in de voorbereiding en uitvoering van het beleid met advies bijstaan en een stimulerende rol spelen. Bij ontstentenis van de directie zijn de leden in staat om maatregelen te nemen om in de leiding van de Stichting te voorzien.

Bij het samenstellen van de Raad dient invulling te worden gegeven aan de wens dat de Raad beschikt over deskundigheid op de volgende gebieden (in willekeurige volgorde):

- (kunst)geschiedenis;
- culturele sector;
- management en organisatie;
- sociale verhoudingen en diversiteit;
- financiën en economie;
- juridische expertise.

De Raad hecht eraan dat een van zijn leden een directeur is van een (internationale) museale instelling.

Het voorzitterschap is niet bij voorbaat aan een van de genoemde categorieën verbonden, met dien verstande dat een directeur van een museale instelling geen voorzitter van de Raad kan zijn.

Maekawa Senpan, *Bloemenverkoper*, 1956 (detail; zie ook [p. 37](#))

In het CollectieCentrum Nederland in Amersfoort is op 25 oktober 2022 een geslaagde test gedaan met een tastworkshop waarbij blinde en slechtziende mensen voorwerpen kunnen voelen en een conservator een toelichting geeft. De eerste serie van deze workshops was gewijd aan keramiek.

BESTUURSVERSLAG

BESTUURSVERSLAG

ALGEMEEN 57

Inleiding 57

ACTIVITEITENVERSLAG 59

Inleiding 59

1. Collectie 59
2. Bezoekers binnen het museum 63
3. Publiek buiten het museum 72
4. Open bron voor kennis en onderzoek 75
5. Bijdrage aan economie en leefomgeving 81
6. CODART 87

FINANCIËLE RESULTATEN EN EXPLOITATIE 89

Resultaat 90

Nadere beoordeling van de baten en lasten 91

Financiële positie 94

Toekomstige ontwikkelingen en risico's 98

CODES 100

Fair Practice Code 100

Governance Code Cultuur 100

Code Diversiteit & Inclusie 103

ALGEMEEN

Inleiding

Het Rijksmuseum was tot 26 januari 2022 gesloten voor publiek tijdens de laatste corona-lockdown. In de rest van het jaar werd de invloed van de coronapandemie steeds kleiner. Nadat alle beperkende maatregelen eind februari waren afgeschaft, wist het publiek steeds beter de weg terug te vinden, al bleef het bezoekersaantal over het gehele jaar met 1,8 miljoen nog bijna een miljoen achter bij 2019, toen 2,7 miljoen bezoekers werden ontvangen. Anders dan in de voorgaande jaren hoefde niet te worden ingegrepen in de programmering en de tentoonstellingen: deze konden volgens plan worden georganiseerd.

Het jaar begon met de grootste aankoop in de geschiedenis van het museum. De Nederlandse Staat verwierf het schilderij *De vaandeldrager* van Rembrandt, met steun van de Vereniging Rembrandt, het Rijksmuseum Fonds en de VriendenLoterij. Vanaf eind april 2022 maakte het werk een tour van twaalf maanden langs twaalf musea, één in elk van de twaalf provincies. In juni 2023 kreeg *De vaandeldrager* een plek in de Eregalerij van het Rijksmuseum.

Het ministerie van OCW zette de extra steun aan de musea in 2022 voort. Dankzij deze extra subsidie, de NOW (Noodmaatregel Overbrugging Werkgelegenheid) en bezuinigingen kon het Rijksmuseum ook in 2022 de organisatie en de daarin opgebouwde kennis en ervaring behouden. Het Rijksmuseum is de Staat der Nederlanden (ministerie van OCW) dankbaar voor deze steun.

Sponsors, partners en schenkers bleven het Rijksmuseum ook in dit derde jaar van de pandemie trouw en het museum is ook hen dankbaar voor hun onmisbare steun. Hun bijdragen maakten veel van de activiteiten, aankopen en projecten in 2022 mogelijk. Het museum is verder blij met de grote waardering van het publiek. Juist in deze tijden blijken mensen op zoek te zijn naar de verdieping en de verrijking die het museum zijn bezoekers, zowel in het fysieke gebouw als online, wil bieden.

ACTIVITEITENVERSLAG

Inleiding

Dit activiteitenverslag is in ingedeeld in vijf paragrafen: de eerste paragraaf is gewijd aan de collectie, die aan de basis staat van alle activiteiten van het Rijksmuseum, en de vier overige paragrafen komen overeen met de gebieden die worden gebruikt in de Impactmonitor, waarin de maatschappelijke impact van het Rijksmuseum in kaart wordt gebracht:

1. Collectie
2. Bezoekers binnen het museum
3. Publiek buiten het museum
4. Wetenschappelijk veld
5. Bijdrage aan economie en leefomgeving

1. Collectie

Het Rijksmuseum is door OCW op grond van de Erfgoedwet met ingang van 1 januari 2017 voor onbepaalde tijd belast met de zorg voor museale cultuurgoederen van de Staat. De collectie van het Rijksmuseum bestaat uit een miljoen voorwerpen, waarvan het grootste deel werken op papier zijn die niet permanent kunnen worden tentoongesteld omdat papier lichtgevoelig is. Het collectiebeheer wordt uitgevoerd volgens interne procedures die zijn gebaseerd op internationaal erkende standaarden voor collectiemanagement (SPECTRUM). Voor de digitale afbeeldingen van de objecten worden meetbare en controleerbare kwaliteitseisen gehanteerd, waarbij waar mogelijk internationale standaarden worden gehanteerd, zoals Metamorfoze en FADGI.

Beheer en behoud

In 2022 is verder gewerkt aan de registratie en digitalisering van de collectie. De deelcollecties van het Rijksmuseum zijn inmiddels geheel geregistreerd, met uitzondering van de werken op papier die in het project PK (Prentenkabinet) Online worden geregistreerd en gedigitaliseerd.

Aantal objecten in 2022 nieuw geregistreerd of aangevuld in de registratie conform de eisen (identificatiegegevens; juridische status; standplaats)	23.076
Aantal objecten in 2022 nieuw gedigitaliseerd	57.178

De collectie van het Rijksmuseum is voor 100% geregistreerd, met uitzondering van de werken op papier, waarvan nu 91% is geregistreerd. Er zijn in totaal 827.012 objecten geregistreerd en digitaal toegankelijk, waarvan 703.389 met een afbeelding. Het project PK Online, het wegwerken van de achterstanden in registratie en digitalisering van de werken op papier, is verlengd tot en met 2023. Tijdens de verlenging worden de nieuwe achterstanden weggewerkt die zijn ontstaan door aanwinsten sinds de start van het project in 2008.

De huidige versie van het collectiemanagementsysteem Adlib wordt op enige termijn niet meer ondersteund. Dit betekent een migratie naar een nieuwe versie, Axiell Collections. Doordat Adlib in de loop der jaren is aangepast en uitgebreid om tegemoet te komen aan de specifieke eisen van het Rijksmuseum, vereist dit traject een zorgvuldige voorbereiding. Daaraan is in het verslagjaar gewerkt, waarna begin 2023 is besloten tot een volledige migratie, een traject dat naar verwachting in 2024 kan worden afgerond.

De stoplichtrapportage van de Erfgoedmonitor 2021–2022 van de Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed onderstreepte dat het beheer en behoud van de collectie op professionele wijze moet worden uitgevoerd. Een belangrijk aandachtspunt is de nieuwe eis van de Inspectie dat de actuele fysieke staat van voorwerpen wordt geregistreerd, wat bij een collectie met de omvang van die van het Rijksmuseum in de praktijk niet haalbaar is. De vraag is tevens of deze eis noodzakelijk is, omdat de voorwerpen worden bewaard in omstandigheden die voldoen aan strikte eisen, juist om de fysieke staat zo goed mogelijk te houden.

Rembrandts *Vaandeldrager* was in 2022 in musea in alle twaalf provincies van Nederland te zien. Elk van de twaalf musea bood tenminste één dag gratis toegang aan. In totaal zagen 194.197 bezoekers Rembrandts meesterwerk.
Wat zie jij?, Almere, Kunstlinie, 2 t/m 29 september 2022

Rembrandt meets Nour, Enschede, Rijksmuseum Twenthe, 2 t/m 31 december 2022
Vaandeldrager on Tour werd mogelijk gemaakt door de VriendenLoterij, Vereniging Rembrandt en het Rijksmuseum Fonds.

De restauratieateliers van het Rijksmuseum (keramiek, glas en steen; edele en onedele metalen; meubelen en scheepsmodellen; papier en foto's; schilderijen en lijsten; textiel) hebben het afgelopen jaar 5.276 restauraties en behandelingen verricht, waarvan 975 voor PK Online. Daarnaast zijn objecten behandeld in verband met in- en uitgaande bruiklenen, in- en externe presentaties en tentoonstellingen.

- keramiek, glas en steen 130
- edele en onedele metalen 242
- meubelen en scheepsmodellen 263
- papier, prenten en foto's 2.403
- PK Online 1.238
- schilderijen en lijsten 222
- textiel 778

Verwervingen

Het Rijksmuseum wil gezichtsbepalende stukken met grote zeggingskracht verwerven, stukken van evident en eminent belang voor de collectie van het Rijksmuseum en de Collectie Nederland. Daarnaast wordt aandacht gegeven aan een betere representatie van groepen die in de collectie ondervertegenwoordigd zijn en aan onderbelichte onderwerpen, zoals slavernij.

De collectie werd in 2022 door verwerving en langdurige bruiklenen uitgebreid met 6.950 voorwerpen, waarvan 4.144 schenkingen en legaten. Het eigen aankoopbudget van € 200.000, dat in 2020 en 2021 was geschrapt als onderdeel van de bezuinigingen, kon in 2022 weer worden ingevoerd. Gezien de geringe omvang van het eigen budget, zijn externe partners van essentieel belang om (grotere) aankopen voor de collectie te kunnen doen.

Een unieke aanwinst voor de Collectie Nederland was de aankoop door de Staat der Nederlanden van het schilderij *De vaandeldrager* van Rembrandt. Aan het begin van het verslagjaar stemde de Eerste Kamer met een grote meerderheid in met het voorstel van de staatssecretaris van OCW om het werk te verwerven. De Tweede Kamer was al eerder, eveneens met een grote meerderheid, akkoord gegaan. Het schilderij is voor € 175 miljoen aangekocht, waarvan € 150 miljoen werd gefinancierd door de Staat, € 15 miljoen door Vereniging Rembrandt en € 10 miljoen door het Rijksmuseum Fonds en de VriendenLoterij. Het internationale kunsttijdschrift *Apollo*, dat jaarlijks prijzen uitreikt in diverse categorieën, heeft de aankoop van *De vaandeldrager* gekozen tot 'Acquisition of the Year'.

De vaandeldrager (1636) is een meesterwerk van Rembrandt, uit zijn zogenaamde barokke fase, een kortdurende periode in aanloop naar *De Nachtwacht* (1642). Deze periode was tot nu toe niet in Nederland vertegenwoordigd, ook niet in het Rijksmuseum, waar de grootste en meest representatieve verzameling van Rembrandts schilderijen ter wereld zich bevindt. Nadat Rembrandt in 1635 zijn eigen werkplaats was begonnen, concentreerde hij zich op het vervaardigen van dramatische historiestukken vol actie en met levensgrote figuren, waarvan *De vaandeldrager* een van de meest geniale werken is, dat bovendien opmerkelijk goed bewaard is gebleven.

Het schilderij is eind april 2022 aan een reis door Nederland begonnen om het Nederlandse publiek met het werk kennis te laten maken, waarna het een plek krijgt op de Eregalerij van het Rijksmuseum. Tijdens zijn toer was *De vaandeldrager* achtereenvolgens te zien in het Fries Museum in Leeuwarden (mei 2022), Centraal Museum in Utrecht (juni 2022), Stedelijk Museum Alkmaar (juli 2022), Drents Museum in Assen (augustus 2022), Kunstlinie in Almere (september 2022), Het Noordbrabants Museum in 's-Hertogenbosch (oktober 2022), Mauritshuis in Den Haag (november 2022), Rijksmuseum Twenthe in Enschede (december 2022), Museum Arnhem (januari 2023), Zeeuws Museum in Middelburg (februari 2023), Bonnefantenmuseum in Maastricht (maart 2023) en het Groninger Museum in Groningen (april 2023). Alle musea boden een of meer dagen gratis bezoek aan, in Almere was het schilderij zelfs gedurende de hele periode gratis te bezoeken.

DE TOURNEE IS MEDE MOGELIJK GEMAAKT DOOR DE VRIENDENLOTERIJ.

Een bijzondere aanwinst is ook de collectie Meissenporselein die in de zomermaanden van 2022 te zien was in de Eregalerij. Meissen is het eerste in Europa geproduceerde porselein en werd gekocht door vorstenhuizen in heel Europa. Het nu verworven porselein komt uit de verzameling van het Joodse echtpaar Margarethe en Franz Oppenheimer. Zij bezaten een van de belangrijkste collecties Meissenporselein ter wereld, die zich sinds 1952 in het Rijksmuseum bevond. In 2019 werd de collectie, na advies van de Adviescommissie Restitutieverzoeken Cultuurgoederen en Tweede Wereldoorlog (Restitutiecommissie) over een teruggaveverzoek, door de Staat teruggegeven aan de erfgenamen.

DE AANKOOP IS MOGELIJK DANKZU STEUN VAN DE VERENIGING REMBRANDT, HET MONDRIAAN FONDS, HET NATIONAAL AANKOOPFONDS VAN HET MINISTERIE VAN OCW, DE VRIENDENLOTERIJ EN EEN PARTICULIERE SCHENKER.

Conform het advies van de Restitutiecommissie werd ook een tekening door Pieter Coecke van Aelst (*Huwelijk van Tobias en Sara*, ca. 1540–1545) teruggegeven. Gezien het belang van de kunstenaar, een van de belangrijkste Vlaamse kunstenaars uit de eerste helft van de 16de eeuw, heeft het Rijksmuseum de tekening vervolgens van de erfgenamen verworven.

Andere vermeldenswaardige aanwinsten, waarvan de verwerving mogelijk werd gemaakt door externe partners, waren:

- Aankoop van een beeld (Buddha Sakyamuni, Thailand, 14de–15de eeuw). De aankoop is betaald uit de Nalatenschap J. Vrieze/L. Akkers.
- Aankoop van een crucifix (Jan van Doorne (III), Mechelen, ca. 1640–1660). De aankoop is betaald uit het Ebus Fonds/Rijksmuseum Fonds en een particuliere schenker.
- Aankoop van een tekening door Hendrik Pothoven (*Portret van een jonge bediende, vermoedelijk Guan Anthony Sideron* [ca. 1780]). De aankoop is betaald uit het I.Q. van Regteren Altena Fonds/Rijksmuseum Fonds.
- Aankoop van een Statenbijbel met ingekleurde prenten (1686). De aankoop is betaald uit het F.G. Waller-Fonds.
- Aankoop van het schilderij *A Bustling Market Scene with an Exotic Exhibition Showing the Wonders of the New World* (Jan Hendrik Verheijen [1778–1846], Utrecht, 1820). De aankoop is betaald uit het Johan Huizinga Fonds/Rijksmuseum Fonds.
- Aankoop van een netsuke in de vorm van een tijger (ca. 1825). De aankoop is betaald uit het Dick Mooij Fonds/Rijksmuseum Fonds en door Rituals.
- Aankoop van een foto (Robert Frank, *Parade, Hoboken, NJ*, 1955). De aankoop is betaald met steun van Baker McKenzie.
- Aankoop van een foto (ontwikkelgelatinezuilverdruk; Dawoud Bey, *Night Coming Tenderly, Black #21 [Farmhouse and Picket Fence II]*, Cleveland, 2017). De aankoop is betaald uit het Stefanie Georgina Alexa Nühn Fonds/Rijksmuseum Fonds.
- Schenking van de erven van R.C. Braeken van 59 prenten (diverse prenten van mensen in de voormalige Nederlandse koloniën tussen 1662 en 1853). Landen als Curaçao, Suriname/Guyana en Batavia zijn vertegenwoordigd. De prenten komen voornamelijk uit boeken met een aan slavernij gerelateerd thema. De aankoop is betaald uit het Fonds de Zuidroute/Rijksmuseum Fonds.
- Schenking van mevrouw E. Loeber-Crol en mevrouw C. Asselbergs-Crol van negen dagboeken (negen schriften met dagboekantekeningen, tekeningen en ingeplakte foto's) van Hendrik Doijer, die in Suriname als civiel ingenieur betrokken was bij de aanleg van een spoorlijn van Paramaribo naar het Lawagebied in het oosten van het land. In 1903–1904 hield hij zijn vrouw en kinderen middels de dagboeken op de hoogte van zijn leven in Suriname.
- Schenking van meer dan 1.100 moderne Japanse prenten door Elise Wessels (via Stichting Für Elise).
- Overdracht aan de staat door de erven van de heer W.H. Vroom ter voldoening van erfbelasting: *Thérèse Schwartze, Portret van Sorella*, Amsterdam, 1906–1918 (pastel).
- Overdracht ter voldoening van erfbelasting: schilderijen van René Daniels (*Lentbloesem*) en Marlene Dumas (*The mediator*).

In de tentoonstelling *Revolusi!* was de ruimtevullende installatie *Luka dan Bisa Kubawa Berlari: Wonden en Gif Voer Ik Mee op Mijn Vlucht* te zien. De in Yogyakarta gevestigde kunstenaar Timoteus Anggawan Kusno stelde dit werk samen met objecten van het Rijksmuseum uit de koloniale periode. Zo gaf hij een stem aan en verbeeldde hij het antikoloniale verzet dat voorafging aan de Indonesische revolutie en de gevolgen van de koloniale ervaring in de wereld van vandaag. (zie ook p. 113)

Bruiklenen

In 2022 werden 492 objecten uitgeleend aan 88 instellingen, 49 in Nederland en 39 in het buitenland. Dit is nog steeds minder dan de helft van het aantal bruiklenen in de precoronatijd.

Diversen

De Rechtbank Amsterdam heeft in het voorjaar van 2022 de zaak behandeld waarin een schenking uit 2013 wordt betwist: het schilderij *Compositie* (1918) van Bart van der Leek. In 2020 heeft de familie van de schenker het Rijksmuseum gedagvaard en teruggave van het werk gevorderd. De rechtbank heeft alle eisen van de familie afgewezen en geoordeeld dat de 'handelwijze van het Rijksmuseum zorgvuldig is geweest'. De eisers zijn hiertegen in beroep gegaan, welk beroep in 2023 wordt behandeld.

2. Bezoekers binnen het museum

In het Rijksmuseum krijgen kunst en geschiedenis betekenis voor een breed samengesteld, hedendaags (inter)nationaal publiek. Door het vertellen van persoonlijke verhalen versterken we de relatie met het publiek en verdiepen en verbreden we die. Waar de vaste presentatie een overzicht biedt, vertelt een tentoonstelling een specifiek verhaal. Het Rijksmuseum maakt tentoonstellingen om kennis over de collectie te versterken en nieuwe inzichten te delen met bezoekers. Gezien het overwegend Nederlandse karakter van onze vaste opstelling, willen we met onze tentoonstellingen een breder (internationaal) perspectief bieden. Ze tonen kunst en geschiedenis in een internationale context en geven de bezoeker gevoel voor schoonheid en besef van tijd.

Het Rijksmuseum stelt de bezoeker centraal en streeft ernaar om alle bezoekers een kwalitatief hoogwaardig bezoek te bieden. De in de coronatijd ingevoerde starttijden zijn daarom gehandhaafd, ook na opheffing van de coronamaatregelen. De starttijden maken het mogelijk om het bezoek meer te spreiden over de dag en daarmee overvolle zalen te voorkomen. Uit publieksonderzoek vóór corona is gebleken dat dit de kwaliteit van het bezoek bevordert en dat bezoekers hun bezoek een hoger rapportcijfer geven.

Het Rijksmuseum ontving in 2022 1.765.661 bezoekers, 18% meer dan het begrote aantal van 1,5 miljoen. In 2021, toen het museum in totaal bijna zes maanden gesloten was voor publiek, was het bezoekersaantal 623.923. De verhouding tussen het nationale en internationale bezoek keerde weer terug naar zoals die voor corona was: 38%–62% (2019: 39%–61%).

Een vijfde van het bezoek kwam voor de tentoonstellingen (332.000), wat in lijn ligt met de afgelopen jaren. Het aandeel kinderen, al dan niet in schoolverband, was 19% (432.000 bezoeken, waarvan 112.000 in schoolverband), wat gelijk is aan 2021 (19%).

De waardering bleef onveranderd goed: bezoekers geven hun bezoek gemiddeld een rapportcijfer 8,6 (2021: 8,6). De net promotor score kwam uit op 64, waarmee de score hoger was dan in 2021 (52) en 2019 (53) en lager dan 2020 (72). (De net promotor score geeft aan in welke mate bezoekers het museum aan anderen aanbevelen.)

Tentoonstellingen

De eerste tentoonstelling van 2022 was *Revolusi! Indonesië onafhankelijk*, die op 10 februari 2022 werd geopend door de staatssecretaris van OCW, mevrouw Gunay Uslu, en – via een videoboodschap – de Indonesische minister van Cultuur. De tentoonstelling gaf een internationaal perspectief op de onafhankelijkheidsstrijd van Indonesië in de jaren 1945–1949 en werd samengesteld door Nederlandse en Indonesische conservatoren. In de tentoonstelling stonden mensen centraal die de revolutie van nabij hebben meegemaakt: strijders, kunstenaars, politici, diplomaten, journalisten en anderen. Hun persoonlijke ervaringen maken duidelijk dat deze geschiedenis vele gezichten en stemmen heeft. Er waren meer dan 200 objecten te zien uit Australië, België, Engeland, Indonesië en Nederland, als getuigen van dit turbulente verleden. Van herinneringen in privébezit tot niet eerder in Nederland getoonde schilderijen uit Indonesische kunstcollecties. Onderdeel van de tentoonstelling waren ook foto's, affiches en pamfletten die indertijd in Indonesië in beslag zijn genomen door Nederlandse militaire inlichtingendiensten. Dankzij samenwerking met het Nationaal Archief in Den Haag, dat het archief van deze inlichtingendiensten beheert, werden deze bronnen voor het eerst tentoongesteld.

De in Yogyakarta gevestigde kunstenaar Timoteus Anggawan Kusno (1989) maakte in opdracht voor de tentoonstelling een kunstwerk met objecten van het Rijksmuseum uit de koloniale periode. Daarmee gaf hij een stem aan en verbeelding van het antikoloniale verzet dat voorafging aan de Indonesische revolutie en de gevolgen van de koloniale ervaring in de wereld van vandaag.

DE TENTOONSTELLING REVOLUSIE! WERD MEDE MOGELIJK GEMAAKT DOOR HET MONDRIAAN FONDS. DE AANSTELLINGEN VAN DE INDONESISCHE CONSERVATOREN AMIR SIDHARTA EN BONNIE TRIYANA WERDEN MOGELIJK GEMAAKT DOOR HET JOHAN HUIZINGA FONDS/RJKSMUSEUM FONDS. DE PROGRAMMERING BIJ DE TENTOONSTELLING MET RUIMTE VOOR DIALOOG WERD MEDE MOGELIJK GEMAAKT DOOR VFONDS EN DUTCHCULTURE.

Dat deze periode nog leeft en velen zich er nauw mee verbonden voelen, bleek nog vóór de opening van de tentoonstelling. Op 11 januari 2022 betoogde gastconservator Bonnie Triyana in een opiniestuk in *NRC Handelsblad* dat het gebruik van de term Bersiap voor de gewelddadige periode in de maanden na het uitroepen van de onafhankelijkheid in augustus 1945 racistische connotaties heeft. In een interview met *NRC Handelsblad* op 14 januari 2022 hebben de hoofddirecteur en conservator Harm Stevens een toelichting gegeven op het gebruik van de term in de tentoonstelling. De Federatie Indische Nederlanders deed aangifte tegen de heer Triyana en het Comité Nederlandse Ereschulden tegen het Rijksmuseum, de hoofddirecteur en conservator Harm Stevens. Het Openbaar Ministerie heeft besloten om niet tot vervolging over te gaan en de aangiftes te seponeren. Verzoeken bij het Gerechtshof om het Openbaar Ministerie te verplichten alsnog tot vervolging over te gaan, zijn begin 2023 afgewezen.

De ophef die na het opiniestuk ontstond, onderstreepte ook het belang van het aangaan en onderhouden van relaties met groepen van belanghebbenden. Het maakte tevens duidelijk dat het essentieel is om het gesprek met elkaar te voeren over dit soort gevoelige onderwerpen. Het Rijksmuseum vindt het zijn taak om het gesprek te faciliteren door onderzoek te doen, de uitkomsten te presenteren en diverse perspectieven te tonen.

Het onderwerp blijkt ook internationaal te leven. Van de 119.545 bezoekers was 32% internationaal. In de regel trekken tentoonstellingen voornamelijk nationaal bezoek. Een vijfde deel van de bezoekers (21%) gaf aan wortels te hebben in Indonesië/Nederlands-Indië en een op de tien was een eerstekeerbezoeker. De net promotor score was met 7 relatief laag: wellicht raadt men een tentoonstelling over een gevoelig onderwerp niet zo snel aan anderen aan. De bezoekers gaven de tentoonstelling het rapportcijfer 7,6 (*Slavernij*: 8,2). Daarbij speelde vermoedelijk de veelgehoorde opmerking dat het bezoek het bredere kader miste waardoor men de persoonlijke verhalen niet goed kon plaatsen en de tentoonstelling soms als verbrokken werd ervaren. Het doel om tot dialoog aan te zetten is geslaagd. Van de bezoekers geeft 87% aan met anderen over de tentoonstelling te hebben gepraat. Of die gesprekken werden gevoerd tussen de diverse groepen en of het tot meer wederzijds begrip heeft geleid, is niet vast te stellen.

In de zomer werden in de Philipsvleugel tentoonstellingen georganiseerd van een uitzonderlijke collectie Japans lak uit de periode 1890–1950 en van de zelden getoonde grootste werken van het Rijksprentenkabinet.

Modern Japans Lak omvatte bijna 70 werken van over de hele wereld die lieten zien hoe de al eeuwen oude lakkunst zich in het begin van de 20ste eeuw opnieuw uitvindt: van traditionele dromerige voorstellingen in goud, zilver en zwart transformeert lakwerk zich tot een kunstvorm met sprekende kleuren en sterke ontwerpen. De tentoonstelling is samengesteld in samenwerking met gastconservator Jan Dees, die is gepromoveerd op Japans lak uit de periode 1890–1950 en die samen met zijn partner René van der Star in de loop van vier decennia de internationaal toonaangevende collectie bijeenbracht die het hart van deze tentoonstelling vormt.

MODERN JAPANS LAK WERD MEDE MOGELIJK GEMAAKT DOOR DE JAPAN FOUNDATION. DE TENTOONSTELLING WERD GEMAAKT IN SAMENWERKING MET HET MUSEUM FÜR LACKKUNST IN MÜNSTER.

XXL Papier omvatte onder meer een handgeschilderd cyclorama van 23 meter lang, een 16 meter lange prent van de begrafenisstoet van Frederik Hendrik uit 1647 en ontwerptekeningen van 12 meter hoog voor de glas-in-loodramen van de Sint-Bavokerk in Haarlem. Het zijn enkele van de grootste werken op papier uit de collectie van het Rijksmuseum die vanwege hun formaat en kwetsbaarheid zelden of nooit te zien zijn. De vondst van het cyclorama was de grootste ontdekking. Geregistreerd als kamerbehangsels lag het decennialang opgerold in het depot voordat het werd opgemerkt. Ter voorbereiding op de tentoonstelling werd het papier voor het eerst uitgerold en onderzocht. Het feit dat de landschappen in knallende pastelkleuren handgeschilderd waren en de kleine gaatjes boven in het papier deden de twijfel rijzen of dit wel een behang was. Archiefonderzoek wees uit dat het een deel was van een reuzencyclorama, een bewegend

In de Theezaal van de Philipsvleugel vond van 23 september 2022 t/m 15 januari 2023 *Document Nederland Junior 2022* plaats, de jaarlijkse fotowedstrijd voor leerlingen uit het voortgezet onderwijs en mbo-studenten, dit jaar voor het eerst zowel in Nederland als op de Nederlands-Caribische eilanden. Negen genomineerden brachten het thema 'Een tweede leven, hoe recycle jij?' in beeld. Stillevens gemaakt van afval opgevist uit de Amsterdamse grachten, door Eline, Janae, Jasmijn, Joy, Kai, Kyle, Linda, Nathan, Ramon. Amsterdam, 2022

Op 21 september werden Kyle Siliee en Eline Kanters uitgeroepen tot winnaars van *Document Nederland Junior 2022*. De tentoonstelling werd mogelijk gemaakt door The de Vink Foundation/Rijksmuseum Fonds.

panorama van maar liefst anderhalve kilometer lang met landschappen uit Zwitserland, Oostenrijk en Italië. Het werd halverwege de 19de eeuw in opdracht van de Duitse ondernemer Ferdinand Reichardt geschilderd door enkele Berlijnse decorbouwers. Reichardt reisde ermee door Nederland, België en Engeland en gaf er avondvullende voorstellingen mee die het publiek meenamen op een reis door het zuiden van Europa.

DE RESTAURATIE VAN HET CYCLORAMA WERD MOGELIJK GEMAAKT DANKZU HET BANK TEN CATE & CIE FONDS/RUKSMUSEUM FONDS.

Op 30 september openen de najaarstentoonstellingen: *Onderkruipsels* en *Clara de neushoorn* (tot en met 15 januari 2023).

Meer dan duizend kleurrijke vlinders, harige spinnen en glimmende padden krioelden door het Rijksmuseum in de tentoonstelling *Onderkruipsels*. Werden deze onderkruipsels eerst geassocieerd met de dood en de duivel, later kregen kunstenaars en wetenschappers als Albrecht Dürer, Wenzel Jamnitzer, Antoni van Leeuwenhoek en Maria Sibylla Merian oog voor hun schoonheid. *Onderkruipsels* belichtte de veranderende waardering van deze kleine diertjes in de kunst en wetenschap. Voor de tentoonstelling leenden musea en privécollecties van over de hele wereld topstukken uit, zoals recent ontdekte specimina op sterk water uit het wereldvermaarde kabinet van de 17de-eeuwse apotheker en zoöloog Albertus Seba uit Duitsland en het schilderij *Het hoofd van Medusa* van Peter Paul Rubens (ca. 1617–1618) uit Tsjechië. De tentoonstelling sloeg een brug met het heden met installaties van de hedendaagse kunstenaars Tomás Saraceno en Rafael Gomezbarros.

Vreemd en nieuw, groot en ontzagwekkend, en vooral anders dan alle bekende dieren: Clara de neushoorn. Een tentoonstelling over een dier dat door een Europese rondreis halverwege de 18de eeuw, ver weg van haar geboortegrond in India, uitgroeide tot de beroemdste neushoorn aller tijden. De tentoonstelling toonde hoe nieuwe kennis het beeld van de neushoorn veranderde en welke centrale rol kunstwerken hierin speelden. Te zien waren zestig schilderijen, tekeningen, penningen, beelden, boeken, klokken en een bokaal: van de allereerste prent van een neushoorn in Europa door Albrecht Dürer in 1515 tot het levensgrote portret van Clara door Jean-Baptiste Oudry uit 1749, en de installatie *Clara* van Rossella Biscotti uit 2016. Niet eerder waren zo veel bijzondere objecten over neushoorn Clara samen te zien geweest.

DE TENTOONSTELLINGEN WERDEN MEDE MOGELIJK GEMAAKT DOOR DE DON QUIXOTE FOUNDATION VIA HET RUKSMUSEUM FONDS, STICHTING THURKOWFONDS EN TWEE PARTICULIERE SCHENKERS VIA HET RUKSMUSEUM FONDS.

Fotogalerij

In de fotozalen op de begane grond van de Philipsvleugel waren in het verslagjaar drie tentoonstellingen te zien.

Vincent Mentzel bevatte 78 originele afdrucken van foto's van deze beeldbepalende Nederlandse fotograaf, die tezamen een overzicht vormden van zijn belangrijkste werk. De tentoonstelling liet zijn veelzijdigheid zien én belichtte de praktijk van de fotojournalistiek. Het Rijksmuseum verwierf in 2011 ruim 2.300 originele fotoafdrucken, mede dankzij steun van de VriendenLoterij.

De vroegst bekende foto's door een Nederlander gemaakt van Japan waren het onderwerp van de tweede presentatie. De foto's gaven een zeldzame inkijk in het 19de-eeuwse Japan, op het moment dat het land zijn grenzen opende. De collectie markeert tegelijkertijd het einde van de speciale relatie die Japan en Nederland hadden sinds de 17de eeuw. In 2016 schonken de erfgenamen van legerarts Antoon Baduin, de familie Munster van Heuven-Sprenger van Eyk, 121 foto's aan het Rijksmuseum, zodat deze konden worden gerestaureerd en behouden voor de toekomst.

De derde presentatie was *Document Nederland 2022 – Sharelly Emanuelson: Duurzaam/Sustain/Tene*. Document Nederland is de jaarlijkse foto-opdracht van het Rijksmuseum waarbij een Nederlandse fotograaf wordt gevraagd een actueel maatschappelijk onderwerp te onderzoeken en vast te leggen. Sharelly Emanuelson fotografeerde duurzaamheid binnen Nederland en de zes Nederlands-Caribische eilanden, waarbij zij de balans onderzocht tussen de mens en zijn omgeving in het licht van de klimaatverandering en de impact van ons dagelijks handelen, van de afvalverwerkingsindustrie tot een kleine menselijke handeling zoals het creatief hergebruik van petflessen.

Tegelijk met *Document Nederland* was *Document Nederland Junior* te zien, een fotowedstrijd voor leerlingen uit het voortgezet onderwijs en mbo-studenten, dit jaar voor het eerst zowel in Nederland als op de Nederlands-Caribische eilanden. Het thema was: 'Een tweede leven: Hoe recycle jij?'. Negen genomineerde jongeren volgden een masterclass van Sharelly Emanuelson en experts uit het museum. De winnaars waren Kyle Siliee (Abel Tasman College, Curaçao; categorie voortgezet onderwijs) met zijn serie over een schoolmoestuin en Eline Kanters (Koning Willem I College, Den Bosch; categorie mbo) met foto's van het proces van bloeddonatie.

DOCUMENT NEDERLAND JUNIOR WORDT MOGELIJK GEMAAKT DOOR THE DE VINK FOUNDATION/RUKSMUSEUM FONDS

Hoofdgebouw

- In het voorjaar werd een bijzonder tulpenboek uit de 17de eeuw gepresenteerd dat is verworven door de Collectie Six. Dit tulpenboek, met op bijna ieder blad een afbeelding van een tulp met naam en prijs, was oorspronkelijk mogelijk bedoeld als verkoopcatalogus.
- Eind april werd de aanwinst van Meissenporselein in de Eregalerij gepresenteerd.
- Ter gelegenheid van het afscheid van Fusien Bijl de Vroe als directeur van Vereniging Rembrandt werd in de zomer in de 20ste eeuw een kleine presentatie ingericht met enkele stukken die zijn verworven met steun van de Vereniging Rembrandt: een foto van Ed van der Elsen en een pastel van Jean-Etienne Liotard (*Hollands meisje aan het ontbijt*, ca. 1756).
- In het Aziatisch Paviljoen was vanaf het najaar een presentatie te zien van Japanse prenten uit de collectie van Elise Wessels. Mevrouw Wessels heeft een groot deel van haar collectie, ruim 1.100 Japanse prenten, aan het Rijksmuseum geschonken. Haar collectie, die bekend is onder de naam Nihon no hanga, geldt als een van de belangrijkste verzamelingen op het gebied van Japanse moderne prentkunst ter wereld. Door de schenking kan het Rijksmuseum voor het eerst een overzicht van Japans werk op papier bieden, van de 17de tot en met de 20ste eeuw.
- Onder de titel *Irma Boom Kunst + Boeken* was vanaf half november 2022 in de 20ste eeuw een presentatie gewijd aan boekontwerpen van Irma Boom in combinatie met voorwerpen (grotendeels uit de collectie van het Rijksmuseum) die voor de ontwerpster een inspiratiebron waren. Met deze presentatie werd de ruim twintigjarige samenwerking met Irma Boom gevierd. In 2012 ontwierp ze het logo en de huisstijl voor het Rijksmuseum. Het logo deed veel stof opwaaien vanwege de toegevoegde spatie in de naam.
- In de Eregalerij werd eind 2022 een kast gepresenteerd van Herman Doomer (ca. 1595–1650), de belangrijkste Nederlandse meubelmaker uit de 17de eeuw. Naast deze aankoop uit 2019 stond de kast van Doomer die zich al langer in de collectie bevond. Het nieuw verworven meubel, gemaakt van ebbenhout en ingelegd met parelmoer, is vervaardigd in 1632 en bevond zich eeuwenlang in privébezit. Het is vermoedelijk zijn eerste meesterwerk en tevens de enige kast van Doomer die kan worden gedateerd. Aankoop met steun van de VriendenLoterij, mevrouw A.C. den Drijver en een particuliere schenker via het Rijksmuseum Fonds.
- In de kabinetten in de verschillende eeuwen was vanaf december 2022 een presentatie te zien van werk op papier van vrouwelijke kunstenaars die hun stempel hebben gedrukt op de kunstgeschiedenis. Het gaat om tekeningen, prenten en foto's uit eigen collectie van onder meer Gesina ter Borch, Berthe Morisot, Käthe Kollwitz en Julia Margaret Cameron. Ook zijn er recente aanwinsten te zien van Cornelia de Rijck en Thérèse Schwartze. *Vrouwen op papier* vloeit voort uit een meerjarig onderzoek met als doel vrouwelijke kunstenaars in de Rijksmuseumcollectie te inventariseren en een meer evenwichtige representatie in de collectie en presentatie te creëren. Dit project wordt mogelijk gemaakt door het 'Vrouwen van het Rijksmuseum' Fonds/Rijksmuseum Fonds.
- In de Special Collections is eind 2022 de aan muziekinstrumenten gewijde opstelling verwisseld voor een presentatie van ondergoed (van linnen lijfgoed tot luxe lingerie: onderrokken, hoepelrokken, corsetten, bh's).

Tuin

De jaarlijkse beeldtentoonstelling in de tuin was gewijd aan Barbara Hepworth, een van de pioniers van het modernisme in de beeldhouwkunst en een van de weinige internationaal succesvolle vrouwelijke kunstenaars van haar generatie. Ze geldt als rolmodel voor jongere generaties. In deze eerste solotentoonstelling van Hepworth in Amsterdam werd een overzicht getoond van haar monumentale, late werk uit de jaren zestig en zeventig van de 20ste eeuw, het merendeel afkomstig uit Engelse openbare tuinen en parken, waar de werken hun vaste standplaats zelden verlaten.

DE BEELDENTENTONSTELLING WERD MEDE MOGELIJK GEMAAKT DOOR DE DON QUIXOTE FOUNDATION/RUKSMUSEUM FONDS, PON EN DE RUKSMUSEUM CLUB.
DE TENTONSTELLING KWAM TOT STAND IN SAMENWERKING MET DE BARBARA HEPWORTH ESTATE EN MET DE BEELDENTUIN EN GALERIE NEW ART CENTRE.

Educatie

In de coronajaren 2020–2021 lag de nadruk op digitaal aanbod zoals online (creatieve) cursussen en een digitale versie van tentoonstellingen. In 2022 konden in het museum weer de reguliere fysieke rondleidingen, workshops en cursussen worden gehouden en konden weer educatieve programma's bij de tentoonstellingen worden aangeboden. De wens om de online-producten blijvend aan te bieden, kon nog niet worden vervuld door een tekort aan rondleiders en museum-docenten.

Een doelgroep waaraan het afgelopen jaar in het bijzonder aandacht is gegeven, zijn de jongvolwassenen. Door deze groep, die divers van samenstelling is, meer aan het museum te verbinden, wordt beoogd het museumbezoek te verbreden en meer divers te maken. Er zijn vier soundtracks ontwikkeld waarin vier dj's een ander perspectief geven op de collectie, die inmiddels meer dan 10.000 keer zijn beluisterd.

RUKSMUSEUM SOUNDTRACKS WORDT MEDE MOGELIJK GEMAAKT DOOR DE VANDENENDE FOUNDATION.

Families & kinderen bleven een belangrijke doelgroep. In 2022 bezochten 230.000 kinderen het museum in familieverband, meer dan tweemaal zoveel als in 2021, maar nog 17% onder het niveau van 2019. Voor deze doelgroep wordt bij tentoonstellingen specifiek aanbod ontwikkeld. Bij *Revolusi!* was dat een audiotour inclusief het maken van een eigen revolutieposter. In de zomer waren er naar aanleiding van *XXL Papier* workshops om extra groot te schilderen, tekenen en etsen. Bij *Onderkruipfels* en *Clara de neushoorn* konden families een speursafari doen die in samenwerking met het Wereld Natuur Fonds was ontwikkeld. ING maakte een speciaal op families en kinderen gerichte campagne voor *Onderkruipfels*, waarin kinderen hun ouders meenamen om de schoonheid van de kleine diertjes te zien.

Tijdens schoolvakanties worden in de Voorhal en de Picknickruimte diverse gratis en laagdrempelige activiteiten aangeboden die zijn toegesneden op verschillende leeftijdsgroepen en die zowel begeleid als onbegeleid kunnen worden gedaan. Voor jonge kinderen van 3-6 jaar is er nu ook de activiteit 'Pim & Pom in het Rijksmuseum', waarbij gebruik wordt gemaakt van poppen die in dialoog kunnen gaan met elkaar en die aan de hand van 'beacons' in het Rijksmuseum de families zelfstandig door het museum kunnen gidsen. Het product sluit aan bij een bij jonge kinderen zeer bekend en populair merk.

De inmiddels traditionele familiemaand (oktober) was zeer succesvol. De 30.709 bezoekers uit de doelgroep families & kinderen konden naast het reguliere aanbod kiezen voor diverse speciaal bij de tentoonstellingen ontwikkelde producten, zoals de inloopworkshops 'Insectenlab' en 'Doorkijkbeestjes'. Dit bezoekersaantal lag 39% boven dat van 2021 en overtrof het aantal in 2019 zelfs met 44%. De bezettingsgraad van de educatieve programma's was hoog (89%), evenals de waardering (rapportcijfers tussen 8,4 en 8,8).

Het succes van de programmering voor families & kinderen heeft ongetwijfeld eraan bijgedragen dat het Rijksmuseum ook in 2023 het keurmerk 'kidsproof' mag dragen. Het Rijksmuseum is een van de 55 musea die na meer dan 11.000 museuminspecties door 6.000 Museumkids dit door de Museumvereniging ingestelde keurmerk mogen dragen.

Teekenschool

In de maanden na de heropening van het museum op 26 januari 2022 werd ook de programmering in de Teekenschool hervat. In dit educatieve centrum van het Rijksmuseum worden voor volwassenen, kinderen, klassen en groepen workshops en cursussen gegeven. De workshops sluiten aan op tentoonstellingen en evenementen (Museumnacht, Patronendag, lerarenfeest) of staan in het teken van thema's (middeleeuws lettertekenen).

DE TEEKENSCHOOL WORDT MEDE MOGELIJK GEMAAKT DOOR FONDS 21, ROYAL TALENS EN PARTICULIERE SCHENKERS.

Toegankelijkheid

Het Rijksmuseum streeft ernaar om drempels voor museumbezoek weg te nemen en een zelfstandig bezoek mogelijk te maken voor bezoekers met een beperking. Het aanbod van programma's voor deze doelgroep bestond in 2022 uit de volgende activiteiten:

- Rondleiding voor blinde en slechtziende bezoekers (families, volwassenen, scholen)
- Rondleiding in Nederlandse Gebarentaal (families, volwassenen, scholen)
- Rondleiding voor mensen met dementie (in het museum en op locatie)
- Prikkelarme avond (families en volwassenen)
- Rondleiding voor families met kinderen met speciale behoeften
- Rondleiding en workshop voor mensen met een licht verstandelijke beperking
- Daarnaast werden activiteiten georganiseerd rondom de tentoonstellingen.

In samenwerking met de gemeente Amsterdam is een programma 'Ontmoeting in het Rijksmuseum' van start gegaan. Bijna 200 ouderen hebben in kleine groepjes, waarbij de groepsleden steeds afkomstig waren uit hetzelfde stadsdeel, drie bezoeken gebracht aan het Rijksmuseum, met als doel om elkaar te ontmoeten en de ouderen nieuwe contacten in de buurt te geven.

HET PROJECT WERD MOGELIJK GEMAAKT DOOR ELISABETH ART FOUNDATION/RUKSMUSEUM FONDS.

In het CollectieCentrum Nederland in Amersfoort is een geslaagde test gedaan met een tastworkshop waarbij blinde en slechtziende mensen voorwerpen kunnen voelen en een conservator een toelichting geeft. De eerste serie van deze workshops was gewijd aan keramiek.

Op 3 oktober 2022 vond in het Rijksmuseum een (uitverkocht) symposium plaats over toegankelijkheid. Tijdens het symposium is verslag gedaan van de activiteiten die de afgelopen vijf jaar zijn ondernomen om het museum beter toegankelijk te maken voor groepen met beperkingen. Tegelijkertijd met het congres verscheen het boek *Rijksmuseum. Onbeperkt toegankelijk* dat door minister Helder van Langdurige Zorg en Sport in ontvangst werd genomen.

DE PUBLICATIE RUKSMUSEUM. ONBEPERKT TOEGANKELIJK WERD MOGELIJK GEMAAKT DOOR HET EDWIN BOUWFONDS/RUKSMUSEUM FONDS.

Onderwijs

Na de heropening van het museum op 26 januari 2022 en het opheffen van de coronamaatregelen eind februari kwam het bezoek vanuit het onderwijs weer op gang. Uiteindelijk waren er 112.018 leerlingen die in schoolverband het Rijksmuseum bezochten (bijna driemaal zoveel als in 2021 maar 44% minder dan in 2019). Veel scholieren komen met de bussen die gratis vervoer bieden aan onderwijsgroepen. In het schooljaar 2021–2022 kwamen 45.975 leerlingen met de Rijksmuseumbus of de Museumpleinbus (die wordt gedeeld met het Van Gogh Museum en het Stedelijk Museum). De meeste bezoeken werden gebracht vanuit het primair onderwijs (54.424) en het voortgezet onderwijs (51.939). Het aantal bezoekers uit mbo, pabo en NT2 was 5.602. De meeste leerlingen (61%) volgen in het museum een begeleide activiteit.

De educatieve programmering wordt in samenwerking met een groot aantal partners ontwikkeld vanuit de behoefte van het onderwijs en biedt een breed palet van activiteiten, variërend van 'Help! De muziek is zoek' voor kleuters tot programma's voor pabo-studenten, cursisten NT2 en internationale scholen. Voor het eerst sinds het uitbreken van de coronapandemie kon het lerarenfeest weer worden georganiseerd waarop ca. 1.500 docenten in een feestelijke sfeer een voorproefje kregen van het onderwijsaanbod van het komende schooljaar. Daarnaast werden voor leraren twee studiedagen georganiseerd over respectievelijk meerstemmigheid in geschiedenislessen (in samenwerking met de Commissie Versterking Geschiedenis Voormalig Nederlands-Indië) en trans-Atlantische slavernij.

Het Rijksmuseum geeft in de onderwijsprogrammering speciale aandacht aan 'groen'. Het project 'Amsterdamse schooltuinen' is verlengd en in 2022 werkte een schoolklas een jaar lang aan schooltuintjes in de tuin van het Rijksmuseum. Het museum biedt jaarlijks zeven stageplaatsen aan voor de mbo-opleiding tot hovenier waarin duurzaamheid, zorg voor beplanting en bodemleven centraal staan. Op 10 oktober 2022 werd een Kennisdag Groen gehouden om het beroep van hovenier onder de aandacht te brengen.

DE STAGES WORDEN MOGELIJK GEMAAKT DOOR HET TIQ FONDS (TUINIEREN MET IQ)/RUKSMUSEUM FONDS.

Thérèse Schwartze, *Portret van Sorella*, 1906–1918. Pastel. Inv.nr. RP-T-2022-135. Overdracht aan de staat door de erven van de heer W.H. Vroom.

Bij de tentoonstelling *Revolusi!* werd lesmateriaal voor het vmbo en mbo samengesteld door ThiemeMeulenhoff, het Rijksmuseum en het Indisch Herinneringscentrum. Het bestaat uit drie videoportretten van mensen die een link hebben met voormalig Nederlands-Indië, Indonesië en de Molukken. Het lesmateriaal stimuleert het gesprek in de klas over de impact van het koloniaal verleden en de Indonesische onafhankelijkheidsstrijd.

De ‘Teekenschool Take Over’ stond afgelopen jaar in het teken van *Revolusi!* Leerlingen van 12–18 jaar maakten een eigen presentatie. Zij ontwierpen ieder een eigen poster die de basis vormden van de tentoonstelling *Hier strijd ik voor!* De editie van ‘Teekenschool Take Over’ 2021, die aansloot op de tentoonstelling *Slavernij*, kreeg een bijzondere tweede venue. Op verzoek van burgemeester Halsema was de presentatie *Zwart Goud* in de zomer van 2022 te zien in de centrale hal van het stadhuis van Amsterdam.

Het Rijksmuseum Junior Fellowship, de jaarlijkse prijs voor het beste profielwerkstuk gemaakt door middelbare scholieren, kende in 2022 drie categorieën: vwo, havo en – voor het eerst – vmbo. Elin Overwater & Femke Oostrom, Dagmar Berends en Sara Zwijnenberg & Aniek Graafsma waren de winnaars. Hun winnende werkstukken werden gekozen uit de 55 ingestuurde werkstukken. De winnaars ontvangen een studiebeurs van € 1.500.

HET RIJKSMEUSEM JUNIOR FELLOWSHIP 2022 WORDT GEORGANISEERD DOOR HET RIJKSMEUSEM EN DE NTR EN MOGELIJK GEMAAKT DOOR STICHTING SAPHIR/RIJKSMEUSEM FONDS.

De verkiezing van geschiedenisleraar van het jaar werd voor de negende keer gehouden. Hendrik Atze van Doezum, docent geschiedenis aan het Lauwers College in Buitenpost, werd uitgeroepen tot Geschiedenisdocent van 2022. De verkiezing wordt georganiseerd door het Rijksmuseum in samenwerking met de NTR en het Nationaal Archief.

Ontvangsten en evenementen

Het aantal evenementen en ontvangsten ging weer in de richting van het niveau in 2019 – ondanks de sluiting tot 26 januari 2022. In 2022 waren er in totaal 391 ontvangsten en evenementen, variërend van een ontvangst van enkele personen tot evenementen als de Museumnacht, met een bezoekersaantal van 12.000. In het museum werd 209 keer een foto- of filmploeg ontvangen, waarvan 65 voor een eigen Rijksmuseumproductie.

Het hoge aantal wordt mede verklaard doordat er nog een aantal ontvangsten werden ingehaald, zoals het diner van de directeuren van de Europese Centrale Bank en de nationale banken in de eurozone op 8 juni 2022 in de Eregalerij ter gelegenheid van de vergadering daags erna. De koning en de koningin, de minister-president en de minister van Financiën waren aanwezig bij het diner, dat aanvankelijk in 2020 zou worden gehouden maar dat was uitgesteld in verband met de coronasituatie.

Op 1 juli 2022 deelde het Rijksmuseum ter gelegenheid van Keti Koti, de herdenking van de afschaffing van de slavernij, 500 heri-heri-maaltijden uit tezamen met een boekje met de teksten van *Slavernij* (bij een tachtigtal objecten in de vaste opstelling is tijdelijk een extra etiket aangebracht over de relatie met slavernij). De andere musea aan het Museumplein deden eveneens mee aan de viering van Keti Koti.

Op 4 en 11 juli 2022 zijn in het kader van de samenwerking met Airbnb ontvangsten georganiseerd. Op 4 juli 2022 werden ‘Neighbourhood Champions’, mensen die zich op bijzondere wijze voor Amsterdam hebben ingezet, uit verschillende wijken ontvangen. Het was een succesvolle ontvangst die tot waardevolle contacten met organisaties in diverse buurten heeft geleid. Op 11 juli 2022 kregen Amsterdammers de kans om de Eregalerij en een deel van de 19de eeuw gratis na sluitings-tijd te bezoeken. Bijna 3.000 mensen maakte van de gelegenheid gebruik. De genodigden voor deze ontvangsten zijn in samenwerking met lokale partners gekozen, waarbij in het bijzonder is gekeken naar stadsdelen als Noord, Nieuw-West en (Zuid-)Oost.

De traditionele ontvangst van een nieuw kabinet kon weer doorgang vinden en het kabinet-Rutte 4 werd op 15 juli 2022 in de Eregalerij ontvangen.

Op drie zaterdagen in augustus kon men het Rijksmuseum gratis bezoeken op vertoon van (een selfie van) een eigen versie van *De Nachtwacht* (geborduurd, als behang aan de muur of afgebeeld op een koektrommel). Deze actie is georganiseerd in samenwerking met KPN.

In de week tegen de eenzaamheid (eerste week van oktober) heeft het Mooiste Contact Fonds van KPN ontvangsten in het Rijksmuseum georganiseerd voor migranten, mensen met een beperking en ouderen met dementie.

Het Bloomberg CityLab, een congres over stedelijke innovatie, werd dit jaar in Amsterdam gehouden. Onderdeel van deze wereldwijde samenkomst van burgemeesters, experts en kunstenaars was een diner in de Eregalerij dat door de koningin werd bijgewoond.

Op zaterdag 29 oktober 2022 is de Nacht van de Geschiedenis gehouden, met een gevarieerd programma over het thema 'Wat een ramp!' (vluchten in de 17de eeuw; hedendaagse jonge schrijvers die nieuwe teksten schreven over voorwerpen in de 19de eeuw; speciaal voor het thema gecomponeerde muziek; panelgesprekken over de huidige crisis in Europa met o.a. Beatrice de Graaf die sprak over hedendaagse en historische crises; grenzen aan de groei; relatie mens-dier; meditatie om met rampen om te gaan).

AXA XL ondersteunt de Nacht. Partners zijn: Vlaams-Nederlands Huis deBuren, Black Achievement Month, Koninklijk Nederlands Historisch Genootschap (KNHG), Huygens Instituut en het NIOD Instituut voor Oorlogs-, Holocaust- en Genocidestudies.

Tijdens de Museumnacht op 5 november 2022 zijn 12.000 bezoekers ontvangen. Aan de nacht deden meer dan vijftig musea in Amsterdam mee.

Oekraïne en vluchtelingen

Veel musea, waaronder het Rijksmuseum, deden mee aan het actieweekend, 4–6 maart 2022, om steun te betuigen aan de bevolking van Oekraïne. De actie was een initiatief van de Taskforce Culturele en Creatieve Sector. Het Rijksmuseum toonde twee blauw-gele banieren aan de voorkant van het gebouw en gaf op social media aandacht aan de actie. Schoonmaakbedrijf MAS maakte op zondag 6 maart 2022 om niet schoon en deze kosten zijn tezamen met de opbrengst uit de verkoop van toegangskarten op deze dag gestort op giro 555.

In de periode april–juni zijn op zondagmiddag Oekraïeners ontvangen in het Rijksmuseum. Men kon het museum gratis bezoeken en/of een workshop volgen. Voor de begeleiding waren Russisch en Oekraïens sprekende rondleiders van het Rijksmuseum aanwezig. De middagen werden druk bezocht en door de deelnemers zeer gewaardeerd. Na juni is een aantal groepen op aanvraag ontvangen.

KPN, ING EN ROYAL TALENS HEBBEN DE ONTVANGSTEN MEDE MOGELIJK GEMAAKT.

De VriendenLoterij heeft een bedrag beschikbaar gesteld om alle vluchtelingen in Nederland in staat te stellen een bezoek te brengen aan een of meer musea. Vluchtelingen kunnen zo kennismaken met de geschiedenis van Nederland. De loterij werkt hiervoor samen met VluchtelingenWerk Nederland. Deelnemende musea, waaronder het Rijksmuseum, ontvangen per bezoek een vergoeding. In januari 2023 wordt een proef met een scanbaar 'vluchtelingenticket' gedaan.

De hoofddirecteur heeft in verband met de oorlog in Oekraïne zijn lidmaatschap van de International Advisory Board van de Hermitage in Rusland neergelegd. De adviesraad is in 1994 op initiatief van Unesco opgericht om de samenwerking van de Hermitage met de internationale museale gemeenschap te bevorderen.

3. Publiek buiten het museum

Het Rijksmuseum heeft een grote naamsbekendheid bij het publiek. In het merkonderzoek van Hendrik Beerda, dat 2022 voor de zesde keer is uitgevoerd, staat het Rijksmuseum op nummer drie van de nationale ranglijst van 150 sterkste cultuurmerken. Op de lijst met musea is het Rijksmuseum nummer twee na het Anne Frank Huis. Het Rijksmuseum zoekt ook buiten het gebouw via uiteenlopende activiteiten samenwerking met andere musea en organisaties en verbinding met het publiek.

Website en sociale kanalen

Het grootste publiek buiten het museum wordt bereikt via de website en de sociale kanalen.

- In 2022 waren er 6,3 miljoen unieke bezoekers aan de website die gezamenlijk 9,4 miljoen sessies hadden. Het aantal unieke bezoekers was 11% hoger dan verwacht, vooral door de grote (inter)nationale belangstelling voor de hogeresolutiefoto van *De Nachtwacht* die in januari 2022 op de website werd geplaatst. Ook was er veel belangstelling voor de toegangskarten voor de familiemaand in oktober, de tentoonstelling *Onderkruipfels* en de aankondiging van de Vermeer-tentoonstelling in het voorjaar van 2023.

- Via sociale kanalen (Instagram, Facebook, Twitter, LinkedIn en sinds augustus TikTok) had het Rijksmuseum een bereik van 68,6 miljoen (bezoeken) en 1,7 miljoen volgers. Het aantal volgers groeide gestaag, maar minder dan in 2021. Het Rijksmuseum streeft sinds de aanpassing van enkele algoritmes niet meer uitsluitend naar meer volgers, maar vooral op het vergroten van het bereik.

Hoewel de bezuinigingen als gevolg van corona de ontwikkeling van digitale activiteiten heeft vertraagd, zijn er diverse podcasts gemaakt. Aan de serie *In het Rijksmuseum* werden zes afleveringen met het thema 'Favorieten' toegevoegd en acht afleveringen over de 19de eeuw. Bij tentoonstellingen verschenen speciale afleveringen, zoals de driedelige podcast *Als geschiedenis in je opstaat* bij *Revolusi!*, die werd uitgezonden in het VPRO-radioprogramma *OVT*. In samenwerking met founder Philips werd de zevendelige serie *Kunstluister* gemaakt, die tot doel heeft om een positieve impact te hebben op het leven van luisteraars door ze in aanraking te brengen met kunst. Nieuw was eveneens de zevendelige online-cursus 'Introductie in de kunstgeschiedenis van Nederland', waarvan ook een Engelse editie is gemaakt. Uit publieksonderzoek blijkt dat de cursus door de deelnemers positief werd beoordeeld.

Tentoonstellingen buiten het Rijksmuseum

Onder de titel *Verlangen naar de natuur* presenteert het Rijksmuseum op Schiphol elf 19de-eeuwse landschappen uit de eigen collectie. Deze schilderijen van onder anderen Willem Roelofs, Anton Mauve en Richard Roland Holst laten zien hoe het beeld van het landschap verandert onder invloed van de opkomst van de industrie. De werken zijn vanaf 5 november een jaar lang te zien in de dependance op Schiphol.

DEZE PRESENTATIE WORDT MOGELIJK GEMAAKT DOOR ING EN AMSTERDAM AIRPORT SCHIPHOL.

Op 2 april 2022 werd de tentoonstelling *Hoge luchten* geopend in het Markiezenhof in Breda. Het is de derde aflevering van 'Schatten uit het Rijksmuseum', een serie van vier tentoonstellingen over de vier elementen water, lucht, aarde en vuur, samengesteld uit de collectie van het Rijksmuseum. De tentoonstellingen reizen langs zes stadsmusea (M6) in Nederland.

Het melkmeisje van Vermeer was vanaf 1 april tot en met 15 mei 2022 te gast in de Hermitage Amsterdam. Dit was de eerste van vier tentoonstellingen waarin steeds een topstuk uit een Nederlands museum wordt getoond, ter ondersteuning van de Hermitage Amsterdam nadat het de banden met de Hermitage in Sint-Petersburg heeft verbroken. Na *Het melkmeisje* volgden *Het Gele Huis (De straat)* van Vincent van Gogh, een bruikleen van het Van Gogh Museum, een zelfportret van Rembrandt uit het Mauritshuis en als laatste *De toren van Babel* van Pieter Bruegel uit Museum Boijmans Van Beuningen.

Eind april 2022 begon *De vaandeldrager* aan een reis om Nederland de gelegenheid te geven kennis te maken met deze uitzonderlijke aanwinst voor de Collectie Nederland. De reis gaat een jaar duren, waarin het schilderij te zien is in twaalf musea, in iedere provincie één.

In het Dordrecht Museum werd op 18 juni 2022 de tentoonstelling *Wanderlust. Nederlandse kunstenaars op reis 1800–1900* geopend, die tot en met 8 januari 2023 te zien was. De tentoonstelling was een samenwerkingsverband met het Rijksmuseum en werd gemaakt door Jenny Reynaerts, senior conservator Schilderijen.

In het prentenkabinet van de National Gallery of Ireland in Dublin was van 16 juli tot 6 november de tentoonstelling *Dutch Drawings. Highlights from the Rijksmuseum* te zien. De tentoonstelling werd samengesteld uit de collectie van het Rijksmuseum en omvatte 46 prenten en tekeningen van onder anderen Rembrandt, Hendrik Avercamp, Jan van Goyen en Jacob van Ruisdael. De presentatie was de tegenprestatie voor de bruikleen van het schilderij *Schrijvende vrouw met dienstbode* van Vermeer van de Ierse National Gallery.

Op 5 november 2022 werd in Design Museum Den Bosch *Process. Design Drawings from the Rijksmuseum* geopend, een tentoonstelling van tekeningen uit de periode 1500–1900 uit de collectie ontwerp-tekeningen van het Rijksmuseum die in de afgelopen tien jaar door Reinier Baarsen, senior conservator Meubelen, is gevormd. De tekeningen laten zien hoe de ideeën voor allerlei voorwerpen ontstaan: voor vazen, stoelen en klokken, maar ook voor kachels, sleeën en koetsen. De tentoonstelling reisde na Den Bosch door naar de Fondation Custodia in Parijs.

De Verenigde Naties heeft de posterversie van de tentoonstelling *Slavernij* getoond in het Unesco Global Forum Against Racism, dat eind november in Mexico werd gehouden. Via OCW werd bericht vernomen dat de presentatie positief is ontvangen. De presentatie was na het Forum tot begin januari te zien op een prominente plek in het cultureel complex Los Pinos, de voormalige dienstwoning van de Mexicaanse president.

Educatie

In verband met het grote succes is het project 'Nachtwacht on Tour' voortgezet. Vier replica's op ware grootte van het schilderij gingen langs 68 locaties, met name verpleeghuizen. Bewoners van deze huizen, zeker als ze wat verder gelegen zijn van het Rijksmuseum, komen niet makkelijk meer naar het Rijksmuseum. Op deze manier kunnen ze toch nog genieten van *De Nachtwacht* en deelnemen aan een educatief programma.

Een van de replica's was in de zomer te zien tijdens een radiologiecongres in Wenen, waar twee museumdocenten van het Rijksmuseum de deelnemers een toelichting gaven over het (radiologische) onderzoek van het schilderij in het kader van Operatie Nachtwacht.

NACHTWACHT ON TOUR WERD GEFINANCIERD DOOR PHILIPS, ELISABETH ART FOUNDATION/RUKSMUSEUM FONDS EN PON HOLDINGS.

Het Rijksmuseum bood verder de mogelijkheid van een rondleiding op locatie in verpleeghuizen. Tijdens de coronaperiode was dit makkelijker te plannen, omdat het aantal educatieve programma's in het museum zelf veel lager was. Nu de programmering weer op het oude niveau ligt, is het lastiger om deze rondleidingen te organiseren.

Dit kan deels worden ondervangen door de Museum Plus Bus, waaraan het Rijksmuseum ook in 2022 deelnam. De Museum Plus Bus, die in 2023 vijftien jaar bestaat, organiseert activiteiten voor ouderen die niet meer in staat zijn om zelfstandig een museum te bezoeken. Sinds de start heeft de bus 175.000 ouderen naar vijftien musea gebracht waar zij een geheel verzorgd programma krijgen aangeboden. Toen een fysiek bezoek in coronatijd niet meer mogelijk was, heeft de Museum Plus Bus de reizende tentoonstelling *Topstukken on Tour* gemaakt, die inmiddels in 230 verzorgingshuizen te zien was. Bij de tentoonstelling, die bestaat uit zestien replica's van topstukken, wordt het kunstmagazine *Totzo!* gedistribueerd en een museumdocent geeft extra informatie.

DE ACTIVITEITEN VAN DE MUSEUM PLUS BUS ZIJN GRATIS EN MEDE MOGELIJK GEMAAKT DANKZU DE STEUN VAN DE VRIENDENLOTTERIJ.

Verpleeghuizen waren ook de doelgroep van een gezamenlijke activiteit met Maya VR (een zorgonderneming die eenzaamheid onder ouderen wil wegnemen met behulp van virtualreality-technologie) en het KPN Mooiste Contact Fonds. Samen met deze partners zijn 4.000 ouderen in verpleeghuizen in het hele land getrakteerd op een virtueel 'uitje' naar de Ere-galerij van het Rijksmuseum.

Het brievenproject dat na de uitbraak van de pandemie in het voorjaar van 2020 is gestart, werd voortgezet. Eenzame ouderen ontvangen regelmatig een brief van een medewerker van het Rijksmuseum, waarin de medewerker vertelt over zijn of haar favoriete kunstwerk in het museum.

HET BRIEVENPROJECT WORDT MOGELIJK GEMAAKT DOOR RCOAK.

Omdat in 2022 opnieuw geen Prachtnacht kon worden gehouden, zijn voor het tweede jaar op rij 800 Prachtpakketten met creatief materiaal verstuurd aan kinderen in negen ziekenhuizen. De Prachtnacht is een speciale avondopenstelling voor zieke kinderen en kinderen met een beperking en hun families (mogelijk gemaakt door het Prachtnacht Fonds, een fonds op naam bij het Rijksmuseum Fonds).

HET PRACHTNACHT FONDS/RUKSMUSEUM FONDS EN ROYAL TALENS MAAKTEN DIT MOGELIJK.

Onderwijs

Een bijzonder, locatie-onafhankelijk lesprogramma is 'Rijksmuseum op pootjes'. Spelers gaan in Minecraft Education op zoek naar beestjes die uit een schilderij zijn verdwenen en die in de tuinen moeten worden teruggevonden, waarbij al spelende kennis wordt vergaard over het leven in de tuin, kunst en het Rijksmuseum.

Ontvangsten en evenementen

Voor het eerst sinds het uitbreken van de pandemie werd in Maastricht weer de TEFAF georganiseerd. Tijdens de voorbezigting op donderdag 24 juni en de openingsdag op vrijdag 25 juni 2022 werden schenkers, sponsors, fondsen en Patronen ontvangen.

Televisie

Het Rijksmuseum verleende medewerking aan diverse televisieprogramma's.

- *De kok en de directeur* werd in juli en augustus 2022 uitgezonden. In zes afleveringen reisden Joris Bijdendijk, chef-kok van restaurant RUKS®, en de hoofddirecteur van het Rijksmuseum naar België, Frankrijk, Sicilië, Slovenië, Suriname en Zweden, waar ze de kijker lieten kennismaken met monumenten en kunst ter plekke en met lokale ingrediënten en gerechten.
- Het populaire programma *Het geheim van de Meester* was in 2022 gewijd aan een reconstructie van *De Nachtwacht*. De vier afleveringen die in januari–februari werden uitgezonden, werden goed bekeken.
- Het Rijksmuseum was opnieuw betrokken bij *Project Rembrandt*, waarvan de derde editie in 2022 werd uitgezonden. Uit tien kandidaten werd na diverse rondes de beste amateurschilder van Nederland gekozen. Het winnende werk was enige tijd te zien in het Rijksmuseum.

Game

Een aantal topstukken uit de collectie is onderdeel van de game *Horizon Forbidden West*, die begin 2022 door Guerrilla Games werd gelanceerd.

4. Open bron voor kennis en onderzoek

Onderzoek verdiept de kennis, voorziet in grondstof voor verhalen en versterkt de band met het publiek. Kennis over het verleden geeft inzicht in het heden. Deze kennis is niet statisch, iedere generatie schrijft opnieuw haar geschiedenis en maakt op haar beurt geschiedenis. Het Rijksmuseum blijft daarom onderzoek doen, (kunst)historisch, materiaaltechnisch, natuurwetenschappelijk en naar herkomst. Aan tentoonstellingen, educatieve producten en het Stories-platform van de website ligt steeds onderzoek ten grondslag.

Operatie Nachtwacht

Aan het begin van het verslagjaar is de meest gedetailleerde foto ooit van *De Nachtwacht* gepubliceerd, wat tot veel (inter)nationale media-aandacht heeft geleid. De foto is 717 gigapixels oftewel 717.000.000.000 pixels groot en de afstand tussen twee pixels is 5 micrometer (0,005 millimeter). Vervolgens is het schilderij behandeld om de deformaties in het doek aan te pakken, waarbij het in een nieuw spanraam is gezet en een nieuwe achterkantbescherming heeft gekregen. Het besluit over de volgende fase, de restauratie, is uitgesteld, in afwachting van nader onderzoek naar de effecten van vernisafname.

AkzoNobel is hoofdpartner van Operatie Nachtwacht. Het onderzoek en de restauratie worden verder mogelijk gemaakt door The Bennink Foundation, C.L. de Carvalho-Heineken, PACCAR Foundation, Piet van der Slikke & Sandra Swelheim, American Express Foundation, Familie De Rooij, Het AutoBinck Fonds, TBRM Engineering Solutions, Dina & Kjell Johnsen, Familie D. Ermia, Familie M. van Poecke, Bruker Nano Analytics, Henry M. Holterman Fonds, Irma Theodora Fonds, Luca Fonds, Piek-den Hartog Fonds, Stichting Zabawas, Cevat Fonds, Johanna Kast-Michel Fonds, Marjorie & Jeffrey A. Rosen, Stichting Thurkownfonds, Familie Van Ogtrop Fonds, Fedex Express, het Nachtwacht Fonds, de Gemeente Amsterdam en het Amsterdam Museum.

Johannes Vermeer

In aanloop naar de Vermeertentoonstelling in de eerste helft van 2023 heeft een team van conservatoren, restauratoren en natuurwetenschappers van het Rijksmuseum in nauwe samenwerking met het Mauritshuis en de Universiteit Antwerpen enkele schilderijen van Vermeer onderzocht. Hiervoor werd onder andere gebruikgemaakt van geavanceerde Macro-XRF- en RIS-scantechnieken, die ook zijn gebruikt tijdens Operatie Nachtwacht. Bij *Het melkmeisje* werden enkele opzienbarende veranderingen in het schilderij aan het licht gebracht. Dankzij de nieuwste onderzoekstechnieken is achter het melkmeisje een rek met kannen ontdekt. Op de voorgrond blijkt eerst een vuurmand te hebben gestaan. De voorwerpen zijn later door Vermeer zelf overschilderd. Ook is voor het eerst een duidelijke onderschets met zwarte verf te zien. Het onderzoek biedt hiermee een onthullend inzicht in de werkwijze van Vermeer en zijn zoektocht naar de perfecte compositie.

Silent disco powered by Heineken Silver in de Voorhal van het Rijksmuseum tijdens de Museumnacht op 5 november 2022

Op een 17de-eeuwse viool uit de collectie van het Rijksmuseum speelt violist Yannick Hiwat een speciaal voor de Nacht van de Geschiedenis gecomponeerde muzikale reflectie op het thema van de Nacht en Maand van de Geschiedenis: 'Wat een ramp'.

Vrouwen van het Rijksmuseum

Een meerjarig onderzoeksproject is het in 2021 gestarte 'Vrouwen van het Rijksmuseum', dat tot doel heeft om vrouwelijke makers in de Rijksmuseumcollectie te inventariseren en een meer evenwichtige representatie in de collectie en presentatie te bewerkstelligen. Het 'Vrouwen van het Rijksmuseum' Fonds, een nieuw fonds op naam bij het Rijksmuseum Fonds, maakt het onderzoek mogelijk. In de komende vier jaar worden tweemaal twee onderzoekers aangesteld.

In het kader van dit project organiseerde het Rijksmuseum op 8 maart 2022, Internationale Vrouwendag, het symposium *Women in the Museum. Best Practices*. Experts op het gebied van de vrouwelijke (kunst)geschiedenis spraken over vragen als: hoe bereiken we een meer gebalanceerde representatie; presenteer je vrouwen samen met mannelijke kunstenaars, of juist apart voor meer zichtbaarheid. Verschillende thema's passeerden de revue: van vrouwen als kunstenaars tot modellen, verzamelaars en mediators, het vrouwelijk perspectief op museale objecten en de blinde vlekken van de feministische kunstgeschiedenis.

Herkomstonderzoek algemeen

Het herkomstonderzoek wordt onderscheiden in onderzoek van voorwerpen waarvan het bezit mogelijk onder druk van het naziregime verloren is gegaan en onderzoek van voorwerpen met een koloniale herkomst.

Herkomstonderzoek-WOII

In het kader van het herkomstonderzoek-WOII werd in het verslagjaar verder gewerkt aan het onderzoek van de tussen 1933–1945 verworven objecten op het gebied van beeldhouwkunst en kunstnijverheid (1.588 objecten). Er werden drie deelrapporten opgeleverd: tekeningen 1933–1945, geschiedenis 1933–1945 en geschiedenis 1946–1954. De deelrapporten zijn op de website van het museum te vinden op de pagina 'Museale verwervingen vanaf 1933'. De volledige rapportage over het herkomstonderzoek-WOII in 2022 is als bijlage opgenomen.

De staatssecretaris van OCW heeft in december 2022 op advies van de Restitutiecommissie besloten om de verzoeken van de rechthebbenden op de nalatenschap-Budge te honoreren. Tot de te restitueren voorwerpen behoren vier zoutvaten van de beroemde 17de-eeuwse zilversmid Johannes Lutma, waarvan zich twee in het Amsterdam Museum bevinden en twee in het Rijksmuseum. De vier zoutvaten werden door beide musea in 1960 verworven en zijn absolute topstukken in het oeuvre van Lutma en van groot belang voor de Collectie Nederland.

De Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed (RCE) gaat gedurende vier jaar aanvullend onderzoek doen naar de NK-collectie (Nederlands Kunstbezit). Eerder onderzoek concentreerde zich op de jaren 1940–1945. In het aanvullende onderzoek worden ook de jaren vanaf 1933 betrokken. De NK-collectie is een groep werken die na de Tweede Wereldoorlog uit Duitsland is gerecupereerd. De werken zijn vervolgens deels gerestitueerd. Een deel bevindt zich nog in diverse Nederlandse musea, waaronder het Rijksmuseum.

Herkomstonderzoek koloniale herkomst

In juli 2022 heeft de staatssecretaris de Tweede Kamer geïnformeerd over de implementatie van de *Beleidsvisie collecties uit een koloniale context*, die door haar voorganger minister Van Engelshoven in januari 2021 naar de Tweede Kamer was gestuurd. De visie is gebaseerd op het advies *Koloniale collecties en de erkenning van onrecht* van de Raad voor Cultuur en de Commissie-Gonçalves-Ho Kang You. Belangrijke elementen uit de implementatie voor het herkomstonderzoek zijn samenwerking met landen van herkomst en ondersteuning van het herkomstonderzoek. Voor dit laatste wordt een consortium ingesteld dat de musea bij de uitvoering hiervan gaat ondersteunen. Aan het consortium nemen behalve het Rijksmuseum deel: Nationaal Museum van Wereldculturen, Museum Bronbeek, NIOD en RCE. Het consortium zal worden ondersteund door een projectbureau waarvoor het ministerie een subsidie beschikbaar stelt. Het herkomstonderzoek dat de musea gaan uitvoeren, is tijdrovend en vergt de inzet van extra onderzoekers. Hiervoor is geld nodig; of de musea voor aanvullende financiering een beroep op het ministerie kunnen doen, is nog niet duidelijk.

Onderzoeksprojecten

Een bloemlezing uit het vele onderzoek dat afgelopen jaar door conservatoren, restauratoren en natuurwetenschappelijk onderzoekers is uitgevoerd, volgt hieronder. Het gaat veelal om interdisciplinair onderzoek en onderzoek dat in samenwerking met andere musea en instellingen wordt uitgevoerd en dat dikwijls betere conservering van materialen tot doel heeft.

- **Technisch onderzoek van terracotta van Quellinus in de collectie van het Rijksmuseum en het Amsterdam Museum** Centraal staan de stukken die in opdracht zijn gemaakt voor het nieuwe stadhuis op de Dam (het huidige Paleis op de Dam), maar ook verwante stukken worden in dit onderzoek meegenomen. Er worden uitgebreide beschrijvingen van gemaakt, waarbij ook de sporen van het maakproces (sporen van gereedschap, vingerafdrukken, opvallende elementen e.d.) worden vastgelegd.
- **Onderzoek metalen VOC-voorwerpen** Dit onderzoek bestaat uit vijf projecten: 1) Archief- en materiaaltechnisch onderzoek, in het bijzonder van de vondsten uit het scheepswrak van 't *Vliegende Hart*, ten behoeve van een bestandscatalogus. 2) Het beter in kaart brengen van VOC-collecties over de hele wereld, in samenwerking met een internationaal consortium van experts ('Mobilising Dutch East India Company collections for new global stories', financieel gesteund door de Australian Research Council). 3) Lopend project rondom de Dirck Hartogh-schotel en 'Visualising Batavia Silverware', een internationaal project in samenwerking met de University of Western Australia, Western Australian Museum en het Nationaal Archief. 4) Fundamenteel onderzoek naar de koperlegeringen in deze collectie in samenwerking met de Universiteit van Amsterdam, met als doel te achterhalen hoe deze kwetsbare subgroep in het verleden is behandeld. 5) Eveneens in samenwerking met de Universiteit van Amsterdam werd een project gestart om de stabiliteit van de zeebodemvondsten te monitoren en te documenteren.
- **Canvassing the making. Understanding plain woven canvases of old master paintings by handweaving and analysing reconstructions** In dit onderzoek wordt de vervaardiging van 17de-eeuws schilderdoek onderzocht door reconstructies te weven, nieuwe technische beeldvormingstechnieken en 'stitching'-methodes te ontwikkelen, en geavanceerde computeranalyses toe te passen. Deze analyse van het maakproces van het doek levert onder meer kennis op over de structuur van de doeken van oude meesters. Onderdeel van het onderzoek is de tentoonstelling *Ontrafeld bewijs. 17de-eeuws schildersdoek geeft zich bloot* in Museum Bussemakerhuis in Borne (1 november 2022 – 1 mei 2023). Dit onderzoek wordt gefinancierd door het NICAS (Netherlands Institute for Conservation+Art+Science+).
- **MUON** Onderzoeksproject in vervolg op 'Climate4Wood' in samenwerking met de TU Eindhoven en de TU Delft. Met behulp van 'multi-scale modelling' wordt het gedrag van houten panelen nagebootst. Tevens worden experimenten gedaan om kennis te verwerven over technische eigenschappen van de originele dierlijke lijmen en de invloed van klimaatschommelingen en veroudering daarop. Dit project wordt uitgevoerd onder de vlag van het NICAS (Netherlands Institute for Conservation+Art+Science+) en gefinancierd door NWO.
- **Hout en klimaat** Onderzoeksproject waarbij gedurende een jaar de mechanische reactie (werking) van eikenhouten panelen van meubelen en paneelschilderijen bij verschillende klimaatomstandigheden wordt gemeten (in het Rijksmuseum en in Kasteel Amerongen). Doel is om vast te stellen wat de exacte relatie is tussen de relatieve vochtigheid en de werking van eikenhout, om daarmee te bepalen of het klimaat in het Rijksmuseum verduurzaamd kan worden door een grotere fluctuatie toe te staan in relatieve vochtigheid. Het project wordt gefinancierd door het Florasina Fonds/Rijksmuseum Fonds en uit de Nalatenschap van mevrouw Kast.
- **Operatie Nachtwacht: Rembrandt Impastoes** Rembrandt staat bekend om zijn impastotechniek, waarbij dikke verf op het doek wordt aangebracht om een opvallende driedimensionale structuur te verkrijgen. In dit project wordt onderzocht wat er nodig is om een impastoverf

te maken. AkzoNobel heeft reologiestudies (onderzoek naar hoe vloeistoffen stromen) uitgevoerd, die laten zien dat het type olie van invloed is bij het verkrijgen van een pasteuze loodwit-olieverf.

- **Invloed omgevingscondities op chemische stabiliteit van schilderijen**

Ten behoeve van preventieve conservering wordt onderzocht hoe omgevingscondities chemische degradatiereacties in schilderijen beïnvloeden. Een samenwerking met twee onderzoeksgroepen van de faculteit Scheikunde van de Universiteit van Amsterdam heeft geleid tot nieuwe inzichten over de moleculaire omgeving van water in verf, die zullen worden gepubliceerd. Dit project is mogelijk gemaakt door The Bennink Foundation/Rijksmuseum Fonds.

- **Preventieve Conservering** In de werkgroep Preventieve Conservering wordt de behoefte aan – en het belang van – preventieve maatregelen ter voorkoming van de degradatie van kunst besproken. Hierbij gaat het onder andere om het monitoren van het museumklimaat, de ontwikkeling en toepassing van geschikte tentoonstellingsmaterialen en onderzoek naar innovatieve preventieve maatregelen.

Het in bovenstaande opsomming genoemde NICAS (Netherlands Institute for Conservation+Art+Science+) is een belangrijk samenwerkingsverband op onderzoeksgebied waarvan het Rijksmuseum, de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed, de Universiteit van Amsterdam en de Technische Universiteit Delft de partners zijn. Onder de vlag van het NICAS worden tal van onderzoeksprojecten uitgevoerd.

Naast het onderzoek dat is gedaan voor de aanwinsten, tentoonstellingen en presentaties in 2022, werd in het verslagjaar onderzoek verricht voor diverse bestandscatalogi, zoals vroege Nederlandse schilderijen, Vlaamse schilderijen, 17de-eeuwse schilderijen, Spaanse schilderijen, 17de-eeuwse tekeningen, 18de-eeuwse Nederlandse interieurschilderkunst, Europese beeldhouwkunst, *surimono* (Japanse prenten), keramiek, scheepsmodellen en zilver.

Van het wetenschappelijk onderzoek wordt verslag gedaan in het eigen peer-reviewed tijdschrift *The Rijksmuseum Bulletin* (waarvan in 2022 de gebruikelijke vier afleveringen verschenen), online-bestandscatalogi, boeken en symposia. Het Rijksmuseum publiceerde in 2022 acht boeken. Conservatoren, restauratoren en medewerkers publiceerden in diverse nationale en internationale tijdschriften en (digitale) publicaties 200 artikelen waarvan ruim twintig in peer-reviewed tijdschriften. Zij verzorgden voorts ruim 260 lezingen en presentaties, in het Rijksmuseum, daarbuiten en online, en bijna 150 media-optredens.

Het Rijksmuseum organiseerde het afgelopen jaar elf symposia (waarvan twee online) met in totaal 1.955 deelnemers (van wie 1.010 online), over onder andere Operatie Nachtwacht, het bovengenoemde *Women in the Museum. Best Practices*, 2and3D Photography, Glass 2022, Glass Degradation Symposium en Toegankelijkheid.

Opleiding en onderzoek

Het Rijksmuseum Fellowshipprogramma stond in 2022 voor de negende keer open voor een nieuwe generatie museumprofessionals: nieuwsgierige, objectgerichte specialisten die de kennis van de Nederlandse kunst, geschiedenis en museologie verder ontwikkelen op basis van onderzoek dat is verbonden aan de collectie van het Rijksmuseum. In totaal waren twaalf fellows actief, van wie zes waren gestart in het najaar van 2021 en zes in het najaar van 2022. Gezamenlijk hebben de fellows in het verslagjaar drie artikelen gepubliceerd, twee presentaties gegeven en een tentoonstelling (buiten het Rijksmuseum) georganiseerd.

HET PROGRAMMA WORDT MOGELIJK GEMAAKT DOOR VERSCHILLENDE EXTERNE FONDSEN (THE ANDREW W. MELLON FOUNDATION EN EEN AANTAL FONDSEN BINNEN HET RIJSMUSEUM FONDEN: MIGELIEN GERRITZEN FONDEN, DR. ANTON C.R. DREESMANN FONDEN EN JOHAN HUIZINGA FONDEN).

The Andrew W. Mellon Foundation maakte het NICAS-project (Netherlands Institute for Conservation+Art+Science+) 'A Global Infrastructure for Heritage Science' mogelijk. Zes internationale jonge onderzoekers hebben veldonderzoek gedaan om in kaart te brengen hoe de materiële eigenschappen van kunstwerken worden bestudeerd, gepresenteerd en bewaard. Diverse thema's kwamen daarbij aan de orde, zoals toegang tot cultureel erfgoed versus behoud van cultureel erfgoed en op kennis gebaseerde conservering versus op ervaring gebaseerde conservering. Doel van het project is om de uitdagingen op het gebied van beheer en behoud van erfgoed te identificeren en te bekijken hoe kennis en deskundigheid kunnen worden gedeeld.

Bij de afdeling Publiek & Educatie zijn twee trainees begonnen die een curriculum van twee jaar doorlopen. Deze opleidingsplaatsen, die door Fonds 21 mogelijk worden gemaakt, hebben tot doel om jongeren, in het bijzonder met een migratieachtergrond, op te leiden tot educatiemedewerker. Na twee jaar kunnen zij doorstromen naar een educatiefunctie bij het Rijksmuseum, een ander museum of culturele instelling. Een trainee heeft een mbo- of hbo-opleiding en de ander een academische opleiding. In de jaren 2024–2025 zullen nogmaals twee plekken worden opengesteld. Het project valt binnen het streven van het Rijksmuseum om diverser te worden.

Iedere twee jaar organiseren het Rijksmuseum, de Universiteit van Amsterdam en het Bard Graduate Center in New York een Summer School ('Museum objects as evidence: an interdisciplinary approach'). De editie van 2020 kon na twee keer te zijn uitgesteld in het verslagjaar doorgang vinden. Aan de deelnemers werd een programma geboden waarin interdisciplinair, objectgericht onderzoek in een museumomgeving centraal stond. Experts boden een exclusieve en diepgaande kijk achter de schermen in de restauratieateliers, wetenschapslaboratoria en museumafdelingen. De deelnemers waren studenten en jonge professionals, gespecialiseerd in (kunst)geschiedenis, archeologie, antropologie of een andere opleiding binnen de geesteswetenschappen.

DE SUMMER SCHOOL WORDT MOGELIJK GEMAAKT MET STEUN VAN FONDEN BEUKENHORST/RIJSMUSEUM FONDEN EN THE SAMUEL H. KRESS FOUNDATION.

Van 14–21 mei 2022 organiseerde het Rijksmuseum in het kader van de tentoonstelling *Revolusi! Indonesië onafhankelijk* een meerdaags programma voor een groep museumprofessionals uit Indonesië. Doel van het programma was om kennis uit te wisselen op praktisch vlak (bruikleenverkeer, restauratiepraktijk, museumdepots, veiligheid collecties etc.) en inhoudelijk vlak (materieel erfgoed van de gedeelde Indonesische en Nederlandse geschiedenis, herkomstonderzoek). Het programma bestond uit workshops in het Rijksmuseum en werkbezoeken aan onder andere het Nationaal Museum van Wereldculturen, het Museum Bronbeek en het Nederlands Openluchtmuseum.

Het Rijksmuseum leverde ook in 2022 een bijdrage aan het academisch onderwijs aan diverse Nederlandse universiteiten, waar medewerkers van het Rijksmuseum (bijzonder) hoogleraar zijn. Negen conservatoren in opleiding deden een jaar lang ervaring op bij de afdelingen Beeldende Kunst, Geschiedenis of Rijksprentenkabinet. Bij de afdeling Veiligheidszaken liepen 21 (mbo-)studenten stage in het kader van de opleiding tot beveiligingsmedewerker. Op andere afdelingen van het museum werden 55 stagiairs begeleid.

Rijksmuseum Innovatielab

Enkele jaren geleden heeft het Rijksmuseum een Innovatielab (voorheen: Rijkslab) in het leven geroepen. In het afgelopen jaar is het Innovatielab op diverse gebieden actief geweest. Innovatieve technologie is geïmplementeerd, bijvoorbeeld in diverse educatieve producten in Minecraft. Inzichten en lessen rondom innovatie zijn breder in de organisatie gedeeld door met collega's aan innovatieve producten te werken. Samenwerking met externe partners heeft nieuwe kennis opgeleverd en sterke relaties, zoals met het Bartiméus Fonds. Met dit fonds is onderzocht hoe een bezoek voor mensen met een visuele beperking mogelijk kan worden gemaakt c.q. verbeterd en het fonds stelde een bijdrage beschikbaar voor de ontwikkeling van een bezoekersapp voor slechtzienden. Het Innovatielab kan ook een rol spelen bij het verbinden van (de bezoekers van) de fysieke en de digitale wereld, die steeds meer in elkaar overlopen.

5. Bijdrage aan economie en leefomgeving

Het Rijksmuseum wil een instelling zijn die op een zo duurzaam mogelijke manier in directe en indirecte zin een bijdrage levert aan de Nederlandse economie en de (lokale) leefomgeving. Het Rijksmuseum vindt het voor zijn maatschappelijke draagvlak

belangrijk om met zijn stakeholders relaties op te bouwen en te onderhouden. Door de komst en bestedingen van bezoekers binnen en in de omgeving van het museum en door het aantal banen en opleidingsplekken draagt het Rijksmuseum bij aan de economie en werkgelegenheid. Daarbij streeft het museum goed werkgeverschap na en biedt het, fysiek en sociaal, een zo veilig mogelijke werkomgeving.

Begunstigers en stakeholders

Een bijzondere vorm van verbinding bestaat uit de relatie die het Rijksmuseum met diverse groepen van begunstigers heeft. Dankzij de steun van Vrienden, schenkers, partners, fondsen en (hoofd)

sponsors wordt het Rijksmuseum in staat gesteld om de collectie te verrijken met nieuwe voorwerpen, werken uit de collectie te restaureren, tentoonstellingen te organiseren, onderzoeksapparatuur aan te schaffen en onderzoeksprojecten uit te voeren, en activiteiten te organiseren. In de afgelopen coronajaren was deze steun nog belangrijker dan anders.

Voor samenwerkingsverbanden is het uitgangspunt dat deze dienen te leiden tot meerwaarde voor het publiek. Voordat een samenwerking wordt aangegaan, hanteert het Rijksmuseum een beleid waarvan het uitvoeren van een due-diligence-onderzoek onderdeel is. In dit onderzoek wordt onder meer gekeken hoe beoogde partners omgaan met onderwerpen als diversiteit en duurzaamheid.

Het Rijksmuseum heeft in 2022 met diverse sponsors en partners een nieuwe samenwerking gesloten of verlengd: Airbnb, Bloomberg, Heineken en KLM.

Het aantal Vrienden steeg van 16.799 (9.557 Vriendschappen) eind 2021 naar 19.368 (11.435 Vriendschappen) eind 2022. Geslaagde wervingsacties waren er rondom de online-cursus Kunstgeschiedenis (wie Vriend werd, kon de cursus gratis volgen) en met American Express. Ook de herpositionering van de Vriendschap voor jongeren tot 40 jaar onder de naam Rijksmuseum Next was succesvol.

Het aantal leden van de International Circle bleef vrijwel stabiel: van 76 eind 2021 naar 75 eind 2022.

Het aantal Rijksmuseum Clubleden groeide met één naar 41.

Het aantal sponsors en partners was ultimo 2022 22.

Het aantal fondsen op naam en gelabelde schenkingen bij het Rijksmuseum Fonds, de steunstichting van het Rijksmuseum, bedroeg eind 2022 249.

Directie en medewerkers van het Rijksmuseum hebben in het verslagjaar actief contact onderhouden met vele externe stakeholders: beleidsmakers, bestuurders, politici, de gemeente Amsterdam, de culturele sector, de toeristische branche, het bedrijfsleven, fondsen en (particuliere) schenkers. Het Rijksmuseum probeert hen, vaak op de persoon toegesneden, te bereiken en te informeren. Het Rijksmuseum heeft intensief contact met andere (inter)nationale musea en speelt een actieve rol binnen de Museumvereniging.

Rijksmuseum als werkgever

Belangrijke ontwikkelingen in het verslagjaar waren de terugkeer naar een normale situatie nadat de coronamaatregelen waren opgeheven, de hoge inflatie en gestegen energieprijzen, en het in dienst nemen van een grote groep museumdocenten die voorheen als zzp'ers werden ingezet. Daarnaast bleef het bieden van een veilige werkplek een prioriteit die veel aandacht kreeg, onder andere met het medewerkersonderzoek 'Veilig & Gezond Werken'. In het verslagjaar zijn in dit kader de Gedragscode en de Klachtenregeling herijkt en op een aantal punten aangepast.

Na corona en ziekteverzuim

Op 26 januari 2022 ging het museum weer open voor publiek. De terugkeer naar de werkvloer was niet voor iedereen even makkelijk en voor sommigen duurde het enige tijd om weer te wennen aan de dagelijkse routine van een in de loop van het jaar steeds drukker wordend museum. Het grote aantal coronabesmettingen in combinatie met de nog openstaande vacatures bij Veiligheidszaken en de Front Office maakte het soms lastig om de benodigde bezetting rond te krijgen, zeker toen de ontvangsten en evenementen buiten de reguliere openingstijden weer op gang kwamen.

Dit kon ook worden teruggezien in de ziekteverzuimcijfers. Het gemiddelde ziekteverzuim over 2022 is uitgekomen op 6,9%, een stijging van 2,6 procentpunt ten opzichte van 2021 (4,3%). Daarmee zal het verzuim naar verwachting uitkomen boven het landelijke gemiddelde voor organisaties met 100 of meer medewerkers: tot en met Q3 2022 6,2%. In de voorgaande jaren, 2019–2021, lag het verzuim nog ongeveer een procentpunt onder het landelijke gemiddelde. Het Rijksmuseum blijft een actief preventiebeleid voeren waarbij de focus ook in 2023 zal liggen op duurzame inzetbaarheid en zodoende op het zoveel mogelijk voorkomen van ziekteverzuim, op begeleiding van langdurig verzuim en een actief beleid bij kort verzuim.

Ook de medewerkers in de kantoren, de ateliers, de depots en fotostudio's werkten weer vaker op locatie, waar sommigen overigens gedurende de gehele coronaperiode aanwezig waren omdat hun werk alleen op locatie kan worden uitgevoerd. Een groot aantal medewerkers is ook na beëindiging van de coronamaatregelen een deel van de werktijd thuis blijven werken. De Werkgroep werken na corona heeft hiervoor – naast het thuiswerkbeleid – een aantal regels opgesteld, die onder andere tot doel hebben dat men voldoende betrokken blijft bij de afdeling en de organi-

satie. De faciliteiten om hybride werken te ondersteunen, zijn verruimd voorzover dat binnen de in gebruik zijnde panden mogelijk was. Een goede balans tussen werken op locatie en thuis wordt nagestreefd, voor de werk-privébalans van de medewerker, maar ook omdat het voor een publieke instelling als het museum belangrijk wordt gevonden dat medewerkers voldoende voeling houden met de bezoekers. Verder moet een tweedeling in de organisatie worden voorkomen. Voor veel medewerkers geldt immers dat zij hun werk niet thuis kunnen verrichten: de beveiligings- en publieksmedewerkers in het museum, maar ook de medewerkers die collectie- en gebouwgebonden werkzaamheden hebben.

Reiskosten

Het Rijksmuseum heeft in 2022 besloten om de kostenvergoeding voor woon-werkverkeer te verruimen (zodat de kosten voor woon-werkverkeer per openbaar vervoer nu voor 100% worden vergoed met een evenredige verhoging van de maximale vergoeding per maand). Er waren diverse redenen voor de aanpassing, onder andere de krappe arbeidsmarkt, waarin de oude regeling niet altijd concurrerend genoeg was, en de woningmarkt in Amsterdam, waardoor minder medewerkers dan voorheen in de stad wonen. Ook had de Ondernemingsraad aandacht gevraagd voor de regeling, omdat de wens hiertoe breed leefde onder de medewerkers.

Inflatie en hogere energiekosten

Om de koopkracht van de medewerkers te ondersteunen, met name voor de lagere en middeninkomens, heeft het Rijksmuseum in oktober 2022 aan de medewerkers een eenmalige bijdrage gegeven, die varieerde van € 1.500 voor medewerkers in salarisschaal 2 tot € 400 in salarisschaal 15. De reacties vanuit de organisatie op de uitkering waren zeer positief, met name het besluit om lagere inkomens meer te geven kon op steun rekenen.

CAO

Nadat het in december 2022 niet was gelukt om voor het aflopen van de cao op 31 december 2022 overeenstemming te bereiken over een nieuwe cao, is begin februari 2023 een principeakkoord gesloten, dat met een positief advies aan de achterbannen wordt voorgelegd. De belangrijkste bepalingen zijn: per 1 januari 2023 5% loonsverhoging, per 1 april 2023 een verhoging van de lonen in functiegroepen 1 t/m 7 met € 100 bruto per maand voor fulltimers (naar rato voor parttimers) en per 1 juli 2023 een verhoging van de lonen in functiegroepen 8 t/m 15 met € 100 bruto per maand voor fulltimers (naar rato voor parttimers). De looptijd van de cao is achttien maanden.

Omdat het Rijksmuseum zijn medewerkers niet onnodig lang wilde laten wachten op de uitkomsten van deze nieuwe gesprekken, is begin januari 2023 besloten om de salarissen per 1 januari 2023 te verhogen met 5%.

Veilig & Gezond Werken

In het eerste kwartaal van het jaar is een medewerkersonderzoek gehouden, 'Veilig & Gezond Werken'. Meer dan de helft van de medewerkers (55%, 390 medewerkers) heeft de vragenlijst ingevuld. De spreiding over de afdelingen was zodanig dat de uitkomsten representatief zijn voor de gehele organisatie. De medewerkers zijn in meerderheid tevreden over het werken bij het Rijksmuseum: 78% van de respondenten heeft aangegeven tevreden of zeer tevreden te zijn, 86% is trots op het Rijksmuseum en 77% wordt blij van het werk. Een belangrijke graadmeter, de eNPS, is 44 (eNPS: raad je anderen aan om bij het Rijksmuseum te werken). Voor de gehele Nederlandse beroepsbevolking is deze score 39 en boven 42 wordt als een goede score beschouwd.

Op sommige punten is de score lager en zien medewerkers ruimte voor verbetering, onder andere de balans tussen werk en privé, en meer aandacht voor de aanpak van ongewenst gedrag. Om het op de lager gescoorde punten beter te doen, zijn diverse acties genomen waarvan de gemeenschappelijke noemer is een streven naar een veilige werkomgeving met een open communicatie, waarin men met elkaar het gesprek aangaat en elkaar durft aan te spreken, en met werkafspraken om beter met elkaar samen te werken en om meer verantwoordelijkheid te geven én te nemen. Zo wordt de organisatie wendbaarder en kan ze beter inspelen op de ontwikkelingen binnen en buiten het museum. Door op een andere manier (samen) te werken, kan tegelijkertijd de hoge kwaliteit die het Rijksmuseum nastreeft beter worden bereikt. Ontwikkelingsmogelijkheden waren eveneens een aandachtspunt dat uit het onderzoek naar voren kwam. In het lopende jaar wordt een specialist op dit gebied aangesteld om het ontwikkelingsprogramma binnen het Rijksmuseum verder vorm te geven.

Behalve organisatiebrede acties zijn op afdelingsniveau inmiddels vele (team)gesprekken gevoerd over de uitkomsten van de afdeling (met thema's als werkdruk, inclusie & organisatieveiligheid, leiderschap en leren & ontwikkelen) en zijn gezamenlijk actiepunten geformuleerd.

Het is de bedoeling om het onderzoek iedere twee jaar te herhalen, zodat de ontwikkelingen goed kunnen worden gevolgd en waar nodig actie kan worden genomen.

Museumdocenten

Medio 2020 zijn de museumdocenten die voorheen op zzp-basis voor het museum werkten in dienst genomen. Museumdocenten verzorgen de programma's voor het onderwijs. Voor de overige programma's bleven rondleiders, workshopdocenten en acteurs ingeschakeld worden op zzp-basis. Uit een in 2021 uitgevoerde evaluatie bleek dat deze splitsing meer nadelen dan voordelen heeft. Het Rijksmuseum heeft in 2022 het voornemen uitgevoerd om ook deze rondleiders, workshopdocenten en acteurs in dienst te nemen. Slechts een enkele specialistische rondleiding of workshop wordt verzorgd door museumdocenten op zzp-basis. Door de indienstneming wordt de betrokken museumdocenten meer zekerheid geboden. Ook kan beter op de vraag worden ingespeeld en kan de kwaliteit van de uitvoering van de programma's duurzaam worden verankerd.

Bedrijfshulpverlening

Het Nederlands Instituut Bedrijfshulpverlening (NIBHV), het kennisinstituut voor bedrijfshulpverlening, heeft het Rijksmuseum erkend als keurmerkopleider. De interne opleidingen van het Rijksmuseum zijn door het NIBHV getoetst en voldoen aan de hoge kwaliteitseisen. Het keurmerk geldt voor alle interne BHV-opleidingen: BHV-cursus, spoedeisende c.q. niet-spoedeisende eerste hulp, brandbestrijding, ontruiming, ploegleider BHV en beheerder brandmeldinstallatie.

Ontruimingsoefening

Op dinsdag 20 september 2022 is voor het eerst sinds drie jaar een ontruimingsoefening met publiek gehouden. De oefening betrof alle gebouwen binnen de hekken, waaronder het Hoofdgebouw (met uitzondering van de Philipsvleugel om de opbouw van de tentoonstellingen *Onderkruipsels* en *Clara* niet te verstoren). De oefening verliep goed: bezoekers en medewerkers waren snel buiten.

Aantal medewerkers en organisatiestructuur

Het aantal medewerkers per sector is als volgt:

	31 DECEMBER 2022	31 DECEMBER 2021
Collecties	320	286
Development & Media	67	68
Zakelijke Sector	418	361
Directie(secretariaat)	9	7
TOTAAL	814	722

De stijging van het aantal medewerkers bij de Sector Collecties wordt met name verklaard door het in dienst nemen van de rondleiders die voorheen op zzp-basis werkzaam waren (zie hierboven onder 'Museumdocenten'). Het in de loop van 2022 groeiende bezoekersaantal maakte een grotere inzet van beveiligings- en publieksmedewerkers nodig. Daarnaast was een uitbreiding van het personeelsbestand nodig met het oog op de Vermeertentoonstelling in de eerste helft van 2023.

In de organisatiestructuur hebben zich geen wijzigingen voorgedaan. De organisatie wordt geleid door een directie die bestaat uit drie directeuren. De drie directeuren vormen gezamenlijk het bestuur van Stichting Het Rijksmuseum. De directie bestaat uit:

- hoofddirecteur en voorzitter van de directie: Taco Dibbits (1968; benoemd in 2016; sinds 2002 werkzaam bij het Rijksmuseum, sinds 2008 als directeur Collecties);
- directeur Development & Media: Hendrikje Crebolder (1970; benoeming in 2017, daarvoor sinds 2008 hoofd afdeling Development).
- Zakelijk directeur: Erik van Ginkel (1966; benoeming in 2011).

De organisatie is verdeeld in drie sectoren: Collecties, Development & Media en Zakelijke Sector. De Sector Collecties ressorteert onder de hoofddirecteur, de Sector Development & Media onder de directeur Development & Media en de Zakelijke Sector onder de Zakelijk Directeur.

- De Sector Collecties omvat alle werkzaamheden rondom de collectie: van registratie en fotografie tot en met conservering en restauratie, van verzamelen tot en met wetenschappelijk onderzoek, van tentoonstellingen tot en met publieksbegeleiding en educatie.
- In de Sector Development & Media zijn de gebieden stakeholdersmanagement, development (cultiveren en onderhouden van relaties met [potentiële] begunstigers, werving van gelden), marketing en communicatie ondergebracht.
- Onder de Zakelijke Sector vallen de ondersteunende diensten: Facilitair Bedrijf, Financiële Zaken, ICT, Personeel & Organisatie en Veiligheidszaken.

In het organogram van het Rijksmuseum zijn afgelopen jaar geen wijzigingen doorgevoerd (zie p. 249).

Medezeggenschap

In het afgelopen jaar heeft de hoofddirecteur (de bestuurder in de zin van de WOR) intensief contact onderhouden met de Ondernemingsraad. Naast de zes Overlegvergaderingen werden tussen-tijdse overleggen gehouden, zodat de Ondernemingsraad steeds op de hoogte kon worden gesteld van relevante ontwikkelingen. Belangrijke gespreksonderwerpen waren de (toekomstige) financiële situatie van het museum en het welzijn van de medewerkers (ziekteverzuim, duurzame inzetbaarheid, medewerkersonderzoek 'Veilig & Gezond Werken', arbo-aangelegenheden, sociale veiligheid, Gedragscode).

Duurzaamheid

Klimaatdiscussie

De algemene maatschappelijke discussie over het klimaat en de acties van activisten in musea in binnen- en buitenland leidden tot interne discussie over de positie van het Rijksmuseum in dit debat. Uitgangspunt vormden de doelstelling (o.a. behouden van de collectie voor toekomstige generaties) en de visie van het museum (het Rijksmuseum verbindt mensen, kunst en geschiedenis). Dit betekent dat het Rijksmuseum de collectie zo goed mogelijk behoudt (inclusief onderzoek naar behoud en beheer op een manier die zo min mogelijk energie kost) en dat het museum de collectie relevant maakt voor de huidige generatie (met tentoonstellingen en presentaties over maatschappelijk relevante onderwerpen en dus ook over het klimaat). Het museum stimuleert dialoog, brengt nuance aan door het onderwerp in een historisch kader te plaatsen en biedt daarmee mogelijkheden voor het publiek om te reflecteren op het onderwerp. Dit doet het museum vanuit de collectie door middel van onderzoek, tentoonstellingen, publicaties en symposia.

Beperken CO2-uitstoot en gebouwen

Het Rijksmuseum wil de door het museum gebruikte gebouwen per 2025 aardgasvrij maken en ook het elektraverbruik zoveel mogelijk verminderen. Daarmee zouden grote stappen kunnen worden gezet bij het verminderen van de impact op het milieu. Brandstof en warmte maken circa 60% uit van de totale milieu-impact. Met de in 2021 aangelegde koppeling tussen het Hoofdgebouw enerzijds en het Ateliergebouw en het Bureau anderzijds konden de twee laatste gebouwen van het gas worden gehaald. In 2022 is ten opzichte van 2018 een besparing van 27% in verbruik van gas en elektra gerealiseerd.

Een groot deel van het energieverbruik is gekoppeld aan de klimaatcondities voor de collectie. Het Rijksmuseum doet al lange tijd onderzoek naar de invloed van het klimaat op het behoud van de objecten. Een nieuw onderzoeksproject waarin het Rijksmuseum participeert is het project 'GoGreen', dat wordt gefinancierd door de EU en dat vier jaar gaat duren. Doel ervan is om duurzame en groenere materialen en strategieën te ontwikkelen voor het conserveringsveld.

In het verslagjaar zijn de ruimere klimaatpecificaties van het Bizot* Green Protocol ingevoerd. Verder is na proeven besloten om de klimaatbehandelingskasten in een deel van het Hoofdgebouw 's nachts uit te zetten. In het lopende jaar wordt verder gewerkt aan het beter en zuiniger regelen van de klimaatomstandigheden. Het Rijksmuseum werkt samen met andere musea om te komen tot een duurzamer museumklimaat, onder meer via deelname aan een werkgroep van de BIZOT group die zich bezighoudt met de verduurzaming van collectiebeheer en bruikleenverkeer.

* Bizot is een internationale groep waarin de musea die grote tentoonstellingen met internationale bruiklenen maken zich hebben verenigd.

CollectieCentrum Nederland (CC NL), het gezamenlijke depot van het Nederlands Openluchtmuseum, Paleis Het Loo, de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en het Rijksmuseum, heeft een BREAAAM Award gewonnen in de categorie Public Sector Project. Eerder kreeg het gebouw al vijf BREAAAM-sterren (het maximale aantal) voor het ontwerp en vijf sterren voor het voltooide gebouw. BREAAAM is een certificeringsmethode voor een duurzaam gebouwde omgeving.

Diversen

Het Rijksmuseum is betrokken bij het project 'The Green Mile', dat tot doel heeft om de Stadhouderskade, nu een van de meest vervuilde straten in Amsterdam, om te vormen tot 'een groene, duurzame, veilige, vitale en toekomstbestendige straat voor mens, dier én natuur. Een betekenisvolle openbare ruimte, die uitnodigt om te wandelen, ontmoeten, sporten en natuur te beleven' (www.greenmileamsterdam.com). The Green Mile is een initiatief van een aantal beeldbepalende bewoners waaronder, naast het Rijksmuseum, Heineken, De Nederlandsche Bank, de Hogeschool van Amsterdam, Blendingbricks, UNStudio en de gemeente.

Gebouwenbeheer en MJOP (Meerjarenonderhoudsplan)

Sinds 1 januari 2017 is het Rijksmuseum zelf verantwoordelijk voor beheer en onderhoud van de gebouwen die het in gebruik heeft. Het museum is bewust en planmatig bezig met dit onderhoud en beheer, wat zich uit in het op peil houden van (representatieve) ruimten en publieksgebieden en in het minimaliseren van de risico's voor de collectie. Daarnaast neemt het Rijksmuseum bij vervangingen de toekomstige exploitatiekosten mee in de overwegingen. Zo geeft het Rijksmuseum een invulling aan het begrip cultureel ondernemerschap.

Het MJOP bestaat uit twee delen, een eigenaarsdeel en een gebruikersdeel, en is opgedeeld in 'Onderhoud' en 'Vervangingen'. Alle panden zijn opgenomen in de meerjarenplanning voor het onderhoud, waarbij de investeringen in het onderhoud voor veiligheidstechniek (periode 2021–2050) separaat worden geregistreerd. In het verslagjaar is een nieuw aanbestedingstraject voor alle gebouwgebonden onderhoudscontracten gehouden. De nieuwe contractpartijen zijn per 1 januari 2023 gestart. De MJOP is gebaseerd op de onderhoudscontracten en conditiescores NEN 2767. De technologische ontwikkelingen van de laatste jaren maken dat de focus voor de veiligheidstechniek verschoven is van hardware naar IT-oplossingen en de ondersteuning hiervan in de directe veiligheidsoperatie op de werkvloer. Hierbij wordt een grotere verwevenheid en samenwerking gezien van de afdelingen veiligheidstechniek en informatietechnologie voor de infrastructuur en softwareoplossingen.

Een extern bureau, ToornendPartners, voert periodiek in opdracht van het Rijksmuseum een audit uit van het gebouwenbeheer waarin dit wordt beoordeeld op basis van de onderwerpen goed vaderschap, ondernemerschap en innovatie. Deze termen waren belangrijke aspecten bij het besluit van het ministerie van OCW en het Rijksvastgoedbedrijf om met ingang van 2017 een pilot te starten waarin musea de keuze kregen om zelf verantwoordelijk te zijn voor het gebouwenbeheer (de keuze van het Rijksmuseum) of dit door het RVB te laten uitvoeren. In 2021 is OCW begonnen met de evaluatie van de pilot ter voorbereiding van een nieuw huisvestingsstelsel. In 2022 heeft OCW schriftelijk laten weten op de ingezette weg voort te willen gaan. Verder heeft het ministerie aan de musea gevraagd om voor 1 april 2023 een actueel onafhankelijk bouwkundig inspectierapport aan te leveren. Hiervoor is door het Rijksmuseum opdracht verleend.

In het kader van de herijking van het gebouw tien jaar na de heropening in 2013 is aan architecten Cruz y Ortiz gevraagd om een Masterplan te maken voor een aantal mogelijke aanpassingen. Enkele uitgangspunten zijn sinds 2013 verlaten, mede als gevolg van de coronasituatie. Zo is de toegangscontrole verlegd naar de ingangen in de Passage, waardoor het Atrium, het verdiepte binnenplein, niet meer toegankelijk is zonder toegangskaart. Dit heeft gevolgen voor het gebruik van deze ruimte en de logistiek. De route naar diverse delen van de opstelling is nu makkelijker en er is geen aparte toegangscontrole meer nodig bij Middeleeuwen en Speciale Collecties. Om de ontvangst van (school)groepen beter te laten verlopen, zou een aparte groepsingang wenselijk zijn. Tot slot is het gebouw gerenoveerd om 1,5 miljoen bezoekers goed te kunnen ontvangen, terwijl de bezoekersaantallen (pre-corona) boven 2,5 miljoen uitkwamen. Ook de bewegwijzering naar het museum en in het museum wordt aangepakt, in samenwerking met Bureau Mijksenaar.

Op vrijdagmiddag 18 februari 2022 werd het museum gesloten voor publiek in verband met storm Eunice. De storm richtte aanzienlijke schade aan, niet alleen in Amsterdam maar ook in Amersfoort, waar een groot aantal zonnepanelen op het CollectieCentrum Nederland beschadigd raakte.

Klachten

Een nuttig kanaal in het contact met het publiek zijn de schriftelijke klachten die het museum ontvangt. Ze stimuleren het museum om zich nog beter rekenschap te geven van zijn maatschappelijke positie, aangezien de klachten een reflectie zijn van maatschappelijke ontwikkelingen. Zo werden in 2022 bijna zeventig schriftelijke kritische reacties ontvangen over het wel/niet gebruiken van de term 'Bersiap' en over de extra tekstbordjes bij een aantal voorwerpen in de vaste presentatie die de relatie met slavernij belichten.

Verantwoording en visitatie

In 2022 is een tweede editie van de Impactmonitor gepubliceerd waarin de impact van het Rijksmuseum op vier verschillende niveaus wordt gerapporteerd: bezoekers van het (fysieke) museum, publiek buiten het museum, het wetenschappelijke veld en de leefomgeving. Ten opzichte van de eerste editie zijn enkele nieuwe meetpunten opgenomen, zoals bij de onderdelen duurzaamheid en toegankelijkheid. De Impactmonitor is te vinden op de website van het Rijksmuseum (www.rijksmuseum.nl/nl/over-ons/wat-we-doen/jaarverslagen).

In de subsidieperiode 2021–2024 worden de musea die subsidie ontvangen op grond van de Erfgoedwet gevisiteerd. De voorbereiding voor de visitatie is in het verslagjaar gestart en de Visitatiecommissie onder voorzitterschap van Lilian Gonçalves wordt half april 2023 ontvangen. Doel van de visitatie is 'de wijze waarop de instelling haar taken en publieksactiviteiten verricht te beoordelen'. Het Rijksmuseum ziet de visitatie als een belangrijk instrument, niet alleen van kwaliteitscontrole maar ook als mogelijkheid om aan de maatschappij verantwoording af te leggen.

In het lopende jaar wordt geïnventariseerd hoe een zogenaamde ESG-rapportage (Environment Social Governance) kan worden gecombineerd met de maatschappelijke Impactmonitor. Daarbij wordt ook gekeken naar de CSRD (Corporate Sustainability Reporting Directive) van de EU, die voor grote ondernemingen vanaf het boekjaar 2025 gaat gelden. Of dat voor stichtingen ook het geval is, is nog niet bekend.

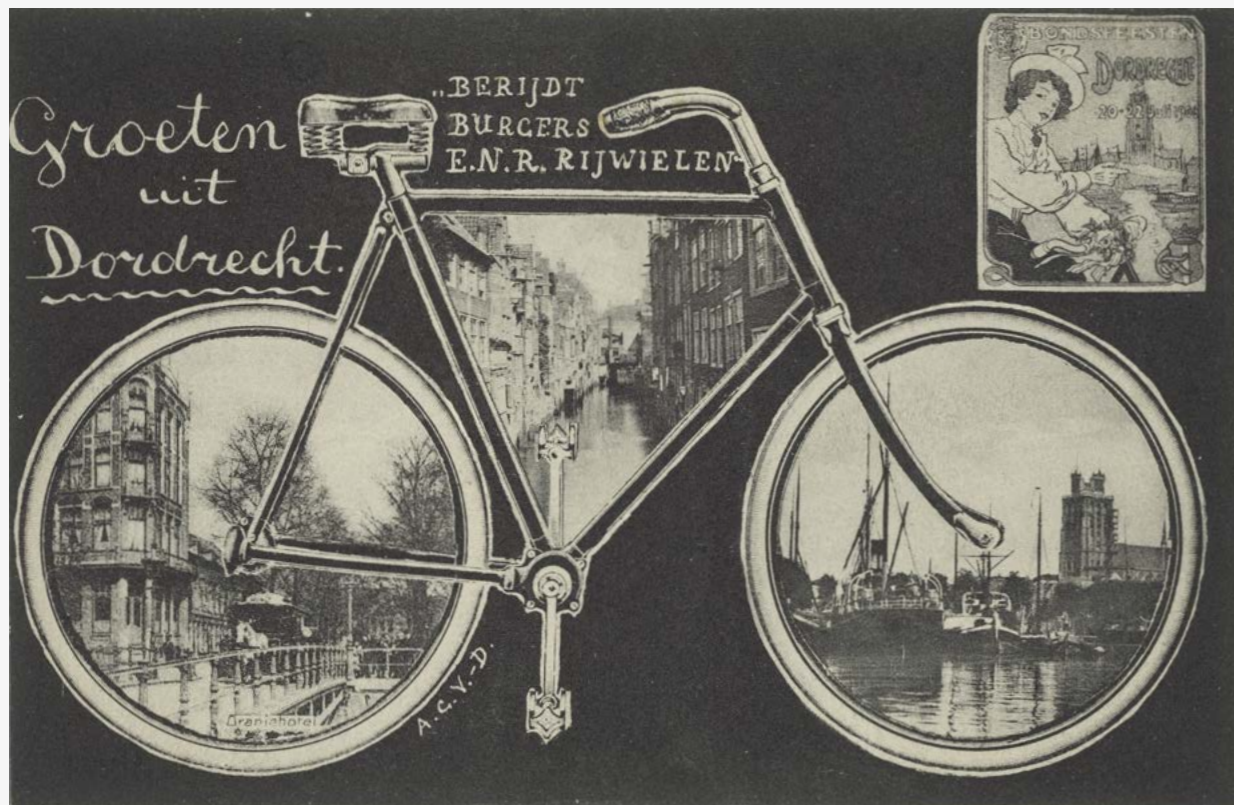
6. CODART

CODART is het wereldwijde netwerk van 584 museumconservatoren van Nederlandse en Vlaamse kunst voor 1800 uit 40 landen, verbonden aan 328 instellingen. Het heeft als missie de conservatoren te ondersteunen in hun werk om de Nederlandse en Vlaamse kunst zichtbaarder en toegankelijker te maken voor een internationaal publiek en de kennis bij een breder publiek te vergroten.

Het Rijksmuseum fungeert als de Erfgoedwetinstelling die de voor CODART bestemde structurele subsidie van het ministerie van OCW ontvangt en doorgeeft. Dit betekent dat het ministerie van OCW de geormerkte subsidie voor CODART toevoegt aan de subsidie voor het Rijksmuseum die het in het kader van de Erfgoedwet ontvangt. Het Rijksmuseum maakt dit bedrag vervolgens volledig over aan CODART. Deze regeling is ingegaan per 1 januari 2022. CODART is sinds dezelfde datum zelfstandig gehuisvest in het Foundation House aan de Koninginnegracht in Den Haag.

CODART heeft in 2022, na twee jaar van vooral virtuele ontmoetingen, voor het eerst sinds de coronapandemie weer een fysiek congres kunnen organiseren voor zijn leden. Het congres droeg het thema 'Art In Situ: What It Means to See Art in Its Original Setting' en vond plaats in Den Haag en Gouda. Het evenement was bijna volledig ingetekend met 104 deelnemers uit 14 landen.

De CODART-website (209.433 bezoekers) is het hart van de organisatie. Informatie over conservatoren, musea en tentoonstellingen wordt doorlopend bijgehouden en is voor iedereen toegankelijk. Er werden 147 nieuwsberichten geplaatst. Via het publicatieplatform CODARTfeatures verscheen elke maand een artikel, voor en door de leden, maar ook interessant voor een breder publiek. Vier conservatoren deelden hun verhaal over hun collectie en carrière in de sectie 'Curator in the Spotlight'. Twintig collectiebeschrijvingen zijn toegevoegd aan de CODART-website, dit jaar van Italiaanse musea en van de National Trust (UK). In november kwamen leden (42) samen voor een CODARTfocus rondom de tentoonstelling *Albast* in museum M in Leuven. Verder werden in 2022 twee digitale CODARTfocus-bijeenkomsten georganiseerd. De eerste vond plaats in maart in samenwerking met het Center for Netherlandish Art (CNA) in Boston (75 deelnemers) en de tweede in december, over de tentoonstelling *The Tudors: Art and Majesty in Renaissance England* met het Metropolitan Museum of Art in New York (65 deelnemers). In juni vond een gezamenlijke sessie met de Historians of Netherlandish Art (HNA) plaats in het Rijksmuseum (150–200 deelnemers). De website CODART Canon werd in 2022 aangevuld met drie verdiepende video's over meesterwerken uit de Canon (canon.codart.nl).

Prentbriefkaart met vroege reclamefotografie, ca. 1895–1914. Ontwikkelgelatinezilverdruk. Inv.nr. RP-F-2022-43-3-4-55. Aankoop met steun van het Marque Joosten & Eduard Planting Fonds/Rijksmuseum Fonds, het Familie van Heel Fonds/Rijksmuseum Fonds en het Paul Huf Fonds/Rijksmuseum Fonds.

FINANCIËLE RESULTATEN EN EXPLOITATIE

Sinds de uitbraak van de COVID-19-pandemie is de exploitatie van het museum zwaar getroffen door terugvallende bezoekersaantallen. In 2020 en 2021 kwamen de bezoekersaantallen niet boven de 0,7 miljoen bezoekers. Het bezoekersaantal in 2019 bedroeg nog 2,7 miljoen. De tekorten in de exploitatie door wegvallende publieksinkomsten zijn opgevangen door extra steunmaatregelen van het ministerie van OCW, NOW-gelden en aanzienlijke kostenbesparingen door het museum. Na een wat haperend begin – het museum was tot 26 januari gesloten – is het herstel van het bezoek in 2022 op gang gekomen en kwam uiteindelijk uit op 1,8 miljoen ten opzichte van de begrote 1,5 miljoen bezoekers. Het aandeel internationaal bezoek was aanzienlijk hoger dan begroot, namelijk 62% versus 50% begroot.

Verschillen ten opzichte van de begroting

De verantwoording van de exploitatie van het Rijksmuseum is complex. In de kosten kunnen zich grote afwijkingen ten opzichte van de begroting voordoen door projectmatige activiteiten en aankopen die dan (vrijwel) geheel gecompenseerd worden door extra inkomsten. De analyse van de verschillen in 2022 ten opzichte van de begroting richt zich daarom vooral op de afwijkingen in de reguliere (niet projectmatige) exploitatie. Op hoofdlijnen zijn deze afwijkingen:

- Door de hogere bezoekersaantallen en het hogere aandeel internationale bezoekers kwamen de publieksinkomsten uit entree en de overige publieksinkomsten (waaronder winkel en horeca) € 5,6 miljoen hoger uit dan begroot.
- De sponsorinkomsten inclusief de baten in natura kwamen € 0,6 miljoen hoger uit dan begroot. Voor € 0,4 miljoen gaat het om aanvullende, niet in de begroting 2022 opgenomen sponsorovereenkomsten. Het resterende verschil van € 0,2 miljoen wordt verklaard door de met ingang van 2021 toegepaste verwerkingwijze van sponsorovereenkomsten zonder terugbetalingsverplichting. Deze worden vanaf 2021 geheel in het resultaat genomen en het niet in het jaar bestede deel wordt vervolgens bij de resultaatbestemming aan het bestemmingsfonds vooruit ontvangen sponsorbedragen toegevoegd. Bij het opstellen van de begroting 2022 werd nog uitgegaan van de oude verwerkingwijze.
- De personeelskosten kwamen € 3,4 miljoen hoger uit dan begroot. Door de hogere bezoekersaantallen en met het oog op de grote Vermeertentoonstelling in het voorjaar van 2023 werden extra beveiligings- en publieksmedewerkers aangetrokken. De krapte op de arbeidsmarkt heeft tot gevolg dat het lastig is om nieuw personeel te werven en daarom moest er soms terug worden gevallen op duurdere inhuur van derden. Daarnaast werd in oktober een eenmalige bijdrage uitgekeerd aan het personeel ter compensatie van de gestegen energiekosten.
- Door de sluiting in januari van 2022 kwam het Rijksmuseum voor het eerste kwartaal 2022 nog in aanmerking voor een NOW-uitkering van € 1,8 miljoen.
- De afschrijvingskosten kwamen € 1,1 miljoen lager uit dan begroot door uitstel of afstel van een aantal investeringen. In een enkel geval is voor een voorgenomen investering gekozen voor een SaaS-oplossing ('software as a service'), waarbij de software niet zelf wordt aangeschaft maar als dienst wordt afgenomen van een externe partij.
- De huisvestingslasten kwamen aanzienlijk hoger uit dan begroot. De kosten van energie kwamen € 2,0 miljoen (+148%) hoger uit dan begroot. Dit werd enigszins gecompenseerd door teruggave van energiebelasting met terugwerkende kracht over de periode 2017 tot en met 2022 van € 0,9 miljoen. In 2022 heeft nader overleg tussen de Belastingdienst en het Rijksmuseum geresulteerd in een nieuwe vaststellingsovereenkomst waarin is bepaald dat het Rijksmuseum niet vennootschapsbelastingplichtig is. Een ANBI die niet vennootschapsbelastingplichtig is, heeft de mogelijkheid om 50% van de betaalde energiebelasting terug te vragen.

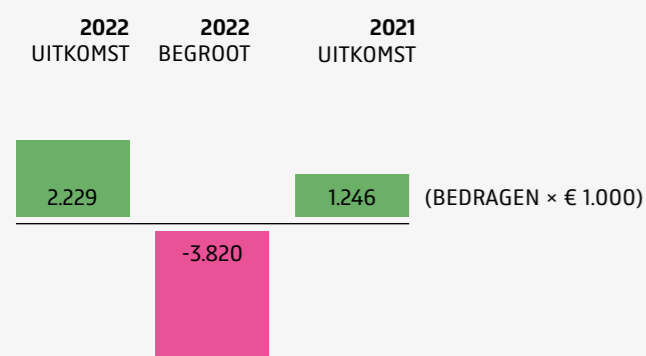
- Overige posten van de exploitatierekening kwamen per saldo € 1,4 miljoen positiever uit dan begroot.
- Bij de resultaatbestemming kwamen de onttrekkingen en toevoegingen aan de bestemmingsreserves en -fondsen per saldo uit op begroot (onttrekking van € 0,9 miljoen versus begroot € 0,9 miljoen).

Dit resulteert in een resultaat na resultaatbestemming van € 2,2 miljoen positief versus een begroot negatief saldo van € 3,8 miljoen. Dit resultaat zal waarschijnlijk nodig zijn om tekorten in de komende jaren te dekken.

Onderstaand wordt een toelichting gegeven op de financiële resultaten over 2022.

Resultaat

Exploitatieresultaat na resultaatbestemming

Het Rijksmuseum heeft het positieve resultaat van € 2,2 miljoen toegevoegd aan de algemene reserve in verband met risico's en onzekerheden in 2023 en volgende jaren (conform de richtlijn van OCW).

Wat doen we met het resultaat?

RESULTAATBESTEMMING (BEDRAGEN × € 1.000)	2022 UITKOMST	2022 BEGROOT	2021 UITKOMST
Dekken (netto)lasten uit			
Bestemmingsreserves	-1.091	-918	-165
Bestemmingsfondsen	-	-	-
Toevoegen (netto)batens aan			
Bestemmingsreserves	-	-	-
Bestemmingsfondsen	184	-	841
Rest bestemmingsfonds OCW	-	-	-
Rest algemene reserve	2.229	-3.820	1.246
Totaal mutatie eigen vermogen	1.322	-4.738	1.922

Met ingang van 2019 kan het resultaat in zijn geheel worden toegevoegd aan de algemene reserve of, indien het bestuur dit noodzakelijk vindt, aan een bestemmingsreserve voor speciale doeleinden. In 2022 zijn er geen speciale bestemmingsreserves gevormd. Wel vonden onttrekkingen plaats aan eerder gevormde bestemmingsreserves. Tevens werd in 2021 een nieuw bestemmingsfonds vooruit ontvangen sponsorbedragen gevormd.

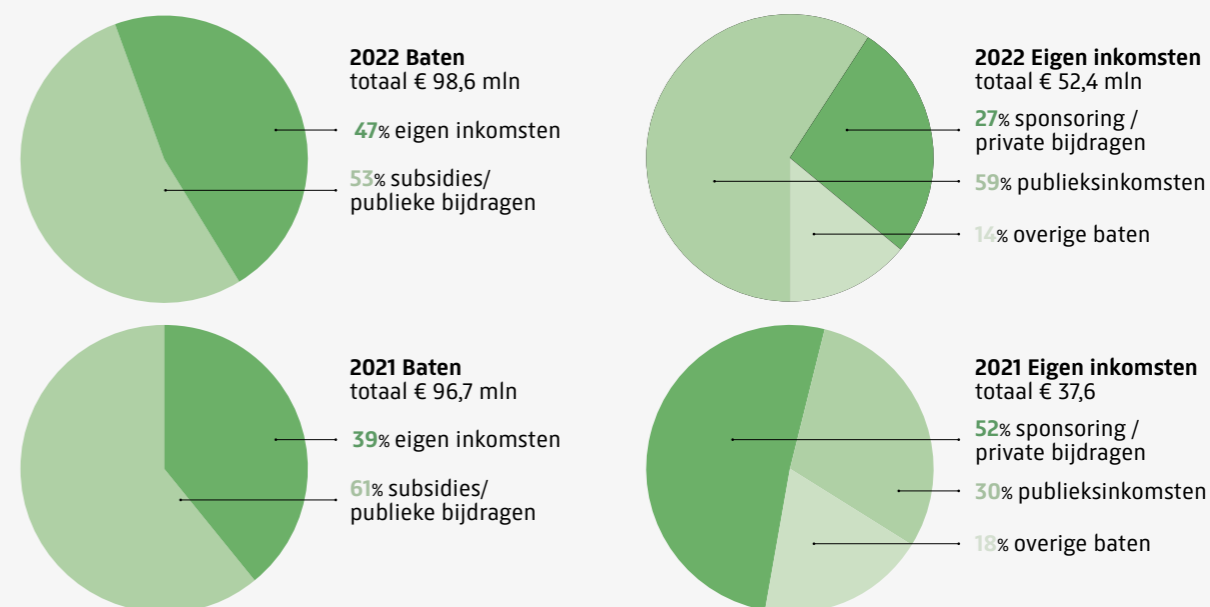
De onttrekking in 2022 aan de bestemmingsreserves betrof nazorg het nieuwe Rijksmuseum/Philipsvleugel (€ 0,9 miljoen, begroot € 0,6 miljoen) en herkomstonderzoek (€ 0,2 miljoen, begroot € 0,3 miljoen). Aan het bestemmingsfonds vooruit ontvangen sponsorbedragen werd een bedrag van € 0,2 miljoen toegevoegd. Het resterende saldo na de onttrekkingen en toevoegingen aan deze bestemmingsreserves en -fondsen van € 2,2 miljoen is toegevoegd aan de algemene reserve.

Nadere beoordeling van de baten en lasten

Hoe verkrijgen we onze baten?

Het museum is de laatste jaren steeds succesvol geweest in het genereren van eigen inkomsten. Tot en met 2019 werd de doelstelling voor de begrote eigen inkomsten (ten minste 60% van de totale baten) elke keer ruimschoots gehaald en nam ook het totaal van de inkomsten toe. In 2020 en 2021 was dit door de coronapandemie anders, maar in 2022 trad het herstel gedeeltelijk in: de eigen inkomsten bedroegen 53% van de totale baten (2021: 39%; 2020: 32%). De stijging wordt veroorzaakt door de hogere bezoekersaantallen en het hogere aandeel internationaal bezoek. In de subsidies/publieke bijdragen 2022 is de laatste extra subsidie in verband met COVID-19 van € 9,0 miljoen van het ministerie van OCW verwerkt. In 2021 en 2020 ontving het Rijksmuseum extra subsidie ten bedrage van € 16,7 miljoen respectievelijk € 20,9 miljoen.

Aandeel eigen inkomsten en samenstelling eigen inkomsten 2022 versus 2021

Publieksinkomsten

De publieksinkomsten kwamen € 5,6 miljoen hoger (+22%) uit dan begroot. Hiervan was € 4,6 miljoen toe te schrijven aan hogere inkomsten uit entree, winkel en horeca.

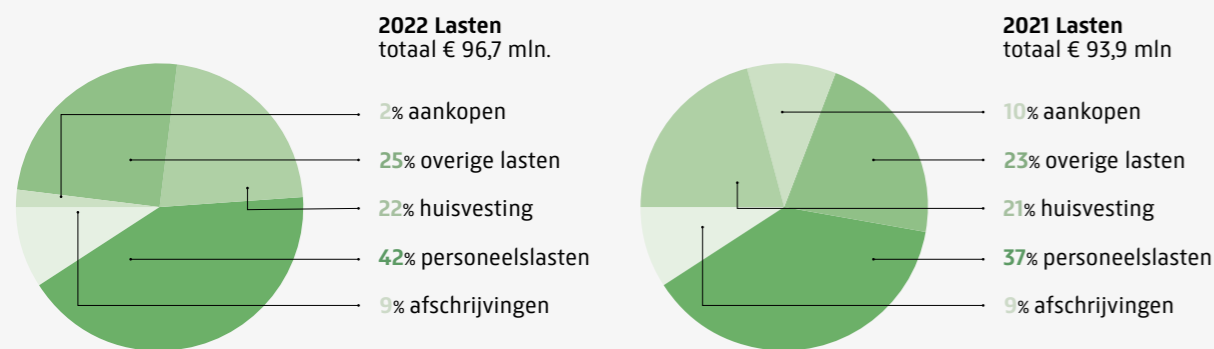
Subsidies en publieke bijdragen

De structurele subsidies van OCW waren € 0,1 miljoen lager dan begroot. Aan de subsidie voor de publieksactiviteiten werd in 2022 een bedrag van € 0,2 miljoen toegevoegd voor CODART (zie paragraaf CODART in Activiteitenverslag). Omdat dit bedrag direct wordt doorbetaald aan CODART is het niet verantwoord als bate in de exploitatierekening. De incidentele subsidies kwamen € 0,3 miljoen hoger uit dan begroot. Onder deze post is begrepen de laatste extra steun van € 9,0 miljoen van het ministerie van OCW in verband met COVID-19.

Sponsoring en private bijdragen

De sponsorinkomsten in 2022 kwamen hoger uit dan het begrote bedrag. De partners zijn het Rijksmuseum trouw gebleven en daar is het museum hen dankbaar voor. De bijdragen van particulieren, bedrijven, private fondsen en goeddoelinstellingen kwamen € 2,1 miljoen hoger uit dan begroot. Dit is voor een belangrijk deel toe te schrijven aan relatief grotere aankopen voor de collectie in 2022 dan begroot. Andere projecten met externe financiering zoals enkele educatieve activiteiten en onderzoeks- en restauratieprojecten waaronder Operatie Nachtwacht konden eveneens worden voortgezet.

Waarom besteden we ons geld?

Zoals eerder aangegeven is in 2022 een herstel opgetreden in de bezoekersaantallen. De in 2020 en 2021 doorgevoerde bezuinigingen konden hierdoor gedeeltelijk worden afgebouwd.

- De grootste toename in de bestedingen betreft de personeelskosten. Vanwege de toename in de bezoekersaantallen was meer personeel noodzakelijk om het publiek op een goede wijze te ontvangen. Tevens moest er vanwege de krapte op de arbeidsmarkt meer extern en tegen hogere tarieven worden ingehuurd. Ook zijn de lonen per 1 januari met 1% en per 1 juli 2022 met 2,5% verhoogd overeenkomstig de Museum-cao. In oktober werd een eenmalige bijdrage aan het personeel uitgekeerd als tegemoetkoming voor de gestegen energiekosten.
- De stijging van de huisvestingslasten is een gevolg van de gestegen energiekosten. Deze zijn deels gecompenseerd door een teruggave van de energiebelasting over 2017 tot en met 2022.
- De hogere kosten van aankopen zijn vrijwel geheel gedekt met extra schenkingen en bijdragen.

Onderstaande tabel maakt inzichtelijk waar de toename van de bestedingen heeft plaatsgevonden ten opzichte van de begroting 2022 en de realisatie 2021. De NOW-uitkering van € 1,8 miljoen is in deze opstelling als een loonkostensubsidie verwerkt. In 2021 bedroeg deze € 2,0 miljoen.

SAMENSTELLING LASTEN (BEDRAGEN × € 1.000)	2022 UITKOMST	2022 BEGROOT	2021 UITKOMST
Personeelslasten	40.159	38.528	34.862
Huisvesting	21.108	19.888	19.583
Afschrijvingen	8.365	9.429	8.760
Aankopen	2.379	700	9.678
Overige lasten	24.673	24.682	20.994
Totaal	96.684	93.227	93.877

KENGETALLEN PERSONEEL	2022 UITKOMST	2021 UITKOMST
Aantal FTE	607,8	574,5
Vast	422,0	412,2
Tijdelijk	185,8	162,3
Gemiddelde loonsom	66.597	59.308

Onderzoek, dienstverlening aan het publiek, beveiliging enzovoort vragen om de inzet van voldoende en goed opgeleid personeel. Personeelslasten zijn het grootste deel (41%) van de lasten. De medewerkers en hun kennis zijn daarmee een van de belangrijkste activa van het museum. Vanwege het uitbreken van de COVID-19-pandemie in 2020 zag het Rijksmuseum zich genoodzaakt om de personele lasten terug te brengen. Dit is gebeurd door aflopende tijdelijke contracten niet te verlengen. Er zijn geen gedwongen ontslagen geweest. Dit was mede mogelijk door het beroep op de NOW-regelingen. In 2022 is de formatie (vooral in verband met het toegenomen bezoek) weer uitgebreid.

Afschrijvingen

De afschrijvingen in 2022 bleven op het niveau van 2021 maar ten opzichte van de begroting 2022 bleven de afschrijvingen aanzienlijk achter. Dit kwam door uit- of afstel van enkele grote investeringen. Voor sommige voorgenomen investeringen zijn andere oplossingen bedacht, zoals de bovengenoemde SAAS.

Huisvesting

HUISVESTING (BEDRAGEN × € 1.000)	2022 UITKOMST	2022 BEGROOT	VERSCHIL
Huren RVB	10.556	10.556	-
Huren niet RVB	1.111	1.100	11
Jaarlijks en groot onderhoud	4.830	4.853	-23
Dagelijks onderhoud (storingen)	972	796	176
Energie	2.438	1.338	1.100
Schoonmaak	1.201	1.245	-44
totaal huisvesting	21.108	19.888	1.220

Sinds 2017 beheert het Rijksmuseum zelf de panden die grotendeels in eigendom zijn van de Staat/ het Rijksvastgoedbedrijf. In 2021 werd na de ingebruikname van het CollectieCentrum Nederland in Amersfoort het depot in Lelystad afgestoten. In 2021 heeft een herijking van het MJOP (Meerjaren-onderhoudsplan) plaatsgevonden. 2022 stond door de oorlog in Oekraïne in het teken van stijgende energieprijzen. Een deel hiervan is opgevangen doordat het Rijksmuseum met terugwerkende kracht 50% van de betaalde energiebelasting over de periode 2017 tot en met 2022 heeft teruggevraagd. Dit was mogelijk omdat in 2022 nader overleg tussen de Belastingdienst en het Rijksmuseum resulteerde in een nieuwe vaststellingsovereenkomst waarin is bepaald dat het Rijksmuseum niet vennootschapsbelastingplichtig is. Een ANBI die niet vennootschapsbelastingplichtig is heeft de mogelijkheid om 50% van de betaalde energiebelasting terug te vragen.

Overige lasten

OVERIGE LASTEN (BEDRAGEN × € 1.000)	2022 UITKOMST	2022 BEGROOT	VERSCHIL
Directie	363	93	270
Communicatie & Marketing	1.980	2.938	-958
Bureau Collecties	620	381	239
Tentoonstellingen	3.968	4.248	-280
Publiek & Educatie	2.252	2.499	-247
Development	825	730	95
Automatisering	4.177	4.446	-269
Facilitair Bedrijf	1.378	1.365	13
Retail & Merchandise	1.971	2.134	-163
Veiligheidszaken	1.919	1.871	48
Financiële Zaken	830	500	330
Personeel & Organisatie	1.156	815	341
Overige afdelingen	3.234	2.662	572
totaal overige lasten	24.673	24.682	-9

Ofschoon er op afdelingsniveau wat grotere afwijkingen zijn geweest ten opzichte van de begroting, kwam het totaal van de overige lasten per saldo vrijwel uit op begroot. Gedurende het gehele jaar is steeds scherp in de gaten gehouden of het totaal van de afdelingsbudgetten op begroting uitkwam.

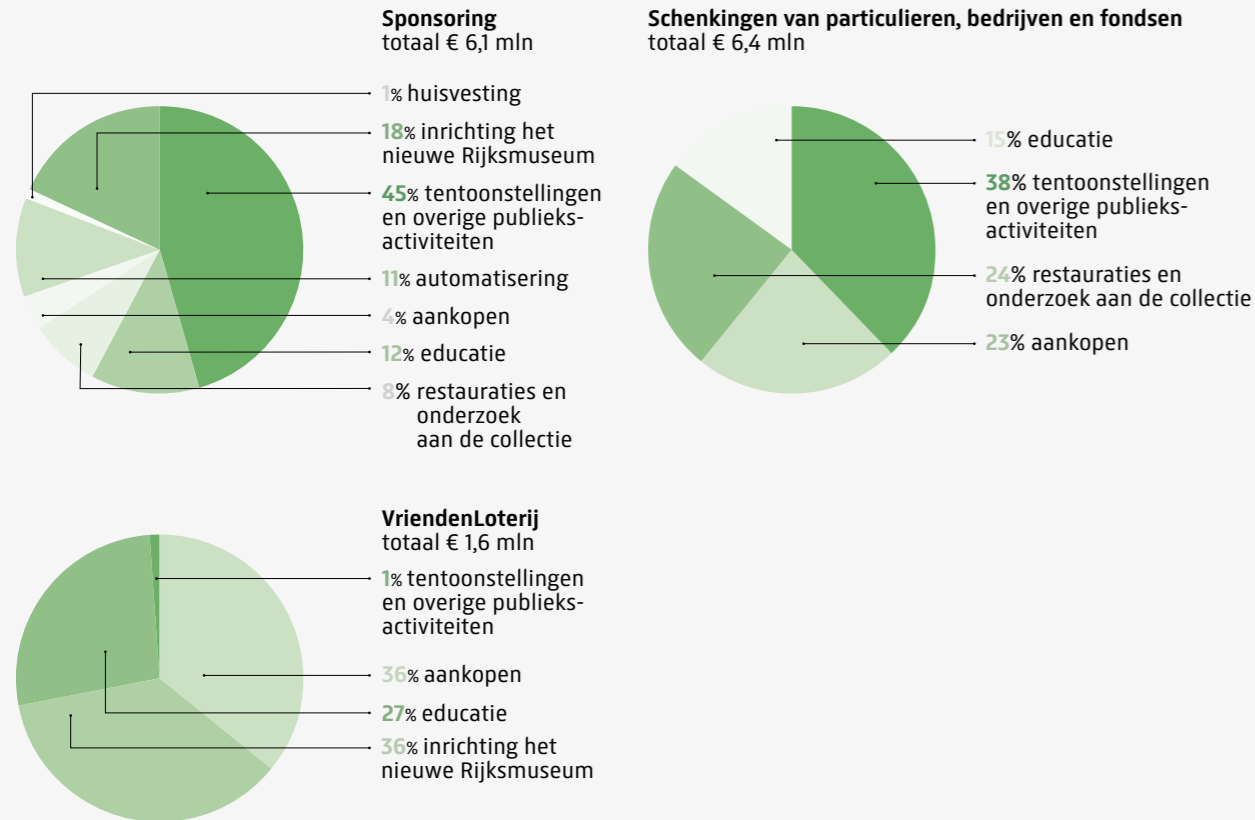
Kunstaankopen

AANKOPEN (BEDRAGEN × € 1.000)	2022 UITKOMST	2022 BEGROOT	VERSCHIL
VriendenLoterij	575	-	575
Bijdragen voor aankopen	1.550	400	1.150
Sponsoring voor aankopen	122	100	22
Aangewend voor aankopen	-2.379	-700	-1.679
resultaat op aankopen	-132	-200	68

Na het uitbreken van de COVID-19-pandemie is besloten alleen aankopen te doen die volledig werden gedekt uit externe bijdragen. Door de gunstige financiële ontwikkelingen is medio 2022 besloten om de bezuiniging op het eigen aankoopbudget van € 0,2 miljoen terug te draaien. Uiteindelijk is in 2022 voor € 2,4 miljoen aankopen gedaan en bedroeg het beroep op het eigen aankoopbudget € 0,1 miljoen.

Wat doen we met bijdragen van particulieren, bedrijven, private fondsen en sponsors?

In 2022 verwierf het Rijksmuseum € 6,1 miljoen aan sponsorgelden, € 6,4 miljoen aan schenkingen en overige bijdragen van particulieren, bedrijven en fondsen. Van de VriendenLoterij werd € 1,6 miljoen aan bijdragen ontvangen. In totaal is dat een bedrag van € 14,1 miljoen. Dit is als volgt besteed:

Financiële positie

Vermogenspositie

Vermogens- en reservebeleid

Het vermogen van het Rijksmuseum bedraagt ultimo 2022 € 36,6 miljoen. Het vermogen bestaat uit een vrij besteedbaar gedeelte en uit bestemmingsreserves en -fondsen die voor een speciaal doel bestemd zijn. Voor de bepaling van de benodigde omvang van de (eigen)vermogenspositie wordt uitgegaan van de functies van het weerstandsvermogen. Deze functies zijn:

- **Buffer voor risico's in de exploitatie-uitgaven en -inkomsten en discontinuïteit**
Het eigen vermogen moet (flinke) tegenvallers in resultaten opvangen. Bij dreigende discontinuïteit moet in het ergste geval een jaar lang het wegvallen van entreegelden en andere directe publieksinkomsten worden opgevangen. Dit is voor het Rijksmuseum circa € 45 miljoen gebaseerd op een 'regulier' bezoekersaantal van 2,5 miljoen en de entree-prijzen 2023.
- **Financiering van (vaste) activa**
Het museum is voor de financiering aangewezen op eigen vermogen doordat voor investeringen in de inrichting niet of nauwelijks een beroep kan worden gedaan op de kapitaalmarkt. Het bedrag ter financiering van eigen activa op lange termijn is de gemiddelde

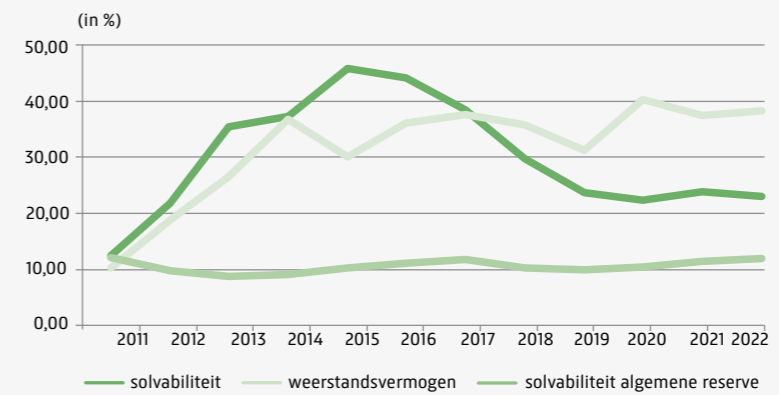
boekwaarde. Deze wordt geschat op circa € 20 miljoen. Dit bedrag is aanwezig in de algemene reserve en het bestemmingsfonds voor financiering van activa.

- **Financiering en dekking specifieke bestedingen, risico's en projecten**
Bestemmingsreserves en -fondsen worden gevormd bij specifieke extra taken, risico's en projecten. De omvang is afhankelijk van hetgeen nodig is en/of als fonds beschikbaar komt.

Continuïteit

Solvabiliteit en weerstandsvermogen

Het Rijksmuseum is zelf verantwoordelijk voor het opvangen van tegenvallers en voor het financieren van de nodige investeringen en langetermijnprojecten. De solvabiliteit daalde ondanks het positieve resultaat in 2022 licht tot 23,0% (2021: 23,8%). Dit is het gevolg van een hoger balanstotaal. Het weerstandsvermogen nam in 2022 iets toe ten opzichte van 2021, namelijk van 37,4% naar 38,2%.

Solvabiliteit eigen vermogen / totaal vermogen

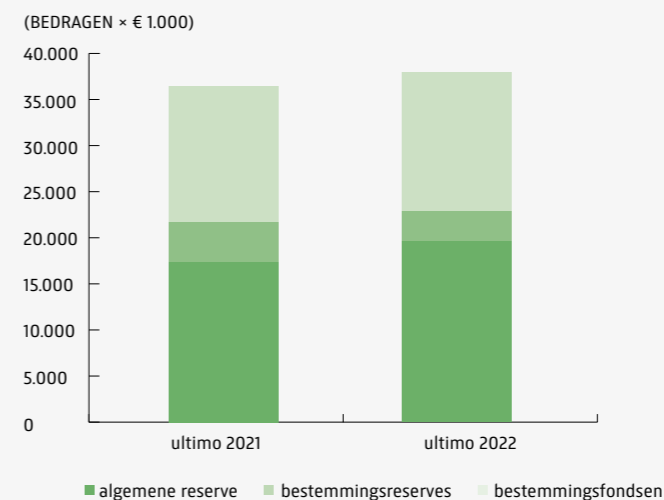
Weerstandsvermogen eigen vermogen / totale baten

Solvabiliteit algemene reserve algemene reserve / totaal vermogen

Deze percentages lijken hoog, maar zijn dat bij nadere beschouwing niet. De uitkomsten worden beïnvloed doordat bestemmingsreserves en -fondsen worden meegeteld in het eigen vermogen, terwijl ze zijn bedoeld voor specifieke bestemmingen en niet vrij besteedbaar zijn. Als wordt gerekend met de (vrij besteedbare) algemene reserve is de solvabiliteit 12,0% (eind 2021: 11,4%). Daarmee ligt de solvabiliteit iets boven de grens van 10% die door OCW werd gehanteerd bij een risicoanalyse enkele jaren geleden. Het Rijksmuseum heeft hoge eigen inkomsten die sterk kunnen fluctueren, terwijl de kosten vrijwel geheel vast zijn. Dit maakt sterkere buffers noodzakelijk.

Bestemmingsreserves en -fondsen

Het niet vrij besteedbare deel van het vermogen bestaat uit reserves en fondsen met specifieke bestemmingen. Aan reserves kan het museum zelf een bestemming geven. Bij fondsen is de bestemming door derden bepaald.

- *Reserve Nazorg het nieuwe Rijksmuseum en Philipsvleugel*
(eind 2022 € 2,0 miljoen, eind 2021 € 2,9 miljoen)

Uit deze reserve worden lasten van investeringen voor nazorg en voor het gebouw gedekt die niet uit extra bijdragen of de exploitatie worden gedekt. Over 2022 gaat het om € 0,1 miljoen. In 2022 is tevens een bedrag van € 0,7 miljoen onttrokken aan deze bestemmingsreserve voor het wegwerken van de achterstanden in collectieregistratie. Daarnaast worden uit deze reserve nog bijna € 0,7 miljoen toekomstige afschrijvingslasten gedekt. In de begroting 2023 wordt € 0,8 miljoen van deze reserve ingezet voor de resterende kosten van het wegwerken van de registratieachterstanden. Het resterende saldo van deze reserve wordt ingezet ter dekking van de kosten van de migratie van het collectiebeheersysteem ADLIB naar Axiell Collections.

- *Reserve Herkomstonderzoek*
(eind 2022 € 1,2 miljoen, eind 2021 € 1,4 miljoen)

Om het door OCW verplichte herkomstonderzoek Tweede Wereldoorlog uit te voeren, zijn extra eigen middelen noodzakelijk. Gezien de achterstand die hierin is ontstaan en gezien de toegenomen aandacht voor koloniale roofkunst en het extra werk dat dat met zich meebrengt, zal in de toekomst een herziene raming gemaakt moeten worden voor deze werkzaamheden.

- *Fonds Financiering van activa*
(eind 2022 € 13,8 miljoen, eind 2021 € 13,8 miljoen)

Bij de afrekening van de verbouwing van het nieuwe Rijksmuseum is uit het bouwbudget een bijdrage voor de eerste investeringen in de inrichting als financieringsbijdrage toegekend. Door deze reservering kan de toekomstige vervanging van deze inrichting voor een belangrijk deel worden gefinancierd en worden risico's van liquiditeitstekorten bij inrichtingsinvesteringen beperkt of vermeden. Dit fonds blijft op dit niveau staan, conform de eindafrekening van het project die aan de Tweede Kamer is gestuurd.

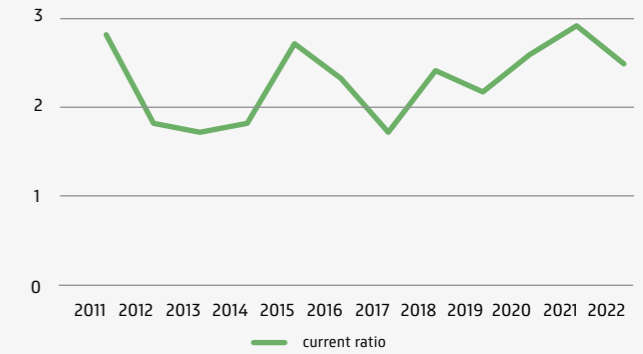
- *Bestemmingsfonds vooruit ontvangen sponsorbedragen*
(eind 2022 € 1,0 miljoen, eind 2021 € 0,8 miljoen)

Het bestemmingsfonds vooruit ontvangen sponsorbedragen betreft sponsorbaten waarvoor een bijzondere bestemming of een project is aangewezen en waarbij er geen terugbetalingsverplichting is opgenomen in de sponsorovereenkomst. Indien deze baten in het verslagjaar niet volledig zijn besteed, wordt hiervoor een bestemmingsfonds gevormd gelijk aan de omvang van de nog niet bestede bedragen. Indien in de daaropvolgende jaren de bestedingen volgen, dienen deze in de staat van baten en lasten te worden verwerkt en via de resultaatbestemming aan het bestemmingsfonds te worden onttrokken. Ultimo 2022 betreft dit sponsorgelden voor een bedrag van € 300.000 voor de Teekenschool, een bedrag van € 111.000 voor digitale en online-activiteiten, een bedrag van € 100.000 voor Collectie 2.0 en een bedrag van € 514.000 voor de 20ste-eeuwse collectie en de beeldtentoonstelling in de tuin.

Financieringspositie

Financiering en werkkapitaal

FINANCIERING (BEDRAGEN × € 1.000)	31-12-2022	31-12-2021
Vaste middelen	132.142	131.395
Vaste activa	-85.530	-91.232
Langlopend financieringsaldo	46.612	40.163
Vlottende activa	-12.516	-10.131
Vlottende passiva	31.678	21.006
Kortlopend financieringssaldo	19.162	10.875
Liquide middelen	65.774	51.038
Werkkapitaal	46.612	40.163

current ratio: vlottende activa (incl. liquide middelen) / vlottende passiva

De financieringspositie geeft inzicht in de financieringsverhoudingen en de mate waarin op korte termijn aan financiële verplichtingen kan worden voldaan. Het Rijksmuseum kan zeer snel aan verplichtingen voldoen. Het museum voert een voorzichtig beleid waarbij middelen uit reserves en fondsen die nodig zijn voor de lange termijn in liquiditeiten worden aangehouden. De current ratio van het museum daalde in 2022 licht van 2,9 naar 2,5, waarmee het nog steeds op een sterk niveau en boven het minimum van 1,0 ligt. Uit het verloop van de financieringspositie blijkt dat het museum een behoorlijk financieringssaldo heeft voor de lange termijn.

Het kortlopende financieringssaldo is aanzienlijk toegenomen ten opzichte van het saldo van 2021. Hierdoor nam de liquiditeitspositie met € 14,8 miljoen toe tot € 65,8 miljoen (eind 2021 € 51,0 miljoen). De belangrijkste onderliggers voor de stijging van het saldo van de liquide middelen zijn: een deel van de subsidie huisvesting is opgespaard voor toekomstige investeringen in de panden; de rente en de aflossing van de lening bij het ministerie van Financiën over het boekjaar 2022 zijn begin 2023 betaald; de huur van het vierde kwartaal van de RVB-panden is eind 2022 nog niet betaald; in 2022 werden al aanzienlijke bedragen ontvangen voor bezoeken in 2023. Daarnaast was er sprake van een aanzienlijke positieve kasstroom uit het saldo van investeringen en afschrijvingen op vaste activa en de ontvangen investeringsbijdragen en de vrijval hiervan via het resultaat.

Het management van de liquiditeitspositie kreeg al veel aandacht en is vanwege de COVID-19-pandemie verder verscherpt.

Treasury

Het Rijksmuseum heeft een statuut waarin het treasurybeleid is vastgelegd. Gelden worden primair aangehouden in rekening-courant, spaarrekening of deposito bij door De Nederlandsche Bank erkende, in Nederland gevestigde banken. Gebruik van onroerend goed en aandelen als financiële instrumenten is niet toegestaan. Voor zover de financiële positie dit toelaat, worden bedrijfsmiddelen intern gefinancierd met eigen vermogen. Indien het eigen vermogen niet toereikend is, kan worden gezocht naar externe financiering.

Toekomstige ontwikkelingen en risico's

In de lopende subsidieperiode (2021–2024) gaat het Rijksmuseum verder met de enige jaren geleden ingezette strategie om de band met het publiek te verdiepen en te verbreden door verhalen te vertellen die tot de verbeelding spreken en verwonderen en verrassen, zodat de bezoeker zich kan inleven en wordt geraakt. De collectie van het Rijksmuseum is steeds bron en uitgangspunt voor de verhalen en het museum werkt met verschillende partners samen om mensen met elkaar te verbinden en om de collectie op verrassende en onverwachte plekken onder de aandacht te brengen: van Collectie via Connectie naar Conversie (museumbezoek).

Museumbezoek krijgt steeds meer een hybride karakter: een bezoek kan fysiek zijn, maar ook digitaal. De afgelopen coronajaren hebben geleerd dat een digitaal bezoek niet per se hoeft te leiden tot een fysiek bezoek. Beide vormen van bezoek zijn waardevol en voor beide streeft het Rijksmuseum naar hoge kwaliteit. Dit is een principiële verandering ten opzichte van het eerdere uitgangspunt waarin de online-kanalen ten dienste stonden van het stimuleren van een bezoek aan het fysieke museum. Deze wijziging is versneld door de coronacrisis, waarin is gebleken dat het goed mogelijk is om via digitale kanalen contact te houden met het publiek en mensen aan het museum te verbinden. Ook het toegenomen belang van duurzaamheid (klimaat) is een factor. In 2022 is een digitale strategie vastgesteld die de veranderde kijk op digitaal bezoek reflecteert. Een belangrijk uitgangspunt van de strategie is dat een fysiek museumbezoek en een digitaal museumbezoek van gelijke waarde zijn.

De financiële ruimte is in het lopende jaar niet ruimer dan afgelopen jaar. De in het eerste coronajaar 2020 doorgevoerde bezuiniging van € 10 miljoen is ook in 2023 gehandhaafd, waardoor niet alle projecten en investeringen in de begroting konden worden opgenomen. Het streven blijft om de organisatie zoveel mogelijk in stand te houden en daarmee de in de afgelopen jaren opgebouwde kennis en ervaring te behouden.

De begroting voor 2023 is gebaseerd op 2 miljoen bezoekers, in een verhouding nationaal-internationaal van 35%–65%. Gezien het bezoekersaantal in 2022 lijkt dit een realistische inschatting, tenzij zich onverwachte ontwikkelingen voordoen die het internationale toerisme in Europa raken, zoals het uitbreken van de oorlog in Oekraïne in de eerste helft van 2022. Vooralsnog wordt vanaf 2024 – afhankelijk van de omstandigheden – een verdere groei van het bezoekersaantal verwacht in de richting van het oude niveau van 2,5 miljoen.

De prioriteiten voor 2023 zijn de Vermeertentoonstelling (10 februari – 4 juni 2023), het digitale domein en een herijking van gebouw, opstelling en organisatie.

Na jaren van onderzoek, gesprekken over bruiklenen, voorbereidingen voor de ontvangst van het grote aantal bezoekers e.d., ging op 10 februari 2023 de grootste Vermeertentoonstelling ooit open. Niet eerder werden zoveel werken van Vermeer bijeengebracht. Van de 37 bekende schilderijen zijn er 28 in de tentoonstelling te zien. Met steun van onder andere partner KPN is een online 'experience' ontwikkeld: 'Dichter bij Vermeer. Een online-ontdekkingstocht langs zijn leven en al zijn schilderijen'.

Met steun van het Rijksmuseum Fonds wordt gewerkt aan de digitale ambities, onder andere een optimale ontsluiting van (de kennis over) de collectie voor uiteenlopende doelgroepen.

Op 13 april 2023 is het tien jaar geleden dat het gerenoveerde Rijksmuseum openging. Aan architecten Cruz y Ortiz is gevraagd om een Masterplan te maken voor de huidige situatie die mede door de coronamaatregelen anders is dan in 2013 (zie de paragraaf [Gebouwenbeheer](#) en [MJOP](#)). Bij de vaste presentatie wordt onderzocht hoe het verhaal van Nederland kan worden verdiept en verbreed door nieuwe verhalen, waardoor meer groepen zich in het museum (h)erkend voelen. Wat de organisatie betreft, wordt bekeken hoe wordt verder gegaan met de werkafspraken en het nieuwe (samen)werken, het traject dat door de uitbraak van de coronapandemie in maart 2020 werd afgebroken. Doel is een lerende en inclusieve organisatie te worden waarin afdelings-overstijgend en resultaatgericht wordt samengewerkt en waarin op een positieve manier feedback wordt gegeven en ontvangen.

Het Rijksmuseum ontvangt in 2023 op basis van de Erfgoedwet de gebruikelijke subsidie (zowel voor beheer van collectie en gebouwen als voor publieksactiviteiten). Het Rijksmuseum heeft een reservebeleid dat erop is gericht om een jaar zonder publieksinkomsten te kunnen overbruggen. Het Rijksmuseum heeft voorts een voldoende solide liquiditeitspositie. Op grond hiervan wordt op basis van de huidige inzichten verwacht dat de continuïteit niet in het geding komt.

Begroting 2023

Onderstaand volgt de begroting 2023 op hoofdlijnen.

(BEDRAGEN × € 1.000)	2023
BATEN	BEGROTING
Opbrengsten	59.875
Publieksinkomsten	39.958
Sponsorinkomsten	5.284
Indirecte inkomsten	8.338
Bijdragen uit private middelen	6.295
Subsidie Ministerie OCW	36.269
OCW: Regeling specifiek cultuurbeleid (publieksactiviteiten)	20.194
OCW: Erfgoedwet onderdeel huisvesting	16.075
OCW: Erfgoedwet onderdeel collectiebeheer	–
Overige (niet-structurele) subsidies/bijdragen	168
TOTALE BATEN	96.312
LASTEN	
Personeelslasten	45.092
Huisvestingslasten	21.215
Afschrijvingen	7.668
Aankopen	700
Overige lasten	26.740
TOTALE LASTEN	101.415
Saldo uit gewone bedrijfsvoering (totale baten – totale lasten)	(5.103)
Saldo rentebaten/-lasten	(531)
EXPLOITATIERESULTAAT	(5.634)
Bestemming van het exploitatiesaldo 2022	
- Algemene reserve	4.665
- Bestemmingsreserve herkomstonderzoek	312
- Bestemmingsreserve nazorg het nieuwe Rijksmuseum en Philipsvleugel	657
Totaal bestemming van het exploitatiesaldo 2022	5.634
Saldo na resultaatbestemming	–

Risicobeheersing

Het Rijksmuseum heeft een risicomatrix opgesteld waarin de strategische, operationele, compliance- en financiële risico's op diverse gebieden in kaart zijn gebracht. Voor ieder risico is bepaald wat de kans is dat het risico zich voordoet, wat de impact is en welke maatregelen worden genomen om de kans te verkleinen dat het risico zich voordoet c.q. de gevolgen daarvan te mitigeren.

Na mitigerende maatregelen bevindt zich één risico in de hoogste, rode, categorie: het risico op een calamiteit of terroristisch incident. Het Rijksmuseum besteedt daarom veel aandacht aan preventieve maatregelen, zoals onderhoud van de gebouwen, kwalitatief hoogwaardige beveiligings-systemen en een professionele beveiligings- en BHV-organisatie.

De matrix wordt jaarlijks geactualiseerd in overleg met de betrokken afdelingen. De inschatting van de kans dat het risico zich voordoet wordt herijkt, evenals de impact wanneer het risico zich voordoet. Bekeken wordt of de mitigerende maatregelen nog voldoende zijn of dat ze aanpassing behoeven. Wanneer zich incidenten voordoen, worden het betreffende risico c.q. de betreffende risico's en de maatregelen opnieuw beoordeeld en waar nodig aangescherpt.

Het Rijksmuseum onderschrijft de Fair Practice Code, de Governance Code Cultuur en de Code Culture Diversiteit & Inclusie. Onderstaand wordt op ieder van de codes ingegaan.

Fair Practice Code

Het Rijksmuseum streeft ernaar een goed werkgever en opdrachtgever te zijn. Het museum kent zeer diverse groepen medewerkers: van lager geschoold tot specialistisch opgeleid, van stagiair tot bijna pensioengerechtigd. Het Rijksmuseum hanteert de Museum-cao en besteedt veel aandacht aan het welzijn van medewerkers: met scholing en persoonlijke ontwikkeling, beleid voor duurzame inzetbaarheid en mobiliteit, actieve en betrokken medezeggenschap. Werkzaamheden die tot de reguliere bedrijfsvoering horen, worden door medewerkers verricht en niet door vrijwilligers. Zie over personele aangelegenheden paragraaf 5 van het [Activiteitenverslag](#).

Nadat de museumdocenten die de onderwijsprogrammering verzorgen in 2020 in dienst zijn gekomen, is in het verslagjaar uitvoering gegeven aan het voornemen om ook de rondleiders, workshopdocenten en acteurs die de publieksprogrammering verzorgen in dienst te nemen. Daarmee is de grootste groep zzp'ers medewerker geworden.

Bij het verstrekken van opdrachten aan derden hanteert het Rijksmuseum marktconforme tarieven.

Governance Code Cultuur

In deze paragraaf licht het Rijksmuseum toe hoe het de Principes van de Governance Code Cultuur toepast. Voor de aanbevelingen geldt dat het Rijksmuseum eraan voldoet, tenzij wordt toegelicht waarom dit niet het geval is.

1. De organisatie realiseert haar maatschappelijke doelstelling door culturele waarde te creëren, over te dragen en/of te bewaren.

- Het Rijksmuseum verbindt mensen, kunst en geschiedenis.
- In het Rijksmuseum krijgen kunst en geschiedenis betekenis voor een breed samengesteld, hedendaags (inter)nationaal publiek.
- Als nationaal instituut biedt het Rijksmuseum een representatief overzicht van de Nederlandse kunst en geschiedenis vanaf de Middeleeuwen en belangrijke aspecten van Europese en Aziatische kunst.
- Het Rijksmuseum bewaart, beheert, conserveert, restaureert, onderzoekt, bewerkt, verzamelt, publiceert en presenteert voorwerpen van kunst en geschiedenis, in en buiten het eigen gebouw.

2. De organisatie past de principes van de Code toe en licht toe hoe zij dat heeft gedaan ('pas toe én leg uit'). De organisatie volgt de aanbevelingen op en wijkt daar alleen gemotiveerd van af ('pas toe óf leg uit').

- Het Rijksmuseum past de principes van de Code toe en licht in dit overzicht toe hoe hieraan in het afgelopen jaar invulling is gegeven. De aanbevelingen worden toegepast, tenzij in dit overzicht anders wordt gemeld.

3. Bestuurders en toezichthouders zijn onafhankelijk en handelen integer. Zij zijn alert op belangenverstremgeling, vermijden ongewenste belangenverstremgeling en gaan op een transparante en zorgvuldige wijze om met tegenstrijdige belangen.

- Dit principe en de aanbevelingen zijn vastgelegd in de statuten en reglementen. In de statuten is een regeling opgenomen voor (goedkeuring van) besluiten waarbij een lid van Directie of Raad van Toezicht een tegenstrijdig belang heeft. (Neven)functies werden bij het aangaan besproken in een vergadering van Raad van Toezicht en Directie. Een overzicht van (neven)functies van alle leden van Directie en Raad van Toezicht is besproken door Raad van Toezicht en Directie. Het Rijksmuseum heeft een opdracht verstrekt aan een bureau waaraan een lid van de Raad van Toezicht is verbonden. Dit is voorafgaand aan de opdrachtverstrekking besproken met het betrokken lid, waarbij is vastgesteld dat geen sprake was van een belangenverstremgeling; het betrokken lid was niet betrokken bij de uitvoering van de opdracht en had daarvan evenmin op andere manieren (financieel) voordeel.

4. Bestuurders en toezichthouders zijn zich bewust van hun eigen rol en de onderlinge verdeling van taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden en handelen daarnaar.

- De governancestructuur wordt periodiek besproken om vast te stellen of deze nog passend is. De rollen van leden van de Raad van Toezicht en de Directie komen daarbij ook aan de orde, evenals de onderlinge verdeling van taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden, en de vraag of deze in de praktijk wordt nagevolgd.
- Het principe is een onderdeel van de jaarlijkse zelfevaluatie van de Raad van Toezicht die in 2022 middels het invullen van een vragenlijst en bespreking van de uitkomsten is uitgevoerd.
- De rollen, taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden van Raad van Toezicht en Directie zijn in de statuten en reglementen vastgelegd.

5. Het bestuur is verantwoordelijk voor de algemene en dagelijkse leiding, het functioneren en de resultaten van de organisatie.

- De Directie is belast met de algemene en dagelijkse leiding van de organisatie van het Rijksmuseum. Zij is verantwoordelijk voor het functioneren en de resultaten van de organisatie en legt daarover verantwoording af aan de Raad van Toezicht. De aanbevelingen van dit principe zijn vastgelegd in de statuten, de reglementen en overige beleidsrichtlijnen.

6. Het bestuur gaat zorgvuldig en verantwoord om met de mensen en de middelen van de organisatie.

- Het Rijksmuseum wil een goed werkgever zijn en voert een sociaal personeelsbeleid. Het Rijksmuseum heeft de uitwerking van dit principe vastgelegd in een aantal documenten (Handboek P&O; Gedragscode; Klachtenregeling; Regeling voor het melden van [een vermoeden van] een misstand) en in de organisatie (Ondernemingsraad; een breed samengestelde Arbocommissie die zich specifiek richt op de arbeidsomstandigheden; preventiemedewerkers; externe vertrouwenspersoon).
- Een zorgvuldige omgang met de middelen is uitgangspunt. Het Rijksmuseum heeft regels voor inkoop en aanbesteding en legt verantwoording af aan de verschaffers van de middelen: het ministerie van OCW (via de jaarlijkse Verantwoording); het publiek (via het Jaarverslag en de Impactmonitor die op de website worden gepubliceerd); externe financiers, zoals sponsors, fondsen, schenkers (op diverse manieren, afhankelijk van de afspraken met de financiers).

7. De raad van toezicht voert zijn toezicht-houdende, adviserende en werkgeversrol op een professionele en onafhankelijke wijze uit.

- De leden van de Raad van Toezicht voldoen aan de eisen zoals die in de profielschets voor de Raad van Toezicht worden omschreven.
- In de statuten is expliciet vastgelegd dat de Raad van Toezicht bij het vervullen van zijn functie rekening dient te houden met de bijzondere maatschappelijke verantwoordelijkheid van het Rijksmuseum.
- De Raad van Toezicht heeft een Financiële Commissie ingesteld. Haar taak is om de bespreking van financiële onderwerpen in de vergaderingen met de Directie voor de Raad van Toezicht voor te bereiden. De Raad van Toezicht als geheel blijft verantwoordelijk voor besluiten over financiële aangelegenheden. Er is een apart reglement voor de Financiële Commissie opgesteld.
- De aanbevelingen van dit principe worden toegepast en ze zijn vastgelegd in statuten en reglementen.

8. De Raad van Toezicht is verantwoordelijk voor zijn samenstelling en waarborgt daarbij deskundigheid, diversiteit en onafhankelijkheid.

- De Raad van Toezicht heeft een profielschets opgesteld waarin wordt aangegeven aan welke eisen leden van de Raad moeten voldoen en welke kennis, deskundigheid en ervaring in de Raad vertegenwoordigd moet zijn. In zijn samenstelling waarborgt de Raad diversiteit, met aandacht voor leeftijd, etnische achtergrond en geslacht. Bij de samenstelling wordt rekening gehouden met een zo groot mogelijke spreiding, zowel geografisch en maatschappelijk als wat deskundigheden betreft.
- De aanbevelingen van dit principe zijn in de statuten en reglementen vastgelegd.

Raad van Toezicht

De Raad van Toezicht geeft in zijn Bericht elders in deze Verantwoording inzicht in de wijze waarop hij in 2022 uitvoering heeft gegeven aan zijn taken. Voor de samenstelling van de Raad van Toezicht wordt verwezen naar de paragraaf 'Samenstelling Raad van Toezicht' op p. 48, waarin tevens nadere informatie over relevante (neven)functies van de leden is opgenomen alsmede het rooster van aftreden. De profielschets van de Raad van Toezicht is eveneens opgenomen.

Beloningsbeleid

Het Rijksmuseum valt onder de Wet normering topinkomens (WNT). In de jaarrekening zijn de gegevens opgenomen die op grond van de WNT moeten worden gerapporteerd.

De leden van de Raad van Toezicht ontvangen geen bezoldiging. Kosten die ten behoeve van het uitoefenen van het lidmaatschap van de Raad zijn gemaakt, kunnen op declaratiebasis worden vergoed.

Code Diversiteit & Inclusie

Als nationaal museum van kunst en geschiedenis heeft het Rijksmuseum de verantwoordelijkheid een museum te zijn waar iedereen zich gerepresenteerd voelt. Een museum dat bijdraagt aan bewustwording en onderlinge verbinding in de samenleving. Een plek die recht doet aan de verscheidenheid van verhalen die worden verteld door de kunstwerken en historische objecten uit de collectie. Het Rijksmuseum gaat uit van de kracht van diversiteit en meerstemmigheid en wil die actief benutten.

Het Rijksmuseum heeft de afgelopen jaren vooral gewerkt aan het vergroten van de diversiteit in het personeelsbestand door meer medewerkers uit ondervertegenwoordigde groepen te laten in- en doorstromen. Doel was een betere afspiegeling te zijn van de maatschappij. In het verslagjaar is het begin 2021 gewijzigde in- en doorstroombeleid geëvalueerd om vast te stellen of het beoogde doel, een grotere culturele diversiteit, is bereikt. In het gewijzigde beleid krijgen (in- en externe) kandidaten met een andere culturele migratieachtergrond bij gelijke geschiktheid voorrang bij het invullen van een vacature. Bij de evaluatie is gekeken naar de invulling van de 173 vacatures die in 2021 zijn vervuld. In 36 vacatures (21%) werden kandidaten uit de doelgroep benoemd. Van de 21 nieuwe leidinggevendenden waren vijf kandidaten (23%) uit de doelgroep afkomstig. Van de 173 vacatures werden 57 vervuld doordat medewerkers intern doorstroomden naar een andere functie, van wie 10 (17,5%) uit de diversiteitsdoelgroep. De aantallen zijn geschat, omdat het niet is toegestaan persoonsgegevens als de migratieachtergrond te registreren.

Om de werving van kandidaten uit de beoogde doelgroepen te verbeteren, zijn de arbeidsmarktcommunicatie, de wervingskanalen en het introductieprogramma voor nieuwe medewerkers in samenwerking met een gespecialiseerd bureau onder de loep genomen. In de afdeling Personeel & Organisatie zijn een specialist arbeidsmarktcommunicatie en een senior recruiter benoemd om deze essentiële activiteiten structureel in de organisatie te verankeren.

De afdelingen binnen de Zakelijke Sector van het Rijksmuseum hebben deelgenomen aan een pilotproject om de doorstroom van kandidaten met een niet-westerse achtergrond te bevorderen. Het project werd uitgevoerd door TNO in opdracht van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Uit onderzoek bleek dat bij het Rijksmuseum minder medewerkers met een migratieachtergrond werkzaam zijn dan kan worden verwacht op basis van hun aandeel in de Amsterdamse bevolking en dat de huidige medewerkers met een migratieachtergrond niet in alle functies evenredig zijn vertegenwoordigd. Naar aanleiding van dit onderzoek is het Rijksmuseum bij een aantal afdelingen een Mentorprogramma gestart waarbij medewerkers, met name met een niet-westerse achtergrond, de gelegenheid hebben gekregen om via een mentor uit de organisatie meer zicht te krijgen op hoe sturing te geven aan de eigen loopbaan. Het Rijksmuseum ontving bij de LoopbaanPro Awards 2021 voor het Mentorprogramma de Juryprijs.

Het museum wil daarnaast vanuit een ander perspectief aan diversiteit gaan werken, namelijk vanuit de opvatting dat diversiteit ook gaat over onzichtbare kenmerken, zoals normen, waarden, overtuigingen, competenties en leerstijlen. Individuele verschillen wat betreft deze aspecten zijn verrijkend en organisaties leren van verschillen, maar dit kan alleen in een sociaal veilige en inclusieve werkomgeving. Het is daarom belangrijk om te blijven werken aan een dergelijke omgeving en om als organisatie voldoende aandacht te blijven besteden aan sociale veiligheid en aan procedures en structuren om ongelijkheid op de werkvloer tegen te gaan.

De afdelingshoofden van het Rijksmuseum hebben het programma 'Meer Kleur aan de Top' van de Vrije Universiteit gevolgd.

Voor de overige drie P's (Publiek, Programma en Partners) worden in het lopende jaar actieplannen gemaakt. Dit gebeurt onder leiding van een stuurgroep die het afgelopen jaar is ingesteld.

Het Rijksmuseum heeft meegedaan aan de Queer Geschiedenismaand, die in 2022 voor de tweede keer in Nederland werd georganiseerd. De deelnemende culturele instellingen werkten samen op een platform waarin de viering en overdracht van lhbtq+-geschiedenissen, -verhalen en -presentaties centraal stonden. In de museumwinkel werden onder andere een regenboog-t-shirt en -armbandje van het Rijksmuseum aangeboden. Ook was de roze rondleiding weer te boeken en werden op de website verschillende queer-verhalen geplaatst.

Op 1 juli 2022 zijn ter gelegenheid van Ketji Koti heri-heri-maaltijden uitgedeeld in de tuin. Tijdens Pride Amsterdam in 2022 hing de Pride-vlag uit en op Diversity Day (4 oktober 2022) werden onder het thema 'Verschil verrijkt' dertig lunchtassen ter beschikking gesteld aan medewerkers die ieder met een onbekende collega gingen lunchen.

Nachtwacht 360 graden tour, 15 februari 2022. KPN is de digitale partner van Operatie Nachtwacht.

TENTOONSTELLINGEN EN PRESENTATIES

Ter gelegenheid van de schenking van Elise Wessels, via Stichting Für Elise, van een groot deel van haar collectie, ruim 1.100 Japanse prenten, aan het Rijksmuseum was er in het Aziatisch Paviljoen een tentoonstelling te zien waarin de veelzijdigheid van de collectie centraal stond.

TENTOONSTELLINGEN EN PRESENTATIES

RIJKSMUSEUM

vanaf 8 juli 2019

Operatie Nachtwacht

Eregalerij

Gregor Weber, Pieter Roelofs

13 november 2019 – 11 december 2022

Muziekparade

Kostuumvitrine Special Collections

Giovanni Paolo Di Stefano

21 april 2021 – 17 oktober 2022

Wissel Aziatisch Paviljoen

Aziatisch Paviljoen

Menno Fitski, Jan van Campen, William

Southworth, Anna Ślącza, Ching-Ling Wang

1 oktober 2021 – 16 januari 2022

Vergeet me niet

Philipsvleugel

Matthias Ubl, Sara van Dijk, Friso Lammertse

1 oktober 2021 – 16 januari 2022

Document Nederland Henk Wildschut – Afstand

Philipsvleugel Fotografie Galerij

Harm Stevens, Hans Rooseboom

1 oktober 2021 – 16 januari 2022

Document Nederland Junior

Philipsvleugel Theezaal

Merel Brugman

19 oktober 2021 – 11 april 2022

Wissel Aziatisch Paviljoen

Aziatisch Paviljoen

Menno Fitski, Jan van Campen, William

Southworth, Anna Ślącza, Ching-Ling Wang

5 november 2021 – 8 mei 2022

Wissel 20ste eeuw

20ste eeuw

Harm Stevens, Ludo van Halem, Niels van

Maanen, Mattie Boom

18 november 2021 – 15 maart 2022

Prentenkabinetten – Kikkers en kaaskoppen.

Vijf eeuwen spotprenten

17de eeuw, zaal 2.7

Daniel Horst

18 november 2021 – 23 mei 2022

Prentenkabinetten – Kikkers en kaaskoppen.

Vijf eeuwen spotprenten

Middeleeuwen, zaal 0.3

17de eeuw, zaal 2.21

18de eeuw, zaal 1.8

19de eeuw, zaal 1.16

Daniel Horst

22 december 2021 – 12 juli 2022

De Boodt albums

17de eeuw, zaal 2.2

Maud van Suylen

1 januari 2022 – 31 december 2022

Aanwinsten

Diverse eeuwen en zalen

Diverse conservatoren

1 januari 2022 – 31 december 2022

Vrouwen in het Rijksmuseum

Diverse eeuwen en zalen

Diverse conservatoren

28 januari 2022 – 6 juni 2022

Vincent Mentzel

Philipsvleugel Fotografie Galerij

Mattie Boom, Daniel Horst

11 februari 2022 – 6 juni 2022

Revolusi! Indonesië onafhankelijk

Philipsvleugel

Harm Stevens, Marion Anker, Bonnie Triyana,

Amir Sidharta

16 maart 2022 – 23 mei 2022

Prentenkabinet – Tulpenboek uit Collectie Six

17de eeuw, zaal 2.7

Ilona van Tuinen

13 april 2022 – 17 oktober 2022

Wissel Aziatisch Paviljoen

Aziatisch Paviljoen

Menno Fitski, Jan van Campen, William

Southworth, Anna Ślącza, Ching-Ling Wang

30 april 2022 – 20 november 2022

Meissen-porselein collectie Oppenheimer

Eregalerij

Femke Diercks, Mara Lagerweij

10 mei 2022 – 6 november 2022

Wissel 20ste eeuw

20ste eeuw

Harm Stevens, Ludo van Halem, Niels van Maanen,

Mattie Boom

30 mei 2022 – 28 november 2022

Prentenkabinetten – PK Online

Middeleeuwen, zaal 0.3

Laurien van der Werff

30 mei 2022 – 28 november 2022

Prentenkabinetten – PK Online

17de eeuw, zaal 2.7

17de eeuw, zaal 2.21

18de eeuw, zaal 1.8

Manon van der Mullen

30 mei 2022 – 28 november 2022

Prentenkabinetten – PK Online

19de eeuw, zaal 1.16

Sanne van der Maarel

1 juli 2022 – 4 september 2022

Modern Japans Lak. Out of the Box

Philipsvleugel (zaal 1-6)

Menno Fitski

1 juli 2022 – 4 september 2022

XXL papier

Philipsvleugel (zaal 7-10)

Maud van Suylen, Manon van der Mullen

1 juli 2022 – 4 september 2022

Vroege foto's van Japan

Philipsvleugel Fotografie Galerij

Hans Rooseboom

13 juli 2022 – 10 januari 2023

De Boodt albums

17de eeuw, zaal 2.2

Maud van Suylen

23 september 2022 – 15 januari 2023

Document Nederland 2022 – Sharelly

Emanuelson: Duurzaam/Sustain/Tene

Philipsvleugel Fotografie Galerij

Stephanie Archangel, Mattie Boom

23 september 2022 – 15 januari 2023

Document Nederland Junior

Philipsvleugel Theezaal

Merel Brugman

30 september 2022 – 15 januari 2023

Onderkruipsels

Philipsvleugel (zaal 1-6)

Jan de Hond

30 september 2022 – 15 januari 2023

Clara de neushoorn

Philipsvleugel (zaal 7-10)

Gijs van der Ham, Eveline Sint Nicolaas

19 oktober 2022 – 16 april 2023

Wissel Aziatisch Paviljoen

Aziatisch Paviljoen

Menno Fitski, Jan van Campen, William

Southworth, Anna Ślącza, Ching-Ling Wang

11 november 2022 – 7 mei 2023

Wissel 20ste eeuw

20ste eeuw

Harm Stevens, Ludo van Halem, Niels van

Maanen, Mattie Boom

11 november 2022 – 7 mei 2023

Irma Boom: Kunst + Boeken

20ste eeuw

Ludo van Halem, Irma Boom

25 november 2022 – 14 maart 2023

Doomer-kasten

Eregalerij

Reinier Baarsen

5 december 2022 – 30 mei 2023

Prentenkabinetten – Vrouwen op papier

Middeleeuwen, zaal 0.3

Ilona van Tuinen

5 december 2022 – 30 mei 2023

Prentenkabinetten – Vrouwen op papier

17de eeuw, zaal 2.7

Huigen Leeflang

5 december 2022 – 30 mei 2023

Prentenkabinetten – Vrouwen op papier

17de eeuw, zaal 2.21

Ilona van Tuinen

5 december 2022 – 30 mei 2023

Prentenkabinetten – Vrouwen op papier

18de eeuw, zaal 1.8

Charles Kang

5 december 2022 – 30 mei 2023

Prentenkabinetten – Vrouwen op papier

19de eeuw, zaal 1.16

Saskia van Altena

17 december 2022 – 10 december 2023

Ondergoed

Kostuumvitrine Special Collections

Bianca du Mortier

RIJKSMUSEUMTUINEN

3 juni 2022 – 23 oktober 2022

Barbara Hepworth in de Rijksmuseumtuinen

Museumtuin

Sophie Bowness, Ludo van Halem

RIJKSMUSEUM SCHIPHOL

3 november 2021 – 2 november 2022

Female Power

Schiphol

Tamar van Riesen

vanaf 4 november 2022

Verlangen naar de natuur

Schiphol

Lucien Midavaine

EXTERNE LOCATIES

27 november 2021 – 20 maart 2022

Hoge luchten (Schatten uit het Rijks)

Museum Zutphen

Jenny Reynaerts

15.300 bezoekers

2 april 2022 – 24 juli 2022

Hoge luchten (Schatten uit het Rijks)

Markiezenhof, Bergen op Zoom

Jenny Reynaerts

11.800 bezoekers

30 april 2022 – 29 mei 2022

Vaandeldrager on Tour

Fries Museum, Leeuwarden

Friso Lammertse

22.483 bezoekers

1 juni 2022 – 30 juni 2022

Vaandeldrager on Tour

Centraal Museum, Utrecht

Friso Lammertse

9.281 bezoekers

18 juni 2022 – 8 januari 2023

Wanderlust

Dordrechts Museum, Dordrecht

Jenny Reynaerts

35.000 bezoekers

2 juli 2022 – 31 juli 2022

Vaandeldrager on Tour

Stedelijk Museum Alkmaar

Friso Lammertse

14.483 bezoekers

16 juli 2022 – 6 november 2022

Dutch Drawings. Highlights from the Rijksmuseum

National Gallery of Ireland, Dublin

Ilona van Tuinen

32.880 bezoekers

2 augustus 2022 – 31 augustus 2022

Vaandeldrager on Tour

Drents Museum Assen

Friso Lammertse

23.182 bezoekers

6 augustus 2022 – 27 november 2022

Hoge luchten (Schatten uit het Rijks)

Westfries Museum, Hoorn

Jenny Reynaerts

13.400 bezoekers

2 september 2022 – 30 september 2022

Vaandeldrager on Tour

Kunstlinie, Almere

Friso Lammertse

3.700 bezoekers

1 oktober 2022 – 30 oktober 2022

Vaandeldrager on Tour

Het Noordbrabants Museum, 's-Hertogenbosch

Friso Lammertse

20.703 bezoekers

1 november 2022 – 30 november 2022

Vaandeldrager on Tour

Mauritshuis, Den Haag

Friso Lammertse

40.446 bezoekers

5 november 2022 – 12 februari 2023

Process. Design Drawings from the Rijksmuseum

Design Museum Den Bosch

Reinier Baarsen

8.898 bezoekers (stand 31 december 22)

2 december 2022 – 31 december 2022

Vaandeldrager on Tour

Rijksmuseum Twente, Enschede

Friso Lammertse

10.586 bezoekers

10 december 2022 – 9 april 2023

Hoge luchten (Schatten uit het Rijks)

Museum Gouda

Jenny Reynaerts

3.600 bezoekers (stand 31 december 22)

De tentoonstelling *Revolusi! Indonesië onafhankelijk* (11 februari t/m 5 juni 2022) bood een internationaal perspectief op de onafhankelijkheidsstrijd van Indonesië in de jaren 1945–1949 aan de hand van de verhalen van ooggetuigen. De tentoonstelling werd mede mogelijk gemaakt door het Mondriaan Fonds. De aanstelling van de Indonesische conservatoren Amir Sidharta en Bonnie Triyana werd mogelijk gemaakt door het Johan Huizinga Fonds/Rijksmuseum Fonds. De programmering bij de tentoonstelling met ruimte voor dialoog werd mede mogelijk gemaakt door vfonds en DutchCulture.

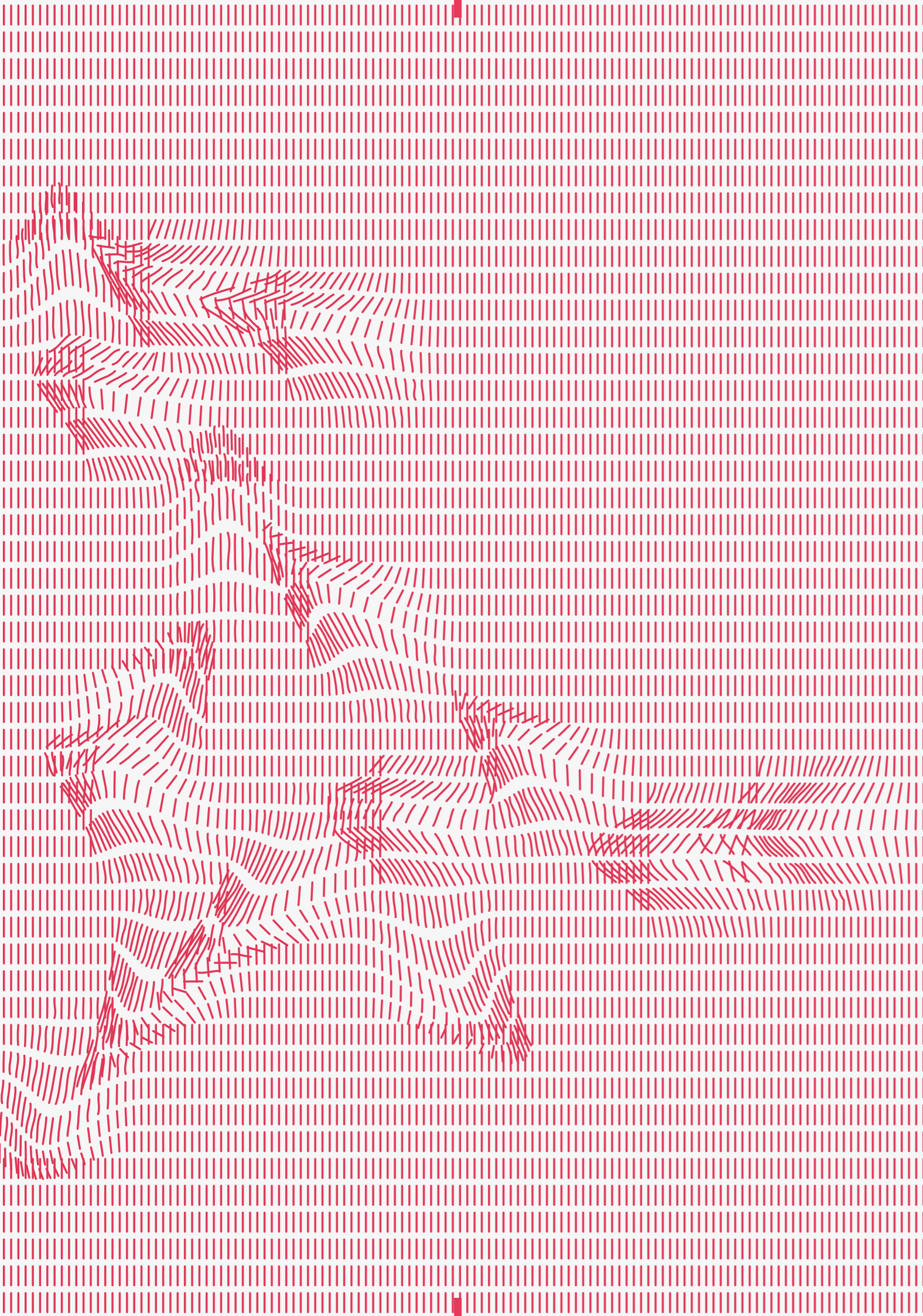
Clara de neushoorn is enorm groot, terwijl sommige onderkruipfels juist microscopisch klein zijn. De tentoonstellingen *Clara de neushoorn* en *Onderkruipfels* toonden in meer dan 200 objecten hoe mensen zich verwonderen over dieren en hoe kunstenaars en wetenschappers door de eeuwen heen erdoor gefascineerd raakten. De tentoonstellingen werden mede mogelijk gemaakt door de Don Quixote Foundation via het Rijksmuseum Fonds, Stichting Thurkowitzfonds en twee particuliere schenkers via het Rijksmuseum Fonds.

Onder de titel *Irma Boom Kunst + Boeken* was vanaf 11 november 2022 in de afdeling 20ste eeuw een presentatie gewijd aan boekontwerpen van Irma Boom. Meer dan 30 van haar boeken waren te zien naast kunstwerken uit de Rijksmuseumcollectie, werken die zij als inspirerend voorbeeld beschouwt of waarmee zij een sterke affiniteit heeft. Met deze presentatie werd de ruim twintigjarige samenwerking met Irma Boom gevierd.

BRUIKLENEN

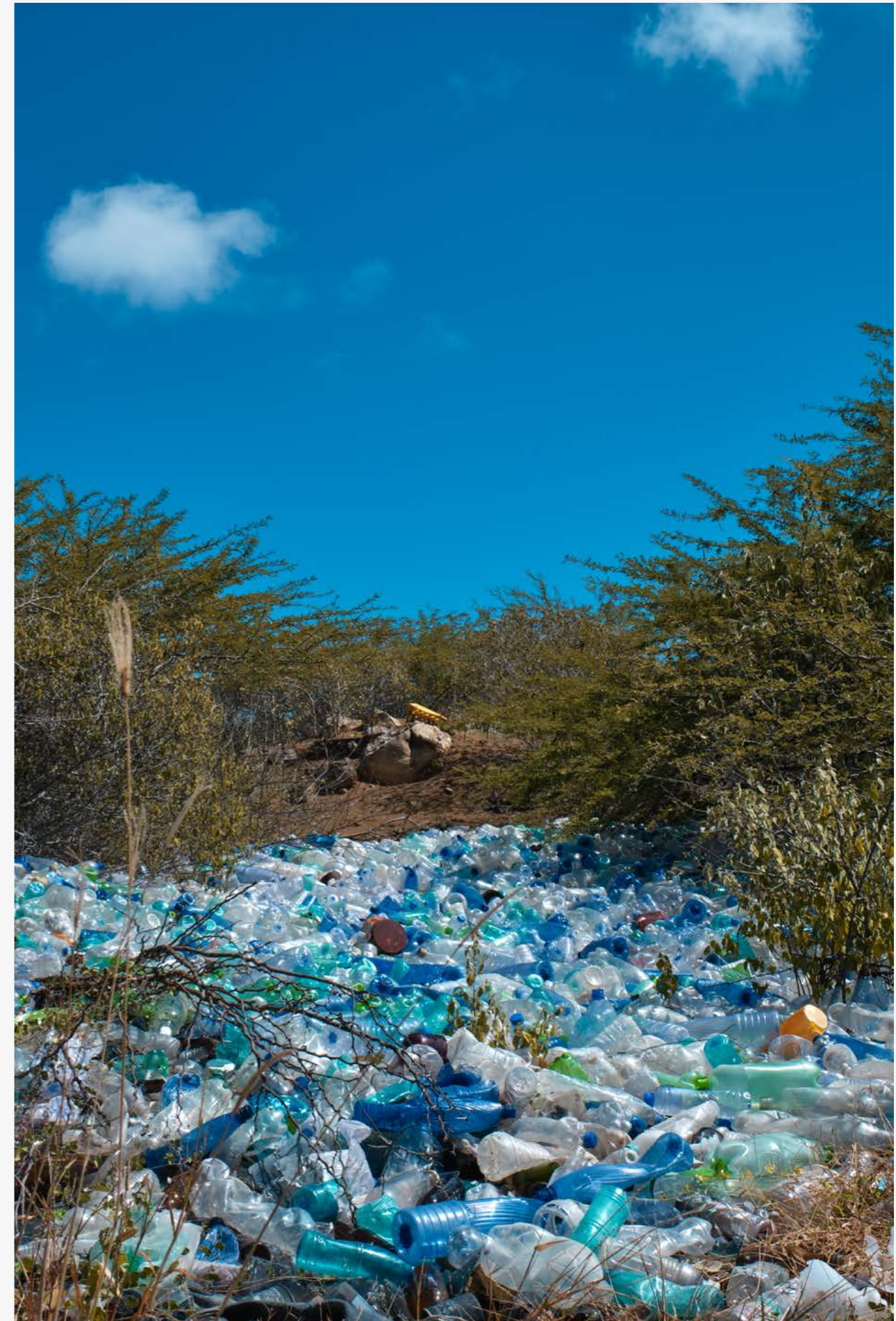
BRUIKLENEN

In 2022 werden 492 objecten uitgeleend aan 88 instellingen (Nederland 49, buitenland 39). Het ging daarbij om 77 schilderijen, 21 miniatuur schildering, 115 prenten, 111 tekeningen, 4 schetsboeken, 2 album, 52 foto's en fotoboeken, 5 albumbladen, 2 brieven, 2 affiches, 5 boeken, 26 serviesgoed, 9 voorwerpen van kunstnijverheid, 7 sieraden, 14 beeldhouwwerken, 2 maquettes, 1 tegeltableau, 1 bloempiramide, 5 platen en schilden, 2 bakstenen, 1 kalkbak, 1 kist, 6 munten en penningen, 1 kanon, 1 linnenpers, 12 kleding, 2 kledingfragment, 3 stroken kloskant, 1 dansmasker en 1 Hedwigbeker.

- Alkmaar, Stedelijk Museum Alkmaar: *Cornelis Drebbel (1572–1633). Prentmaker in Alkmaar*
- Alkmaar, Stedelijk Museum Alkmaar: *Rijk & onafhankelijk. Maria van Nesse (1588–1650)*
- Amersfoort, Kunsthal KAdE: *Baksteen/Brick*
- Amsterdam, Hermitage Amsterdam: *Bruikleen Melkmeisje Hermitage Amsterdam*
- Amsterdam, Museum het Schip: *Indonesië en de Amsterdamse School*
- Amsterdam, De Nieuwe Kerk: *De eeuw van Juliana, een koningin en haar idealen*
- Amsterdam, Het Scheepvaartmuseum: *Mens op Zee*
- Amsterdam, Rijksmuseum Amsterdam: *Verlangen naar de natuur*
- Amsterdam, Stadsarchief Amsterdam: *Dwalen door Amsterdam. Tekeningen van Gerrit Lamberts 1800–1850*
- Antwerpen (stad), Snijders&Rockoxhuis: *KLAVIER Virginalen, klavecimbels en orgels verbeeld in de 16de en de 17de eeuw*
- Apeldoorn, CODA Museum Apeldoorn: *Inside the outside*
- Apeldoorn, CODA Museum Apeldoorn: *Robert Smit. Cravings the essentials*
- Arnhem, Museum Arnhem: *Tenminste Houdbaar Tot*
- Arnhem, Museum Arnhem: *Van Links Naar Rechts*
- Assen, Drents Museum: *Johanna van Eijbergen (1865–1950). Markante Metaalkunstenaar*
- Athens, Georgia Museum of Art: *Wealth and Beauty. Pier Francesco Foschi and Painting in Renaissance Florence*
- Bergen (Noord-Holland), Museum Kranenburgh: *Leo Gestel op Mallorca*
- Birmingham, The Barber Institute of Fine Arts: *Peasants and Proverbs. Pieter Brueghel the Younger as Moralist and Entrepreneur*
- Boedapest, Museum of Fine Arts Budapest: *Between Hell and Paradise. The Enigmatic World of Hieronymus Bosch*
- Bonn, Kunstund Ausstellungshalle der Bundesrepublik Deutschland: *Das Gehirn in Kunst & Wissenschaft*
- Bonn, LVR-LandesMuseum Bonn: *Augenlust? Niederländische Stillleben im Detail*
- Brielle, Historisch Museum Den Briel: *Het Huis Oranje-Nassau in Brielle en op Voorne Putten*
- Brugge, Hospitaalmuseum Sint-Janshospitaal: *Oog in Oog met de Dood. Hugo van der Goes, oude meesters, nieuwe blikken*
- Caen, Musée des Beaux-Arts, Caen: *Théodule Ribot. Une délicieuse obscurité*
- Charlottenlund, Ordrupgaard: *Gauguin & Hans Venner*
- Dallas, Meadows Museum: *Dali/Vermeer. A Dialogue*
- Delft, Royal Delft Museum: *Van Ruisdael tot Frytom. 17e-eeuwse kunst of ambacht?*
- Den Haag, Haags Historisch Museum: *Rampjaar*
- Den Haag, Kunstmuseum Den Haag: *Meesterlijk Zwart. Uit het oeuvre van couturier Cristóbal Balenciaga*
- Den Haag, Mauritshuis: *In volle bloei*
- Den Haag, Panorama Mesdag: *Suze Robertson*

- Dordrecht, Dordrechts Museum: *Rein Dool. Tekenaar*
- Dordrecht, Dordrechts Museum: *Wanderlust. Nederlandse kunstenaars op reis 1800–1900*
- Dresden, Gemäldegalerie Alte Meister: *Zauber des Realen. Bernardo Bellotto am sächsischen Hof*
- Dublin, National Gallery of Ireland: *Golden Age Drawings. Highlights from the Rijksmuseum*
- Düsseldorf, K20. Kunstsammlung Nordrhein-Westfalen: *Mondrian. Evolution*
- Düsseldorf, Museum Kunstpalast: *Ich. Max Liebermann. Ein europäischer Künstler*
- Enschede, Rijksmuseum Twenthe: *Carlijn Kingma. Het waterwerk van ons geld*
- Forlì, Musei San Domenico: *Magdalene. The Mystery and the Image*
- Gouda, Sint-Janskerk: *Het geheim van Gouda. De grootste tekeningen van de wereld*
- Groningen, Groninger Museum: *Stad houdt stand 350 jaar Groningens ontzet*
- Haarlem, Frans Hals Museum: *Nieuwkomers. Vlaamse kunstenaars in Haarlem 1580–1630*
- Haarlem, Teylers Museum: *Hockney's Eye*
- Hamburg, Hamburger Kunsthalle: *Breathing*
- Harderwijk, Stadsmuseum Harderwijk: *Met hart en ziel. Harmen Meurs*
- Keulen, Museum Schnütgen: *Magic Rock Crystal*
- Krakau, Wawel Royal Castle: *Masterpieces from the Lanckoroński Collection*
- Laren NH, Singer Laren: *De nieuwe vrouw*
- Le Mans, Musée de Tessé: *L'étoffe des Flamands. Mode et peinture au XVIIe siècle*
- Leeuwarden, Fries Museum: *Vrijheid, vetes, vagevuur. De middeleeuwen in het Noorden*
- Leiden, Museum De Lakenhal: *Christa Ehrlich. Pionier in design*
- Lens, Musée du Louvre-Lens: *Champollion. La voie des hiéroglyphes*
- Leuven, M Leuven: *Albast. Europese sculptuur van de middeleeuwen tot de barok*
- Lissabon, Fundação Calouste Gulbenkian: *Révolutions Xenakis*
- Londen, The Courtauld Gallery: *Van Gogh. Self-Portraits*
- Madrid, Museo Thyssen-Bornemisza: *Hyperreal. The Art of Trompe l'Oeil*
- Marseille, Musée des Beaux-Arts de Marseille: *Théodule Ribot. Une délicieuse obscurité*
- Mechelen, Hof van Busleyden: *Verborgen Parels. Zeven eeuwen meesterwerken uit Mechelen*
- Middelburg, Zeeuws Museum: *re_USED re_SATIN*
- Milaan, Palazzo Reale: *Bosch e un altro Rinascimento*
- Namen, Musée des Arts anciens du Namurois: *Diableries! Plaisirs et jeux interdits*
- Nancy, Musée des Beaux-Arts, Nancy: *Architectures impossibles*
- Napels, Gallerie d'Italia: *Artemisia Gentileschi in Naples*
- New York, The Metropolitan Museum of Art: *The Tudors. Art and Majesty in Renaissance England*
- Noordwijk, Museum Noordwijk: *Siem van den Hoonaard. Eigenzinnige kunstedelsmid*
- Parijs, Musée de la Musique: *Musicanimale. The Great Sound Bestiary*
- Parijs, Musée de la Musique: *Révolutions Xenakis*
- Parijs, Musée du Louvre: *Les choses. Une histoire de la nature morte depuis la Préhistoire à nos jours*
- Raleigh, North Carolina Museum of Art: *Presentation within the NCMA's seventeenth-century Dutch galleries*

- Rancate (Mendrisio), Pinacoteca cantonale Giovanni Züst: *The Invention of Many Works. Domenico Fontana (1543–1607) and His Building Works*
- Riehen/Bazel, Fondation Beyeler: *Mondrian Evolution*
- Rome, Scuderie del Quirinale: *Superbarocco. Art in Genova from Rubens to Magnasco*
- Schiedam, Stedelijk Museum Schiedam: *Levend landschap. Zes eeuwen Zuid-Hollandse Maasdelta*
- Schiedam, Stedelijk Museum Schiedam: *Spirituele Urgentie*
- 's-Hertogenbosch, Het Noordbrabants Museum: *Symbolisme in Vlaanderen. Terug naar de natuur, oorsprong en innerlijke rust*
- Tilburg, TextielMuseum: *Kleurstof*
- Trier, Stadtmuseum Simeonstift Trier: *Das Erbe Roms. Visionen und Mythen in der Kunst*
- Ulm, Museum Ulm: *Baroque in Ulm!*
- Utrecht, Centraal Museum: *De gezonde stad*
- Utrecht, Centraal Museum: *Double Act*
- Valkenswaard, Nederlands Steendrukmuseum: *Uit het wonderland. De magie van het Oosten*
- Vianen, Stedelijk Museum Vianen: *Schilders langs Lek en Linge*
- Vinkeveen, R.K. kerk Heilig Hart van Jezus: *1672 Rampzalig*
- Warschau, The Royal Castle in Warsaw: *Landscapes on Porcelain*
- Wenen, Kunsthistorisches Museum Wien: *Idole & Rivalen. Künstler*innen im Wettstreit*
- Winterswijk, Villa Mondriaan: *Mondriaan en Maris. De erfelijke last van Simon*
- Zürich, Swiss National Museum: *Barok. Zeitalter der Kontraste*
- Zutphen, Musea Zutphen: *Geen tijd verliezen. Jeanne Bieruma Oosting (1898–1994)*

In opdracht van het Rijksmuseum fotografeerde Sharelly Emanuelson duurzaamheid binnen Nederland en de zes Nederlands-Caribische eilanden. In de tentoonstelling *Sharelly Emanuelson: Duurzaam/Sustain/Tene* onderzocht Emanuelson de balans tussen de mens en zijn omgeving in het licht van de klimaatverandering en de impact van ons dagelijks handelen (zie ook p. 245).

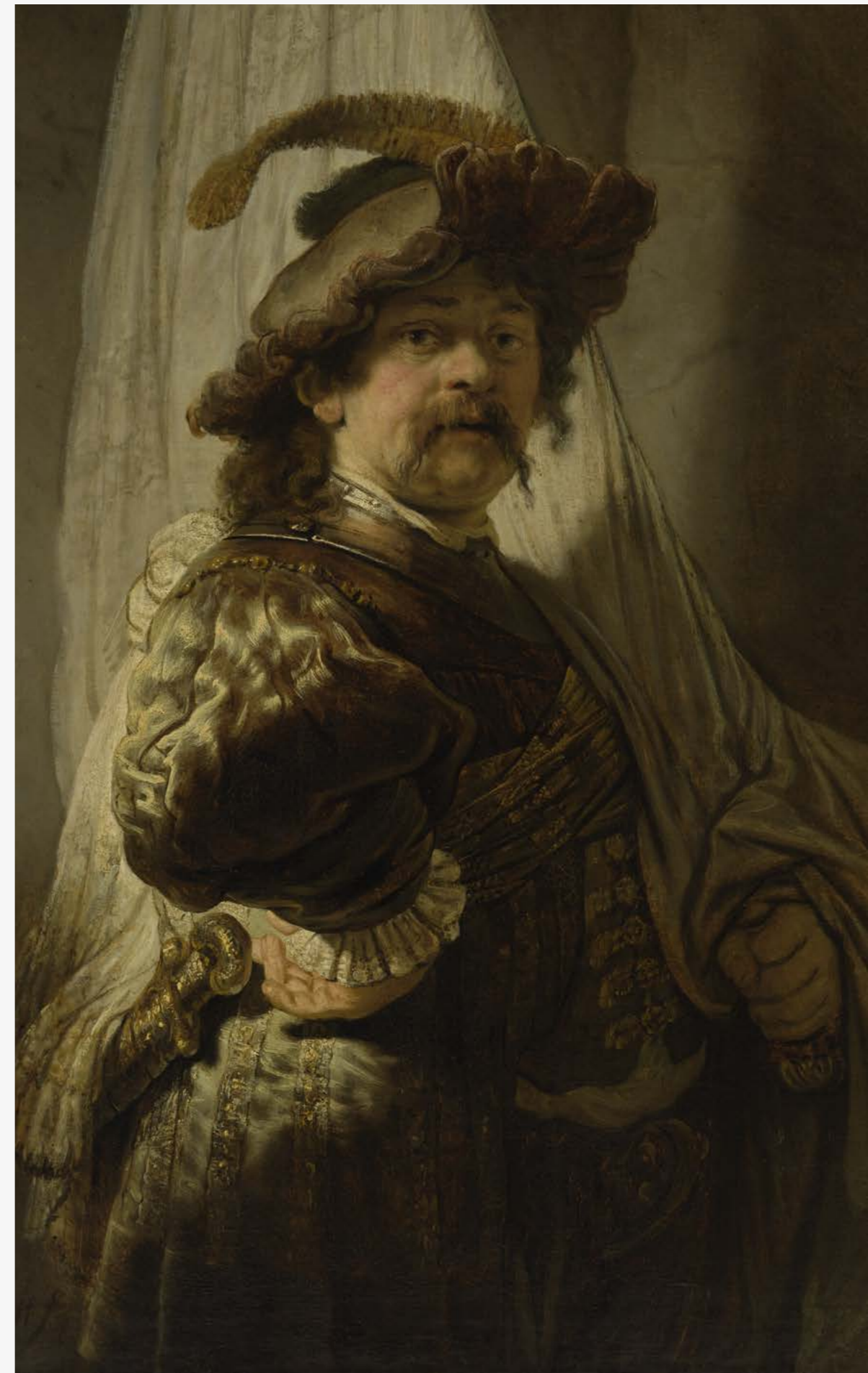
AANWINSTEN

Detail Hendrik Pothoven, *Portret van een bediende, vermoedelijk Guan Anthony Sideron*, ca. 1780. Tekening. Inv.nr. RP-T-2022-192. Aankoop uit het I.Q. van Regteren Altena Fonds/Rijksmuseum Fonds

Hermann Hartmann, *Carte-de-visite met portret van de arts Friedrich Julius Stiebel*, 1865 (detail; zie p. 131)

In 2022 ging Rembrandts *Vaandeldrager* op een feestelijke tournee langs 12 musea in 12 provincies. *Vaandeldrager on Tour* werd mogelijk gemaakt door de VriendenLoterij, Vereniging Rembrandt en het Rijksmuseum Fonds.

AANWINSTEN

Tenzij anders vermeld zijn de voorwerpen door aankoop verworven

BEELDENDE KUNST

Aziatische kunst

Ateliertafel. China, ca. 1600–1699. Hout, 150 × 60 × 80 cm. Legaat van mevrouw S. van de Poll. AK-RAK-2022-8

Waterdruppelaar in de vorm van een vliegtuig met bijbehorend doosje. Japan, ca. 1931–1941. Geglazuurd steengoed, hout en textiel, 9,5 × 10,3 × 10,4 cm. Schenking van de heer K. de Jong, Amsterdam. AK-RAK-2022-1

Theekop met De Honderd Dichters en deksel. Japan, ca. 1880–1910. Porselein met emailkleuren en goud, 8 cm. Schenking van de heer J. Polak, Amsterdam. AK-RAK-2022-7

Bin, Bao Cheng

Zilveren beker geschonken door generaal Zhang Xun aan de Nederlandse legatie in Beijing. Beijing, 1918. Gegraveerd zilver, 34 cm. Aankoop met steun van Rituals. AK-RAK-2022-6

Naitō Toyomasa

Netsuke in de vorm van een tijger. Tamba, ca. 1825. Gesneden en gegraveerd buxushout, hoorn en ivoor, 4,2 cm. Aankoop met steun van het Dick Mooij Fonds/Rijksmuseum Fonds en Rituals. AK-RAK-2022-9

Langdurige bruiklenen

Genjūrō, Yoshida

Schrijfdos met pruimenbloesems en irissen. Japan, 4,8 × 21,7 × 25,9 cm. Bruikleen Jan Dees & René van der Star. AK-C-2023-6

Hōbi, Uematsu

Schrijfdos. Japan, 1928. Hout, lak, maki-e, inleg van metaal en parelmoer, 6 × 26,6 × 28 cm. Bruikleen Jan Dees & René van der Star. AK-C-2023-3

Hōbi, Uematsu

Schrijftafel. Japan, 1928. Hout, lak, maki-e, inleg van metaal en parelmoer, 9,2 × 59,6 × 35,2 cm. Bruikleen Jan Dees & René van der Star. AK-C-2023-4

Kagyō II, Yuasa

Groot dienblad 'Customs of the Keichō period'. Japan, 1947. 8,4 × 66,7 × 45,8 cm. Bruikleen Jan Dees & René van der Star. AK-C-2023-5

Keishō

Kamerscherm met lampionplant. Japan, 1936. Hout, taka-age lak en maki-e, 44,5 × 76 × 44,5 cm. Bruikleen Jan Dees & René van der Star. AK-C-2023-2

Yūkichi, Kamisaka

Lage kast met schuifdeuren en plank. Japan, ca. 1920–1930. Hout, lak, inleg van parelmoer en tin, 71,4 × 36,4 × 27 cm. Bruikleen Jan Dees & René van der Star. AK-C-2023-1

Textiel

Servet met vogels in kransen. Haarlem, ca. 1590–1610. Linnendamast, 101 × 73 cm. Schenking van mevrouw C. van Beeck Calkoen, Amsterdam. BK-2022-60

Set van 1 tafellaken en 12 servetten van linnendamast met het verhaal van de profeet Jonas. Noordelijke Nederlanden, ca. 1590–1620. Aankoop uit het Sara Geertruida Aalders-Huender Fonds/Rijksmuseum Fonds. BK-2022-188 t/m -200

Beeldhouwkunst

Doorne, Jan van (III)

Crucifix. Mechelen, ca. 1640–1660. Buxushout en zwart glas, 40 cm. Aankoop met steun van het Ebus Fonds/Rijksmuseum Fonds en een particuliere schenker. BK-2022-102

Foggini, Giovanni Battista

Mercurius ketent Prometheus. Florence, 1685–1710. Gegoten brons, 43 cm. Aankoop met steun van de VriendenLoterij en de heer H.B. van der Ven, Den Haag. BK-2021-213

I.P.

Chaos of de strijd van de Vier Elementen. Amsterdam, 1663. Gesneden buxushout, 24 cm. Aankoop uit het Rijsterborgh Fonds/Rijksmuseum Fonds. BK-2021-215

Glas

Crabeth, Dirck Pietersz.; Jansz., Pieter

Ruit met 16de- en 17de-eeuwse glasscherven afkomstig uit het raam van het Sterfbed van Maria in de Oude Kerk te Amsterdam. Amsterdam, 1555–1639. Gebrandschilderd glas, 108,5 × 66 cm. BK-2022-257

Crabeth, Dirck Pietersz.; Jansz., Pieter

Ruit met 16de- en 17de-eeuwse glasscherven afkomstig uit het raam van het Sterfbed van Maria in de Oude Kerk te Amsterdam. Amsterdam, 1555–1639. Gebrandschilderd glas, 108,5 × 66 cm. BK-2022-258

Langdurige bruiklenen

Kleyn-Altenburger, Brigitte; Ottelander, Dirk den (graveur); Hartog, Hannes den (glasblazer)
Cyclus. (Leerdam Unica), 1981. Geblazen en gegraveerd glas, 24 × 16,1 × 17,6 cm. Collectie John en Ankie Kok. BK-2022-62

Kleyn-Altenburger, Brigitte; Hartog, Hannes den (glasblazer)

Zauberflöte. (Leerdam Unica), 1974. Geblazen en geëtst glas, 48 × 20 cm. Collectie Brigitte Altenburger. BK-2022-78

Kleyn-Altenburger, Brigitte; Hartog, Hannes den (glasblazer)

Dag en Nacht. (Leerdam Unica), 1974. Geblazen en geëtst glas, 41,6 × 15,8. Collectie Brigitte Altenburger. BK-2022-79

Meubelen

Breijtspraak, Carel

Speeltafel. Amsterdam, ca. 1820. Mahoniehout gefineerd op massief eikenhout, 74,7 × 88,5 × 44 cm. Aankoop uit het Ambaum Haks Fonds/Rijksmuseum Fonds. BK-2022-95

Hertzberger, Herman; M.C. Kersten BV

Vijf lampen in verschillende varianten, Nederland, ca. 1966. Geveerd ijzer, verschillende afmetingen. Schenking van de heer H. Hertzberger, Amsterdam. BK-2022-96 t/m -101

Kokke, Ruud-Jan; Meubelmakerij Brugman

Pootjes! armstoel. Oosterbeek, 1999–2000. Gezaagd en gelijmd beukenhout, 83 × 57 × 46 cm. Schenking van de heer R. Kokke, Oosterbeek. BK-2022-89

Kokke, Ruud-Jan; Meubelfabriek Klompenhouwer

Kokke fauteuil. Oosterbeek, 1987. Gezaagd, gelijmd en geschaafd beukenhout en essen-hout, 57 × 68 × 74 cm. Schenking van de heer R. Kokke, Oosterbeek. BK-2022-88

Wouda, Hendrik; H. Pander & Zonen

Drie meubelen door Hendrik Wouda. Den Haag, ca. 1924. Eikenhout. Schenking van de heer W.D. Hanson, Oegstgeest, namens zijn moeder mevrouw J.M. Peenstra. BK-2022-254 t/m -256

Transportkist voor de schilderijen van Marten Soolmans en Oopjen Coppit door Rembrandt. Parijs, ca. 1870. Eikenhout, metaal, brons en fluweel, 35 × 243,7 × 176,3 cm. Schenking van baron Robert de Rothschild en baron Eric de Rothschild, Parijs. BK-2022-107

Muziekinstrumenten

Aardenberg, Abraham van; Carcassi, Lorenzo en Tommaso; Fremont, Etienne; e.a.
Een collectie muziekinstrumenten uit de 17de–19de eeuw. Schenking van Elly Lammers en Gerrit van der Veer, Lelystad. BK-2022-140 t/m -187

Schilderijen

Coorte, Adriaen

Een testje aardbeien op een stenen plint. 1696. Olieverf op papier op paneel, 28,9 × 22,3 cm. Overdracht aan de Staat door de erven van de heer P.J. van Seumeren. SK-A-5098 (voorheen SK-C-1687)

Coorte, Adriaen

Vier abrikozen op een stenen plint. 1698. Olieverf op papier op paneel, 28,8 × 21,1 cm. Overdracht aan de Staat door de erven van de heer P.J. van Seumeren. SK-A-5099 (voorheen SK-C-1688)

Coorte, Adriaen

Een takje kruisbessen op een stenen plint. 1699. Olieverf op papier op paneel, 28,7 × 21,2 cm. Overdracht aan de Staat door de erven van de heer P.J. van Seumeren. SK-A-5100 (voorheen SK-C-1689)

Coorte, Adriaen

Drie perziken op een stenen plint. 1705. Olieverf op papier op paneel, 28,7 × 21,2 cm. Overdracht aan de Staat door de erven van de heer P.J. van Seumeren. SK-A-5101 (voorheen SK-C-1690)

Halen, Arnoud van

Portret van Adriaan Pars. Amsterdam, 1700–1720. Olieverf op koper, 10,3 × 8 cm. SK-A-5095

Maris, Simon

Portret van model, getiteld Isabella. Amsterdam, ca. 1906. Olieverf op paneel, 43,3 × 35,8 cm. SK-A-5103

Müller, Carl

Gezicht op Gerolstein. Gerolstein, 7 juli 1836. Olieverf op linnen, 8,3 × 30 cm. Overdracht aan de Staat door de erven van de heer W.H. Vroom. SK-A-5093

Rembrandt van Rijn

De vaandeldrager. Amsterdam, 1636. Olieverf op doek, 102,6 × 97,5 × 3,2 cm. Aankoop door de Staat der Nederlanden met steun van de leden van de Vereniging Rembrandt (mede dankzij haar Stortenbeker Fonds, A.M. Roeters van Lennep Fonds, Nationaal Fonds Kunstbezit, Nationaal Fonds 1930, Acquoy-Nairac Fonds, Mevrouw dr. E. Frederiks Fonds, Mevrouw J.J. den Boerden Herder Fonds, Cleyndert Fonds, Van Rijn Fonds, Saskia Fonds, Fonds voor Klassieke Beeldende Kunst, Themafonds 17de-eeuwse schilderkunst, Warning-Meijaard Fonds, Daan Cevat Fonds, de jaarlijkse bijdrage van het Prins Bernhard Cultuurfonds en extra schenkingen van leden), het Rijksmuseum Fonds (Hans & Hedy de Klerk, Conrad Whelan 42 Fund, Anita Nijboer Fonds, de International Circle en overige schenkers) en de VriendenLoterij. SK-A-5092

Langdurige bruiklenen

Lelie, Adriaan de

Portret van de verzamelaar Josephus Augustinus Brentano (1753–1821) in zijn schilderijenkabinet. Amsterdam, 1813. Olieverf op doek, 278 × 158 × 9 cm. Bruikleen van Stichting Brentano's Steun des Ouderdoms. SK-C-1829

Rembrandt van Rijn

De eendracht van het land. Amsterdam, 1637–1645. Olieverf op paneel, 74,6 × 101 cm. Collectie Museum Boijmans Van Beuningen, Rotterdam. SK-C-1828

Schilderijlijsten

Renversé oefflijst met gegolfde binnen- en buitenrand. Nederland, ca. 1640–1660. Naaldhout en fineer, 96 × 79 cm (buitenmaat), 81 × 64 cm (dagmaat). SK-L-6974. Verworven voor het schilderij *Gezicht op Batavia* (ca. 1640–1676) door Hendrick Jacobsz Dubbels (SK-A-2513)

Tabernakellijst met gebroken fronton en ingelegd marmer. Venetië, 1500–1600. Gesneden naaldhout, ingelegd rosso antico (marmer) en porta santa (marmer), albast, goudverf en zwarte verf, 39 × 29 cm (buitenmaat), 16,5 × 13 cm (dagmaat). SK-L-7001. Verworven voor het schilderij *Portret van Karel V* (ca. 1530) in de manier van Jan Cornelisz Vermeyen (SK-A-164)

Staaflijst met een omlopend patroon van gestileerde eikenbladeren. Engeland, ca. 1650–1700. Naaldhout, bladgoud, 113,5 × 137 cm (buitenmaat), 100,5 × 124 cm (dagmaat). SK-L-7004. Verworven voor het schilderij *Groepsportret van vier kunstenaars* (ca. 1680) door Monogrammist GF (SK-A-5055).

Juwelen

Ring met arabesken. Noordelijke Nederlanden, ca. 1620–1640. Goud en email, 24 × 20,2 mm × 5 gr. Aankoop uit het Corrie Bleekemolen Juwelenfonds/Rijksmuseum Fonds. BK-2022-71

Langdurige bruiklenen

Liefdesring. Zuidelijke Nederlanden, ca. 1375–1500. Goud en email, binnendiameter 18 mm, 4,5 gr. Bruikleen van een particulier. BK-2022-57

Ring voor een bisschop of een kardinaal. Utrecht, ca. 1350–1450. Goud en saffier, 30 × 22 × 30 mm. Bruikleen van een particulier. BK-2022-58

Ring met cannelures, donkerblauw email en een bergkristal. Europa, ca. 1600–1675. Goud, email en facet geslepen bergkristal, 14 × 19 mm. Bruikleen van een particulier. BK-2022-59

Beeldende kunst 20ste eeuw

Brouwn, Stanley

Een collectie werken door Stanley Brouwn. Schenking collectie Joke en Dick Veeze. BK-2022-118 t/m -133, BK-2022-213 t/m -226

Portret van een week. 2005. Bedrukt karton op geveerd hout, 80 × 149 × 26 cm. BK-2022-118
At this moment stanley brouwn is at the distance of x ells from this point. 2001. Aluminium en bedrukt karton op geveerd hout, 80 × 117 × 26 cm. BK-2022-119

1 x 1 x 7 pieds (antwerpen). 1999. Hout, 28,6 × 28,6 × 201,8 cm. BK-2022-120

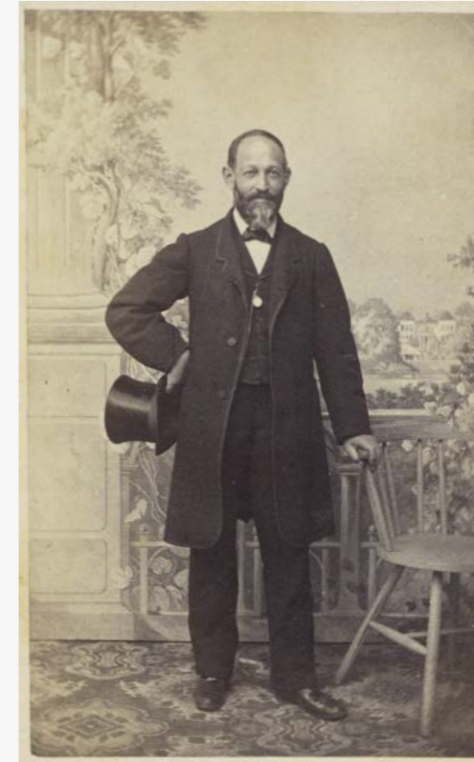
2 feet x 1 foot. 1989. Aluminium op geveerd hout, 80 × 124 × 39 cm. BK-2022-121

One step on one kilometer. 1976. Metalen systeemkaartenbak, systeemkaarten, op geveerd hout, 20 × 26 × 43 cm en 80 × 85,5 × 57 cm. BK-2022-122

This way Brouwn (Artis). 1970. Potlood op geveerde houtvezelplaat, 122 × 122 cm. BK-2022-123

Zes plastic objecten zonder titel. Circa 1962–1964. Plastic, verschillende afmetingen. BK-2022-124 t/m -129

1cm=1m, 1:100 2cm=1m, 1:50 3cm=1m, 1:33 1/3 4cm=1m, 1:25 5cm=1m 1:20 6cm=1m, 1:16 2/3, on 1m. 1976. Potlood op papier, perspex,

(lb) Hermann Hartmann, Carte-de-visite met portret van de arts Friedrich Julius Stiebel, 1865. Albuminedruk. Inv.nr. RP-F-2022-90-1
(rb) P.W.H. Deshler, Carte-de-visite met portret van een onbekende man, ca. 1865. Albuminedruk. Inv.nr. RP-F-2022-90-2
(lo) Maull & Polyblank, Carte-de-visite met portret van een jonge man, ca. 1860–1865. Albuminedruk. Inv.nr. RP-F-2022-90-4
(ro) Ben J. Lochman, Carte-de-visite met portret van een jongen, ca. 1865. Albuminedruk. Inv.nr. RP-F-2022-90-3

E. Lamy, *Weg bij avond met verkeersbord dat waarschuwt tegen gladheid* (persfoto), 1970. Ontwikkelgelatine-zilverdruk. Inv.nr. RP-F-2022-89-5

115,8 × 19,8 cm. BK-2022-130
1 m horizontal / 1 m vertikal. 1976. Potlood op papier, perspex, 2 delen, 32,5 × 116,5 cm en 116,5 × 32,5 cm. BK-2022-131
This way Brouwn (Berlin 14-11-1969). Pen op papier, 210 × 295 mm. BK-2022-132
Zeigen Sie ihm Berlin!. 1969. Ontwikkelgelatine-zilverdruk, 5 delen, (4x) 90 × 90 mm en (1x) 104 × 148 mm. BK-2022-133
This way Brouwn per telegram. 1969. Drukwerk, 3 delen, (2x) 297 × 210 mm en (1x) 150 × 210 mm. BK-2022-213
This way Brouwn (Berlin). 1964. Potlood en inkt, 210 × 295 mm. BK-2022-214
Tractorbrouwn. 1964. Bestempeld papier, 210 mm × 170 mm. BK-2022-215
Explobrouwn. 1964. Bestempeld papier, 165 × 230 mm. BK-2022-216
This way Brouwn, vier tekeningen. 1964. Inkt, bestempeld papier, elk 240 × 310 mm. BK-2022-217 t/m -220
Steps of Pedestrians on Paper, zes tekeningen. 1963. Straatvuil, papier, elk 245 × 320 mm. BK-2022-221 t/m -226

Langdurig bruikleen

Henderikse, Jan

Zonder titel. 1968. Munten op paneel, 122 × 122 cm. Bruikleen van Paula Koopman en Mark Peeters, Den Haag. SK-C-1830

GESCHIEDENIS

Boeken

Kom, Anton de

Wij slaven van Suriname. Nederland, ca. 1970–1975. Roofdruk, drukwerk, 288 × 208 × 13 mm. Schenking van mevrouw L. Kuijk, Brussel. NG-2022-26

Document Nederland

Wildschut, Henk

Document Nederland 2021: Corona. NG-2022-13 en 16 t/m 63

Documenten

Diverse vervaardigers

Verzameling van circa 2.500 objecten van de familie Braeken. De collectie bevat prent-briefkaarten, glasdia's in een doos van hout en bladen uit fotoalbums. De inhoud van de prent-briefkaarten- en diacollectie omvat de volgende landen of landsdelen: Curaçao, Aruba, Bonaire, Saba, Sint Eustatius, Sint Maarten, Suriname, Nederlands-Indië en diverse landen uit Zuid- en Midden-Amerika; een houten doos met circa 65 glazen dia's tussen het jaar 1930–1935 met voorstellingen uit de Amerika's waaronder Curaçao en Suriname; een kijkdoos met verschillende houten panelen, waarvan de voorstelling over slavernij gaat. Aankoop uit het Fonds de Zuidroute/Rijksmuseum Fonds. NG-2022-1

Foto's

Doijer, Hendrik

Negen dagboeken van Hendrik Doijer, als civiel ingenieur betrokken bij de aanleg van een spoorlijn van Paramaribo naar het Lawagebied in het oosten van Suriname. Schenking van mevrouw E. Loeber-Crol en mevrouw C. Asselbergs-Crol. NG-2022-13, 16 t/m 23

Glas

Anoniem

Dekselbokaal op het welvaren van de haringvisserij. Nederland, ca. 1725–1750. Geblazen loodglas en gravure, 27,6 × 9 cm. Schenking van de heer J. ter Brugge, Vlaardingen. NG-2022-14

Munten, penningen en draagtekens

Anoniem

Gouden Phillipusgulden uit Brabant. Antwerpen, 1499. Geslagen goud, 27 mm. Schenking van de heer en mevrouw Van der Pols-Bouwens. NG-2022-2

Baumann & Knauber

Speldje voor Vrouwenkiesrecht. Amsterdam, ca. 1920. Gegoten en geëmailleerd metaal, 2 × 1,5 × 0,5 cm. Schenking van mevrouw C.A. Laan, Vlaardingen. NG-2022-24

Esser, Vincent Pieter Semeyn

Dora Wellensiek; borstbeeld van vrouw en profil naar rechts. Nederland, 1944. Terracotta, 9,6 cm. Schenking van de erven Piet Esser. NG-2022-9 (2021)

Werner, Peter Paul

Clara in Neurenberg. Neurenberg, 1748.
Geslagen zilver, 4 cm. Schenking van de heer
G. van der Ham, Amsterdam. NG-2022-25

Papier**Diverse vervaardigers**

*Diverse prenten van mensen uit de voormalige
Nederlandse koloniën tussen 1662 en 1853.
Met name Curaçao, Suriname/Guyana en Batavia
zijn vertegenwoordigd. Deze prenten komen
voornamelijk uit boeken met een slavernij
gerelateerd thema.* Schenking van de erven
van R.C. Braeken. NG-2022-31

Goodwin, John B.L.

Poster Saba. Verenigde Staten, 1960–1969.
Drukwerk, 607 × 455 mm. Schenking van
mevrouw L. Kuijk, Brussel. NG-2022-30

Manche, Lou

*Herlevend Nederland / Tentoonstelling keuze uit
de verzameling Schuilenburg.* Nederland, 1942.
Lithografie, 800 × 600 mm. Aankoop met steun
van het Johan Huizinga Fonds/Rijksmuseum
Fonds. NG-2022-4

**Werkgroep voor Opvoeding en Vorming m.b.t.
de Voorbereidingen op de Onafhankelijkheid
van Suriname (WOVO)**

Fri 1975. Suriname, 1975. Offsetdruk J.J. Buitenweg,
564 × 424 cm. Schenking van mevrouw L. Kuijk,
Brussel. NG-2022-29

Schilderijen**Verheijen, Jan Hendrik**

*Marktsène met een tentoonstelling van de won-
deren uit de nieuwe wereld.* Utrecht, 1820. Verf
op paneel van eikenhout, 47 × 59 cm. Aankoop
uit het Johan Huizinga Fonds/Rijksmuseum
Fonds. SK-A-5094

Langdurig bruikleen**Israëls, Isaac**

Het transport der kolonialen. Rotterdam,
1883–1884. Olieverf op doek, 160 × 300 cm.
Bruikleen van het Kröller-Müller Museum.
SK-C-1831

Textiel**Anoniem**

*Reclamedoek van de firma Prins & Zwanenburg
voor Duitstalige emigranten naar de Verenigde
Staten.* Nederland, ca. 1875. Geweven en bedrukt
textiel, 70 × 50 cm. Schenking van de heer
J. ter Brugge, Vlaardingen. NG-2022-15

Anoniem

Herdenkingsdoek Onafhankelijkheid Suriname.
Suriname, 1975. Katoenweefsel, 105 × 107 cm.
Schenking van mevrouw M. Schilder,
Amsterdam. NG-2022-6

Anoniem

*Surinaamse hoofddoek ter gelegenheid van het
bezoek door koningin Juliana en prins Bernhard
aan Suriname in oktober 1965.* Suriname, 1965.
Bedrukt geweven katoen, 88 × 91 cm.
Schenking van mevrouw L. Kuijk, Brussel.
NG-2022-27

Robles de Medina, Stuart

Sranang Fri Sranang. Hoofddoek vervaardigd
ter gelegenheid van de onafhankelijkheid
van Suriname, 25 november 1975. Bedrukt
geweven katoen, 88 × 89 cm. Schenking van
mevrouw L. Kuijk, Brussel. NG-2022-28

Varia**Anoniem**

*Missionaris blikje; Witte Paters. Missionaren
van Afrika.* Nederland, 1939–1958. Gesmeed
ijzer, 9,5 × 7,5 × 5,5 cm. Schenking van mevrouw
E. Berkhout, Beverwijk. NG-2022-5

**Schüller, Willem Woutherus; Atelier Ada
Teitler-Verweij**

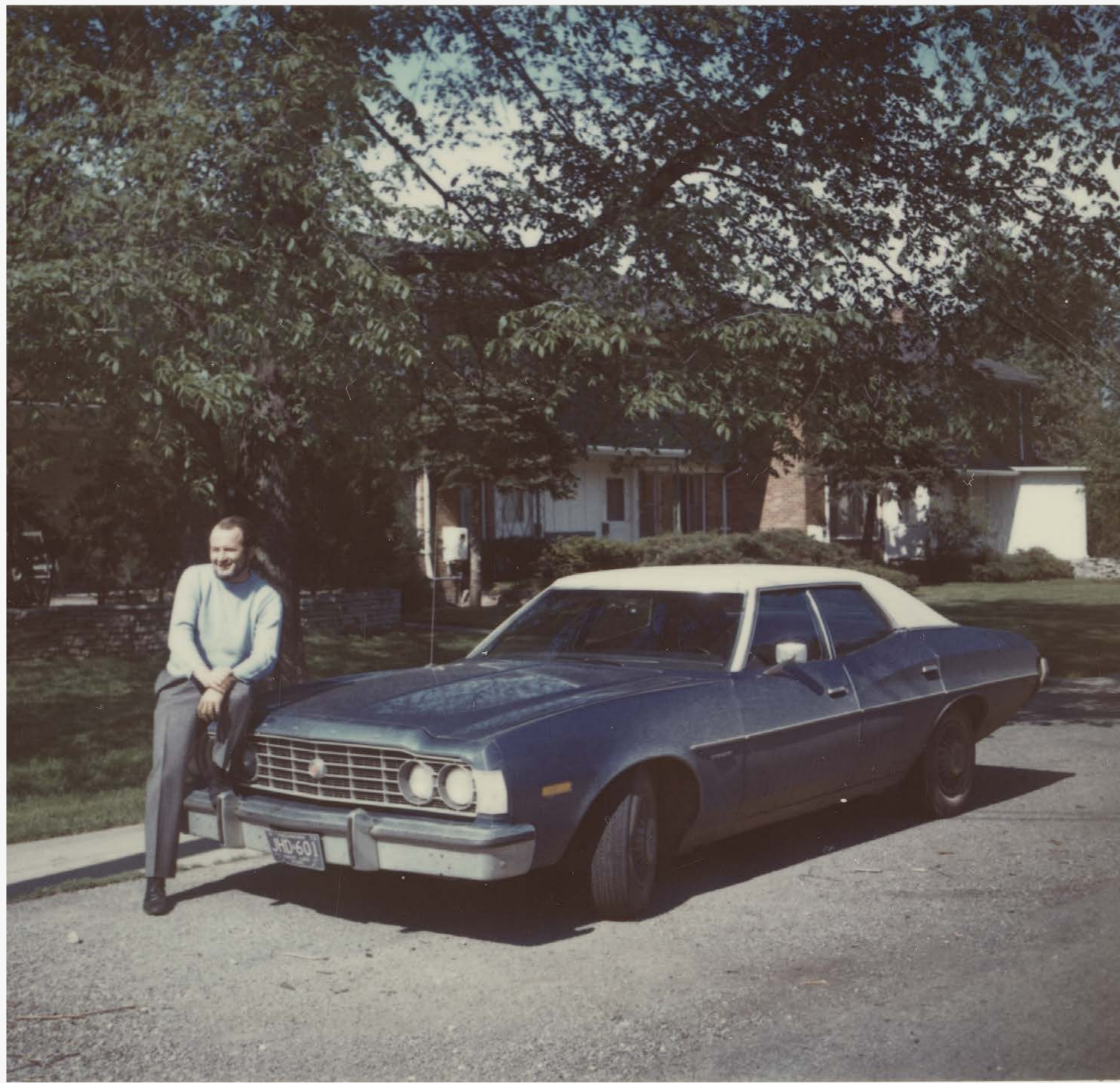
*Rechthoekige doos met onderin een lade.
De doos is bekleed met linnen voorzien van
gebatikte bloemmotieven. In de doos bevinden
zich documenten bestaande uit foto's, speldjes,
postzegels, kleine albums, een penning, kleinere
doosjes, briefkaarten, pamfletten, passen, stempels,
identiteitskaarten, enveloppen, bankbiljetten,
een aquarel, een welpendas, een hanjo-band,
een toiletzakje, brieven en een dagboek.* Batavia
en Nederland, doos uit 1994; inhoud samengesteld
met objecten uit de periode ca. 1930–1945.
Schenking van Willem Schüller, Amsterdam.
NG-2022-11-1 t/m 45

Anoniem, *Gaat U emigreren...*, ca. 1950–1960. Ontwikkelgelatinezilverdruk. Inv.nr. RP-F-2022-89-3

Studio Groningen, Carte-de-visite met buitenopname van man met fiets, ca. 1895–1905.
Albuminedruk. Inv.nr. RP-F-2022-90-5

Anoniem, Portret van een onbekende man op zijn auto, 1973.
Polaroid. Inv.nr. RP-F-2022-89-2

Langdurig bruikleen

Oppenheimer, Franz

Brief van Franz Oppenheimer aan Dr Seibr.
Wenen, 18 oktober 1937. Typoscript en handschrift, 226 × 289 mm. Bruikleen van Federal Monuments Authority Austria / Bundesdenkmalamt. NG-2022-3

RJKSPRENTENKABINET

Brieven

Pannekoek, Frans

43 brieven en kaarten van Frans Pannekoek, Anneke van Brussel en Titia Pannekoek aan Peter Schatborn uit de periode 1979–2015.
Schenking van de heer P. Schatborn, Laren. RP-D-2022-26

Documenten

Gebroeders J. en H. van Langenhuysen

Aankondiging voor 'Groot Cyclorama van eene Romaneske Reis door Tyrol, Stiermarken, Zwitserland en Italiën over Berg en Dal'.
Den Haag, 1853. Drukwerk. RP-D-2022-106 (2020)

Voskuil, Johan Jacob

8 tekeningen en 1 prent van Johan Jacob Voskuil,
ca. 1930–1950. Schenking van Henriëtte Johanna Baruch, Amsterdam. RP-D-2022-71

Foto's

Diverse vervaardigers; Iersel, Wil van; ABC Artists Book Cooperative

ABC Days (box met 29 kunstenaarsboeken gemaakt door 29 kunstenaars in coronatijd).
Nederland, 2020. Digitale fotografie. RP-F-2022-103

Diverse vervaardigers; Nègre, Charles; Fizeau, Hippolyte; Fox Talbot, William Henry

Collectie vroege reclamefotografie (foto's, foto-boeken, brochures en fotoalbums) en vroege fotomechanische drukken (incl. drukplaten).
1839–1914. Foto. Aankoop met steun van het Marque Joosten & Eduard Planting Fonds/Rijksmuseum Fonds, het Familie van Heel Fonds/Rijksmuseum Fonds en het Paul Huf Fonds/Rijksmuseum Fonds. RP-F-2022-43

Diverse vervaardigers; Chéret, Jules; Caspel, Johann Georg van; Pichot

Collectie affiches, ontwerptekeningen voor affiches, affichezegels en penningen. Ca. 1871–1914.
Schenking van S.F. Joseph, Brussel. RP-F-2022-44

Anoniem

Balkonscène. Frankrijk, 1850–1899. Albuminedruk. Schenking van een particulier. RP-F-2021-31-1

Anoniem

Twee automaatfoto's van een jong Afro-Amerikaans stel. Verenigde Staten, 1960–1970. Ontwikkelgelatinezilverdrukken. Schenking van een particulier. RP-F-2021-31-2

Anoniem

Zeilster in badpak. Duitsland, 1920–1935. Ontwikkelgelatinezilverdruk op Kodakpapier. Schenking van een particulier. RP-F-2021-31-3

Anoniem

Portret van drie vrouwen en een man tegen de achtergrond van een uitgeknipte gravure.
Ca. 1855–1865. Ambrotypie. RP-F-2022-74

Anoniem

Groep van 5 foto's van Sri Lanka, op met waterverf en inkt beschilderd karton. Ca. 1890–1900. Albuminedruk op met waterverf en inkt beschilderd karton. RP-F-2022-94 t/m 97

Anoniem

Groep van 9 ferrotypieën van vrouwen met baby's. Verenigde Staten, 1870–1910. Aankoop met steun van Baker McKenzie. RP-F-2022-50-1 t/m 9

Anoniem; Brill, E.J.; Boot, Cornelis Hendrik Boudewijn

Levensbericht van Mr. Joost Hendrik Burlage.
1874. Fotografisch geïllustreerd boek. Schenking van de heer S.F. Joseph, Brussel. RP-F-2022-2

Anoniem; Clarendon Press

The Anatomy of the Human Eye. Oxford, 1912. 173 × 84 × 197 mm. RP-F-2022-78

Anoniem; Hunter, Robert E.; Whittaker & Co.

Shakespeare and Stratford-upon-Avon. Groot-Brittannië, 1864. Fotografisch geïllustreerd boek. Schenking van de heer S.F. Joseph, Brussel. RP-F-2022-5

Anoniem; Webster, John; Cunninghome, F.

The Last Cruise of "The Wanderer". Australië, ca. 1863. Fotografisch geïllustreerd boek. Schenking van de heer S.F. Joseph, Brussel. RP-F-2022-6

Anoniem; Bennett, Alfred William; Wordsworth, William; Sedgfield, Russell, William

Our English Lakes, Mountains and Waterfalls as seen by William Wordsworth, Photographically Illustrated. Groot-Brittannië, 1868. Fotografisch geïllustreerd boek. Schenking van de heer S.F. Joseph, Brussel. RP-F-2022-7

Anoniem; Schoutens, P.Fr. Stephanus; Billemons, Gebroeders

Levensschets van den Eerweerden Pater Thyssen.
België, 1890. Fotografisch geïllustreerd boek. Schenking van de heer S.F. Joseph, Brussel. RP-F-2022-8

Anoniem; City Council of Newton, MA

The Centennial Celebrations of the City of Newton.
Newton, 1876. Fotografisch geïllustreerd boek. Schenking van de heer S.F. Joseph, Brussel. RP-F-2022-9

Anoniem; Schumann, Robert; Reeves, William

Music and Musicians. Essays and Criticism by.
New York, 1878. Fotografisch geïllustreerd boek. Schenking van de heer S.F. Joseph, Brussel. RP-F-2022-10

Anoniem; Dalbera, A.; Rouveyre, Ed

Annuaire de la Principauté de Monaco 1880.
Monaco, 1880. Fotografisch geïllustreerd boek. Schenking van de heer S.F. Joseph, Brussel. RP-F-2022-12

Anoniem; Ruskin, John

Mornings in Florence Being Simple Studies in Christian Art for English Travellers. Florence, ca. 1880–1890. Fotografisch geïllustreerd boek. Schenking van de heer S.F. Joseph, Brussel. RP-F-2022-13

Anoniem; Crépin, Eugène; Jules le Clère et Cie.

Mai 1871. La nuit d'un otage racontée par lui-même.
Parijs, 1873. Fotografisch geïllustreerd boek. Schenking van de heer S.F. Joseph, Brussel. RP-F-2022-14

Anoniem; Goslar, Willem; Wuijster, H.

Byron's Manfred. Een Dramatisch Gedicht. Metrische Vertaling. Heusden, 1882. Fotografisch geïllustreerd boek. Schenking van de heer S.F. Joseph, Brussel. RP-F-2022-15

Anoniem; Cauwenberghs, Clément van; Kennes, H. & L.

Notice Historique sur les peintres-verriers d'Anvers du XVe au XVIIIe siècle. Antwerpen, 1891. Fotografisch geïllustreerd boek. Schenking van de heer S.F. Joseph, Brussel. RP-F-2022-16

Anoniem; Bellemans Frères

Mémoire concernant La restauration de la Tour du Sud de l'Église de Notre-Dame à Anvers.
Antwerpen, 1884. Fotografisch geïllustreerd boek. Schenking van de heer S.F. Joseph, Brussel. RP-F-2022-17

Anoniem; Roy de Sainte-Croix, Le; King Lucas, W.

Notice Historique et Descriptive d'une Peinture de Raphael nouvellement découverte représentant Les Trois Grâces. Londen, 1874. Fotografisch geïllustreerd boek. Schenking van de heer S.F. Joseph, Brussel. RP-F-2022-18

Anoniem; Dehachez, Adrien; Guyot, E.

Le Cerveau et La Pensée. Trois Conférences.
Brussel, 1883. Fotografisch geïllustreerd boek. Schenking van de heer S.F. Joseph, Brussel. RP-F-2022-19

Anoniem; Sinsel, Dorn & Co.; Schäff, Ernst; Twietmeyer, A.

Steinböcke und Wildziegen. Photographische Darstellung der Gehörne... Leipzig, 1894. Fotografisch geïllustreerd boek. Schenking van de heer S.F. Joseph, Brussel. RP-F-2022-20

Anoniem; Lippincott's Press

Washington Butcher. A Memorial. Philadelphia, 1873. Drukwerk en albuminedruk. Schenking van de heer S.F. Joseph, Brussel. RP-F-2022-21

Anoniem; Weijer, Pieter Wilhelmus van de; Heukelum, Gijsbertus Wilhelmus van

Van Sunte Cristoffels beelden. Een ikonographische studie. Utrecht, 1865. Fotografisch geïllustreerd boek. Schenking van de heer S.F. Joseph, Brussel. RP-F-2022-22

Anoniem; Smith, M.; McLenan, John

Bits of Humor. New York, 1866. Fotografisch geïllustreerd boek. Schenking van de heer S.F. Joseph, Brussel. RP-F-2022-25

Anoniem; Laverack, Edward; Oudin

Le Setter. Poitiers, 1890. Fotografisch geïllustreerd boek. Schenking van de heer S.F. Joseph, Brussel. RP-F-2022-27

Anoniem; Macmillan & Co.; Woodward, B.B.; Edwards & Kidd (Londen)

Specimens of the Drawings of Ten Masters from the Royal Collection at Windsor Castle...
Groot-Brittannië, 1870. Fotografisch geïllustreerd boek. Schenking van de heer S.F. Joseph, Brussel. RP-F-2022-29

Anoniem; Drukkerij Van Dooren N.V.

Puzzel met foto van Fokker PH-AIP en haar bemanning tijdens de recordvlucht Londen-Melbourne, 1933. In of na 1933. Autotypie en kleurenlithografie op karton. RP-F-2022-75

Anoniem

10 portretten van een Amerikaanse matroos, 5 reclamefoto's voor Kahn Bros en 3 cartes-de-visite. Verenigde Staten, 1944. Ingekleurde ontwikkelgelatinezilverdrukken. Aankoop met steun van Baker McKenzie. RP-F-2022-57-1 t/m 18

Anoniem

Portret (ingekleurd) van een Zwarte vrouw in lijst. Verenigde Staten, 1920–1929. Ingelijste foto. Aankoop met steun van Baker McKenzie. RP-F-2022-58

Anoniem

Portret van een Zwarte man. Verenigde Staten, ca. 1900. Foto. Aankoop met steun van Baker McKenzie. RP-F-2022-59

Anoniem

Visit the Rouge Plant of the Ford Motor Company. 1936. Drukwerk. RP-F-2022-85

Anoniem

Album Super Pak Snaps met 10 Kodak Instamatic-opnamen. New York, 25 juli 1956. Ontwikkelgelatinezilverdruk. RP-F-2022-89-1

Anoniem

Portret van onbekende man op zijn auto. Verenigde Staten, 15 mei 1973. Polaroid. RP-F-2022-89-2

Anoniem

Gaat U emigreren ..., Nederland, ca. 1950–1960. Ontwikkelgelatinezilverdruk. RP-F-2022-89-3

Anoniem

De Eiffeltoren van onderaf gezien. Parijs, ca. 1920–1940. Ontwikkelgelatinezilverdruk. RP-F-2022-89-4

Anoniem

Portret van een meisje. 1850–1920. Zoutdruk. RP-F-2022-76

Anoniem

Portret van een man. 1850–1920. Zoutdruk. RP-F-2022-77

Anoniem; Drukkerij Van Dooren N.V.

Puzzel met foto van Fokker PH-AIP en haar bemanning tijdens de recordvlucht Londen-Melbourne, 1933. In of na 1933. Autotypie en kleurenlithografie op karton. RP-F-2022-75

Allen & Son, Richard; Allen, E.W.

The Great Run with John Chaworth Musters' Foxhounds, of Annesley Park... Groot-Brittannië, 1872. Fotografisch geïllustreerd boek. Schenking van de heer S.F. Joseph, Brussel. RP-F-2022-24

Annan, Thomas; T. & R. Annan & Sons (toegeschreven aan)

Bridgeway from Corner of Market Street, Glasgow. Glasgow, 1899. Heliogravure. RP-F-2022-88

Appel, Karel

Polaroid Portrait Series No. 19. New York, 1988. Olieverf op Polaroid. Schenking van de Karel Appel Foundation. RP-F-2022-30

Bedford, Francis; Sedgfield, William Russell; Howitt, Mary; Howitt, William; Bennett, Alfred William

The Wye: It's Ruined Abbeys and Castles. Extracted from... by William and Mary Howitt. Groot-Brittannië, 1863. Fotografisch geïllustreerd boek. Schenking van de heer S.F. Joseph, Brussel. RP-F-2022-11

Bey, Dawoud

Night Coming Tenderly, Black #21 (Farmhouse and Picket Fence II). Cleveland (New York), 2017–2022. Ontwikkelgelatinezilverdruk op Dibond. Aankoop uit het Stefanie Georgina Alexa Nühn Fonds/Rijksmuseum Fonds. RP-F-2022-55

Braun, Gaston

Paviljoen Welgelegen, Haarlem. Haarlem, ca. 1864. Schenking van de heer E. Hendrikse en mevrouw F. Pompe, Leiden. RP-F-2022-45

Cauwenbergh, Clément van

Notice Historique sur les peintres verriers d'Anvers. Antwerpen, 1891. Fotografisch geïllustreerd boek. Schenking van de heer S.F. Joseph, Brussel. P-F-2022-16

Chekmenev, Alexander; Kort, Hans de; Breukel, Koos

Portret van Volodymyr Zelensky, president van Oekraïne. Kiev, 19 april 2022. Platina-palladiumdruk. Schenking van de heer A. Chekmenev, Kyiv. RP-F-2022-102

Cowans, Adger

Day's End, Subway, 1970. New York. Ontwikkelgelatinezilverdruk. Aankoop met steun van Baker McKenzie. RP-F-2021-28 (2021)

Diepraam, Willem

Groep van 37 foto's van Willem Diepraam uit de jaren 1970. Ontwikkelgelatinezilverdrukken op barietpapier. Schenking van de heer W. Diepraam, Amsterdam. RP-F-2022-73-1 t/m 37 (2020)

Empel, Ruud van

World 1 (box met 7 Cibachromes). Amsterdam, 2005. Zilverkleurbleekdruk. Schenking van de heer R. van Empel, Amsterdam. RP-F-2022-39

Empel, Ruud van

World 2 (box met 7 Cibachromes). Amsterdam, 2006. Zilverkleurbleekdruk. Schenking van de heer R. van Empel, Amsterdam. RP-F-2022-40

Fescourt, François Félix

Nîmes et ses environs. Nîmes, ca. 1880–1881. Fotografisch geïllustreerd boek. Schenking van de heer S.F. Joseph, Brussel. RP-F-2022-4

Fizeau, Hippolyte

Uitzicht vanuit een raam over de daken van Parijs. Parijs, 1842–1843. Fotogravure procédé fizeau. Aankoop met steun van Baker McKenzie. RP-F-2022-60

Fizeau, Hippolyte (toegeschreven aan)

Uitzicht vanuit een raam over de daken van Parijs. Parijs, ca. 1842. Daguerreotypie, verzilverde koperplaat. Aankoop met steun van de heer S.F. Joseph, Brussel. RP-F-2022-92

Ford Motor Company; Sheeler, Charles

Souvenir of Your Trip Through the Ford Rouge Plant. Verenigde Staten, 1939. Autotypie. RP-F-2022-100

Fotografie Strauss

Studioportret van drie mannen. Rotterdam, ca. 1904–ca. 1915. Daglichtcollodiumzilverdruk op Kodakpapier. Schenking van een particulier. RP-F-2021-31-4

Frank, Robert

Parade, Hoboken, NJ. Hoboken, 1955. Ontwikkelgelatinezilverdruk. Aankoop met steun van Baker McKenzie. RP-F-2022-91

Frank, Robert; Evergreen Review, Inc.;

Rosset, Barney; The Grove Press
The Evergreen Review Vol. 4, No. 15 (November-December 1960). New York, 1960. Drukwerk met fotografie. RP-F-2022-80

Frank, Robert; Grove Press

The Americans. New York, 1959. Rotogravure. Aankoop met steun van Baker McKenzie. RP-F-2022-47

Fraser Turing, Robert

Ooster Oude Hoofdpoort te Rotterdam (laat-19de-eeuwse druk). Rotterdam, ca. 1854–1856. Daglichtcollodiumzilverdruk op karton. Schenking van de heer E. Hendrikse en mevrouw F. Pompe, Leiden. RP-F-2022-46

Garnett, William A.

Mass Production Housing, Lakewood California. Lakewood, 20 juli 1950. Ontwikkelgelatinezilverdruk. Aankoop met steun van Baker McKenzie. RP-F-2022-52

Graves, Merrill H.

Gezicht op Marblehead Neck, Massachusetts. Massachusetts, ca. 1870–1890. Albuminedruk op karton. RP-F-2022-101

Hacker, Francis

Westminster Street, Providence, R.I. Providence, ca. 1855–1865. Zoutdruk. Aankoop met steun van Baker McKenzie. RP-F-2022-51

Hartmann, Hermann

Vijf carte-de-visite-portretten (waarvan 3 ingekleurd). Albuminedrukken. RP-F-2022-90-1 t/m 5

Hine, Lewis Wickes

Indianapolis Newsboys Waiting for the Base-ball Edition in a Newspaper Office. Indianapolis, augustus 1908. Ontwikkelgelatinezilverdruk. Aankoop met steun van Baker McKenzie. RP-F-2022-1

Lamy, E.

Weg bij avond met verkeersbord dat waarschuwt tegen gladheid (persfoto). Frankrijk, 8 januari 1970. Ontwikkelgelatinezilverdruk. RP-F-2022-89-5

Male, Jan van

Kensal Green Cemetery, Londen. Londen, ca. 1960–1975. Ontwikkelgelatinezilverdruk. Schenking van de heer S. Kuiper, Amsterdam. RP-F-2021-37

Male, Jan van
Gehurkt kind met vogel. Ca. 1960–1975.
Ontwikkelgelatinezilverdruk. Schenking van de heer S. Kuiper, Amsterdam. RP-F-2021-38

Manoury, Eugène; Nutter, Charles; Librairie Hachette & Cie.; Lemerrier & Cie.
Le Nouvel Opéra. Parijs, 1875. Drukwerk en Woodburytypie. Schenking van de heer S.F. Joseph, Brussel. RP-F-2022-23

Moulton, John S.
Groep van 1 stereofoto, 2 leporello's en 18 prent-briefkaarten. Verenigde Staten, 1865–1965.
Schenking van een particulier.
RP-F-2022-54-1 t/m 21

Olaf, Erwin
Thinking about Robert (Portret van Hans van Manen). Amsterdam, 2022. Inkjetdruk op Dibond in houten lijst met glas.
RP-F-2022-72

Onbekend
Amateurfoto's en prentbriefkaarten. Verenigde Staten, 1895–1975. Schenking van een particulier.
RP-F-2022-56-1 t/m 11

Onbekend
Groepsportret van zes jonge mensen. 1890.
Daglichtcollodiumzilverdruk op daglichtpapier.
RP-F-2022-87

Onbekend; Elsen, Ed van der
Ed van der Elsen tentoonstelling Waag, Nijmegen 1960. Nederland, januari 1960.
Offsetdruk. Schenking van een particulier.
RP-F-2022-70

Oosterhuis, Pieter
Collectie van 483 stereofoto's, ferrotypieën en andere foto's uit de collectie van Wim van Keulen. 1855–1865. RP-F-2022-71-1 t/m 199

Pach, G.W.; Government Printing Office; Nurse, Prof. J.E.; Smillie, T.; Anoniem; Heliotype Printing Company (Washington)
Narrative of the Second Arctic Expedition made by Charles F. Hall... Verenigde Staten, 1879.
Fotografisch geïllustreerd boek. Schenking van de heer S.F. Joseph, Brussel. RP-F-2022-26

Payne Jennings, John; Barrett Browning, Elizabeth; Suttonby & Co (Londen)
A Selection from the Poetry of Elizabeth Barrett Browning. Groot-Brittannië, 1884. Fotografisch geïllustreerd boek. Schenking van de heer S.F. Joseph, Brussel. RP-F-2022-3

Ruijter, Gerco de
Groep van 22 zwart-witfoto's, Nederland vanuit de lucht. Vlaardingen, 1991–2005. Chromogene drukken. Aankoop met steun van Fonds Objectief Nederland. RP-F-2021-34-1 t/m 22

Ruijter, Gerco de
Groep van 44 kleurenfoto's, Nederland vanuit de lucht. 1991–2005, Chromogene drukken. Aankoop met steun van Fonds Objectief Nederland. RP-F-2021-35-1 t/m 44

Ruijter, Gerco de
Groep van 33 kleurenfoto's, Nederland vanuit de lucht. 1994–2005. Chromogene drukken. Schenking van de heer G. de Ruijter, Rotterdam. RP-F-2021-36-1 t/m 33 (2021)

Sheeler, Charles
Souvenir of Your Trip Through the Ford Rouge Plant. 1936. Drukwerk. RP-F-2022-84

Sidibé, Malick
Jongen en meisje op motor. Bamako, ca. 1965–1975. Ontwikkelgelatinezilverdruk op bromidepapier. RP-F-2022-86

Stettner, Bill; Personality Posters Mfg. Co.
717 Stars and Stripes Forever? Verenigde Staten, 1970. Offsetdruk op papier. RP-F-2022-79

Strand, Paul
Porch Shadows. New York, 1916. Heliogravure. Aankoop met steun van Baker McKenzie. RP-F-2022-48

Strand, Paul
New York (from the Viaduct). New York, 1916. Heliogravure. Aankoop met steun van Baker McKenzie. RP-F-2022-49

Stuart, Francis Godolphin Osbourne
The Albert Memorial London. A National Monument. Londen. Fotografisch geïllustreerd boek. Schenking van de heer S.F. Joseph, Brussel. RP-F-2022-28

Stütner, Jan Gottfried
Groep van 61 snelfoto's. Alkmaar, ca. 1912–1926. Ontwikkelgelatinezilverdrukken. Schenking van de heer N. Huijsmans, Heiloo. RP-F-2021-33-1 t/m 61

Thomas-Meijer, Willy
Fotoalbum Egypte en Palestina. Egypte, 12 oktober 1927–13 november 1927. Ontwikkelgelatinezilverdrukken. Schenking van mevrouw Y. Zelders, Nijmegen. RP-F-2022-41

Thomas-Meijer, Willy
Reisverslag Egypte en Palestina. Egypte, 12 oktober 1927–13 november 1927. Geschreven document. Schenking van mevrouw Y. Zelders, Nijmegen. RP-F-2022-42

Zee, James Van der
Groep Zwarte kinderen in zwemkleding. New York, 1928. Ontwikkelgelatinezilverdruk. Aankoop met steun van Baker McKenzie. RP-F-2022-53

Prenten
De met ● gemerkte werken zijn verworven met steun van het F.G. Waller-Fonds

Nederland, 17de eeuw

Diverse vervaardigers; uitgegeven door Jacob (I) en Pieter Keur en Marcus Willemsz. Doornick
Statenbijbel met ingekleurde prenten en bijbehorende standaard. Dordrecht en Amsterdam, 1686. Gravures met de hand gekleurd en gehooft met goud in band van leer met beslag van messing. RP-P-2022-1

Baburen, Dirck van; naar Caravaggio
De graflegging. Utrecht, ca. 1611–1624. Ets. RP-P-2022-182 ●

Molijn, Pieter de
Boommrijk landschap met gewapende mannen. Haarlem, ca. 1620–1630. Ets. RP-P-2022-166 ●

Rembrandt van Rijn
Een student aan tafel bij kaarslicht. Nederland, ca. 1642. Ets en mezzotint. RP-P-2022-160 ●

Nederland, 18de eeuw

Anoniem
Huwelijksprent. Amsterdam, ca. 1706–1744. Gravure. RP-P-2023-6 ●

Dasveldt, Jan
Negen prenten van jachthonden. Amsterdam, ca. 1780–1850. Etsen. RP-P-2023-7 t/m 15 ●

Luyken, Jan
Byenkorf des Gemoeds. Amsterdam, ca. 1711. Etsen in boekband van leer. RP-P-2022-165 ●

Nederland, 19de eeuw

Anoniem
Verschrikkelijke moord in Noordbrabant gepleegd. Nederland, 1841. Ets. RP-P-2022-161 ●

Nederland, 20ste en 21ste eeuw

Akkerman, Philip
Zelfportret van Philip Akkerman. Nederland, 1967–2020. Zeefdruk op karton. Schenking van de heer J. van Adrichem en de heer M. van Nieuwenhuyzen, Amsterdam. RP-P-2022-216

Calon, Sigrid
De prentenserie SC_1/1_1/2_1/4_1/8. Tilburg, 2021. RP-P-2021-162 ●

Clement, Piet (collectie)
Selectie van 613 prenten (RP-P-2010-222) uit de Collectie Piet Clement. Schenking erven Piet Clement, Amsterdam.

Dumas, Marlene
De prentenserie Fear of babies. Amsterdam, 1986. RP-P-2022-108

Graevenitz, Gerhard von
22 tentoonstellingsaffiches uit de periode 1964–1995. Zeefdrukken op papier. Schenking van Antje von Graevenitz, Amsterdam. RP-P-2022-82 t/m 103

Koolhaas, Rem
Om hun einddoel te bereiken moesten ze blijven zwemmen in de richting van hun uitgangspunt. Nederland, in of voor 1981. Zeefdruk. RP-P-2021-163

Mavignier, Almir
2 tentoonstellingsaffiches, 1961. Zeefdrukken op papier. Schenking van Antje von Graevenitz, Amsterdam. RP-P-2022-104 en 105

Oderwald, Ingeborg
Twee vrouwen in atelier. Nederland, 1973. Ets en pen. Schenking van Ingeborg Oderwald, Amstelveen. RP-P-2022-73

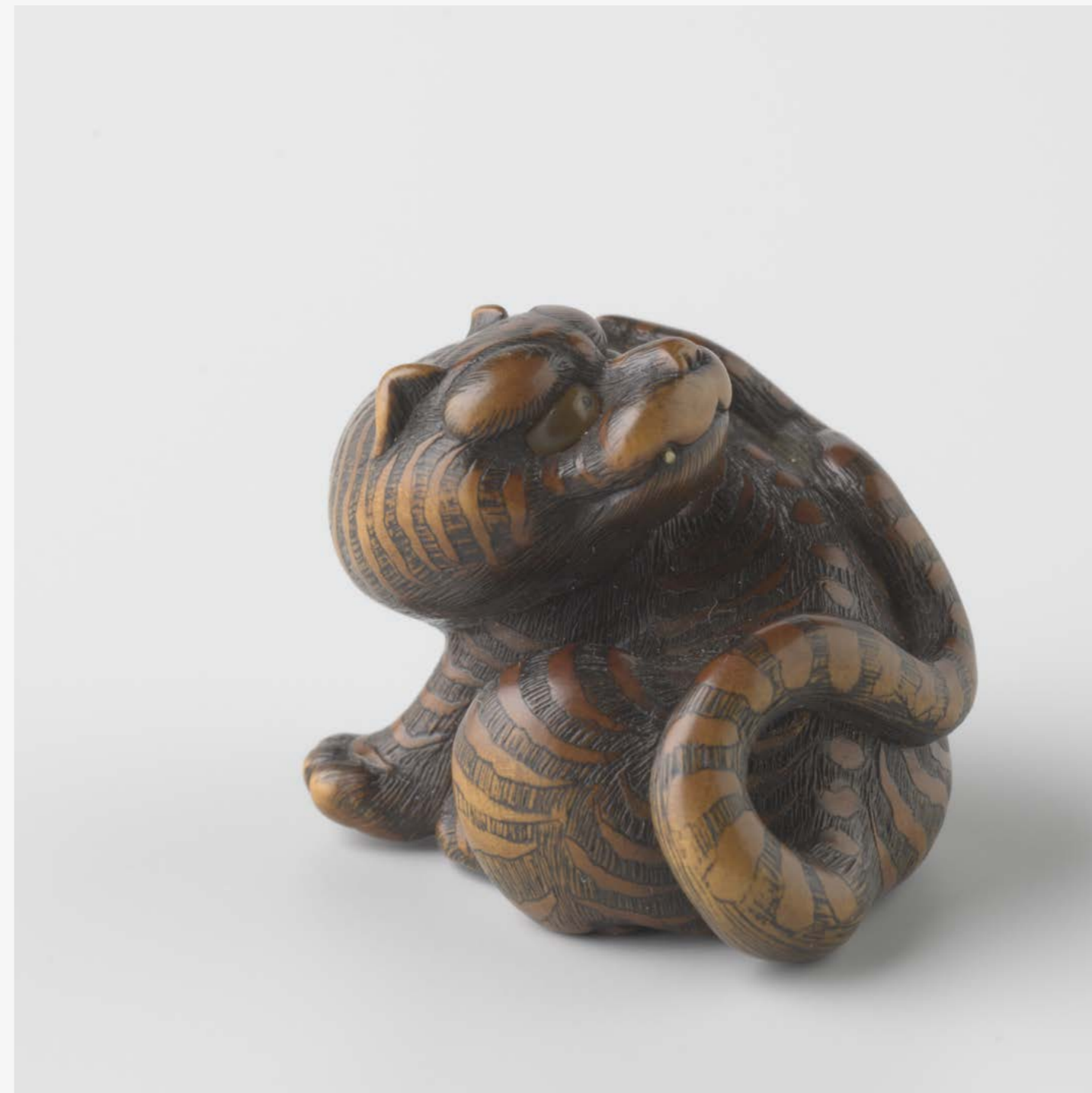
Oderwald, Ingeborg
Grafisch climacterium. Nederland, 1981. Ets en pen. Schenking van Ingeborg Oderwald, Nederland. RP-P-2022-74

Oderwald, Ingeborg
Aan het werk. Nederland, 1981. Ets en pen; proefdruk. Schenking van Ingeborg Oderwald, Nederland. RP-P-2022-75

De recent aangekochte collectie Meissenporselein was vanaf 27 april te zien op de Eregalerij van het Rijksmuseum. Het porselein komt uit de verzameling van het Joodse echtpaar Margarethe en Franz Oppenheimer. Zij bezaten een van de belangrijkste collecties Meissen ter wereld. Sinds 1952 bevond deze zich in het Rijksmuseum en ze werd in 2019, na advies van de Restitutiecommissie, teruggegeven aan de erfgenamen. De aankoop is mogelijk dankzij steun van de Vereniging Rembrandt, het Mondriaan Fonds, het Nationaal Aankoopfonds van het ministerie van OCW, de VriendenLoterij en een particuliere schenker.

Naitō Toyomasa, Netsuke in de vorm van een tijger, ca. 1825. Gesneden en gegraveerd buxushout, hoorn en ivoor. Inv.nr. AK-RAK-2022-9. Aankoop met steun van het Dick Mooij Fonds/Rijksmuseum Fonds en Rituals

Oderwald, Ingeborg
Demonstrerende vrouwen. Nederland, 1981.
Ets en pen. Schenking van Ingeborg Oderwald,
Nederland. RP-P-2022-76

Oderwald, Ingeborg
Demonstratie. Nederland, 1982. Ets en pen.
Schenking van Ingeborg Oderwald, Nederland.
RP-P-2022-77

Oderwald, Ingeborg
De verdwenen kinderen. Nederland, 1984.
Ets en pen. Schenking van Ingeborg Oderwald,
Nederland. RP-P-2022-78

Oderwald, Ingeborg
Aan het werk. Nederland, 1981. Ets en pen.
Schenking van Ingeborg Oderwald, Nederland.
RP-P-2022-80

Peeters, Henk
De prentenserie NIET. Nederland, 1986.
Eigendomsoverdracht ter voldoening van
erfbelasting. RP-T-2021-456-1 t/m 5

SNC
*Pier + Ocean: Construction in the art of the seven-
ties, Hayward Gallery, London.* 8 mei 1980–22
juni 1980. Zeefdruk. Schenking van Antje
von Graevenitz, Amsterdam. RP-P-2022-106

Weeber, Carel
Architectonisch ontwerp. Nederland, ca. 1981.
Zeefdruk op transparant papier. RP-P-2021-164

België

Anoniem
Heilige familie. Antwerpen, ca. 1600–1650.
Ets en échoppe. RP-P-2022-153 ●

Anoniem
De vier evangelisten in een landschap. Frankrijk,
ca. 1600–1699. Ets. RP-P-2022-154 ●

Anoniem; naar Egbert van Panderen
Skeletbuste. Antwerpen, ca. 1628–1670.
Ets. RP-P-2023-5 ●

Jegher, Christoffel
Negen prenten met dieren en vissen.
Antwerpen, ca. 1606–1652. Houtsneden.
RP-P-2022-217-1 t/m 9 ●

Schut, Cornelis (I)
Allegorie op de vrede. Antwerpen, 1648.
Ets. RP-P-2022-220 ●

Smits, J.J.
*Nieuwjaarswens voor 1811 van de Antwerpse
kraankinderen.* Augsburg, 1811. Gravure.
RP-P-2022-152 ●

Frankrijk
16de eeuw

Mignon, Jean; naar Giulio Romano
De hemelvaart van Maria Magdalena. Frankrijk,
ca. 1542–1547. Ets. RP-P-2022-203 ●

Woeiriot, Pierre (II)
Portret van Johannes Calvijn. Frankrijk, 1566.
Gravure. RP-P-2022-159 ●

17de eeuw

Anoniem
Maria geeft Christus de borst. Parijs,
ca. 1600–1638. Gravure. RP-P-2022-219 ●

Anoniem
Het zieke Holland ('La Hollande malade').
Frankrijk, ca. 1660–1690. Ets. RP-P-2022-3618 ●

Brebiette, Pierre
Jonge vrouw die een kind de borst geeft.
Rome, ca. 1620. Ets. RP-P-2022-184 ●

Brebiette, Pierre
Twee meisjes in een herberg. Rome,
ca. 1620. Ets. RP-P-2022-185 ●

David, Charles
De luitspeler. Parijs, ca. 1605–1638.
Ets. RP-P-2022-186 ●

La Hire, Laurent de
Venus en Adonis. Parijs, ca. 1630.
Ets. RP-P-2022-196 ●

Lemaire, Pierre; naar Claude Vignon
Het oordeel van Paris. Rome, 1637. Ets.
RP-P-2022-3616 ●

Sarrabat, Isaac; naar Robert Tournières
*Zelfportret van de schilder Robert Tournière
en de koninklijke musketier Pierre de la Roche.*
Parijs, ca. 1677–1701. Mezzotint.
RP-P-2022-3614 ●

18de eeuw

Anoniem
*Portret van François de Paris, diaken van
de kerk van Parijs.* Frankrijk, ca. 1727–1730.
Ets en gravure. RP-P-2022-3619 ●

Anoniem
*39 bladen met knipplaatjes en decoratieve
randen.* Parijs, ca. 1750. Met de handgekleurde
gravures. RP-P-2022-217-10 t/m 48 ●

Aveline, Pierre; naar Edmé Bouchardon
Zes prenten met elk twee jongetjes. Parijs,
ca. 1742. Ets. RP-P-2022-176 t/m 181 ●

Bonnet, Louis Marin; naar Carle van Loo
Boeket bloemen in een vaas. Parijs, ca. 1780.
Ets en pastelmanier in zwart, groen, rood
en blauw, gedrukt van meerdere platen.
RP-P-2022-183 ●

Coussin, Honoré; naar Raymond de Lafage
Le deluge. Frankrijk, ca. 1708–1779. Ets.
RP-P-2022-168 ●

**Delafosse, Jean-Baptiste;
naar Louis de Carmontelle**
*Leopold Mozart, Père de Marianne Mozart,
Virtuose âgée de onze ans et de J.G. Wolfgang
Mozart, Compositeur et Maître de Musique
âgé de sept ans.* Parijs, 1764. Ets en gravure.
RP-P-2022-212 ●

Duflos, Claude Augustin; naar Louis Aubert
Le Dessein (De tekenaar). Parijs, ca. 1710–1786.
Ets. RP-P-2022-188 ●

Fragonard, Jean-Honoré
De belastingontvangers. Parijs, 1778.
Ets. RP-P-2022-190 ●

Hutin, Charles François
De heilige drie-eenheid. Dresden, 1764.
Ets. RP-P-2022-197 ●

Hutin, Pierre
*Vier kunstliefhebbers in het atelier van
een vrouwelijke kunstenaar.* Dresden, 1754.
Ets. RP-P-2022-198 ●

Janinet, Jean François; naar Niclas Lafrensen (II)
Ah! Lasse moi donc voir. Parijs, 1774–1791.
Ets en aquatint in kleur, gedrukt van meerdere
platen. RP-P-2022-169 ●

Lagrenée, Jean Jacques II
*Antieke sarcofaag, vazen en fragmenten
(serietitel: Recueil de Compositions).* Parijs,
1782. Ets en aquatint in bruin. RP-P-2022-199 ●

Lagrenée, Jean Jacques II
*Antieke vaas, sarcofaag en oorlogstrofeeën
(serietitel: Recueil de desseins à la Plume de com-
positions et d'après l'antique).* Parijs, 1784.
Polytypie geretoucheerd met pen.
RP-P-2022-200 ●

**Le Bas, Jacques-Philippe; naar Jean Baptiste
Siméon Chardin**
Tekenaar aan het werk (Étude du Dessein).
Parijs, 1749–1755. Ets. RP-P-2022-201 ●

Watelet, Claude Henri
Portret van Marguerite Lecomte. Parijs,
ca. 1746–1786. Ets. RP-P-2023-4

19de eeuw

Chahine, Edgar
De Saint Germain L'Auxerrois in Parijs. Europa,
1902. Ets. RP-P-2022-156 ●

Chometon, Jean-Baptiste
Zittende jonge vrouw. Lyon, 1819.
Toonlithografie. RP-P-2023-3 ●

Delâtre, Eugène
Rue du Mont Cenis (Parijs), omhoog kijkend.
Parijs, ca. 1880–1890. Ets. RP-P-2022-157 ●

Delâtre, Eugène
Rue du Mont Cenis (Parijs), omlaag kijkend.
Parijs, ca. 1880–1890. Ets. RP-P-2022-158 ●

Gavarni, Paul
Aux armes citoyens! Parijs, 1844. Lithografie.
RP-P-2022-170 ●

Gavarni, Paul
L'édition princeps. Parijs, 1858. Lithografie
op chine collé. RP-P-2022-171 ●

Gavarni, Paul
Les Boules. Parijs, 1858. Lithografie op chine
collé. RP-P-2022-172 ●

Gavarni, Paul
Les échecs. Parijs, 1858. Lithografie op chine
collé. RP-P-2022-173 ●

Gavarni, Paul
Le billard. Parijs, 1858. Lithografie op chine
collé. RP-P-2022-174 ●

Gavarni, Paul
Les cartes. Parijs, 1858. Lithografie op chine collé. RP-P-2022-175 ●

Hennequin, Philippe Auguste
De Nederlandse watersnood van 3–5 februari 1825. Parijs, 1825. Lithografie. Schenking van de heer N. Teeuwisse, Berlijn. RP-P-2022-195

Lepic, Ludovic Napoléon
Winterlandschap met kraai. Parijs, ca. 1860–1880. Ets met plaattoon. RP-P-2022-155 ●

Italië

Anoniem; naar Giovanni Battista Pittoni (I)
Ruïnelandschap met de Heilige Familie. Italië, ca. 1560. Ets. RP-P-2022-144 ●

Bellotto, Bernardo
Gezicht op ruïnes in een buitenwijk van Dresden met het Fürstenhof-paleis. Italië, 1766. Ets. RP-P-2022-145 ●

Bertelli, Luca; naar Domenico Campagnola
Lazarus in de hemel en de rijke man in de hel. Veneto, ca. 1550–1575. Ets. RP-P-2022-226 ●

Brambilla, Ambrogio
Vuurwerk op de Engelenburcht in Rome. Rome, 1579. Ets. RP-P-2022-143 ●

Fontana, Giovanni Battista
Landschap met Christus en de Samaritaanse vrouw (serietitel: *Landschappen met scènes uit het leven van Christus*). Verona, 1572. Ets. RP-P-2021-22 (2021) ●

Ghisi, Giorgio (toegeschreven aan); naar Francesco Primaticcio
Allegorie op de vruchtbaarheid van de aarde (Jupiter en Antiope). Italië, ca. 1550–1570. Gravure. RP-P-2022-191 ●

Le Lorrain, Louis Joseph
De tempel van Venus Genetrix, ontwerp voor de 'prima macchina' van de China-ceremonie van 1747 in Rome. Rome, 1747. Ets. RP-P-2022-202 ●

Palumba, Giovanni Battista / Meester IB met de vogel
Jacht op het Calydonische everzwijn. Italië, ca. 1502–1511. Houtsnede. RP-P-2022-230

Japan

Diverse vervaardigers
1151 Japanse prenten, geïllustreerde boeken, kunsttijdschriften etc. uit de eerste helft van de 20ste eeuw. Diverse technieken, voornamelijk kleurenhoutsnede. Schenking van Stichting Für Elise. Collectie Nihon no hanga, verzameld door Elise Wessels. RP-P-2022-107

Yoshida, Fujio; Yoshida, Chizuko; Yoshida, Ayomi
17 werken op papier van drie generaties Japanse vrouwelijke kunstenaars. Japan, 1906–2001. Aquarel, (kleuren)houtsnede, gemengde techniek. Schenking van mevrouw A. Yoshida, Tokio. RP-P-2020-51 t/m 67

Hiroshige (I), Utagawa; Uoya Eikichi
Maple trees at Mama, Tekona shrine and the Linked bridge (serietitel: *One Hundred famous views of Edo*). Japan, 1857. Kleurenhoutsnede, lijnblok in zwart met kleurblokken. Aankoop uit het Goslings NieuwBeerta Fonds/Rijksmuseum Fonds. RP-P-2022-221

Kuniyoshi, Utagawa; Fushimiya Zenroku (Daikindo)
Yukinrō on a horse (serietitel: *Twenty-four Chinese paragons of filial piety [Morokoshi nijūshi-kō]*). Japan, 1848. Kleurenhoutsnede, lijnblok in zwart met kleurblokken. Aankoop uit het Goslings NieuwBeerta Fonds/Rijksmuseum Fonds. RP-P-2022-222

Kuniyoshi, Utagawa; Fushimiya Zenroku (Daikindo)
Enshi disguised in a deer skin (serietitel: *Twenty-four Chinese paragons of filial piety [Morokoshi nijūshi-kō]*). Japan, 1848. Kleurenhoutsnede, lijnblok in zwart met kleurblokken. Aankoop uit het Goslings NieuwBeerta Fonds/Rijksmuseum Fonds. RP-P-2022-223

Toyokuni, Utagawa (I); Utagawa Kunisada I & II
32 Japanse prenten m.b.t. het kabukitheater. Japan, 1824–1863. Kleurenhoutsnede. Collectie Arendie en Henk Herwig-Kempers. RP-P-2022-109 t/m RP-P-2022-140.

Duitsland
16de eeuw

Diverse vervaardigers; naar Jost Amman
Enchiridion artis pingendi, fingendi & sculpendi. Neurenberg, 1578. Boekband met houtsneden. RP-P-2022-142 ●

Bry, Johann Theodor de (toegeschreven aan)
Kaart van Engeland in een ornamentele omlijsting. Duitsland, 1593. Gravure gedrukt van twee platen. RP-P-2022-3620 ●

Mignot, Daniel
Serie van zes ornamentprenten plus titelblad. Augsburg, 1593. Gravure. RP-P-2022-3615-1 t/m 7 ●

Woensam, Anton von
De dood en de muzikant. Keulen, 1526. Gravure. RP-P-2022-206 ●

17de eeuw

Meyer, Conrad
Pamflet voor de jeugd met lied en voorstellingen met de geschiedenis van de verloren zoon. Zürich, 1669. Ets en boekdruk. RP-P-2021-156 ●

Reiter, Bartholomäus
Nimf bij sater op schoot, Amor aan haar voeten. München, 1610. Ets; proefdruk, op beide zijden bedrukt. RP-P-2022-204 ●

18de eeuw

Dietrich, Christian Wilhelm Ernst; naar Rembrandt van Rijn
De geboorte van Christus. Dresden, 1756. Ets en droge naald. RP-P-2022-187 ●

Glume, Johann Gottlieb
Jong paar met luit en dwarsfluit. Berlijn, ca. 1747–1750. Ets. RP-P-2022-192 ●

Graff, Anton
Zelfportret ten halve lijve voor een schildersezal. Dresden, ca. 1787. Ets. RP-P-2022-193 ●

Schmidt, Georg Friedrich / Cugliacazy
Satyr en geit. Napels, 1761. Ets. RP-P-2022-218 ●

Vogel, Bernhard; naar Jan Kupecký
Portret van Christoph (Christian) Johann Friedrich Kupecký. Augsburg, 1733. Mezzotint. RP-P-2022-147 ●

19de eeuw

Grimm, Ludwig Emil
Een kerkuil in een gotisch raam. Kassel, ca. 1800–1863. Ets. RP-P-2022-194 ●

Oostenrijk

Fischer, Joseph
Studieblad met hoofden en scènes met figuren. Parijs, 1803. Ets. RP-P-2022-189 ●

Russ, Karl
Allegorie op de kunst. Wenen, 1810. Ets. RP-P-2022-205 ●

Ulrich, Heinrich
Portret van Zacharias Starzer. Wenen, ca. 1610–1620. Gravure. RP-P-2022-3617 ●

Spanje

Madrazo y Agudo, José de
Portret van Joseph Anton Koch. Rome, ca. 1810–1813. Ets. RP-P-2022-141 ●

Engeland

Diverse vervaardigers; naar Henry William Bunbury
83 satirische prenten en tien boeken geïllustreerd met prenten naar ontwerp van Henry William Bunbury. Londen, ca. 1770–1811. Etsen, vaak ingekleurd. Schenking van mevrouw J. van Geloven, Amsterdam. RP-P-2022-211-1 t/m 83

Phillips, Samuel Philip Lowe; naar William Hogarth
A taste in high life. Londen, 1798. Stippelgravure. RP-P-2022-146 ●

Tekeningen

Nederland, 17de eeuw

Lutma, Johannes (toegeschreven aan)
Ontwerp voor een helm. Amsterdam, ca. 1650. Zwart en wit krijt. Schenking van de heer H.B. van der Ven, Den Haag. RP-T-2022-396

Langdurige bruiklenen

Anoniem
Vogel. Nederland, ca. 1600–1800. Penseel in waterverf, over grafiet. Bruikleen van de familie Merkus. RP-T-2022-415

Anoniem

Vaas met bloemen. Nederland, ca. 1600–1800. Penseel in waterverf, over grafiet. Bruikleen van de familie Merkus. RP-T-2022-416

Holsteyn, Pieter (II)

Mot en libelle. Nederland, ca. 1625–1673. Penseel in waterverf, over grafiet. Bruikleen van de familie Merkus. RP-T-2022-414

Withoos, Alida

Zes vlinders. Nederland, ca. 1670–1730. Penseel in waterverf, over grafiet. Bruikleen van de familie Merkus. RP-T-2022-408

Withoos, Alida (mogelijk)

Twee vlinders. Nederland, ca. 1670–1730. Penseel in waterverf, over grafiet. Bruikleen van de familie Merkus. RP-T-2022-410

Withoos, Alida (mogelijk)

Witte iris. Nederland, ca. 1670–1730. Penseel in waterverf, over grafiet. Bruikleen van de familie Merkus. RP-T-2022-411

Withoos, Alida (mogelijk)

Roze iris. Nederland, ca. 1670–1730. Penseel in waterverf, over grafiet. Bruikleen van de familie Merkus. RP-T-2022-412

Withoos, Alida (mogelijk)

Bloem. Nederland, ca. 1670–1730. Penseel in waterverf, over grafiet. Bruikleen van de familie Merkus. RP-T-2022-413

Withoos, Alida (toegeschreven aan)

Vijf vlinders. Nederland, ca. 1670–1730. Penseel in waterverf, over grafiet. Bruikleen van de familie Merkus. RP-T-2022-409

Nederland, 18de eeuw

Pothoven, Hendrik

Portret van een bediende, vermoedelijk Guan Anthony Sideron. Amsterdam, ca. 1780. Zwart krijt, gehooft met wit krijt, op blauw papier. Aankoop uit het I.Q. van Regteren Altena Fonds/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2022-192

Regters, Tibout

Een vrouw die gevogelte verkooft. Amsterdam, ca. 1754. Pen en zwarte inkt, met penseel en grijze inkt, gehooft met witte dekverf, op blauw papier. RP-T-2022-479

Strij, Abraham van (I)

Tronie van een man met een tulband. Dordrecht, ca. 1800. Rood krijt, met penseel in waterverf. RP-T-2022-436

Xavery, Jan Baptist; Wit, Jacob de

Portret van de kunstschilder Balthasar Denner. Den Haag, ca. 1739. Rood en zwart krijt met witte hoogsels. Schenking van Frits Scholten ter gelegenheid van het afscheid van Robert-Jan te Rijdt. RP-T-2022-476

Nederland, 19de eeuw

Anoniem

Hollandsche Jek / word geset boven in de / Hoek van't Rood / 1807 afgedaan. Nederland, 1807. Penseelpunt en penseel in waterverf, over sporen van grafiet. RP-T-2022-405 ●

Anoniem

De jonge Willem II in een Hollandse tuin, met koning Willem I en de Hollandsche maagd en leeuw. Nederland, ca. 1830. Pen en penseel en grijze inkt. RP-T-2022-406 ●

Anoniem

Leve de Koningin. Nederland, 1898. Aquarel en gouache au pochoir, deels over foto. RP-T-2022-404 ●

Eelkema, Eelke Jelles; Brandt, Albertus Jonas; e.a.

Diverse studies van bloemen en planten. Ca. 1815–1830. Penseel in waterverf, over grafiet. Aankoop uit het I.Q. van Regteren Altena Fonds/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2022-363 t/m 394

Schwartz, Thérèse

Portret van Sorella. Amsterdam, ca. 1906–1918. Pastel op board. Overdracht aan de staat door de erven van de heer W.H. Vroom. RP-T-2022-135 ●

Nederland, 20ste en 21ste eeuw

Akkerman, Philip

8 getekende zelfportretten uit de periode 1984–1999. Diverse technieken op papier. Schenking van de heer J. van Adrichem en de heer M. van Nieuwenhuyzen, Amsterdam. RP-T-2022-456 t/m 463

Amstel, Greet van

Vierkanten en rechthoeken. Amsterdam, 1971. Viltstift. RP-T-2021-452

Arondeus, Willem

Elf tekeningen voor de Rubaiyat. Nederland, 1920. Inkt en potlood op papier opgezet op karton. Aankoop uit het Otto van Noppen Fonds/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2022-407-1 t/m 11

Assem, Marjolijn van den

107 bergwandelingen. Nederland, 1985. Schenking Museum Henriette Polak. RP-T-2022-466

Dreven, Maarten van

The Destroyer (I). Nederland, 1973. Waterverf. Aankoop uit het Knecht-Drenth Fonds/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2022-317

Dreven, Maarten van

Noors ondergoed. Nederland, 1976. Waterverf. Aankoop uit het Knecht-Drenth Fonds/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2022-318

Dreven, Maarten van

Mexicaans masker. Nederland, 1978. Krijt. Aankoop uit het Knecht-Drenth Fonds/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2022-319

Dreven, Maarten van

Dubbelportret van Jurjen de Haan en Maarten van Dreven. Nederland, 1980. Krijt. Aankoop uit het Knecht-Drenth Fonds/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2022-320

Egberts, Otto

Executie. 1990. Houtskool op gekleurd papier. Aankoop uit het Knecht-Drenth Fonds/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2022-425

Egberts, Otto

Man slapend. 1990. Houtskool op papier. Aankoop uit het Knecht-Drenth Fonds/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2022-426

Egberts, Otto

The adventures of Mr Axenfeld. 1991. Houtskool, pastel op papier. Aankoop uit het Knecht-Drenth Fonds/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2022-427

Egberts, Otto

Vleescorrectie 1e graad. 1991. Houtskool op gekleurd papier. Aankoop uit het Knecht-Drenth Fonds/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2022-428

Egberts, Otto

The adventures of Mr Axenfeld. 1992. Houtskool, krijt op gekleurd papier. Aankoop uit het Knecht-Drenth Fonds/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2022-429

Egberts, Otto

What you see is what you see. 1992. Houtskool op gekleurd papier. Aankoop uit het Knecht-Drenth Fonds/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2022-430

Egberts, Otto

Denkers en dwazen. 1993. Houtskool op papier. Aankoop uit het Knecht-Drenth Fonds/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2022-431

Egberts, Otto

Man in tekening. 1993. Houtskool en krijt op papier. Aankoop uit het Knecht-Drenth Fonds/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2022-432

Egberts, Otto

Post human. 1994. Pigment en houtskool op papier. Aankoop uit het Knecht-Drenth Fonds/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2022-433

Egberts, Otto

Blind licht. 1998. Pigment en houtskool op papier. Aankoop uit het Knecht-Drenth Fonds/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2022-434

Egberts, Otto

Beau mal. 1999. Pastel en kleurpotlood op papier. Aankoop uit het Knecht-Drenth Fonds/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2022-435

Elk, Maria van

Studies: Wisselen van kleur. 1984–1985. Oliepastel. RP-T-2022-322

Goede, Kees de

Astrale tekening (Nelson Mandela). Amsterdam, 1985. Grafiet en aquarelverf op bedrukt (kranten)papier. Schenking van Piet de Jonge, Rotterdam. RP-T-2022-402

Goubitz, Ali

In de zon. Nederland, 1954. Aquarel. RP-T-2022-323

Goubitz, Ali

Compositie 3. Nederland, ca. 1955–1965. Gouache. RP-T-2022-324

Oderwald, Ingeborg

2 zelfportretten. Nederland, 1973. Pen op papier. Schenking van Ingeborg Oderwald, Nederland. RP-T-2022-121 en -122

Plaat, Henri

Abstracte figuren. Nederland, 1976. Waterverf. RP-T-2021-454

Roland Holst-de Meester, Annie

Vervallen begraafplaats in Seewalchen am Attersee. Seewalchen am Attersee, 1933. Zwart krijt. RP-T-2022-403(R/V)

Schlee, Jaap

Een wandeling met Marie Pez  in Montmartre. Dordrecht, 1958–2016. Potlood.
RP-T-2022-399 ●

Schlee, Jaap

Onwaarschijnlijk bezoek. Dordrecht, 1958–2016. Potlood. RP-T-2022-400 ●

Schlee, Jaap

Paul L autaud in zijn huis in Fontenay-aux-Roses. Dordrecht, 1958–2016. Potlood.
RP-T-2022-401 ●

Sch nfeld, Wendelien

Portret van Jane Turner in haar werkkamer. Amsterdam, 27–29 juni 2022. Gouache.
RP-T-2022-423

Zyl, Ina van

De tekeningenserie Bestaan. Zuid-Afrika, 1994. Houtskool en samengeperste houtskool op papier. Aankoop uit het Knecht-Drenth Fonds/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2021-468 t/m 472

Zyl, Ina van

Liggende naakte man. Zuid-Afrika, 1994. Samengeperste houtskool op papier. Aankoop uit het Knecht-Drenth Fonds/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2021-473

Zyl, Ina van

Zittende naakte vrouw. Zuid-Afrika, 1995. Cont  en houtskool op papier. Aankoop uit het Knecht-Drenth Fonds/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2021-457

Zyl, Ina van

Knielende vrouw op hoge hakken. Amsterdam, 1999–2000. Cont  en houtskool op papier. Aankoop uit het Knecht-Drenth Fonds/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2021-458

Zyl, Ina van

Tet. Amsterdam, 2007. Houtskool, pastelkrijt en Siberisch krijt op papier. Aankoop uit het Knecht-Drenth Fonds/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2021-459

Zyl, Ina van

De tekeningenserie Skaamrosies. Amsterdam, 2008. Houtskool, cont , pastelkrijt en viltstift op papier. Aankoop uit het Knecht-Drenth Fonds/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2021-460 t/m 465

Zyl, Ina van

Nourishment II. Nederland, 2016. Houtskool, pastelkrijt, pitt, cont  en samengeperste houtskool op papier. Aankoop uit het Knecht-Drenth Fonds/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2021-466

Zyl, Ina van

Veiled Sister. Nederland, 2018. Houtskool, samengeperste houtskool en pastelkrijt op papier. Aankoop uit het Knecht-Drenth Fonds/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2021-467

*Belgi ***Broeck, Chrispijn van den**

De Heilige Maagschap. Antwerpen, ca. 1576. Pen en bruine inkt, over grafiet, gehoogd met witte dekverf, op bruin getoond papier. RP-T-2022-422 ●

Onbekend

Ontwerp voor een biechtstoel. Antwerpen, ca. 1700. Zwart krijt, met pen en bruine en zwarte inkt. Aankoop uit het Decorative Art Fund/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2022-455

Onbekend

Ontwerp voor een tafel. Antwerpen, ca. 1700. Pen en bruine inkt, met penseel en bruine en grijze inkt, over sporen van zwart krijt. Aankoop uit het Decorative Art Fund/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2022-450

*Frankrijk***Anoniem**

Ontwerp voor een consoletafel. Frankrijk, ca. 1735–1750. Pen en bruine inkt, met penseel en bruine inkt, over een schets in grafiet. Aankoop uit het Decorative Art Fund/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2022-342 (2021)

Anoniem

Ontwerp voor een hoek van een lijst en een cartouche op een lijst. Frankrijk, ca. 1735–1750. Pen en bruine en zwarte inkt, met penseel en bruine inkt, over een schets in grafiet. Aankoop uit het Decorative Art Fund/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2022-343 (2021)

Anoniem

Ontwerp voor een hoek van een lijst. Frankrijk, ca. 1735–1750. Pen en bruine en zwarte inkt, met penseel in bruine inkt, over een schets in grafiet. Aankoop uit het Decorative Art Fund/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2022-344 (2021)

Jan Hendrik Verheijen, *Stadsplein met een kermis*, 1820. Olieverf op paneel. Inv.nr. SK-A-5094. Aankoop uit het Johan Huizinga Fonds/Rijksmuseum Fonds

Anoniem

Ontwerp voor een open buffetkast, met eronder een plattegrond en ernaast een zijaanzicht. Frankrijk, ca. 1800–1815. Pen en zwarte inkt, met aquarel, over sporen van grafiet. Aankoop uit het Decorative Art Fund/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2022-359

Anoniem

Ontwerp voor onderdelen van lijsten, onder andere met een passer en een wereldbol. Frankrijk, ca. 1735–1750. Pen en zwarte inkt, met penseel en bruine inkt, over een schets in grafiet. Aankoop uit het Decorative Art Fund/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2022-341 (2021)

Anoniem

Tekening van een blaker. Parijs, ca. 1780. Pen en zwarte inkt, met penseel en grijze en bruine inkt. Aankoop uit het Decorative Art Fund/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2022-440

Bongard (toegeschreven aan)

Compositie van acht sleutels, de middelste met het monogram LP voor koning Louis Philippe van Frankrijk. Frankrijk, ca. 1840–1848. Grafiet. Aankoop uit het Decorative Art Fund/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2022-360

Lafrensen, Niclas (II)

Park met figuren. Parijs, 1784. Pen en zwarte inkt, met penseel en grijze inkt. Legaat van mevrouw S.L.R. Zimmerman-Taylor, Amstelveen. RP-T-2022-315

Minard, Louis Jules

Ontwerp voor een vaas van porselein. Parijs, 1900. Waterverf. Aankoop met steun van het Decorative Art Fund/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2023-11

Onbekend

Ontwerp voor een klamp. Parijs, ca. 1790–1800. Pen en zwarte en bruine inkt, met penseel en grijze inkt. Aankoop uit het Decorative Art Fund/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2022-447 (2021)

Prieur, Jean Louis (II) (toegeschreven aan)

Ontwerp voor een chenete met twee jonge satyrs. Parijs, ca. 1760–1770. Pen en bruine en grijze inkt, met penseel en bruine en grijze inkt. Aankoop uit het Decorative Art Fund/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2022-339 (2021)

Prieur, Jean Louis (II) (toegeschreven aan)

Ontwerp voor een chenete met een zittend jongetje. Parijs, ca. 1760–1770. Pen en zwarte inkt, met penseel en grijze inkt. Aankoop uit het Decorative Art Fund/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2022-340 (2021)

Saint-Phalle, Niki de

Liggende vrouw. Europa, 1962. Dekverf en krijt. RP-T-2021-453

Turreau, Jean Bernard Honoré

Ontwerp voor een wandtafel en een wandarm. Frankrijk, ca. 1715. Pen en bruine inkt, met penseel en zwarte en grijze inkt, over een schets in zwart krijt. Schenking van de heer J. Polak, Amsterdam. RP-T-2022-451

Italië

Algardi, Alessandro

Ontwerp voor een vaas. Rome, ca. 1625–1635. Pen en bruine inkt, met penseel en grijze inkt, over een schets in zwart krijt. Schenking van de heer H.B. van der Ven, Den Haag. RP-T-2022-480

Anoniem

Inventaristekening van een zilveren lichtkroon. Turijn, ca. 1725–1750. Pen en bruine en zwarte inkt, met penseel en grijze inkt over sporen van zwart krijt. Schenking van de heer en mevrouw Van Marle-Crommelin, Blaricum. RP-T-2022-448

Anoniem

Ontwerp voor een commode. Rome, ca. 1750–1765. Pen en bruine inkt, met penseel in waterverf. Aankoop uit het Decorative Art Fund/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2022-439

Anoniem

Ontwerp voor een pendule; verso: Schetsen voor een wijzerplaat. Italië, ca. 1780–1800. Zwart krijt en pen in bruine inkt. Aankoop uit het Decorative Art Fund/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2022-357(R/V)

Anoniem; Salviati, Francesco

Ontwerp voor een kandelaar. Italië, ca. 1600. Pen en bruine inkt, met penseel en bruine inkt, over sporen van zwart krijt. Aankoop uit het Decorative Art Fund/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2022-441

Foggini, Giovanni Battista (toegeschreven aan)

Ontwerp voor een banier. Florence, ca. 1722–1725. Pen en bruine inkt, met penseel en roze, bruine en gele inkt, over een schets in zwart krijt. Aankoop uit het Decorative Art Fund/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2022-395

Gaulli, Giovanni Battista (omgeving van)

Ontwerp voor de achterzijde van een rijtuig. Rome, ca. 1660–1680. Pen en bruine inkt, met penseel en bruine inkt. Schenking van de heer H.B. van der Ven, Den Haag. RP-T-2022-443

Onbekend

Ontwerp voor een lijst. Noord-Italië, ca. 1680–1700. Pen en bruine inkt, met penseel en zwarte en grijze inkt, over een schets in zwart krijt. Schenking van de heer H.B. van der Ven, Den Haag. RP-T-2022-452

Schor, Giovanni Paolo (manier van)

Ontwerp voor de achterzijde van een rijtuig. Rome, ca. 1660–1675. Pen en bruine inkt, over sporen van zwart krijt. Aankoop uit het Decorative Art Fund/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2022-442

Schor, Philipp

Ontwerp voor de achterzijde van een rijtuig. Napels, ca. 1680–1690. Pen en bruine inkt, met penseel en grijze inkt. Schenking van de heer H.B. van der Ven, Den Haag. RP-T-2023-10

Duitsland

Anoniem

Ontwerp voor een tweedeurskast. Duitsland, ca. 1780–1790. Pen en zwarte inkt, met penseel en roze, gele en grijze inkt, over een schets in grafiet, geplakt op blauw papier. Aankoop uit het Decorative Art Fund/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2022-358

Anoniem

Ontwerp voor een wandtafel. Duitsland, ca. 1740–1760. Rood en zwart krijt. Schenking van Pieter en Olga Dreesmann, Brussel. RP-T-2022-355

Boenheim, A.

Ontwerp voor een dekselkan met evangelistenportretten. Duitsland, ca. 1840–1860. Pen en zwarte inkt, met aquarel. Aankoop uit het Decorative Art Fund/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2022-361

Jamnitzer, Wenzel (omgeving van)

Ontwerp voor een kan. Neurenberg, ca. 1570–1585. Pen en zwarte inkt, met penseel en grijze en roze inkt. Schenking van de heer R. Zietz, Londen. RP-T-2022-397

Schlageter, Johann Nepomuk

Ontwerp voor een smeedijzeren hek. Zuid-Duitsland, ca. 1780–1800. Pen en zwarte inkt, met penseel en grijze inkt, over sporen van zwart krijt. Schenking van de heer R.J. Baarsen, Amsterdam. RP-T-2022-478

Oostenrijk

Anoniem

Ontwerp voor een vaas met de neergestorte Phaeton en een oor in de vorm van Neptunus met drietand. Oostenrijk, ca. 1720–1730. Rood krijt. Aankoop uit het Decorative Art Fund/Rijksmuseum Fonds. RP-T-2022-354

Zwitserland

Anoniem

Ontwerp voor een kachel (Kachelofen). Zwitserland, ca. 1730–1740. Pen en bruine inkt, met penseel en blauwe inkt, over sporen van zwart krijt. Schenking van mevrouw E.G.W. Aardenburg-Hoogstins, Saanen. RP-T-2022-356

BIBLIOTHEEK

In 2022 werden door de Rijksmuseum Research Library in totaal 6.785 items verworven en gecatalogiseerd. Ze zijn terug te vinden in de bibliotheekcatalogus <https://library.rijksmuseum.nl>

Maandelijks overzichten en een selectieve toelichting van de meest bijzondere aanwinsten zijn te raadplegen op de afdelingsblog *The Art of Information. Blog Rijksmuseum Research Services*: <https://theartofinformationblog.wordpress.com/aanwinsten/>

Selectie Bijzondere Aanwinsten

Alphabetische naamlijst der etswerken van Hollandsche en Vlaamsche schilders / Bijéén verzameld door C. Ouboter van der Grient. Manuscript, Nederland, tussen 1862 en 1868. Ongepagineerd; 4to (28 cm). Band van roodbruin kalfsleer met goudstempeling. BI-2022-2774

Keur van Mengelingen.

Manuscript, Nederland, begin 19de eeuw. Ongepagineerd; folio (26 cm). Band van rood marokijn met goudstempeling. BI-2022-4812

Schilder-boeck, behelsende de schilder-konst der oude, begrepen in dry boecken / Franciscus Junius.

Tot Middelburg: by Zacharias Roman, 1659. 26 ongenummerde pagina's, 382 pagina's: illustraties; 4to. BI-2022-0017

De Rottestroom / Dirk Smits.

Te Rotterdam: by Ph. Losel, J.D. Beman, H. Kentlink, J. Bosch, N. Smithof, J. Losel, en J. Burgvliet, 1750. 52 ongenummerde pagina's, 179 pagina's: illustraties; 4to. Met toegevoegd postuum portret van de auteur (gegraveerd door Tanjé, 1752); de illustraties in tweevoud, zowel in zwart-wit als in rood. BI-2022-2199

Dichtlievende verlustigen / Bernardus de Bosch.

Te Amsteldam: by Gerrit van Tieleburg, 1742–1788. Impressum deel 3 en 4: Te Amsterdam: by Gerrit Warnars. 4 delen: illustraties; 4to. Banden van bruin kalfsleer met goudbestempeling; vergulde en geciseleerde sneden. Ex libris: J.W. Six. BI-2022-4743, BI-2022-4816, BI-2022-4817, BI-2022-4818

Detailirte Meubelzeichnungen in natürlicher

Grösse / entworfen, gezeichnet u. herausgegeben von Joseph Mayer. München: Hochwind, [ca. 1880]. 1 deel: illustraties; 62 cm. BI-2022-2187

Decorative Needlework / May Morris.

London: Hughes & Co.: 1893. 121 pagina's: illustraties; 23 cm. BI-2022-2054

Klaer lichtende spiegel der verfkunst: waer in tesien is alder handen kleure van water verfvve met de beschrijvingh hoemen die moet bereije ... / gedaen en beschreeven door A. Boogert.

Madrid: The Galobart Books, 2021. Facsimile. 1 deel (ongenummerd, in cassette): illustraties; 17 cm + boekje, 10 platen, genummerd en gewaarmerkt certificaat. BI-2022-0095

The art of painting. Wherein is included the whole art of vulgar painting, according to the best and most approved rules for preparing, an laying on of oyl colours / composed by John Smith.

London: printed for Samuel Crouch, 1676. 16 ongenummerde pagina's, 82 pagina's, 2 ongenummerde pagina's; 8vo. BI-2022-3288

The art of painting in oyl: wherein is included each particular circumstance relating to that art and mystery: containing the best and most approved rules for preparing, mixing, and working of oyl-colours / by John Smith.

London: printed for Samuel Crouch, 1687. The 2nd impression with some alterations, and many useful additions. 12 ongenummerde pagina's, 100 pagina's; 8vo. BI-2022-2065

Traité de mignature. Pour apprendre aisément à peindre sans maître; et le secret de faire les plus belles couleurs l'or bruny, l'or en coquille, et le vernis de la Chine / Claude Boutet.

A La Haye: chez Estienne Foulque et Louis van Dole, 1688. Dernière édition, corrigée & augmentée de plusieurs secrets. 16 ongenummerde pagina's, 168 pagina's, 8 ongenummerde pagina's: illustraties; 12mo. BI-2022-0318

Probier-Büchlein / Modestin Fachs.

Amsterdam: bey Johan Blaeu, 1669. 24 ongenummerde pagina's, 181 pagina's, 10 ongenummerde pagina's, 45 pagina's, 1 ongenummerde pagina, 1 uitslaande plaat: illustratie; 8vo. BI-2022-0936

Weg-wyzer voor aankoomende goud en zilver-smeeden / Willem van Laer.

t'Amsterdam: voor de weduwe Jan Stant, 1768. 199 pagina's: illustraties; 8vo. Met enkele annotaties in de marge en een los bijgevoegd blad met receptuur. BI-2022-2881

Secrets / dv seigneur Alexis Piemontois.

A Roven: chez Thomas Mallard, 1588 Reueu, corrigé & augmenté outre les precedentes impressions, d'une infinité de rares secrets esprouvez. 911 pagina's, 81 ongenummerde pagina's: illustraties; 8vo. BI-2022-2767

De secreti / del reverendo donno Alessio Piemontese.

[Plaats van uitgave niet vastgesteld]: [uitgever niet vastgesteld], 2de helft 16de eeuw. 277 bladen, 3 ongenummerde bladen; 8vo. BI-2022-2787

Pharmacia Galenica & chymica, dat is Apotheker ende alchymiste ofte distilleer-konste: begrijpende de beginzelen ende fundamenten der selver. Verdeylt in acht boecken, tot onderwijzinge der apothekers / Door een liefhebber derselver konste [= Jan Bisschop].

t'Amsteldam: by Johannes van Ravesteyn, 1657. 460 pagina's: illustraties; 8vo. BI-2022-0417

Manuel du coloriste; ou, Instruction complète et élémentaire pour l'enluminure, le lavis et la retouche des gravures, images, lithographies ... / Aristide Michel Perrot.

Paris: Roret, 1834. Revu et augmenté / par E. Blanchard. 199 pagina's: 2 uitslaande platen; 14 cm. BI-2022-4027

A practical treatise on dying of woollen, cotton, and skein silk, the manufacturing of broadcloth and cassimere: including the most improved methods pursued in the West of England, in which the various manipulations are accurately delineated.: Also, a correct description of sulphuring woollens, and chemical bleaching of cottons / by William Partridge.

New-York: Published by H. Wallis & Co. for the author, 1823. 288 pagina's, 2 ongenummerde bladen platen; 18 cm. BI-2022-4029

The dyer's guide: being an introduction to the art of dying linen, cotton, silk, wool ... with directions for calendering, glazing and framing the various species, the mode of scouring wool, bleaching cotton ... with an appendix of observations, chemical and explanatory ... / by Thomas Packer.

London: Sherwood, Neely, and Jones, 1816. XXIII, 144 pagina's; 19 cm. BI-2022-4030

Werner's nomenclature of colours: with additions, arranged so as to render it highly useful to the arts and sciences, particularly zoology, botany, chemistry, mineralogy, and morbid anatomy: annexed to which are examples selected from well-known objects in the animal, vegetable, and mineral kingdoms / by Patrick Syme.

Edinburgh: printed by James Ballantyne and Co. for William Blackwood ... John Murray ... and Robert Baldwin, 1814. 4 ongenummerde pagina's, 43, pagina's, 1 ongenummerde pagina, 13 ongenummerde bladen met kleurstenen; 21 cm. BI-2022-4031

Photo-lithography / by Georg Fritz; translated by E.J. Wall.

London: Dawbarn and Ward, Limited, 1895. 2 ongenummerde pagina's, 89 pagina's, 15 ongenummerde pagina's, VI bladen platen: illustraties; 22 cm. BI-2022-4032

An introduction to painting in water colors: in theory and practice: with an index of mixed tints, remarks on the chemical properties and permanency of colours, etc., and a manual of lithography / by T.H. Fielding.

London: D. Bogue, 1854. XI, 144, 6 bladen, 9 bladen platen: illustraties; 26 cm. BI-2022-4033

The mechanic's assistant: being a selection of valuable receipts, from the best authors, and practical artists in Europe and America; and containing many processes never before published / by Waldo Tucker.

Windsor, Vt.: [publisher not identified], 1837. 176 pages; 14 cm. BI-2022-4038

Natuurlyke en naar 't leeven naauwkeurig gekleurde afbeeldingen en beschryvingen der wantzen, in alle vier waerelds-deelen Europa, Asia, Africa en America huishoudende = Représentation exactement colorée d'après nature des des punaises, qui se trouvent dans les quatre parties du monde, l'Europe, l'Asie, l'Afrique et l'Amerique / by een verzameld en beschreeven door Caspar Stoll.

Amsterdam: by Jan Christiaan Sepp, 1788. 2 delen (124, 172 pagina's, XXIX, XLI bladen platen): illustraties; 4to. Uitgegeven in afleveringen tussen 1780 en 1788. Deel 2 met eigen titel: *Natuurlyke en naar 't leeven naauwkeurig gekleurde afbeeldingen en beschryvingen der wantzen*. BI-2022-1350

Beschouwing der wonderen Gods, in de minstgeachte schepzelen.: Nederlandsche insecten, naar hunne aanmerkelyke huishouding, verwonderlyke gedaantewisseling en andere wetenswaardige byzonderheden, volgens eigen ondervinding beschreeven, naar 't leven naauwkeurig getekend, in't koper gebracht en gekleurd / door Jan Christiaan Sepp. Te Amsterdam: by J.C. Sepp, ca. 1765–1800. 4 delen: illustraties; 4to. BI-2022-4339, BI-2022-4340, BI-2022-4341, BI-2022-4342

Ordre der texten, uit welken ter gedagtenisse van Jesus Christus geboorte en besnydenis, lyden, sterven en begravenisse, opstandinge en hemelvaart, als mede over de uitstorting van den Heiligen Geest, gepredikt wordt in de Christelijke Gemeinte te Dordrecht. Te Dordrecht: gedrukt by Pieter van Braam, 1787? 128 pagina's; 8vo. Bevat: J. Vollenhoves *Kruistriomf*. Bevat tevens een los ingevoegde gedroogde bloem en verschillende vleugels van vlinders. Uit de nalatenschap van J.E.G.C. Dibbits BI-2022-4974

Nieuwe spiegel der jeugd, of Franse tyranny, zijnde een kort verhaal van d'oorpronk en voortgang des oorlogs, 1672. Als mede de schrikkelikke en onmenschelikke wreedheyd en grouwelen, door de Fransen in Nederland en elders bedreven. Tot Amsterdam: by Johannes Kannewet, [midden 18de eeuw]. 127 pagina's, 1 ongenummerde pagina: illustraties; 8vo. BI-2022-2289

Mengelschriften voor de jeugd: ter aanspooring van deugd en kundigheden / door F. van Aken. Te Amsterdam: Bij de Erve W. Houtgraaf, 1803. 96 pagina's: illustraties ; 12mo (13 cm). Schoolprijs. Omslag van sierpapier met florale motieven en groene sluitlinten. BI-2022-4799

Historie van mejuffrouw Sara Burgerhart / E. Bekker & A. Deken. In 's Gravenhage: Isaac van Cleef, 1782. 2 delen; illustraties: 8vo. Uit de nalatenschap van J.E.G.C. Dibbits. BI-2022-4728, BI-2022-4729

Historie van den heer Willem Leevend / uitgegeven door E. Bekker, wed. ds. Wolff, en A. Deken. In 's Gravenhage: By Isaac van Cleef, 1784–1785. 8 delen: 8vo. Uit de nalatenschap van J.E.G.C. Dibbits. BI-2022-4293, BI-2022-4294, BI-2022-4295, BI-2022-4296, BI-2022-4297, BI-2022-4298, BI-2022-4299, BI-2022-4300

Economische liedjes / uitgegeven door E. Bekker, weduwe A. Wolff, en A. Deken. In 's Graavenhaage: by Isaac van Cleef, 1781. 3 delen; 8vo. Uit de nalatenschap van J.E.G.C. Dibbits. BI-2022-4220, BI-2022-4221, BI-2022-4222

Fabelen / uitgegeven door E. Bekker Wed. A. Wolff en A. Deken. In 's Gravenhage: by Isaac van Cleef, 1784. XXXXI, 172 pagina's: illustraties; 8vo. Uit de nalatenschap van J.E.G.C. Dibbits. BI-2022-4884

La vie de Michel de Ruiter, duc, chevalier, lieutenant amiral général de Hollande & de Oüest-Frise.: Oü est comprise l'histoire maritime des Provinces Unies, depuis l'an 1652. jusques à 1676 / traduite du hollandois de Gerard Brandt ; [par Nicolas Aubin]. A Amsterdam: de l'imprimerie de P. & J. Blaeu, pour Waesberge, Boom, à Someren & Goethals., 1698. 10 ongenummerde pagina's, 717 pagina's, 17 ongenummerde pagina's, 8 ongenummerde bladen platen: illustraties (handgekleurd); folio (37 cm). BI-2022-4123

The case and replication of the legal representatives of Jeronimy Clifford; a British subject; and late merchant and planter of Surinam, deceased; to the information of the directors of the Society of Surinam, presented on the 7th of October 1762, to Their High Mightinesses the Lords States General of the United Provinces, upon the memorial presented by His Excellency Sir Joseph Yorke to the Assembly of Their High Mightinesses, on the 13th of July 1762. London: printed by C. Say, 1763. 4 ongenummerde pagina's, 478 pagina's, 2 ongenummerde pagina's, 1 ongenummerde uitslaande plaat: illustraties; 8vo. Band van blauwgroen marokijn met goudstempeling; vergulde sneden. BI-2022-4321

Neêrlands-Oost-Indië: reizen over Java, Madura, Makasser ... gedaan gedurende het tijdvak van 1852–1857 / door S.A. Buddingh Amsterdam: wed. J.C. v. Kesteren & Zn., 1867. 2de uitgave. 3 delen (6 ongenummerde pagina's, 415 pagina's; 6 ongenummerde pagina's, 415 pagina's; 8 ongenummerde pagina's, 445 pagina's); uitslaande gelithografeerde kaart, gelithografeerd portret en 27 deels gekleurde gelithografeerde platen: 25cm. Blindgestempelde rood linnen banden met goudstempeling. BI-2022-4745, BI-2022-4779, BI-2022-4780

Dagverhaal van Albert Durer's Nederlandsche reize, in de jaaren 1520 en 1521 gedaan / door hemzelve beschreeven ; onlangs uit zijn handschrift door C.G. van Murr uitgeg.: en thans ... 't Nederduitsch overgebracht. Te Amsterdam: bij W. Holtrop, 1780. IV, 65 pagina's; 8vo (22 cm). Correctie-exemplaar met manuscript annotaties en redactieaanwijzingen in de marge. BI-2022-0818

Dagboek van de Reis naar de Nederlanden / Albrecht Dürer; vertaald uit het Duits door Anne Pries; met een voorwoord door Peter van den Brink. Zutphen: Factotum Pers, 2020. 86 pagina's: illustraties; 24 cm. BI-2022-0992

Tvrcici imperii statvs. seu Discursus varij de rebus Turcarum. Lvgdvni Batav., ex off. Elzeviriana, 1630. 314 pagina's: 24mo. BI-2022-4825

Respublica Romana / honori vrbis aeternae P. Scriverius restitvit Lvgd. Batavorvm, ex off. Elzeviriana, 1629. 575 pagina's: 24mo. BI-2022-4842

Rvssia seu Moscovia itemque Tartaria commentario topographico atque politico illustratae. Lvgd. Batavorvm, ex off. Elzeviriana, 1630. 575 pagina's: 24mo. BI-2022-4824, BI-2022-4836 (2e ex.)

Respublica, sive Statvs regni Scotiæ et Hiberniæ. Lvgd. Bat.,: ex off. Elzeviriana, 1627 (colophon: 1630). 282 pagina's; 24mo. BI-2022-4845

Belgii Confæderati Respublica / Johannes de Laet. Lvgd. Batav.,: ex off. Elzeviriana, 1630. 359 pagina's: 24mo. BI-2022-4847

Respublica Hollandiæ, et urbes. Lvgdvni Batavorvm,: ex off. J. Maire, 1630. 514 pagina's: 24mo. BI-2022-4829

Respublica Hollandiæ, et urbes. Lvgdvni Batavorvm,: ex off. J. Maire, 1630. 526 pagina's: 24mo. BI-2022-4827

De regno Daniæ et Norwegiæ [...] tractatus vari. Lvgdvni Batavorvm,: ex officina Elzeviriana, 1629. 510 pagina's: 24mo. BI-2022-4835

De regno Daniæ et Norwegiæ [...] tractatus varij Lvgdvni Batavorvm,: ex officina Elzeviriana, 1629. 2e druk. 447 pagina's: 24mo. BI-2022-4832

Abstraction, création, art non figuratif, vols. 1–3. Paris: Association "Abstraction-Creation", 1932–1934. BI-2022-2761

Bezette stad / Paul van Ostayen; met origineel-houtsneden en tekeningen van Oskar Jespers. Antwerpen: Uitgave van het Sienjaal, 1921. 153 ongenummerde pagina's: illustraties; 29 cm. Gebonden in rode omslagen. Genummerd 150 (van 540). Met het oorspronkelijke buikbandje en de "Storende Errata" ingeplakt. BI-2022-2708

Æthelwold etc: twenty-six letters inspired by other letters and non-letters and little bits of poetry / rendered with accompanying notes by Russell Maret mmIX. New York: Editions Schlechter, [2013]. Facsimile. 120 ongenummerde pagina's: illustraties; 38 cm. BI-2022-2794

Ornamental digressions: a showing of pinwheel ornaments / Russell Maret. New York: Russell Maret, 2016. 56 ongenummerde pagina's: illustraties; 36 cm. 'Quarter orange goatskin; handmade paper printed with Pinwheel Ornaments over boards; title gillt-lettered to spine; housed in a cloth covered clamshell box.' Genummerd 75 (van 100). BI-2022-2792

The United States Constitution and amendments, redacted. [New York]: Russell Maret, 2021. 4 ongenummerde vellen; 71 × 58 cm gevouwen tot 36 × 29 cm, in een envelop. Genummerd 304 (van 1000). BI-2022-2795

Colored: a handbook / by Tia Blassingame. New Haven, Connecticut; Claremont, California: Primrose Press, 2020. 12 bladen van 28 × 20 cm, gevouwen tot 14 × 20 cm, in houten doos. Genummerd in 20 exemplaren. Exemplaar van Rijksmuseum is een 'artist proof'. BI-2022-4120

Black: a handbook / by Tia Blassingame. New Haven, Connecticut: Primrose Press, 2022. 24 dubbelbladen; 21 cm, in houten doos 26 × 18 × 4 cm. Genummerd 29 (van 40). BI-2022-3126

You are / by Tia Blassingame. [Los Angeles, California]: [Primrose Press], [2019]. 36 ongenummerde pagina's; illustraties: 31 cm. BI-2022-1173

Capturing nature / Matthew Zucker, Pia Östlund; with contributions by: Harry Willis Fleming, Nicole Hanquart & Régine Fabri, Naomi Hume, Jessica C. Linker, Adam Lowe, Pia Östlund, Harriet Rix, Michele Rodda ; historical texts by: Alois Auer von Welsbach, Franz Ernst Brückmann, Ernst Fischer, Ernst Wilhelm Martius, Eric P. Newman.

New York: Zucker Art Books, 2022. 352 pagina's: illustraties; 33 cm. BI-2022-3928

John Wesley / [curator Germano Celant; general editor Germano Celant; design and typography Irma Boom].

Milan: Fondazione Prada, 2009. XLVII, 557 pagina's: illustraties; 30 cm.

Schenking Irma Boom. BI-2022-3742

Every thing design. The collections of the Museum für Gestaltung Zürich / publication of the Museum für Gestaltung Zürich, Christian Brändle, director; editors Christian Brändle and Verena Formanek; design and composition Irma Boom.

Ostfildern: Hatje Cantz, 2009. 861, [3] pagina's: illustraties; 16 cm

Schenking Irma Boom. BI-2022-3739

Mondrian evolution / edited by Sam Keller and Ulf Küster for the Fondation Beyeler as well as Susanne Gaensheimer, Kathrin Bessen and Susanne Meyer-Büser for the Kunstsammlung Nordrhein-Westfalen; book design and typesetting Irma Boom.

Riehen/Basel; Ostfildern: Fondation Beyeler; Hatje Cantz, 2022. 263 pagina's: illustraties; 27 cm

Schenking Irma Boom. BI-2022-3734

Mondrian evolution / herausgegeben von Sam Keller and Ulf Küster für die Fondation Beyeler sowie Susanne Gaensheimer, Kathrin Bessen und Susanne Meyer-Büser für die Kunstsammlung Nordrhein-Westfalen; Buchgestaltung und Satz Irma Boom.

Riehen/Basel; Ostfildern: Fondation Beyeler; Hatje Cantz, 2022. 263 pagina's: illustraties; 27 cm

Schenking Irma Boom. BI-2022-3738

Renault = Présent / design & editing Irma Boom; texts by Niklas Maak.

Paris: Renault, 2016. 1 deel, ongenummerd: illustraties; 25 cm

Schenking Irma Boom. BI-2022-3740

Renault = Présent / design & editing Irma Boom; texts by Niklas Maak.

Paris: Renault, 2016. 1 deel, ongenummerd: illustraties; 25 cm. Exemplaar in doos, met aluminium plaat met het Renault logo. Genummerd: 90 (van 250).

Schenking Renault Nederland. BI-2022-3831

Steven Aalders. Seasons = Seizoenen / texts Rudi Fuchs, Robert van Altena, Steven Aalders; editors book Steven Aalders, Irma Boom, Martita Slewe; design Irma Boom.

Otterlo: Kröller-Müller Museum, [2021].

197 pagina's: illustraties; 28 cm.

Schenking Irma Boom. BI-2022-3741

Multiply / concept Irma Boom Office: Irma Boom with Anna Moschioni, Frederik Pesch.

Huizen: BN International, 2022. 1 deel, ongepagineerd: illustraties; 29 cm.

Schenking Irma Boom. BI-2022-3771

Grafisch Nederland 2005. Kleur = Colour / idee en concept, Irma Boom; vertalingen, Harry Lake, Tomoko van Tilborgh-Murajama. Amstelveen, Nederland: Grafische Cultuurstichting, [2005]. 1 deel, ongepagineerd: illustraties; 32 cm.

Schenking Irma Boom. BI-2022-3744

Irma Boom. The architecture of the book. Books in reverse chronological order, 2013–1986, with comments here and there / concept and design, Irma Boom; introduction, Rem Koolhaas; text, Mathieu Lommen; text here and there, Irma Boom; translation, John A. Lane; final editing, Beth O'Brien.

Eindhoven: Lecturis, 2013. 799 pagina's: illustraties; 6 cm + 1 boekje (71 pagina's; 6 cm). Uitgegeven in kartonnen doos (15 × 11 × 3,5 cm). Schenking Irma Boom. BI-2022-3747

Irma Boom. Book manifest / texts Rem Koolhaas, Byrthe Lemmens & Rémy Alban Valton, Mathieu Lommen, Johan Pijnappel, Michael Rock, Frits Scholten, Nina Stritzler-Levine, Louwrien Wijers, Irma Boom; concept and design Irma Boom.

Köln: Verlag der Buchhandlung Walther und Franz König, 2022. 999 pagina's: illustraties; 7 cm. BI-2022-3748

Project Japan. Metabolism talks / Rem Koolhaas, Hans Ulrich Obrist; editors: Kayoko Ota with James Westcott, AMO; [translators, Thomas Daniell, Wayne Lammers, Hiroshi Watanabe]; design Irma Boom.

Köln; London: Taschen GmbH, 2011. 719 pagina's: illustraties; 24 cm

Schenking Irma Boom. BI-2022-3728

Daily flower report. 2020 / Thomas Demand; edited & designed: Irma Boom; introduction Christy Lange.

London: Koenig Books, 2019. 730 ongenummerde pagina's: illustraties; 30 cm.

Schenking Irma Boom. BI-2022-3743

Ray Johnson c/o / edited and curated by Caitlin Haskell, with Jordan Carter; with contributions by Jordan Carter, Colby Chamberlain, Jennifer R. Cohen, Johanna Gosse, Caitlin Haskell, Miriam Kienle, Brian T. Leahy, Ellen Levy, Solveig Nelson, Thea Liberty Nichols, and Michael von Uchtrup.

Chicago: Art Institute of Chicago, 2021.

376 pagina's: illustraties; 31 cm

Schenking Irma Boom. BI-2022-3746

Martin Margiela / Lafayette Anticipations Fondation Galeries Lafayette; edited by Martin Margiela, Guillaume Houzé, Rebecca Lamarche-Vadel; book design and image editing Irma Boom.

Paris; Köln: Lafayette Anticipations; Verlag der Buchhandlung Walther und Franz König, 2022.

344 pagina's: illustraties; 32 × 24 cm + 1 blad

Schenking Irma Boom. BI-2022-3745

Van Krimpen / in opdracht van Joop N.A. van Caldenborgh; concept en ontwerp Irma Boom; red. Doede Hardeman, Wim van Sinderen, Suzanne Swarts; speciale bijdragen van Tjebbe Beekman, Thorsten Brinkmann, Desiree Dolron, B.C. Epker, Daan van Golden (omslag), Anton Henning, Rob van Koningsbruggen, Helena van der Kraan en Enrique Marty.

Den Haag: Gemeentemuseum, 2008. 399 pagina's: illustraties; 20 cm

Schenking Irma Boom. BI-2022-3731

Eileen Gray / Cloé Pitiot and Nina Stritzler-Levine, editors; Renaud Barrès, Catherine Bernard, Caroline Constant, Olivier Gabet, Philippe Garner, Jennifer Goff, Anne Jacquin, Frédéric Migayrou, Cloé Pitiot, Ruth Starr.

New York: Bard Graduate Center, 2020.

503 pagina's: illustraties; 27 cm

Schenking Irma Boom.

BI-2022-3832.

The Grimmschors Collection 2009–15 / curator Siebe Tettero; Maarten Rutgers; design and typography Irma Boom (2015).

[Plaats van uitgave niet vastgesteld]: [uitgever niet vastgesteld], 2015. 1 ongenummerde

pagina, 62 ongenummerde gevouwen bladen, 1 ongenummerde pagina: illustraties; 30 cm.

Schenking Irma Boom. BI-2022-3833

Bourgogne Romane / Raymond Oursel; traduction anglaise de Roy T. Jones et Paul Veyriras; traduction allemande d'Hilaire de Vos; photographies inédites de Zodiaque.

La nuit des temps; 1. [France]: Zodiaque, 1974. 6e druk. 342 pagina's: illustraties; 22 cm.

Geschenk: Onderdeel van een schenking van 61 delen uit de serie *La nuit des temps*, plus losse

boeken uit *Introduction à la nuit des temps* (6 delen) *Le ciel et la pierre* (8 delen) *Les pointes cardineaux* (3 delen) *Les travaux des mois*

(15 delen). Uit de nalatenschap van Nico van Zelst en Hanneke Willekens. BI-2022-3232 e.a.

Het leven geïllustreerd. Amsterdam: Schwartz en Co., 1906–1941. 36 jaargangen.

Incomplete set van ingebonden jaargangen in 94 delen en enkele honderden losse nummers in de oorspronkelijke papieren omslagen.

Geschenk: Uit de nalatenschap van Bennie Tomassen, Wehl. BI-TS-0189 en TS-0981

Lijst van nieuwe tijdschriften

Church Monuments

Jaarboek Bilderdijk

Jaarboek historisch Gebruiksglas

Sentimental Journal

Lijst van afgesloten tijdschriften

Bulletin des Musées Royaux des Beaux-Arts de Belgique – Bruxelles

British Museum Magazine

The British Museum Technical Research Bulletin

Cultureel jaarboek voor de Provincie Oost-Vlaanderen

Museum der bildende Künste Leipzig

[*Jahresheft*]

Nordelbingen

Palazzo Madama

Studium

TOON

Van Gogh Studies

Venezia Arti : bollettino del dipartimento di storia...dell'Università

VDR Beiträge zur Erhaltung von Kunst- und Kulturgut

CONSERVEREN, RESTAUREREN EN ONDERZOEK

Papierrestauratoren Femke Coevert (links) en Dafne Diamante (rechts) repareren de meest beschadigde delen van het langste fragment van het *Cyclorama Reichardt*, een handgeschilderd cyclorama van 23 meter lang, ter voorbereiding op de tentoonstelling *XXL Papier*. De restauratie van het cyclorama werd mogelijk gemaakt dankzij het Bank ten Cate & Cie. Fonds/Rijksmuseum Fonds.

CONSERVEREN, RESTAUREREN EN ONDERZOEK

Edele en onedele metalen

Behandelingen algemeen (onderhoud collectie, aanwinsten, bestandscatalogus, van kleinere tot uitgebreidere behandelingen, soms alleen kort onderzoek)

Circa 150 objecten, waaronder een paar langdurige behandelingen:

Onbekend Kappa, gietijzer. Engeland, 1800–1850. NG-2020-5

Battista Foggini, Giovanni Prometheus *geketend door Mercurius*, gepatineerd brons. Florence, 1690–1710. BK-2021-213

Dijkers & Co Theeservies, messing. Hengelo, 1900–1910. BK-1974-106-A, -B en -C

Swart, Saar de Schaakstukken, gepatineerd brons. Capri/Napels, 1923–1925. BK-2021-212

Tentoonstellingen en presentaties in het Rijksmuseum

Voor de (tuin)tentoonstellingen *Barbara Hepworth, Clara de neushoorn* en *Onderkruipsels* werden 30 objecten op hun conditie gecontroleerd.

Bruiklenen

In 2022 zijn 21 bruiklenen met in totaal 62 objecten van edel en onedel metaal gereedgemaakt voor opstelling en bruikleen in binnen- en buitenland.

Onderzoek

Zilvermerken De database van zilvermerken voor de bestandscatalogus is verder uitgebreid met merken uit de collectie, waarbij de nadruk lag op het completeren van het Amsterdamse merkenbestand. Van de objecten wordt tevens de samenstelling gemeten met XRF ten behoeve van het zilveralliageonderzoek. Twee derde van de collectie in het depot is nu ontsloten. De database is in het verslagjaar gelabeld en gebruikt om tests te doen met een geautomatiseerd herkenningssysteem. Het 'diep ResNet-50' Convolutional Neural Network (CNN) is getraind om classificaties aan foto's van zilvermerken te geven. Het kan een geüploade foto vergelijken met afbeeldingen in de database en een suggestie doen van merken met de grootste overeenkomst. De eerste tests lieten een precisie van >99% zien. Er zijn samenwerkingen aangegaan met Edelmetaal Waarborg Nederland en het Nederlands Zilvermuseum in Schoonhoven, die in de toekomst hopen bij te dragen aan de database. Tot slot is gekeken hoe de foto's in de database op een dynamische manier gekoppeld kunnen worden aan de metadata van het bijbehorende object.

Zilveralliageonderzoek De XRF-gegevens worden ieder jaar aangevuld, en deze gegevens worden in het programma 'R' statistisch verwerkt door vrijwilliger Gerben Mooiweer, data-analist. In het CC NL en in het Rijksmuseum werden circa 300 objecten ingemeten. Resultaten kunnen worden geraadpleegd via de Shiny App – vooralsnog voorbehouden aan Rijksmuseummedewerkers. De functionaliteit van de app werd in het verslagjaar bijgewerkt.

Onderzoek metalen VOC-voorwerpen Dit onderzoek is verdeeld in vijf projecten: 1) Archief- en materiaaltechnisch onderzoek, met focus op de vondsten van 't *Vliegend Hart*, ten behoeve van een bestandscatalogus. 2) Het beter in kaart brengen van VOC-collecties over de hele wereld, in samenwerking met een internationaal consortium van experts (Australian Research Council grant Mobilising Dutch East India Company collections for new global stories). 3) Lopend project rondom de Dirck Hartogh-schotel en 'Visualising Batavia Silverware', een internationaal project in samenwerking met de University of Western Australia, Western Australian Museum en het Nationaal Archief. 4) Fundamenteel onderzoek naar de koperlegeringen in deze collectie in samenwerking met de Universiteit van Amsterdam, met als doel te achterhalen hoe deze kwetsbare subgroep in het verleden is behandeld. 5) Eveneens in samenwerking met de Universiteit van Amsterdam werd een project gestart om de stabiliteit van de zeebodemvondsten te monitoren en te documenteren.

Limoges-email Bijdrage aan het project van Dr. Anton C.R. Dreesmann fellow Ryan Eisenman, die vroeg Limoges-email onderzocht. De bijdrage van het metaalatelier was gefocust op het uitvoeren en interpreteren van materiaaltechnisch onderzoek.

Beeldvorming. A non-invasive look inside statues Samenwerking met TU Delft om onderzoekstechnieken met neutronen te optimaliseren voor kunstvoorwerpen. Vier Aziatische beelden zijn al eerder onderzocht met neutronentomografie, energiescans en neutronendiffractie; twee van deze groep gingen naar de TU Delft voor vervolgonderzoek. Verwerking van de data en het schrijven van artikelen is in volle gang.

Chinees-bronsonderzoek: Bijdrage aan een project van Migelien Gerritzen fellow Tracy Han, die onderzoek deed naar traditionele restauraties/reparaties aan Chinees brons. Samen met het atelier Edele en onedele metalen werden de objecten onderzocht en werden röntgenfoto's gemaakt.

Van Laer-project Het project 'Van Laer 300 jaar' werd voorgezet. Een Engelse, geannoteerde vertaling van het boekje *Weg-wyzer voor aankoomend goud en zilversmeeden*, dat Willem van Laer in 1721 voor het eerst publiceerde, maakt deze belangrijke bron toegankelijk voor een breder en internationaal publiek. De vertaling naar het Engels werd in 2022 bijna afgerond en er is een begin gemaakt met de annotatie. Het symposium *Van Laer 300 jaar*, de 'kick-off' van dit project, werd op 20 april gehouden. Het project is een samenwerking tussen het Rijksmuseum, de Universiteit van Amsterdam, het Nederlands Zilvermuseum in Schoonhoven en de Universiteit Utrecht.

Preventieve Conservering In samenwerking met wetenschappers van de afdeling Conservation & Science hebben metaalrestauratoren deelgenomen aan onderzoek op zaal om onder andere luchtkwaliteit in vitrines te monitoren middels een nieuwe techniek met SPME-fibers. De werkgroep Preventieve Conservering werd opgericht door Katrien Keune, waaraan het metaalatelier heeft bijgedragen.

Herkomst- en dateringonderzoek

Avalokiteshvara De ijzeren armatuur van Avalokiteshvara (AK-RAK-2000-15) werd bemonsterd door Stéphanie Leroy (CNRS, Saclay) als onderdeel van het IRANGKOR-project, herkomstonderzoek van ijzeren objecten uit Zuidoost-Azië. Er werd zowel C14-datering als metallografisch onderzoek gedaan om de herkomst en de metallurgische processen te bepalen die gebruikt zijn bij de vervaardiging van het beeld. Osmiumisotopen worden bekeken door Michael Brauns (CEZA, Mannheim) voor onderzoek naar het land/de regio van vervaardiging. De gegevens worden vergeleken met andere beelden uit de zogenaamde Prakhon Chai-vondst. De resultaten worden in 2023 verwacht.

Technisch onderzoek zoutvaten, Johannes

Lutma (BK-1960-13-A en -B) Beide zoutvaten werden, samen met de zoutvaten van het Amsterdam Museum, uitgebreid technisch onderzocht.

Onderzoek naar de mogelijkheid goudlegeringen van objecten te dateren In samenwerking met de universiteit van Valencia heeft het atelier meegeholpen met de opzet van een ijklijn voor dit fundamentele onderzoek, dat nog in ontwikkeling is.

Keramik, glas en steen

Behandelingen algemeen (onderhoud collectie, aanwinsten, bestandscatalogus, van kleinere tot uitgebreidere behandelingen, soms alleen onderzoek)

Circa 100 objecten, waaronder:

Anonim 2 *graffiguren van staand persoon*, aardewerk met resten beschildering, China, ca. 220–589. AK-BR-FLA-4-A en -B

Anonim 2 *zeemonsters*, architectonische elementen van geglaazuurd aardewerk. China, derde kwart 19de eeuw. AK-NM-6469-A en -B

Anonim Bol of parel, architectonisch element van geglaazuurd aardewerk, China, eerste kwart 19de eeuw. AK-NM-6469-3

Anonim Kom, glas. Venetië, ca. 1700. BK-14513

Anonim Vrouwelijke heilige, beeld van pijpjaarde met resten beschildering. Utrecht, ca. 1470–1480. BK-NM-12006-18

Broecke, Willem van den Verrijzenis van Christus, reliëf van albast met sporen van vergulding. Antwerpen, derde kwart 16de eeuw. BK-BR-946-J

Royer, Louis; Rousseux, Jean Joseph *Buste van Joannes Beuns (1773–1849)*, marmer. Nederland en Antwerpen, 1850–1852. BK-2021-100

Externe restauraties

Boursheit, Jan Pieter van Hercules met de gebroken zuil, tuinbeeld van zandsteen. Antwerpen, ca. 1722–1728. BK-NM-13215-A

Bruiklenen

In 2022 zijn circa 30 objecten van keramiek, glas en steen gereedgemaakt voor opstelling en bruikleen in binnen- en buitenland.

Onderzoek

IMPACT4Art In dit project zijn nieuwe algoritmen en software ontwikkeld waarmee binnen de muren van het museum nauwkeurige 3D-beelden van een breed scala aan objecten kunnen worden gemaakt. In 2022 is zijn de nieuwe onderdelen van de röntgenfaciliteiten (digitale rotatietafel, zwaardere röntgenbuis en grotere detector) in het Rijksmuseum geïnstalleerd. Met de nieuwe apparatuur kunnen vanuit alle hoeken foto's met een hogere resolutie worden gemaakt en zwaardere bronzen objecten worden doorgelicht. Er is software ontwikkeld om automatisch verborgen patronen te detecteren die informatie geven over de oorsprong en de toestand van het object. Bijvoorbeeld van vingerafdrukken van de maker in de klei of van gereedschapsmarkeringen die duiden op hulpmiddelen waarmee het object is gemaakt. Het werk wordt uitgevoerd in nauwe samenwerking tussen datawetenschappers van het Centrum Wiskunde & Informatica (CWI) en experts van de collectie van het Rijksmuseum. In 2022

zijn er ook projecten opgestart in samenwerking met het British Museum in Londen. Impact4Art wordt uitgevoerd onder de vlag van het NICAS (Netherlands Institute for Conservation+Art+Science+) en gefinancierd door NWO.

CRYSTINART (CRYStallization damage at the INTerfaces of ARTworks) Het project is een samenwerking tussen het Natuurkunde Instituut (IoP) van de Universiteit van Amsterdam, de universiteiten van Bologna (Italië) en Pau (Frankrijk) en het restauratieatelier keramiek, glas en steen van het Rijksmuseum. Het onderzoek richt zich op de werking van zouten op submicronniveau in poreus gelaagd materiaal zoals keramiek en natuursteen of in muurschilderingen. Twee promovendi en een fellow doen sinds 2020 experimenteel onderzoek om inzicht te krijgen in de fysische, chemische en mechanische werking van zoutkristallisatie in gelaagde poreuze materialen, met als doel de degradatieprocessen van de door zouten bedreigde kunstwerken nauwkeuriger te kunnen voorspellen en betere conserveringsstrategieën te ontwikkelen.

2D/3D-imaging-technieken voor de studie van vervaardigingssporen op terracotta objecten

In het kader van een fellowship van het Migelien Gerritzen Fonds/Rijksmuseum Fonds begon Džemila Šero in september 2022 aan een eenjarig onderzoek van vervaardigingssporen op objecten van gebakken klei. Het doel van het project is het ontwikkelen van een protocol om fijne sporen als vingerafdrukken te registreren met behulp van 2D/3D-imaging-technieken. Verder zal Šero werken aan de opzet van een digitale database van vingerafdrukken op terracotta's van het Rijksmuseum en zal zij zoeken naar eventuele overeenkomsten tussen werken toegeschreven aan een maker of een atelier.

Non-destructive analyse van email op Chinees porseleinen familie-rose schotels

De externe onderzoekers prof. Andrew Shortland (Cranfield University) en Dennis Braekmans (Archeologie Leiden University) zijn uitgenodigd om de samenstelling van de decoratie op 2 Chinees porseleinen schotels uit de collectie Aziatische kunst te onderzoeken. Conservator Aziatische exportkunst Jan van Campen legde hun de vraag voor of de schotels in de 18de eeuw in China zijn gedecoreerd of mogelijk een eeuw later in Europa. Shortland en Braekmans zullen de onderzoeksgegevens vergelijken met die in hun database met metingen van tientallen objecten. De mogelijkheid om in de komende jaren een vervolgonderzoek op te zetten over emaildecoratie op Chinees porselein wordt onderzocht.

Technisch onderzoek van terracotta van Quellinus in de collectie van het Rijksmuseum en het Amsterdam Museum

Centraal staan

de stukken die in opdracht zijn gemaakt voor het Amsterdamse stadhuis (huidige Paleis op de Dam), maar ook verwante stukken worden in dit onderzoek betrokken, zowel van Quellinus als van Verhulst. Vanwege de renovatie van het Amsterdam Museum zijn de stukken uit die collectie momenteel in bruikleen bij het Rijksmuseum en bevinden zich in het CC NL. Dit biedt de ultieme gelegenheid om stukken uit beide collecties naast elkaar diepgaand te bestuderen. In samenwerking met Bieke van de Mark worden ze uitgebreid beschreven, waarbij ook de sporen van het maakproces (toolmarks, vingerafdrukken en andere opvallende elementen) worden vastgelegd. Er zal een selectie van objecten worden gemaakt, waarna verder onderzoek zal plaatsvinden, onder meer met betrekking tot de datering en vingerafdrukken; dit laatste in samenwerking met Džemila Šero (dit zal deels binnen haar project vallen). Bieke van der Mark zal na voltooiing van het onderzoek hierover publiceren en een tentoonstelling voorbereiden.

Glasdegradatie Naar aanleiding van het *Glass Degradation Symposium* op 2 juni werd een werkgroep geformeerd met zelfstandig restauratoren Mandy Slager en Roosmarijn van Beemen en het Corning Museum of Glass. Het doel van deze glaswerkgroep is te komen tot een eenduidige aanpak van het vastleggen van de conditie van objecten van glas.

Meubelen

Behandelingen beeldhouwkunst

3 objecten, waaronder:

Sluter, Claus *Calvarie*, buxushout met resten polychromie. Dijon, Frankrijk, 1390–1410. BK-2021-16

Behandelingen meubelen

25 objecten, waaronder:

Anoniem *Muziekkastje*, eikenhout belijmd met mahonie, satijnhout, ebbenhout en messing. Nederland, 1800–1849. BK-NM-11906-4

Doomer, Herman *Kabinet*, eikenhout belijmd met ebbenhout, paarlemoer, letterhout, violet-hout. Amsterdam, 1632. BK-2020-1

Reconstructie van een ronde geprofileerde lijst, notenhout, bij Herri met de Bles, *Paradijs* (SK-A-780). SK-L-7000

CC NL

In het CC NL werd de chronologische ordening van de uitgebreide collectie ornamenten en bouwfragmenten voortgezet. Op de gaasrekken werden 150 objecten gehangen, waarvan 15 uit meerdere onderdelen bestonden die eerst zijn samengevoegd. Tevens werden twee betimmeringen bestaande uit bedstedes

met een schoorsteenmantel voor het eerst sinds minstens honderd jaar opgebouwd. Zowel de hele collectie als de individuele samengestelde objecten zijn daarmee goed te bestuderen en te vergelijken.

Behandelingen (scheeps)modellen

10 objecten, waaronder:

Anoniem *Halfmodel van een lineschip van 64 stukken*, hout, polychromie. Nederland, 1782. NG-MC-266

Anoniem *Model van het fregat Pallas Athene*, hout, textiel, polychromie. Nederland, 1798. NG-KOG-2714

's Lands Werf Hellevoetsluis *Model van het dubbele droogdok van Hellevoetsluis*, hout. Nederland, ca. 1805. NG-MC-7

Vermaes, K. *Maquette van de Rijkswerf te Hellevoetsluis*, hout, messing, ijzer, touw, textiel, polychromie. Nederland, 1828–1830. NG-MC-1

Tentoonstellingen en presentaties in het Rijksmuseum

Voor de tentoonstelling *Modern Japans Lak* werden 84 objecten gecontroleerd en indien nodig behandeld.

Voor de tentoonstelling *Onderkruipsels* werden 41 objecten gecontroleerd en indien nodig behandeld.

Bruiklenen

In 2022 zijn circa 100 meubelen, lakwerkobjecten en beeldhouwwerken gereedgemaakt voor opstelling en bruikleen in binnen- en buitenland.

Onderzoek

MUON Onderzoeksproject in samenwerking met TU Eindhoven en TU Delft, dat een vervolg is op Climate4Wood. Met behulp van 'multi-scale modelling' wordt het gedrag van houten panelen nagebootst. Tevens worden experimenten gedaan om kennis te verwerven over technische eigenschappen van de originele dierlijke lijmen en de invloed van klimaatschommelingen en veroudering daarop. Dit project wordt uitgevoerd onder de vlag van het NICAS (Netherlands Institute for Conservation+Art+Science+) en gefinancierd door NWO.

Hout en klimaat Onderzoeksproject waarbij gedurende een jaar de mechanische reactie (werking) van eikenhouten panelen van meubelen en paneelschilderijen wordt gemeten bij verschillende klimaatomstandigheden (in het Rijksmuseum en in Kasteel Amerongen). Doel is om vast te stellen wat de exacte relatie is tussen de relatieve vochtigheid en de werking van eikenhout, om daarmee te bepalen of het klimaat in het Rijksmuseum verduurzaamd kan worden door een grotere fluctuatie toe te staan

in relatieve vochtigheid. Hiervoor is dr. ir. Rianne Luimes aangetrokken, die haar PhD deed binnen het NWO-project Climate4Wood. Dit project wordt gefinancierd door het Florasina Fonds/Rijksmuseum Fonds en uit de Nalatenschap van mevrouw Kast.

Wood for Goods Gastonderzoeker en dendrochronoloog dr. Marta Domínguez-Delmás deed van 1 januari 2019 tot eind december 2022 een VENI-onderzoek bij het Rijksmuseum en de Universiteit van Amsterdam om te komen tot de datering en een exactere geografische herkomst van eikenhout in meubelen, schilderijen, marinemodellen en beeldhouwkunst. Zij organiseerde de symposia *From Forest to Heritage* (19-21 april) en *Wood for Goods* (7 december).

17de-eeuwse marqueterie-meubelen Studie en materiaaltechnisch onderzoek van Nederlandse meubelen. In verschillende collecties werden in totaal 5 meubelen onderzocht om nader vast te stellen of ze op materiaaltechnische gronden tot het oeuvre van eenzelfde meubelmaker kunnen behoren. Delen van dit onderzoek werden gepresenteerd tijdens de symposia *From Forest to Heritage* en *Woodworking Tools & Techniques. Past, Present & Future*.

Japans lakwerk De restauratie en het onderzoek van de in 2013 verworven Japanse VOC-lakkist werden hervat na een onderbreking van bijna twee jaar ten gevolge van de COVID-19-pandemie. Extern restaurator Yoshihiko Yamashita begon in september met het afsluitende halfjaar van de restauratie. Het project wordt gefinancierd door Rituals.

IMPACT4Art Zie onder [Keramiek, glas en steen](#). **Reconstructie virginaal van Johannes Ruckers (BK-KOG-595)** Gastonderzoeker Tamar Hestrin-Grader doet een promotieonderzoek aan de Universiteit Leiden naar de materialen en technieken van de decoraties van Ruckers op dit instrument uit 1640. In een samenwerkingsverband met muziekinstrumentenrestaurator Manu Frederickx van het Metropolitan Museum of Art en de Hogeschool voor de Kunsten in Gent worden een of meerdere wetenschappelijk verantwoorde reconstructies van het gehele instrument voorbereid. Het project wordt mede gefinancierd door de Onderzoeksfonds Kunsten Hogeschool Gent.

Halfmodellen Technisch onderzoek van de ruim 350 halfmodellen in de collectie marinemodellen om met de aldus verkregen data de modellen nauwkeuriger geografisch en chronologisch te ordenen alsmede om meer inzicht te krijgen in de precieze rol die deze halfmodellen speelden in de Nederlandse scheepsbouw. Voor een beter inzicht in de vervaardiging van een halfmodel werd een reconstructie gemaakt van een model naar een lijnenplan en spantenlijst

van de korvet *De Lynx* (1818–1827) uit het Nationaal Archief. Het halfmodellenproject wordt gefinancierd door het Scato Gockinga Fonds/Rijksmuseum Fonds en Van Liemt-Gratama Fonds/Rijksmuseum Fonds.

Papier en foto's

Behandelingen prenten en tekeningen (onderhoud collectie, aanwinsten, bestands-catalogus, van kleinere tot uitgebreidere behandelingen, soms alleen onderzoek)

801 objecten, waaronder:

Schwartz, Thérèse *Portret van Sorella*, pastel. Nederland, 1906–1918. RP-T-2022-135.

Xu Yanghong *Honderd kinderen*, rolschildering. 1700–1799. AK-RAK-2020-3.

Behandelingen foto's en fotoalbums (onderhoud collectie, aanwinsten, bestands-catalogus, van kleinere tot uitgebreidere behandelingen, soms alleen onderzoek)

484 objecten, waaronder:

Collectie Antoon Bauduin en broer, albuminedrukken. Japan, 1862–1866. RP-F-2016-76-1 t/m 121

Deze foto's maakten de Bauduins in de jaren 1860 in Japan op Deshima en omgeving, een aantal foto's uit die tijd, waaronder panorama's van Hongkong en Macao, werd door hen gekocht. Een deel van de collectie werd bij een brand in de jaren 1970 beschadigd. De beschadigde foto's zijn deels verkoold en zeer kwetsbaar. Door de restauratie kunnen deze foto's nu veilig worden tentoongesteld, opgeborgen en in de studiezaal geraadpleegd. 90 albuminedrukken werden behandeld en opgezet, 9 daarvan werden met XRF geanalyseerd om de lichtgevoeligheid beter te kunnen inschatten. Deze 9 hadden donkere vlekken in de lichte partijen. Vastgesteld werd dat in de donkere vlekken nog zilverhalogenide aanwezig was, vermoedelijk door ontoereikende fixage. Het zilverhalogenide zou bij blootstelling aan licht donkerder kunnen worden. 1 foto werd met de MA-XRF-scanner onderzocht, waarna onzichtbare delen, waar de foto verkoold is, weer zichtbaar gemaakt konden worden door het plotten van de aanwezigheid van zilver.

Collectie Ed van der Elsen diverse technieken, 1950–1980. RP-F-2019-242-1 t/m 26, RP-F-2019-298-1 t/m 54, RP-F-2019-299-1 t/m 62 Van de in 2019 verworven collectie van Ed van der Elsen werden 67 foto's gerestaureerd en 139 foto's en posters gemonteerd en opgezet. Voor de rest van de collectie werden voorbereidingen voor de berging en plaatsing in het depot uitgevoerd.

PK Online conservering

In het kader van het project 'Prentenkabinet Online' werden 528 prenten, 630 werken uit de Franken-collectie en 80 Nederlandse tekeningen geconserveerd en opgezet

Tentoonstellingen en presentaties in en door het Rijksmuseum

Voor de tentoonstelling *Revolusi!* werden 49 werken op papier opgezet en ingelijst of voorbereid voor plaatsing in vitrines.

Voor de tentoonstelling *Vincent Menzel* in de fotogalerij werden 75 foto's opgezet en ingelijst.

Voor de tentoonstelling *Vroege foto's van Japan* werden 47 foto's en fotopanorama's gerestaureerd, opgezet en ingelijst.

Voor de tentoonstelling *XXL papier* werden alle 27 getoonde werken op papier, van groot tot zeer groot formaat, samengesteld uit meer dan 200 losse onderdelen, voorbereid en geïnstalleerd. Voor de tentoonstellingen *Onderkruipsels* en *Clara de neushoorn* werden 12 werken uit eigen collectie en 44 bruiklenen op papier opgezet en ingelijst en 12 boeken voorbereid voor plaatsing in vitrines.

Voor de tentoonstelling *Moderne Japanse prenten uit de schenking Für Elise* werden 60 prenten opgezet en voorbereid voor montering in vitrines.

Voor de presentatie *Prentenkabinet Online* in de prentenkabinetten werden 90 prenten, tekeningen en foto's opgezet en ingelijst.

Voor de presentatie *Vrouwen op papier* in de prentenkabinetten werden 40 prenten, tekeningen, pastels en foto's opgezet en ingelijst. Voor de tentoonstelling *Process* in het Design Museum Den Bosch werden 264 tekeningen opgezet en ingelijst en 3 boeken voorzien van een boekensteun.

Daarnaast werden circa 100 werken geconserveerd, opgezet en ingelijst of voorbereid voor plaatsing in vitrines, voor kleinere presentaties in de 20ste eeuw, het Aziatisch Paviljoen en de Special Collections en de vroege 17de eeuw.

Bruiklenen

In 2022 werden 115 prenten, 111 tekeningen, 4 schetsboeken, 2 alba, 52 foto's en fotoboeken, 5 albumbladen, 2 brieven, 2 affiches en 5 boeken gereedgemaakt voor opstelling en uitgeleend aan tentoonstellingen in binnen- en buitenland.

Externe restauraties

Anoniem *Een vlucht reigers boven water en rotsen*, Japanse schermen, 1066–1650.

AK-MAK-170-A en -B

73 boeken uit de bibliotheek en het prentenkabinet werden gerestaureerd.

Onderzoek

Techniek van een zeegezicht van Gustave Le Gray Onderzoeksproject in het kader van het Seascape Fund/Rijksmuseum Fonds. Doel van het onderzoek is het reconstrueren van de door de fotograaf gebruikte technieken. Met behulp van historische fotografische procedés wordt geprobeerd vast te stellen hoe het mogelijk was met de beschikbare technieken de golfslag vast te leggen. Het eerste deel van dit onderzoek werd eind 2020 afgerond.

Redefining the origins of photomechanical printing. Etching, electrotyping and multiplying daguerreotypes in Europe from 1839 to 1860 Uitgaand van een aantal bijzondere daguerreotypieplaten in het Rijksprentenkabinet worden in dit onderzoek de toenmalige, experimentele technieken voor het vervoelvoudigen van de eigenlijk unieke daguerreotypieën gereconstrueerd en een rechtmatige plaats gegeven in de technische fotografiegeschiedenis. Hierbij worden daguerreotypieën gemaakt, vervolgens in zuur geëtsd en op een diepdrukkers op papier gedrukt. Promotieonderzoek van Martin Jürgens.

Drawing out Rembrandt (DoRe) Onderzoek aan de inkttekeningen van Rembrandt, waarbij wordt getracht de gehele biografie van de tekeningen in kaart te brengen. Hiertoe worden de bewaar- en conserveringsgeschiedenis van deze tekeningen onderzocht aan de hand van μ XRF, MA-XRF, XRD, FORS, RIS, chemische karakterisering op micromonsters, fysieke modellering en datafusie. Ook worden de tekeningen opgenomen in zeer hoge resolutie en met behulp van verschillende manieren van belichten en bij verschillende golflengtes, zoals NIR, UV en met behulp van MA-XRF. De gebruikte materialen en technieken kunnen zo worden geanalyseerd en beschreven. In 2022 werd een nieuwe techniek voor de analyse van rakende lichtbeelden ontworpen die het mogelijk maakt de papierstructuur en -textuur te visualiseren door de kleur van de tekeningen te scheiden van de lichtvariaties ten gevolge van de textuur van het oppervlak. Dit project wordt uitgevoerd door het Rijksmuseum, de universiteiten van Amsterdam en Utrecht, en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) onder de vlag van het NICAS (Netherlands Institute for Conservation+Art+Science+) en gefinancierd door de RCE.

Onderzoek aan een 19de-eeuws manuscript-vlaggenboek Materiaaltechnisch onderzoek (pigmenten, papier en watermerken) van een 19de-eeuws manuscript-vlaggenboek (NG-2020-3) ter voorbereiding van de te verschijnen facsimile-uitgave met verklarende hoofdstukken. Met behulp van non-destructieve technieken zijn de samenstelling en totstandkoming van dit bijzondere vlaggenboek onderzocht.

Het onderzoek is mogelijk gemaakt door het Van Liemt-Gratama Fonds/ Rijksmuseum Fonds. **Science for paper** Doel van dit onderzoek is het opbouwen van een referentiekader voor de toepassing van non-destructieve technieken op kunstwerken van papier, namelijk FTIR, FORS en Raman. Hiervoor werd als eerste de noodzaak bestudeerd van het gebruik van speciaal vervaardigde papiermonsters en de mogelijkheid van het gebruik van bestaande databanken op basis van media met andere bindmiddelen zoals olieverf bij de analyse van media op werken op papier. Vervolgens werden monsters gemaakt en geanalyseerd van een kleine selectie pigmenten op westers papier. De resultaten van de analyse zijn gebruikt voor de bouw van een database, waarna drie objecten uit eigen collectie zijn gebruikt als casestudy. Aan de hand van de resultaten zal worden vastgesteld welke analysetechniek het beste kan worden gebruikt voor de verschillende media.

Schilderijen en lijsten

Behandelingen schilderijen

Hemessen, Catharina van *Portret van een vrouw*, 1548. SK-A-4256

Lelie, Adriaan de *Portret van de verzamelaar Josephus Augustinus Brentano*, 1813. SK-C-1829

Rembrandt *De Nachtwacht*, 1642. SK-C-5 (structurele behandeling)

Rembrandt *De vaandeldrager*, 1636. SK-A-5092

Behandelingen lijsten

Biedermeierlijst bij Tjeerd Eernstman, *Twee kaartspelers* (SK-A-5090). SK-L-291

Profiellijst bij Catharina van Hemessen, *Portret van een vrouw* (SK-A-4256). SK-L-2152

Intern vervaardigde nieuwe lijst

Ronde geprofileerde lijst bij Herri met de Bles, *Paradijs* (SK-A-780). SK-L-7000

Extern vervaardigde nieuwe lijsten

Profiellijst met vergulde profileren bij Jacob Willemsz Delff (I), *Zelfportret van de schilder met zijn gezin* (SK-A-1460). SK-L-7003

Profiellijsten met vergulde profileren bij Maarten van Heemskerck, *Sterke mannen serie* (SK-A-3511 t/m 3514, SK-A-5059, SK-A-5060). SK-L-6979 t/m 6984

Lijst bij anoniem, *De aanbidding van de koningen* (SK-A-5082). SK-L-6949

Papierrestaurator Martin Jürgens restaureert een van de door brand beschadigde foto's die Antoon Bauduin rond 1865 in Japan maakte. De foto's geven een zeldzame inkt in het 19de-eeuwse Japan. In 2016 schonken de erfgenamen, de familie Munster van Heuven-Sprenger van Eyk, 121 foto's aan het Rijksmuseum; bijna vijftig foto's waren van 1 juli t/m 4 september 2022 te zien in de tentoonstelling *Vroege foto's van Japan*.

Meubelrestaurator Jan Dorscheid werkt aan de restauratie van het in 2020 verworven kabinet van Herman Doomer uit 1632. Het meubel werd vanaf 25 november 2022, samen met een andere pronkkast van Doomer die al sinds 1975 in de collectie van het Rijksmuseum is, getoond op de Eregalerij.

Tentoonstellingen en presentaties in het Rijksmuseum

Voor de tentoonstellingen *Onderkruipsels* en *Clara de neushoorn* werden circa 10 schilderijen en lijsten gecontroleerd en indien nodig behandeld.

Voor de jaarlijkse tentoonstelling op Schiphol werden 25 schilderijen en lijsten gecontroleerd en indien nodig behandeld.

Voor de vaste opstelling/zaalwissels in het Hoofgebouw werden 61 schilderijen en lijsten gecontroleerd en indien nodig behandeld; 2 schilderijen hebben een nieuwe klimaatvitrine gekregen.

Bruiklenen, gastmusea en reizende tentoonstelling

In 2022 werd circa 352 uur aan schilderijen en lijsten gewerkt ter voorbereiding van bruiklenen in binnen- en buitenland. In totaal zijn 121 schilderijen en lijsten bekeken, waarvan 97 gereed zijn gemaakt voor bruiklenen. 11 schilderijen hebben een nieuwe klimaatlijst gekregen.

Onderzoek

Operatie Nachtwacht: Structurele behandeling

Van 19 januari tot eind maart vond in het glazen huis de structurele behandeling van *De Nachtwacht* plaats. Het schilderij is met de verfzijde naar beneden plat op een werktafel gelegd. Het doek is losgemaakt van het houten spieraam (uit 1975). De spanranden (bedoekingsdoek) zijn uitgelegd, waarna het spieraam kon worden weggetild. Overtollige washars is uit de spanranden (bedoekingsdoek) verwijderd door middel van warmte en absorberend papier. Daarna zijn de spanranden (bedoekingsdoek) omgevouwen en vastgenaaid ten behoeve van de nieuwe opspanning met een systeem van veren, ontwikkeld in samenwerking met Antonio Iaccarino Idelson (Equilibrante, Rome). De nieuwe opspanning was succesvol; het schilderij heeft na afloop geen zichtbare deformaties meer.

Operatie Nachtwacht: Onderzoek – mechanische aspecten

In aanloop naar definitief uit te voeren metingen in 2023 zijn er voorbereidende trillingsmetingen met een specialistische laser set-up uitgevoerd door dr. Kerstin Kracht (Smart Vibrations) om meer inzicht te krijgen in het trillingsgedrag van het doek met de nieuwe opspanmethode. Deze inzichten zullen bijdragen aan de keuze voor een geschikte achterkantbescherming. Ook wordt in samenwerking met de Technische Universiteit Eindhoven (TU/e) micro-tensile testing van de draden/vezels van de bedoekingsdoek uitgevoerd.

In 2022 zijn de onderzoeksdata van *De Nachtwacht* verder uitgewerkt en geïnterpreteerd en gepresenteerd op verschillende conferenties.

Voorjaar 2022 is het online derde symposium *Operation Night Watch Symposium. Technological Innovations and Scientific Results* gehouden, waarin alle onderzoeksresultaten gedeeld zijn met vakgenoten. Parallel is uitgebreid onderzoek gedaan naar de korstvorming op *De Nachtwacht* om de haalbaarheid van een volledige restauratiebehandeling beter te kunnen inschatten. Hierbij lag de focus op de korstvorming die is veroorzaakt door oude vernisrestanten. Verdiepend onderzoek met onder andere verfmmonsteronderzoek en een expertdag heeft meer inzicht gegeven in dit fenomeen.

Operatie Nachtwacht: Rembrandt impastoes

In het kader van Operatie Nachtwacht zijn drie samenwerkingsprojecten met AkzoNobel geformuleerd. Een van deze projecten betreft Rembrandts impastotechniek. Rembrandt staat bekend om zijn impastotechniek, dikke verf die op het doek wordt aangebracht om een opvallende driedimensionale structuur te verkrijgen. In dit project wordt in samenwerking met AkzoNobel onderzocht wat er nodig is om een impastoverf te maken. AkzoNobel heeft reologiestudies (onderzoek naar hoe vloeistoffen stromen) uitgevoerd, die laten zien dat het type olie van invloed is bij het verkrijgen van een pasteuze loodwit-olieverf. Kleine toevoeging van ei aan de verf helpt een impastoverf te creëren, maar is niet essentieel.

Operatie Nachtwacht: Feedback expert day structurele behandeling

Als terugkoppeling van de uitgevoerde structurele behandeling werd een feedbackdag georganiseerd met experts.

Operatie Nachtwacht: Expert day on crusts

Op 15 november 2022 vond een 'expert day' plaats met verschillende specialisten uit binnen- en buitenland, met de focus op korstvorming (degradatieproducten) op of in verf- en/of vernislagen aanwezig op *De Nachtwacht*. Gedurende deze dag werden ervaringen en mogelijke behandelingsmethodes betreffende deze problematiek op schilderijen van oude meesters uitgewisseld en bediscussieerd.

Operatie Nachtwacht: RIS

De hyperspectrale beelden van *De Nachtwacht* (ook bekend als RIS, Reflectance Imaging Spectroscopy) zijn verwerkt en geregistreerd met het pas voltooide 5µm-beeld van het doek, met als resultaat het grootste hyperspectrale beeld van een kunstwerk dat er bestaat.

Canvassing the making. Understanding plain woven canvases of old master paintings by handweaving and analysing reconstructions

In dit onderzoek wordt de vervaardiging van 17de-eeuws schilderdoek onderzocht door reconstructies te weven, nieuwe technische beeldvormingstechnieken en 'stitching'-methodes

te ontwikkelen, en geavanceerde computer-analyses hierop toe te passen. Deze analyse van het maakproces van het doek levert onder andere kennis op over de structuur van de doeken van oude meesters. Als onderdeel van het onderzoek is de tentoonstelling *Ontrafeld bewijs. 17e-eeuws schildersdoek geeft zich bloot* georganiseerd in Museum Bussemakerhuis in Borne (1 november 2022 – 1 mei 2023). Dit onderzoek wordt gefinancierd door het NICAS (Netherlands Institute for Conservation+Art+Science+).

Johannes Vermeer In 2022 is het onderzoek in samenwerking met het Mauritshuis in Den Haag en de Universiteit Antwerpen naar de materialen en schildertechniek van Johannes Vermeer voortgezet. In het verslagjaar werden schilderijen met geavanceerde, non-invasieve beeldtechnieken onderzocht: 2 schilderijen van The Frick Collection, New York, *De soldaat en het lachende meisje* (SK-X-87) en *Onderbreking van de muziek* (SK-X-84), en 1 schilderij uit The Leiden Collection, New York, *Jonge vrouw aan het virginaal* (SK-X-85). Aanvullend onderzoek van de 4 schilderijen uit de Rijksmuseumcollectie, *Het melkmeisje* (SK-A-2344), *Het straatje* (SK-A-2860), *Brieflezende vrouw* (SK-C-251) en *De liefdesbrief* (SK-A-1595), heeft plaatsgevonden in het Ateliergebouw. Naast onderzoek met de stereomicroscopie werden ook extra verfmonsters genomen en werden de non-invasieve imaging data uit 2020 verder uitgewerkt en geïnterpreteerd. Alle verkregen informatie wordt gecombineerd met (kunst-)historisch onderzoek en vergeleken met historische kunsttechnologische bronnen en archiefdocumenten.

Dendrochronologie In 2022 zijn de houten dragers van 2 schilderijen dendrochronologisch onderzocht: *Portret van een man, Corneille de la Haye genaamd de Lyon* (SK-C-1827) en Rembrandt (?), *De Kruisoprichting van Museum Bredius* (SK-X-86).

Rembrandt-studies: Rembrandt, De vaandeldrager (SK-A-5092) In het verslagjaar is deze nieuwe aanwinst gedocumenteerd en zijn conditie, schildertechniek en pigmentgebruik ervan onderzocht met röntgen, hires fotografie, infraroodreflectografie, macro-röntgenfluorescentie imaging (MA-XRF) en Reflectance Imaging Spectroscopy (RIS).

Rembrandt-studies: Rembrandt (?), De Kruisoprichting (SK-X-86) In 2022 is dit schilderij uit de collectie van Museum Bredius onderzocht aan de hand van hires fotografie, stereomicroscopie, macro-röntgenfluorescentie imaging (MA-XRF) en dendrochronologie.

Rembrandt-studies: Rembrandt (?), Portret van Jan Willemsz van der Pluym (SK-X-82) en **Portret van Jaapgen Caerlsdr** (SK-X-83).

In het verslagjaar is het materiaaltechnische onderzoek van deze schilderijen uit een privé-collectie afgerond. In samenwerking met de subafdeling Schilder- en Beeldhouwkunst wordt er aan een gezamenlijke wetenschappelijke publicatie gewerkt.

Preventieve Conservering Vanuit de museumbrede werkgroep Duurzaamheid is de werkgroep Klimaat, met vertegenwoordigers van de afdelingen Conservation & Science en Gebouwen & Installaties, voortgezet.

Masterclass The Dutch Method Unfolded Het Rijksmuseum was partner in de door de Universiteit van Amsterdam georganiseerde masterclass The Dutch Method Unfolded, dat als onderdeel van het Conserving Canvas Initiative werd gefinancierd door de Getty Foundation. The Dutch Method Unfolded omvatte een multidisciplinair programma van twee weken (7–17 juni) dat tot doel had kennis van een internationale groep professionals uit het veld (zoals restauratoren en conservatoren) over de was-harsbedoekingsmethode, ook wel ‘the Dutch method’ genoemd, te vergroten. De masterclass bood een platform om expertise te delen en na te denken over de gevolgen van was-harsbedoekingen voor het hedendaagse restauratieveld en kunstgeschiedenis. dutchmethodunfolded.humanities.uva.nl/

Bestandscatalogus van Italiaanse schilderijen Het onderzoek naar de 198 Italiaanse schilderijen in de collectie werd voortgezet, waarbij niet-invasieve methodes worden toegepast volgens het standaardprotocol. Het onderzoek wordt van geval tot geval verdiept. Uitgebreid materiaalonderzoek, waaronder MA-XRF, RIS, Live Xrays en FORS, werd uitgevoerd op 7 schilderijen; daarnaast werden micromonsters van 9 schilderijen bestudeerd om specifieke vragen te beantwoorden. Er werden in totaal 8 technische notities geschreven. In 2022 is ook aandacht besteed aan de verspreiding van de onderzoeksresultaten, via deelname aan internationale symposia en het voorbereiden van publicaties. Het onderzoek is mede mogelijk gemaakt door het Familie Van Ogtrop Fonds/ Rijksmuseum Fonds.

Textiel

Behandelingen algemeen (onderhoud collectie, aanwinsten, bestandscatalogus, van kleinere tot uitgebreidere behandelingen, soms alleen onderzoek)

Circa 45 objecten, waaronder: kant, damasten, ondergoed, Zuidoost-Aziatische weefsels, een drakenmantel, een wambuis, een maskeradekostuum en een vlag.

Verhuizing naar het CC NL

In voorbereiding op de verhuizing van het kostuumdepot naar het CC NL in 2021 werd de conditie van ongeveer 500 doopjurken, kinderkleren en herenvesten gecontroleerd en werden ze gefotografeerd. Circa 120 voorwerpen die niet geïnventariseerd in het depot zijn aangetroffen, werden beschreven en genummerd.

Tentoonstellingen en presentaties in het Rijksmuseum

Voor de tentoonstelling *Revolusi!* in de Philipsvleugel werden 15 vlaggen opgehangen, en één kostuum en vier bruiklenen geïnstalleerd. Voor de periodieke wissel in het Aziatisch Paviljoen werden 12 textiele objecten geïnstalleerd.

In de tentoonstelling *Modern Japans Lak* in de Philipsvleugel werden twee kimono's en een *palempore* opgesteld.

Voor de tentoonstelling *Onder/goed* in de Special Collections werden 62 kostuums en accessoires geïnstalleerd.

Bruiklenen

In 2022 zijn 17 objecten van textiel gereedgemaakt voor opstelling en bruikleen in binnen- en buitenland.

Onderzoek

Barentszvlag In het kader van het tv-programma *Historisch Bewijs* werd onderzoek gedaan aan fragmenten rode, witte en zwarte wol van de Barentszvlag, 1596, uit de collecties van het Rijksmuseum (NG-NM-7748) en het Arctisch Museum in Tromsø (bruikleen, inv. TS4114A) met behulp van automated thread count. Door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) werd kleurstofanalyse uitgevoerd. Uit dit onderzoek is gebleken dat alle fragmenten terug te voeren zijn tot één vlag.

Science

Onderzoek

Operatie Nachtwacht Zie onder [Schilderijen en lijsten](#).

Operatie Nachtwacht: Onderzoek Zie onder [Schilderijen en lijsten](#).

Operatie Nachtwacht: Rembrandt Impastoes (RM/AkzoNobel) Zie onder [Schilderijen en lijsten](#).

17de-eeuwse stofuitdrukking Dit onderzoek heeft als doel om meer inzicht te brengen in de specifieke complex-gelaagde schildertechniek van 17de-eeuwse (stilleven)schilders en meer bepaald een antwoord te geven waarom en hoe bepaalde optische schildereffecten systematischer degraderen. In het verslagjaar

werd gekeken naar de stofuitdrukking in *De Nachtwacht* en specifiek naar de goud geborduurde kolder van Willem van Ruytenburch. Op basis van het non-invasieve beeldonderzoek (MA-XRF, RIS, MA-XRPD) en de verfdwarsdoorsnedes blijkt dat Rembrandt uiterst planmatig, secuur en met een uitgebreid pigmentpalet te werk ging voor het realistisch weergeven van de licht-schaduwwerking en het correct imiteren van de stoffen (goud, leer) in het kostuum. **Johannes Vermeer** Zie onder [Schilderijen en lijsten](#).

Driedimensionaal begrip van degradatieproducten in schilderijen In dit onderzoeksproject, in samenwerking met de universiteiten van Amsterdam, Utrecht en Antwerpen, worden geavanceerde analytische technieken gecombineerd voor een beter begrip van de vorming, ontwikkeling en levensloop van veroudering en verandering van pigmenten in schilderijen. In dit verslagjaar werden geavanceerde driedimensionale data van verfmonsters uitgewerkt om beter inzicht te krijgen in de conditie van *De Nachtwacht*. Daarnaast werd er onderzoek gedaan naar de mechanismen van de veroudering van arseenhoudende pigmenten en de effecten hiervan op schilderijen waarin deze pigmenten worden gebruikt. Dit project wordt uitgevoerd onder de vlag van het NICAS (Netherlands Institute for Conservation+Art+Science+) en gefinancierd door NWO.

Automatic thread-level canvas analysis Dit project richt zich op het maken van röntgenopnames van schilderijen op doek, waarbij met computationele methodes doekanalyses en correlaties worden uitgevoerd. In het verslagjaar zijn röntgenopnames gemaakt voor de bestandscatalogi 17de-eeuwse schilderijen en Italiaanse schilderijen en is het project afgerond. Dit project werd gesponsord door het Stichting Kramer-Lems/Rijksmuseum Fonds.

Fundamenteel begrip van olieversdegradatie In dit onderzoeksproject wordt de rol onderzocht van water in de chemische processen die degradatie van olievers veroorzaken. In 2022 hebben de onderzoekers ontdekt dat water cruciaal is voor de kristallisatie van zinkzepen. Vooral de lage concentraties water die doorgaans aanwezig zijn in veelgebruikte oplosmiddelen als aceton en ethanol kunnen leiden tot significante chemische veranderingen in olievers. Ten slotte werd een testmethode ontwikkeld waarmee kan worden vastgesteld of een specifieke verf gevoelig is voor blootstelling aan water. Dit onderzoek vond plaats in samenwerking met HIMS-UvA en werd gefinancierd door NWO.

Preventieve Conservering In de werkgroep Preventieve Conservering wordt de behoefte

aan – en het belang van – preventieve maatregelen die degradatie van kunst kunnen voorkomen, besproken. Hierbij gaat het onder andere om het monitoren van het museumklimaat, de ontwikkeling en toepassing van geschikte tentoonstellingsmaterialen en onderzoek naar innovatieve preventieve maatregelen. In het verslagjaar is er deelgenomen aan een door IPERION-HS uitgezette round robin om de materialen van vitrines te analyseren met behulp van Oddy-tests. Parallel heeft het Rijksmuseum nieuwe methodes ingezet voor het monitoren van vitrines gericht op de aanwezigheid van carbonzuur- en zwavelverbindingen, die corrosie van metalen voorwerpen kunnen veroorzaken.

Invloed omgevingscondities op chemische stabiliteit van schilderijen Ten behoeve van preventieve conservering wordt onderzocht hoe omgevingscondities chemische degradatiereacties in schilderijen beïnvloeden. In 2022 zijn concrete resultaten behaald. Er is een computermodel ontwikkeld waarmee het transport van water door alle lagen van een schilderij kan worden beschreven. Een samenwerking met twee onderzoeksgroepen van de faculteit Scheikunde van de Universiteit van Amsterdam heeft geleid tot nieuwe inzichten over de moleculaire omgeving van water in verf, die komend jaar zullen worden gepubliceerd. Dit project is mogelijk gemaakt door The Bennink Foundation/Rijksmuseum Fonds.

IPERION-HS In dit grootschalige project, gericht op de inzet van Europese onderzoeksinfrastructuur voor de erfgoedwetenschap, is het Rijksmuseum verantwoordelijk voor het onderdeel preventieve conservering. Dit specialisme, waarbij 20 partners in 12 landen betrokken zijn, richt zich op de ontwikkeling van technieken en methodes voor het monitoren van degradatieverschijnselen in olieverfschilderijen. In 2022 hebben de onderzoekers van het Rijksmuseum samen met 7 partners gedurende 6 maanden de groei van loodzEEPprotrusie in verfreconstructies gemonitord met een veelvoud aan analytische technieken, hierover zal in 2023 gepubliceerd worden. IPERION-HS wordt gefinancierd door de Europese Commissie.

Glasdegradatie In samenwerking met het Corning Museum of Glass en The University of Texas at Dallas wordt onderzoek gedaan naar de degradatie van historisch glas in museale collecties. Met geavanceerde oppervlaktetechnieken wordt chemische verandering in de structuur van het glas zelf in kaart gebracht. In het verslagjaar is het onderzoek afgerond met een internationaal symposium over glasdegradatie. Dit onderzoek en het symposium zijn mede mogelijk gemaakt door het Gieskes-Strijbis Fonds.

Historische en industriële verven onder synchrotronlicht Dit project is gericht op het chemisch inzicht in de drogers in olie- en alkydverven die worden gebruikt om het droogproces te versnellen. Hier wordt gekeken naar de rol van zowel historische drogers als moderne industriële drogers, waarbij gebruikgemaakt wordt van geavanceerde synchrotrontechnieken. In het verslagjaar is onderzoek gedaan naar een ongebruikelijke loodverbinding die in *De Nachtwacht* is aangetroffen. Deze verbinding, loodformiaat, is nog niet eerder in schilderijen aangetroffen. Een mogelijke verklaring voor de vorming van het loodformiaat ligt bij het gebruik van drogers. In dit project wordt samengewerkt met HIMS-UvA, AkzoNobel en ESRF en het wordt medegefinancierd door de Europese COFUND grant InnovaXN.

Delfts aardewerk In dit project wordt gekeken naar het verband tussen het witte glazuur van gedateerde Delftse aardewerkobjecten uit de 17de en 18de eeuw op basis van elementaire samenstelling. In 2022 zijn de data van drie verschillende analytische technieken vergeleken met recepten uit manuscripten uit 1600 tot 1800. De meetgegevens konden worden gerelateerd aan gebruikte ingrediënten. Een model is ontwikkeld dat mogelijk maakt van de niet gedateerde stukken de ouderdom te bepalen. En met multivariate analyse kunnen vervalsingen, restauraties en reconstructies van elkaar worden onderscheiden. Daarnaast is een pilotstudie uitgevoerd aan 17 monsters van Delfts aardewerk van tussen 1600 en 1800 gedateerde scherven om de loodisotopen te bepalen. Het doel hiervan was de herkomst van het lood te onderzoeken en te onderzoeken of de methode, die een minuscuul monster vereist, geschikt is om toe te passen op objecten van Delfts aardewerk.

CuBISM. Computationally-based Imaging of Structure in Materials In dit Amerikaanse project, waarin het NICAS (Netherlands Institute for Conservation+Art+Science+) inclusief het Rijksmuseum een van de drie Europese partners is, wordt een relatie gelegd tussen de visuele verschijning van schilderijen en het veranderde materiaal op microscopisch en moleculair niveau. Enkele deelprojecten waarbij het Rijksmuseum is betrokken, zijn het mathematisch modelleren van olienetwerken, mechanische eigenschappen van olieverven en multimodal imaging. CuBISM wordt gesponsord door de National Science Foundation (NSF) en maakt deel uit van het programma 'Partnerships for International Research and Education' (PIRE).

Impact4Art Zie onder [Keramiek, glas en steen](#). **Reconstructie decoratie virginaal van Johannes Ruckers, 1640 (BK-K0G-595)**

Zie onder [Meubelen](#).

Organische analyse aan kunstvoorwerpen

In dit project worden analyses uitgevoerd op de organische materialen van kunstvoorwerpen met de gaschromatografie-massaspectrometrie-techniek ten behoeve van materiaaltechnisch onderzoek of restauratiebehandelingen. In het verslagjaar zijn naast de organische analyses ten behoeve van Operatie Nachtwacht: vluchtige emissie tijdens de structuurbehandeling, washarsbekleding en doekinzetanalyse uitgevoerd. Er is organisch onderzoek gedaan naar onder meer Fernand Khnopff, *Portret van Vrouwe Maria Francisca Louisa Dommer van Poldersveldt* (SK-A-5043) en *Portret van Augustinus Gerardus Hubertus van Rijckevorsel* (SK-A-5042); voor de meubelafdeling naar het *Scarlet hibiscus-kamerscherm* (AK-RAK-2021-4), een kast van Doomer (BK-2020-1), een scheepsmodel (NG-NM-4162) en sieradendoos *Still night* (AK-C-2012-18). Dit onderzoek is mogelijk gemaakt door het Familie Staal Fonds/Rijksmuseum Fonds.

Ontwikkeling van Laser Speckle Imaging-techniek voor conserveringspraktijk In het verslagjaar is door de Wageningen University & Research een gebruiksvriendelijke Laser Speckle Imaging-opstelling ontwikkeld en gebouwd. Deze ontwikkeling bevat een intuïtieve software voor realtime data-analyse die restauratoren kan helpen bij het diagnosticeren en ondersteunen van conserveringsbehandelplannen. Dit project is gefinancierd door een NICAS small grant.

Historische koperlegeringen Het onderzoek naar historische koperproductie en -handel en chemische samenstelling biedt het museum en onderzoekers in binnen- en buitenland een ongekend overzicht in de chronologische ontwikkelingen van het gebruik van dit metaal. Door chemische samenstellingen te vergelijken met gedateerde referentievoorwerpen kunnen een vervaardigingsdatum en technologische context voor objecten worden geven.

Ontwikkeling van een toolkit voor het onderzoek aan papier Dit project heeft als doel om een papier toolkit te ontwikkelen die op basis van gedigitaliseerde afbeeldingen – genomen met verschillende beeldtechnieken – de materialiteit van het papier onderzoekt en weergeeft.

Dagboeken van Anne Frank Anne Frank schreef in de loop van twee jaar meerdere dagboeken en losse pagina's. Hoewel de meeste pagina's van de dagboeken zijn bestudeerd, zijn er nog onbeantwoorde vragen over specifieke pagina's. Eind 2021 en in 2022 werkte het team van het Rijksmuseum samen met de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) met geavanceerde wetenschappelijke technieken om die vragen te beantwoorden. In het verslagjaar is met geavanceerde technieken bekeken of door-

gestreepte woorden die afgeplakt zijn met papiertape leesbaar kunnen worden gemaakt. Het onderzoek en de onderzoeksresultaten zullen deel uitmaken van een tv-documentaire. Het onderzoek is uitgevoerd onder de vlag van het NICAS (Netherlands Institute for Conservation+Art+Science+).

GoGreen Het project 'GoGreen' heeft als doelstelling duurzame en groenere materialen en strategieën te ontwikkelen voor het conserveringsveld. Het in 2022 toegekende 'GoGreen'-project heeft 12 partners in 7 verschillende EU-landen. Het Rijksmuseum is een van de partners in dit project en zal zich voornamelijk richten op de integratie van de nieuwe ontwikkelingen in de conserveringspraktijk. Het project wordt gefinancierd door de Europese Commissie.

Non-invasief onderzoek Vanuit het NICAS (Netherlands Institute for Conservation+Art+Science+) zijn er vele samenwerkingen op nationaal en internationaal niveau. Draagbare onderzoeksapparatuur en Rijksmuseum-expertise worden bij externe partners ingezet om gezamenlijk objecten te onderzoeken. In het verslagjaar is onder andere het *Perenboompje in bloei* van Vincent van Gogh (Van Gogh Museum) onderzocht met Reflectance Imaging Spectroscopie (RIS) om de gebruikte pigmenten in kaart te brengen; met 'optische vezelreflectiespectroscopie' is gekeken naar de schildertechniek van schilderijen van Robert Delaunay and Wassily Kandinsky in de collectie van het Centre Pompidou; met Reflectance Imaging Spectroscopy (RIS-)analyse is het *Portret van Joseph Roulin* van Vincent van Gogh (Kröller-Müller Museum) onderzocht.

Klimaatonderzoek houten panelen in meubelen en schilderijen In dit project worden de effecten van een constant en een fluctuerend klimaat op eikenhouten panelen in schilderijen en kabinetten met elkaar vergeleken en onderzocht met behulp van metingen aan de objecten zelf en computermodellen. Het doel is om conclusies te verbinden aan mogelijke versoepelingen van de specificaties voor het museale binnenklimaat. Het project wordt gefinancierd door het Florasina Fonds/Rijksmuseum Fonds en uit de Nalaten-schap van mevrouw Kast.

IntACT In het NICAS Small Grant project 'IntACT' zijn de mogelijkheden onderzocht om CT-scans en surface scans met elkaar te combineren. Zo wordt informatie verkregen over de kleuren en structuren van een object aan de buitenkant (surface scan) en ook een 3D-beeld van de interne kenmerken (CT-scans). Deze complementaire 3D-beeldvormingstechnieken zijn toegepast op verschillende objecten uit de Rijksmuseumcollectie. Binnen het project is een softwaretool

ontwikkeld die de verschillende datasets met elkaar combineert voor interactieve inspectie van de datasets door conservatoren en onderzoekers van het Rijksmuseum. Dit project werd gefinancierd door het NICAS (Netherlands Institute for Conservation+Art+Science+) en uitgevoerd bij het Centrum Wiskunde & Informatica (CWI) in samenwerking met het Rijksmuseum.

Ontwikkeling low-budget technische fotografie

In dit project wordt een draagbaar lowbudget-systeem ontwikkeld dat op consistente wijze technische fotografie kan uitvoeren aan verschillende type objecten, van schilderijen tot reflecterende metalen voorwerpen. In het verslagjaar zijn de geautomatiseerde verticale camera-beweging, beeldfocuscontrole en een speciale grafische gebruikersinterface ontwikkeld gebruikmakend van een geautomatiseerde workflow voor kleurbeheer. Het project maakt deel uit van het project 'CHANGE ITN', dat gefinancierd wordt door de Europese Commissie.

Referentiematerialen en reconstructies In dit project worden er referentiematerialen en reconstructies onderzocht om een betere interpretatie te kunnen doen. In het verslagjaar is een begin gemaakt met de opslag en registratie van reconstructies en referentiematerialen van pigmenten en verven in acryl en lijnzaadolie. Gestart is met het samenbrengen van eerder uitgevoerde analyses met FORS en (MA-)XRF en er zijn nieuwe analyses uitgevoerd met μ -Raman en handheld FTIR ter vergelijking en ondersteuning van onderzoek aan deze pigmenten en verven. Met Raman is een uitgebreide database opgebouwd, waarmee identificatie in de software kan worden uitgevoerd. Er is ook een overzicht gemaakt hoe welk pigment in welk bindmiddel het beste kan worden gemeten, zodat stralings schade voorkomen kan worden.

Staf en fellowships

Projecten

Museumklimaat De werkgroep Klimaat, met vertegenwoordigers van de afdelingen Conservation & Science en Gebouwenbeheer & Techniek, heeft onderzoek gedaan naar de mogelijkheden om het energieverbruik van het Rijksmuseum te verduurzamen zonder risico op schade voor objecten. Draagvlak werd gevonden voor de verruiming van de klimaatspecificaties, waarna de museumdirectie besloot om deze te laten invoeren. De nieuwe specificaties volgen het zogenaamde Bizot Green Protocol: voor de meeste hygroscopische objecten voldoet een stabiele relatieve vochtigheid (RH) tussen de 40–60% en een stabiele temperatuur tussen de 16–25°C met een maximale fluctuatie van 10% RH per 24 uur. Voor meer kwetsbare objecten

kan een kleinere bandbreedte gewenst zijn, dit ter beoordeling aan een gespecialiseerd restaurator. Tevens werd na succesvolle experimenten besloten om de luchtbehandelingskasten in het Hoofdgebouw in te stellen op absolute vochtigheid, met een verwachte reductie van circa 25–30% energie.

Onderzoek

Operatie Nachtwacht Zie onder [Schilderijen en lijsten](#).

Johannes Vermeer Zie onder [Schilderijen en lijsten](#).

Bestandscatalogus Italiaanse schilderijen Zie onder [Schilderijen en lijsten](#).

Zilvermerken Zie onder [Edele en onedele metalen](#).

Kloveniersdoelenproject Voor de reconstructie van de Grote Zaal van de Kloveniersdoelen zijn foto's en röntgenfoto's gemaakt. De hoge-resolutiefoto's en röntgenfoto's zijn aan elkaar geplakt tot geregistreerde beelden en zijn online beschikbaar voor onderzoekers van Operatie Nachtwacht. De canvasanalyse is gedeeltelijk voltooid.

Drawing out Rembrandt (DoRe) Zie onder [Papier en foto's](#).

Ontwikkeling van een toolkit voor het onderzoek aan papier Hoewel digitalisering toegang heeft verschaft tot wereldwijd verspreide grafische kunstcollecties, komt de materialiteit van papier daarbij slechts gedeeltelijk aan de orde. Watermerken zijn het meest bestudeerde kenmerk, maar andere fysieke kenmerken blijken uiterst waardevol om de identiteit. Het doel van dit project is om een papiertoolkit te ontwikkelen die op basis van gedigitaliseerde afbeeldingen – genomen met verschillende beeldtechnieken – de materialiteit van het papier onderzoekt en weergeeft. Een online-app voor het automatisch verwijderen van inkt uit doorschijnende lichtbeelden van papier met behulp van een neurale netwerk werd gecreëerd en gedeeld met externe onderzoekers.

21st Century Connoisseurship: ontwikkeling van slimme hulpmiddelen voor de analyse van 17de-eeuwse schilderijen Op de internationale kunstmarkt heerst verwarring over een groot aantal mogelijke vervalsingen van oude meesters. Dit roept vragen op over de manier waarop de authenticiteit van schilderijen van oude meesters wordt bepaald en hoe de onderzoeksmethodes kunnen worden verbeterd. In dit onderzoeksproject worden digitale hulpmiddelen ontwikkeld die het mogelijk maken om overeenkomsten en verschillen in schilderijen op te sporen, zowel in het zichtbare gebied als in diepere lagen. Hiertoe worden inzichten uit de kunstgeschiedenis gecombineerd met

In aanloop naar de Vermeertentoonstelling in 2023 heeft een team van conservatoren, restauratoren en natuurwetenschappers van het Rijksmuseum in nauwe samenwerking met het Mauritshuis en de Universiteit Antwerpen onder andere *Het melkmeisje* onderzocht. Enkele opzienbarende veranderingen in het schilderij werden aan het licht gebracht. Dankzij de nieuwste onderzoekstechnieken is achter het melkmeisje een rek met kannen ontdekt. Op de voorgrond blijkt eerst een vuurmand te hebben gestaan. De voorwerpen zijn later door Vermeer zelf overschilderd. Ook is voor het eerst een duidelijke onderschets met zwarte verf te zien. Het onderzoek biedt hiermee een onthullend inzicht in de werkwijze van Vermeer en zijn zoektocht naar de perfecte compositie.

chemische onderzoekstechnieken en recente ontwikkelingen in de informatica. De instrumenten worden ontwikkeld op basis van drie casestudies. Op deze manier worden nieuwe inzichten verkregen in de schildertechniek en atelierpraktijk van Frans Hals (1582/83–1666), en worden controversiële stukken op een nieuwe, uitgebreidere manier vergeleken met onbetwiste originelen van hetzelfde type. De instrumenten worden getest in samenwerking met een internationale groep van deskundigen.

Microscoop kleurmanagement software-interface Ontwerp van een nieuwe generatie web-based interface voor kleurbeheer voor wetenschappelijke beelden verzameld met de microscoop van het Rijksmuseum. Consistent kleurbeheer is uiterst belangrijk voor wetenschappelijke analyses, inclusief de reproduceerbaarheid van de resultaten. Het is ook essentieel voor het monitoren van kleurverandering en voor vergelijking tussen kunstwerken binnen conservering.

Schilderijenezel en fotografie automatisering Ontwerp en implementatie van hardware en software voor de geautomatiseerde besturing van de schilderijenezel van het Rijksmuseum en de coördinatie daarvan bij het gebruik van een hogeresolutiecamera. Dit is van groot belang aangezien het Rijksmuseum steeds meer extreem-hogeresolutiefotografie van zijn kunstwerken maakt. Het handhaven van de juiste afstand, scherpstelling en lichtuniformiteit is moeilijk zonder de hulp van een dergelijk geautomatiseerd systeem.

Schilderdoekreconstructieonderzoek (NICAS-project 'Canvassing the making') Geautomatiseerde doekanalyse kan steeds meer en zelfs het kleinste detail van de structuur van een schilderdoek kan worden gezien. We hebben echter een zeer slecht begrip van de oorsprong van deze details, met andere woorden, hoe ze verband houden met de vervaardiging en de verwerking van het schilderdoek. Dit inzicht is belangrijk, omdat we daarmee de atelierpraktijk van 17de-eeuwse schilders veel beter zouden kunnen begrijpen en nauwkeuriger toeschrijvingen zouden kunnen doen van schilderijen in de collectie van het Rijksmuseum.

Op kunstmatige intelligentie gebaseerde zoekmachine voor beelden van cultureel erfgoed Nieuwe ontwikkelingen op het gebied van kunstmatige intelligentie maken het mogelijk een zoekmachine te creëren waarin de gebruiker het soort beeld beschrijft dat hij wil vinden en de zoekmachine resultaten uit de collectie genereert, ongeacht of de metadata ervan met die zoektermen zijn geannoteerd. Gebruikers kunnen ook zoeken op afbeelding.

5µm-resolutiefotografie en microstructureel beeldherkenningsonderzoek Het Rijksmuseum verzamelt nu regelmatig beelden met een resolutie van 5 µm, bijvoorbeeld van *De Nachtwacht* en van de werken van Vermeer. De extreme resolutie levert het probleem op dat het moeilijk is om alle pixels waar te nemen en te interpreteren. Dit project stelt kunstmatige intelligentie in staat om automatisch de microstructuur van deze hogeresolutiebeelden te analyseren en de gegevens daarvan terug te koppelen naar conserveringsproblemen en naar de manier waarop de lagen van het schilderij zijn opgebouwd.

Miguelien Gerritzen Fellows

Tracy Han – Historische restauraties van oude Chinese bronzen: identificatie- en conserveringsvraagstukken

Op basis van documentatie en onderzoek van de objecten in de Rijksmuseumcollectie reconstrueert dit project restauratiebehandelingen die tot aan het begin van de 20ste eeuw op Chinese bronzen voorwerpen werden toegepast. Door de gereconstrueerde monsters kunstmatig te verouderen, kunnen we veranderingen in het materiaal waarnemen, en de conserveringsproblemen vaststellen die door behandelingen in het verleden zijn veroorzaakt. De bevindingen van de reconstructies van voor en na de veroudering zullen een database en referentiekader vormen voor het herkennen van aanpassingen in oude Chinese bronzen en voor het onderzoek naar de intenties van de eerdere behandeling van deze historische objecten.

Džemila Šero – 2D/3D-imaging-technieken voor de studie van vingerafdrukken op terracotta objecten. Zie onder [Keramiek, glas en steen](#).

Het onderzoek naar vingerafdrukken op antiek aardewerk is een klein maar actief onderzoeksthema in de archeologie, gericht op een meer diepgaand begrip van de inrichting van samenlevingen in het verleden. Op terracotta sculpturen uit museumcollecties worden bij restauratie en inventarisatie vaak epidermale ribbelindrukken en gereedschapssporen aangetroffen op het zichtbare oppervlak. Een gestandaardiseerde workflow voor het verzamelen, opslaan en verwerken van afbeeldingen van antieke afdrukken op terracotta beelden ontbreekt echter. Met behulp van volumetrische en oppervlaktebeeldvorming kan een gestandaardiseerde procedure worden vastgesteld voor de inspectie van deze afdrukken, zowel op het zichtbare oppervlak als op verborgen wanden, waarmee de basis wordt gelegd voor een nog niet verkend onderzoeksgebied in de beeldende kunst.

Dr. Anton C.R. Dreesmann Fellow

Ryan Eisenman – Serial Production of Limoges Champlevé Enamel Dit project richt zich op de fysieke sporen van de serieproductie van Limoges Champlevé-email. Technisch onderzoek van kleine beschadigingen, waarbij de substructuur van het email, de onderkant van het cloisonné of bloot koper zichtbaar is, onthult de verschillende technieken die van Limoges-emaillieurs worden gevraagd. De nadruk op voorwerpen die bedoeld zijn om als paar te worden gebruikt, biedt duidelijke vergelijkingspunten. Dit onderzoek brengt aan het licht hoe de emaillieurs van Limoges hun werkprocessen aanpasten, van het insnijden van koperen platen tot de voorbereiding van het emailglas, tot het bakken en het versmelten van het glas op koper, om grote hoeveelheden (bijna) identieke voorwerpen te produceren tijdens de 12de en 13de eeuw.

FELLOWS

Maddalena Alvi – Andrew W. Mellon Foundation
'The Flood'. The European Art Market and the First World War (1910–1925)

Maria Beatriz Carrión – Terra Foundation
Colonial Landscapes, Ecology, and Indigenous Cosmologies

Ryan Eisenman – Dr. Anton C.R. Dreesmann Fonds/Rijksmuseum Fonds
Research on the Large-Scale Production and Circulation of Limoges Champlevé Enamels in the 12th through 14th Century

Miel Groten – Johan Huizinga Fonds/Rijksmuseum Fonds
Training Colonial Women. The Registry of the Colonial School, 1921–1949

Tracy Han – Migelien Gerritzen Fonds/Rijksmuseum Fonds
Identification of Traditional Techniques Used in Repairing Ancient Chinese Bronzes and Related Conservation Issues

Publicatie
• 'Text for Ancient Chinese Bronze Restoration', Bei Shan Tang Conservation Seminar Series, *Preserving The Precious Metal. History and Development of Conservation Treatment for Archaic Chinese Bronzes*, Hongkong, 29 oktober, online, www.jsleefellowship.org/tc/2022/10/04/1137/

Suzanne Kooloos – Andrew W. Mellon Foundation
'Paper, Bubble and Wind trade'. Economies of Theatre in the Dutch Republic

Publicaties
• 'Magic Lanterns and Raree Shows. Metaphors of Financial Speculation During the Bubbles of 1720', *Early Popular Visual Culture* 20 (2022), nr. 4, www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/17460654.2022.2084760
• 'Chinese Bubble Plates', in de serie *Connecting Objects*, Rijksmuseum website, www.rijksmuseum.nl/nl/stories/connecting-objects/story/chinese-bubble-plates

Urna Mukherjee – Andrew W. Mellon Foundation
Material Cultures and Global Influences of Dutch Shipbuilding from the Seventeenth to the Nineteenth Century

Presentatie
• "'Malabar Teak' and 'Bengal-Made Canvass'. Indigenous Expertise in Eighteenth Century Shipbuilding in British Colonial Bombay and Calcutta', *History of Ocean Science, Technology and Medicine Working Group Meeting, Consortium for History of Science, Technology and Medicine, Philadelphia (VS)*, online, 18 oktober

Michèle Seehafer – Migelien Gerritzen Fonds/Rijksmuseum Fonds
Gender, Materiality, and the Display of the 'Exotic' at the Danish and Dutch Court, c. 1600–1700.

Tentoonstelling
• *Barock. Zeitalter der Kontraste*, Swiss National Museum, Zürich, 16 september 2022 – 15 januari 2023

Džemila Šero – Migelien Gerritzen Fonds/Rijksmuseum Fonds
Fingerprint-Based Research in Cultural Heritage

Presentatie
• 'Imaging in Cultural Heritage. From Objects to Marks', *Annual Meeting of European Women in Mathematics. The Netherlands (EWM-NL), Mathematics & Art*, Vrije Universiteit, Amsterdam, 16 september, online

Erin Wrightson – Dr. Anton C.R. Dreesmann Fonds/Rijksmuseum Fonds
Sixteenth- and Seventeenth Century Brazilwood Extraction and Its Representation Across Portuguese, French, and Dutch Media

Marie Yasunaga – Andrew W. Mellon Foundation
The Functional Aesthetic of 'Kōgei'

Céline Zaepffel – Johan Huizinga Fonds/Rijksmuseum Fonds
The Educational Role of Boardgames in the Second Industrial Revolution

In de tentoonstelling *XXL papier* (1 juli t/m 4 september 2022) toonde het Rijksmuseum de grootste werken op papier uit eigen collectie.

Nathan, 20 jaar. Technova College, Ede, een van de negen genomineerden van Document NL Junior 2022. 'Waar denk jij dat jouw afval heen gaat? Die vraag stelde ik ook aan mijn familie. Ik liet ze hun afvalzakken omkeren voor hun neus (...)'

Maekawa Senpan, *Plattlandsmeisje*, 1956. Kleurenhoutsnede. Inv.nr. RP-P-2022-107-58. Schenking van Stichting Für Elise. Collectie Nihon no hanga, verzameld door Elise Wessels

PUBLICATIES

PUBLICATIES

Jaarverslag 2021 / Rijksmuseum
Samenstelling en redactie Pia van de Wiel
(directiesecretaris)
Amsterdam: Rijksmuseum, 2022
286 p.: ill.; 30 cm en online beschikbaar via:
www.rijksmuseum.nl/nl/over-ons/wat-wedoet/jaarverslagen

Jaarverslag 2021 / Rijksmuseum Fonds
Samenstelling en redactie Carlijn van Spaendonck
en Jorien Huisman, afdeling Development/
Rijksmuseum Fonds
Amsterdam: Rijksmuseum, 2022
102 p.: ill.; online beschikbaar via:
www.rijksmuseum.nl/nl/over-ons/wat-wedoet/jaarverslagen

The Rijksmuseum Bulletin
Vol. 70 (2022), nr. 1
Vol. 70 (2022), nr. 2
Vol. 70 (2022), nr. 3
Vol. 70 (2022), nr. 4
Amsterdam: Rijksmuseum
ISSN 1877-8127
Ook online beschikbaar via:
[The Rijksmuseum Bulletin](http://TheRijksmuseumBulletin)

BOEKEN

Barbara Hepworth in het / at the Rijksmuseum
Sophie Bowness en Stephen Feeke
Amsterdam: Rijksmuseum, 2022
84 p.: ill.; 23 cm
ISBN 9789492660329 (NL/ENG)
€ 15

Clara de neushoorn / Clara the Rhinoceros
Gijs van der Ham
Amsterdam: Rijksmuseum, 2022
207 p.: ill.; 21 cm
ISBN 9789462087460 (NL)
ISBN 9789462087477 (ENG)
€ 25

Early painting in the Northern Netherlands. Style and technique
Arie Wallert (red.)
Londen/Amsterdam: Archetype Publications/
Rijksmuseum, 2022
161 p.: ill.; 30 cm
ISBN 9781909492868 (ENG)
€ 45

Japan Modern. Japanese Prints from the Elise Wessels collection
Marije Jansen
213 p.: ill.; 28 cm
Amsterdam: Rijksmuseum, 2022
Herdruk van de uitgave uit 2016
ISBN 9789462087286 (ENG)
€ 30

Johannes Vermeer. Geloof, licht en reflectie / Johannes Vermeer. Faith, Light and Reflection
Gregor Weber
Amsterdam: Rijksmuseum, 2022
168 p.: ill.; 22 cm
ISBN 9789462087576 (NL)
ISBN 9789462087583 (ENG)
€ 25

Onderkruipsels. 'Kleyne dierkens' in kunst en wetenschap / Crawly creatures. Depiction and appreciation of insects and other critters in art and science
Jan de Hond, Eric Jorink, Hans Mulder ; met medewerking van Marcel Dicke, Erma Hermens, Maria Holtrop, Julia Kantelberg, Friso Lammertse, Julia van Leeuwen, Ellen Pater, Catherine Powell-Warren ; Studio Tomás Saraceno & Arachnophilia
Amsterdam: Rijksmuseum, 2022
191 p.: ill.; 32 cm
ISBN 9789462087552 (NL)
ISBN 9789462087569 (ENG)
€ 35

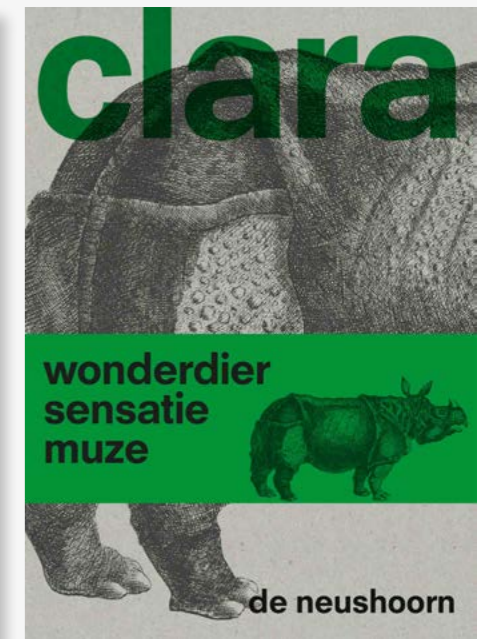
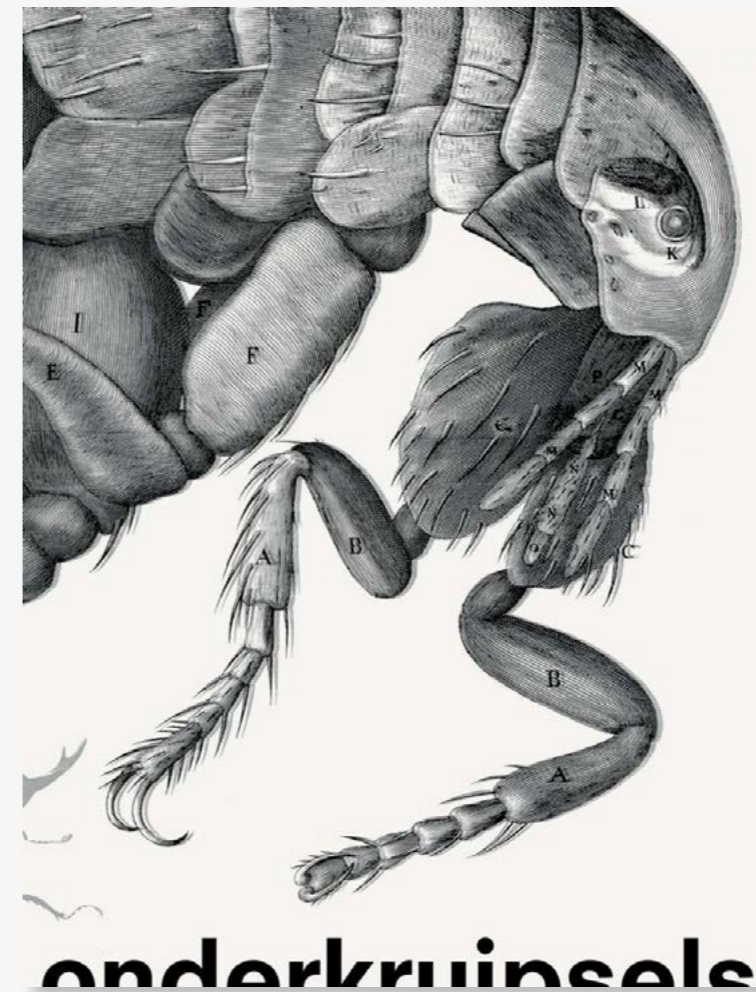
Revolusi! Indonesië onafhankelijk / Revolusi! Indonesia Independent
Harm Stevens, Amir Sidharta, Bonnie Triyana Marion Anker; in samenwerking met Anne-Lot Hoek, Remco Raben, Yudhi Soerjoatmodjo, Aminudin T.H Siregar
Amsterdam: AtlasContact/Rijksmuseum, 2022
271 p.: ill.; 24 cm
ISBN 9789045045733 (NL)
ISBN 9789045045757 (ENG)
€ 27,50

Rijksmuseum. Onbeperkt toegankelijk / Rijksmuseum. Accessibility Without Limits
Cathelijne Denekamp
Amsterdam: Rijksmuseum, 2022
120 p.: ill. ; 23 cm
ISBN 9789492660336 (NL)
ISBN 9789492660343 (ENG)
€ 15 en online beschikbaar via:
[Onbeperkt toegankelijk – Rijksmuseum](http://Onbeperkttoegankelijk-Rijksmuseum)

ONLINE-PUBLICATIES

Flemish Paintings of the Seventeenth Century
G. Martin
Amsterdam: Rijksmuseum, 2022
129 entries
www.rijksmuseum.nl/en/research/collection-catalogues/flemish-paintings

Dutch Paintings of the Seventeenth Century
J. Bikker
Amsterdam: Rijksmuseum, 2022
22 nieuwe entries
www.rijksmuseum.nl/en/research/collection-catalogues/dutch-paintings-of-the-seventeenth-century

PUBLICATIES VAN MEDEWERKERS

De groen gemarkeerde artikelen zijn peer-reviewed

Alex Alsemgeest

- ‘Secreetboeken en aanverwante genres. Aanwinsten vol recepten in de Rijksmuseum Research Library’, *De Boekenwereld* 38 (2022), pp. 80–81
- ‘Almanak voor Wetenschap en Geleerdheid’, Aanwinstenblog nr. 2, *The Art of Information. Blog Rijksmuseum Research Services*, 2022, theartofinformationblog.wordpress.com/2022/01/14/almanak-voor-wetenschap-en-geleerdheid-1792/
- ‘Verfrecepten in manuscript’, Aanwinstenblog nr. 4, *The Art of Information. Blog Rijksmuseum Research Services*, 2022, theartofinformationblog.wordpress.com/2022/01/28/verfrecepten-in-manuscript/
- ‘Americana’, Aanwinstenblog nr. 15, *The Art of Information. Blog Rijksmuseum Research Services*, 2022, theartofinformationblog.wordpress.com/2022/07/08/americana/
- ‘Entomologische prachtwerken’, Aanwinstenblog, nr. 21, *The Art of Information. Blog Rijksmuseum Research Services*, 2022, theartofinformationblog.wordpress.com/2022/10/01/entomologische-prachtwerken/
- ‘Irma Boom: Kunst + Boeken’, Aanwinstenblog, nr. 23, *The Art of Information. Blog Rijksmuseum Research Services*, 2022, theartofinformationblog.wordpress.com/2022/11/11/irma-boom-kunst-boeken/
- ‘Optica, mechanica en de natuur op papier. Schenking van een exceptionele collectie wetenschaps geschiedenis’, Aanwinstenblog, nr. 24, *The Art of Information. Blog Rijksmuseum Research Services*, 2022, theartofinformationblog.wordpress.com/2022/12/23/optica-mechanica-en-de-natuur-op-papier/

Saskia van Altena

- ‘Dancker Danckert’s Etchings of Miseroni’s Crystal Pyramid. New Evidence of the Artist’s Presence in Prague’, *The Rijksmuseum Bulletin* 70 (2022), nr. 3, pp. 213–221

Edward Anderson

- ‘The Rijksmuseum Integration Layer. Update’, *The Art of Information. Blog Rijksmuseum Research Services*, 2022, theartofinformationblog.wordpress.com/2022/06/30/8006/

Marion Anker

- [met H. Stevens, A. Sidharta en B. Triyana] *Revolusi! Indonesië onafhankelijk*, tent.cat. Amsterdam (Rijksmuseum)/AtlasContact 2022 (Nederlandse en Engelse editie)

Stephanie Archangel

- ‘De zwarte man als keizerlijke lijfwacht, niet als karikatuur’, *de Volkskrant*, 12 juli

Reinier Baarsen

- ‘Recent Acquisitions: European Drawings for the Decorative Arts’, *The Rijksmuseum Bulletin* 70 (2022), nr. 4, pp. 375–398

Roosmarijn van Beemen

- [met H. Besançon en G. Bullée], ‘Gegoten of geperst? Glastegels van Hildo Krop’, *Vormen uit Vuur* 248 (maart 2022), pp. 34–35

Dirk Jan Biemond

- ‘Recent Acquisitions: Fine and Applied Arts, and History’, *The Rijksmuseum Bulletin* 70 (2022), nr. 3, pp. 272–273, 294–295

Jonathan Bikker

- ‘Rembrandt, De vaandeldrager’, in H. Lootsma, B. van Kooij en M. Soethout (red.), *De vaandeldrager van Rembrandt*, Den Haag 2022, p. 16–37, 42–65
- ‘Ferdinand Bol’s Series for an Utrecht Interior Reconsidered’, *Simiolus. Netherlands Quarterly for the History of Art* 43 (2021), pp. 319–330 (gepubliceerd in 2022)
- [met E. Schavemaker] ‘Paulus Hennekyn, Portrait of Dirck Hendrick Meulenaer (1620–in or after 1649 ?), c. 1645’, in J. Bikker (red.), *Dutch Paintings of the Seventeenth Century in the Rijksmuseum*, online-bestandscatalogus Amsterdam, www.rijksmuseum.nl/nl/collectie/SK-A-693
- ‘Judith Leyster, A Fool Holding a Jug, Known as “The Jolly Drinker”, 1629’, in J. Bikker (red.), *Dutch Paintings of the Seventeenth Century in the Rijksmuseum*, online-bestandscatalogus Amsterdam, www.rijksmuseum.nl/nl/collectie/SK-A-1685
- ‘Jan Miense Molenaer, Woman Playing the Virginal, c. 1637’, in J. Bikker (red.), *Dutch Paintings of the Seventeenth Century in the Rijksmuseum*, online-bestandscatalogus Amsterdam, www.rijksmuseum.nl/nl/collectie/SK-C-140

- ‘Jan Miense Molenaer, Cheating at Cards, c. 1650–1668’, in J. Bikker (red.), *Dutch Paintings of the Seventeenth Century in the Rijksmuseum*, online-bestandscatalogus Amsterdam, www.rijksmuseum.nl/nl/collectie/SK-A-3023
- ‘Jan Miense Molenaer, Saying Grace, c. 1653–1668’, in J. Bikker (red.), *Dutch Paintings of the Seventeenth Century in the Rijksmuseum*, online-bestandscatalogus Amsterdam, www.rijksmuseum.nl/nl/collectie/SK-C-188
- ‘Adriaen van Ostade, Dancing Couple, c. 1635’, in J. Bikker (red.), *Dutch Paintings of the Seventeenth Century in the Rijksmuseum*, online-bestandscatalogus Amsterdam, www.rijksmuseum.nl/nl/collectie/SK-A-2568
- ‘Adriaen van Ostade, Landscape with an Old Oak, c. 1639–c. 1641’, in J. Bikker (red.), *Dutch Paintings of the Seventeenth Century in the Rijksmuseum*, online-bestandscatalogus Amsterdam, www.rijksmuseum.nl/nl/collectie/SK-A-4093
- ‘Adriaen van Ostade, The Merry Peasant, c. 1646’, in J. Bikker (red.), *Dutch Paintings of the Seventeenth Century in the Rijksmuseum*, online-bestandscatalogus Amsterdam, www.rijksmuseum.nl/nl/collectie/SK-A-302
- ‘Adriaen van Ostade, The Painter’s Studio, c. 1647–c. 1650’, in J. Bikker (red.), *Dutch Paintings of the Seventeenth Century in the Rijksmuseum*, online-bestandscatalogus Amsterdam, www.rijksmuseum.nl/nl/collectie/SK-A-298
- ‘Adriaen van Ostade, The Quacksalver, 1648’, in J. Bikker (red.), *Dutch Paintings of the Seventeenth Century in the Rijksmuseum*, online-bestandscatalogus Amsterdam, www.rijksmuseum.nl/nl/collectie/SK-A-300
- ‘Adriaen van Ostade, A Baker Sounding his Horn, c. 1648’, in J. Bikker (red.), *Dutch Paintings of the Seventeenth Century in the Rijksmuseum*, online-bestandscatalogus Amsterdam, www.rijksmuseum.nl/nl/collectie/SK-A-301
- ‘Adriaen van Ostade, Portrait of a Boy, c. 1648–c. 1655’, in J. Bikker (red.), *Dutch Paintings of the Seventeenth Century in the Rijksmuseum*, online-bestandscatalogus Amsterdam, www.rijksmuseum.nl/nl/collectie/SK-A-4049
- ‘Adriaen van Ostade, Peasants in an Interior, Known as “The Skaters”, c. 1656’, in J. Bikker (red.), *Dutch Paintings of the Seventeenth Century in the Rijksmuseum*, online-bestandscatalogus Amsterdam, www.rijksmuseum.nl/nl/collectie/SK-A-2332

- ‘Adriaen van Ostade, Peasants in an Interior, 1661’, in J. Bikker (red.), *Dutch Paintings of the Seventeenth Century in the Rijksmuseum*, online-bestandscatalogus Amsterdam, www.rijksmuseum.nl/nl/collectie/SK-C-200
- ‘Adriaen van Ostade, Portrait of a Collector, Possibly Constantijn Sennepart (1625–1703), c. 1665’, in J. Bikker (red.), *Dutch Paintings of the Seventeenth Century in the Rijksmuseum*, online-bestandscatalogus Amsterdam, www.rijksmuseum.nl/nl/collectie/SK-A-3281
- ‘Adriaen van Ostade, Travellers at Rest, 1671’, in J. Bikker (red.), *Dutch Paintings of the Seventeenth Century in the Rijksmuseum*, online-bestandscatalogus Amsterdam, www.rijksmuseum.nl/nl/collectie/SK-A-299
- ‘Adriaen van Ostade, The Fishwife, 1672’, in J. Bikker (red.), *Dutch Paintings of the Seventeenth Century in the Rijksmuseum*, online-bestandscatalogus Amsterdam, www.rijksmuseum.nl/nl/collectie/SK-A-3246
- ‘Adriaen van Ostade, A Couple in an Interior, 1672’, in J. Bikker (red.), *Dutch Paintings of the Seventeenth Century in the Rijksmuseum*, online-bestandscatalogus Amsterdam, www.rijksmuseum.nl/nl/collectie/SK-C-201

Mattie Boom

- ‘Woelige tijden’ (redactioneel), *Fotografisch geheugen* nr. 106, (maart 2022), p. 3
- ‘De fotografie is geen afgeleide van de beeldende kunst’, *Fotografisch geheugen* nr. 106 (maart 2022), pp. 18–23
- [met E. Hendrikse] ‘Zalige onwetendheid’ (redactioneel), *Fotografisch geheugen* nr. 107 (juli 2022), p. 3
- ‘Oproep: de brief als bron’, *Fotografisch geheugen* nr. 107 (juli 2022) p. 10–12
- ‘Bron Hors Categorie. Ed van der Elsen in kleur’, *Fotografisch geheugen* nr. 107 (juli 2022) p. 28
- ‘Recent Acquisitions: Print Room’, *The Rijksmuseum Bulletin* 70 (2022), nr. 1, pp. 70–71, pp. 82–91

Brian Bottinga

- ‘Beardsley, Japonisme en het Victoriaanse Ideaal’, *The Art of Information. Blog Rijksmuseum Research Services*, 2022, theartofinformationblog.wordpress.com/2022/09/07/beardsley-japonisme-en-het-victoriaanse-ideaal/

Maartje Brattinga

- ‘Een onvoltooide stippelgravure van David Wolff?’, *Vormen uit Vuur* 248 (maart 2022), pp. 4–7
- ‘Gegraveerd glas. Van negentiende-eeuwse privéverzameling naar museumcollectie’, in *Jaarboek Historisch Gebruiksglas 2021* (2022), pp. 46–67
- ‘Uitgelicht. Een zeldzame bloemvaas van Lebeau’, *Rond 1900. VVNK Nieuwsbrief* (2022), nr. 1, pp. 19–21

Frédérique Broers

- [met N. de Keyser, F. Vanmeert, S. de Meyer, F. Gabrieli, E. Hermens, G. van der Snickt, K. Janssens en K. Keune] ‘Reviving degraded colors of yellow flowers in 17th century still life paintings with macro- and microscale chemical imaging’, *Science Advances* 8 (2022), nr. 23, doi.org/10.1126/sciadv.abn6344
- ‘Klinkende glazen. Een gloglo uit het Rijksmuseum’, *Vormen uit Vuur* 249 (juli 2022), pp. 32, 33

Jeroen ter Brugge

- ‘Witte Leeuw’, in *Glaze and Glory. Ceramics and Cultural Exchanges between China and the West in the 16th–18th Centuries*, Shanghai 2022
- [met P. van Druenen] *De vloot van Michiel de Ruyter bij Napels in 1667*, Vlissingen 2022
- ‘De stad Vlaardingen en de ambachtsheer rond 1273’, in *Historisch Jaarboek Vlaardingen 2022*, pp. 8–15

Machtelt Brügger Israëls

- ‘A Patron’s Painter. Simone Martini at Orvieto’, in N. Silver (red.), *Simone Martini in Orvieto*, tent.cat. Boston (Isabella Stewart Gardner Museum) 2022, pp. 124–161
- ‘Simone Martini and Lippo Memmi, Virgin and Child’, in Nathaniel Silver (red.), *Simone Martini in Orvieto*, tent.cat. Boston (Isabella Stewart Gardner Museum) 2022, pp. 212–223
- ‘In staat van wording. De late bronsreliëfs in de San Lorenzo’, *Donatello. De beeldhouwer van de renaissance. Kunstschrift* (2022), nr. 3, pp. 32–35

Denise Campbell

- ‘Meer dan schoonheid. De weergave van vrouwen op Chinees porselein’, *Aziatische Kunst* 52 (2022), pp. 52–58

Jan van Campen

- ‘Glass Painting in the Collection of Andreas Everardus van Braam Houckgeest (1739–1801)’, in F. Giese e.a. (red.), *China and the West. Reconsidering Chinese Reverse Glass Painting*, Berlijn/Boston 2022, pp. 83–95

Alexander Dencher

- ‘Rococo. Kunst zonder Regels’, in *Galanterie. Festivalboek, Festival Oude Muziek*, Utrecht 2022, pp. 27–35
- ‘Porcelain for the Proletariat? Porcelain and the Russian Avant-Garde at the Hermitage Amsterdam’, *French Porcelain Society Newsletter*, maart 2022

Femke Diercks

- ‘Meissen Porcelain from the Oppenheimer Collection at the Rijksmuseum’, *The Rijksmuseum Bulletin* 70 (2022), nr. 3, pp. 179–208
- 2 entries in: A. Szkurlat (red.), *Pejzaże na porcelanie. Inspiracje malarskie z Bellottem w tle*, Warschau 2022

Sara van Dijk

- *Gescheiden werelden*, website *Hedendaagse sieraden*, hedendaagsesieraden.nl/2022/03/13/gescheiden-werelden/
- ‘De kleur van de zuiverheid en het verdriet’, *Wit. Kunstschrift. Openbaar Kunstbezit* (2022), nr. 1, pp. 24–33.
- ‘Ware perfectie. Een zestiende-eeuws patroonboekje voor deugdzaam vrouwen’, *Jaarboek Kostuum 2022* (2022), pp. 60–67
- ‘De kleren van de koningen’, *De reis van de koningen. Kunstschrift. Openbaar Kunstbezit* (2022) nr. 6, pp. 40–45
- ‘Courtly Splendour. Fashioning Men and Women’ (recensie), *Virtus. Journal of Nobility Studies* 29 (2022), pp. 218–223

Esther Doornbusch

- ‘Boekbespreking: Picasso and Artist’s Jewellery’, *SieradenMuze*, www.sieradenmuze.nl/blog/boekbespreking-picasso-and-artists-jewellery
- ‘Boekbespreking: The Modern Guide to Antique Jewellery’, *SieradenMuze*, www.sieradenmuze.nl/blog/boekbespreking-modern-guide-antique-jewellery
- ‘Boekrecensie: Ring Redux’, *SieradenMuze*, www.sieradenmuze.nl/blog/boekrecensie-ring-redux
- ‘A Life Story in Jewelry, Jorunn Veiteberg’s The Jewellery Box’, *Art Jewelry Forum* 2022, artjewelryforum.org/reviews/the-jewellery-box-book-by-jorunn-veiteberg-authnatl-norway-rev-esther-doornbusch-revnatl-netherlands-11-21-2022/

Jan Dorscheid

- [met F.G. Bossema, P. van Duin, S.B. Coban, R. van Liere, K.J. Batenburg en G.P. Di Stefano] ‘Looking under the skin. Multi-scale CT scanning of a peculiarly constructed cornett in the Rijksmuseum’, *Heritage Science* 10 (2022), art. 161, doi.org/10.1186/s40494-022-00800-8
- [met R. van Liere en K.J. Batenburg, I. Garachon en C. Wang] ‘The Dual Space. Concept and Applications in Cultural Heritage’, *IEEE BITS 00 2022*, doi.org/10.1109/MBITS.2022.3202508

Paul van Duin

- [met F.G. Bossema, J. Dorscheid, S.B. Coban, R. van Liere, K.J. Batenburg en G.P. Di Stefano] ‘Looking under the skin. Multi-scale CT scanning of a peculiarly constructed cornett in the Rijksmuseum’, *Heritage Science* 10 (2022), art. 161, doi.org/10.1186/s40494-022-00800-8

Robert Erdmann

- ‘The Eye Versus Chemistry? From Twentieth to Twenty-First Century Connoisseurship’, in M.P. Colombini, I. Degano en A. Nevin (red.), *Analytical Chemistry for the Study of Paintings and the Detection of Forgeries*, z.p. 2022, pp. 3–45, doi.org/10.1007/978-3-030-86865-9_1
- [met G. Patin, F. Ligterink, J.G. Neevel, K.J. van den Berg en E. Hendriks] ‘An Enhanced Optical Micro-Fading Device’, *Journal of Cultural Heritage* 57 (2022), pp. 276–285, doi.org/10.1016/j.culher.2022.08.012

Francesca Gabrieli

- [met N. De Keyser, F. Broers, F. Vanmeert, S. De Meyer, E. Hermens, G. Van der Snickt, K. Janssens en K. Keune] ‘Reviving degraded colors of yellow flowers in 17th century still life paintings with macro-and microscale chemical imaging’, *Science Advances* 8 (2022), nr. 23, doi.org/10.1126/sciadv.abn6344
- [met P. Ricciardi, K.A. Dooley, D. MacLennan, G. Bertolotti, C. Schmidt Patterson en J.K. Delaney]. ‘Use of standard analytical tools to detect small amounts of smalt in the presence of ultramarine as observed in 15th-century Venetian illuminated manuscripts’, *Heritage Science* 10 (2022), nr. 1, pp. 1–18
- [met A. Popa, T. Kroes, A. Krekeler, M. Alfeld, B. Lelieveldt, E. Eisemann en T. Höllt] ‘Visual Analysis of RIS Data for Endmember Selection’, in *EUROGRAPHICS Workshop on Graphics and Cultural Heritage 2022 (conference proceedings)*, graphics.tudelft.nl/Publications-new/2022/PGKKALEH22/Popa-GCH-2022.pdf

Isabelle Garachon

- [met R. van Liere, K.J. Batenburg, C-L. Wang en J. Dorscheid] ‘The Dual Space. Concept and Applications in Cultural Heritage’, *IEEE BITS the Information Theory Magazine* 2 (2022), nr. 1, pp. 49–57, doi.org/10.1109/MBITS.2022.3202508

Lea Grüter

- [met M. van Erp, H. Kuiper, M. Lagerweij en S. Olie] *Provenienzforschung am Rijksmuseum Amsterdam*, website *RETOUR Freier Blog für Provenienzforschende*, [Provenienzforschung.am.rijksmuseum.amsterdam-retour.hypotheses.org](https://provenienzforschung.am.rijksmuseum.amsterdam-retour.hypotheses.org)

Ludo van Halem

- C. van Herwaarden (red.), *Aquavit. Hedendaagse aquarellen*, tent.cat. Helmond (De Cacao-fabriek) 2022

Gijs van der Ham

- ‘François Bertinet, Portrait of Louis XIV’, *The Rijksmuseum Bulletin* 70 (2022), nr. 3, pp. 284–285
- ‘Anonymous, HVV Football Champion’s Cup’, *The Rijksmuseum Bulletin* 70 (2022), nr. 3, pp. 292–293
- *Clara de neushoorn*, tent.cat. Amsterdam (Rijksmuseum) 2022 (Nederlandse en Engelse editie)
- ‘Recent Acquisitions: Fine and Applied Arts, and History’, *The Rijksmuseum Bulletin* 70 (2022), nr. 3, pp. 284–285, 292–293

Daniel Hendrikse

- ‘Op zoek naar Dootje. Spoorzoeken in familiealbums’, *Gen Magazine voor familie-geschiedenis* 28 (2022), nr. 3, pp. 8–13

Joel Hermans

- [met G. Eumelen, E. Bosco en A. Suiker] ‘Chemo-mechanical model for degradation of oil paintings by amorphous and crystalline metal soaps’, *European Journal of Mechanis. A Solids* 97 (2023), art. 104827, doi.org/10.1016/j.euromechsol.2022.104827

Rosina Herrera Garrido

- *Conservación y restauración de fotografía*, Madrid 2022

Ellen van Heteren

- ‘Marcus Willemsz Doornick en Data in Context’, *The Art of Information. Blog Rijksmuseum Research Services*, 2022, theartofinformation.blog.wordpress.com/2022/04/11/marcus-willemsz-doornick-en-data-in-context/

Erik Hinterding

- ‘Should prints be redated because of watermark evidence? Some examples and considerations’, in M. Spring en A. Roy (red.), *Rembrandt Now. Technical practice, Conservation and Research*, Londen 2022, pp. 105–114, www.nationalgallery.org.uk/media/5t0bre5n/rembrandt-now-online-pdf-170322.pdf

Maria Holtrop

- [met J. van Leeuwen] ‘De wereld als bezit. Koloniale verzamelingen’, in J. de Hond, E. Jorink en H. Mulder (red.), *Onderkruipsels. ‘Kleyne dierkens’ in kunst en wetenschap*, tent.cat. Amsterdam (Rijksmuseum) 2022, pp. 116–125 (Nederlandse en Engelse editie)

Jan de Hond

- [met E. Jorink en H. Mulder] *Onderkruipsels. ‘Kleyne dierkens’ in kunst en wetenschap*, tent.cat. Amsterdam (Rijksmuseum) 2022 (Nederlandse en Engelse editie)
- ‘Onderkruipsels. van gruwelen tot verwonderen’, in J. de Hond, E. Jorink en H. Mulder (red.), *Onderkruipsels. ‘Kleyne dierkens’ in kunst en wetenschap*, tent.cat. Amsterdam (Rijksmuseum) 2022, pp. 7–25 (Nederlandse en Engelse editie)
- ‘Verschoppelingen van de schepping. Middel-eeuwse associaties met de duivel, zonden en de dood’, in J. de Hond, E. Jorink en H. Mulder (red.), *Onderkruipsels. ‘Kleyne dierkens’ in kunst en wetenschap*, tent.cat. Amsterdam (Rijksmuseum) 2022, pp. 27–37 (Nederlandse en Engelse editie)
- ‘Tussen kunst en natuur. onderkruipsels in de Kunstkamer’, in J. de Hond, E. Jorink en H. Mulder (red.), *Onderkruipsels. ‘Kleyne dierkens’ in kunst en wetenschap*, tent.cat. Amsterdam (Rijksmuseum) 2022, pp. 57–67 (Nederlandse en Engelse editie)

Daniel Horst

- ‘Cartoons and Cruelties. Political Prints from the Critical First Decades of the Dutch Revolt’, in M. Warren en K. Kearns (red.), *Paper Knives Paper Crowns. Political Prints in the Dutch Republic*, Krannert Art Museum, University of Illinois Urbana Champaign 2022, pp. 65–83
- ‘Er valt wel degelijk te lachen. Henk Slechte toont de Nederlandse geschiedenis in spotprenten’ (recensie van H. Slechte, *Laat me niet lachen! Spotbeeld van de Nederlandse geschiedenis*, 2022), *De Lage Landen* mei 2022, pp. 49–51 [Er valt wel degelijk te lachen: Henk Slechte toont de Nederlandse geschiedenis in spotprenten – de lage landen \(de-lage-landen.com\)](http://www.nationalgallery.org.uk/media/5t0bre5n/rembrandt-now-online-pdf-170322.pdf)

Marije Jansen

- ‘Een unieke schenking aan het Rijksmuseum. Elise Wessels als verzamelaar en de opbouw van een bijzondere collectie’, *Aziatische Kunst* 3 (2022), pp. 3–13
- ‘Tien prenten verzameld door Elise Wessels’, *Aziatische Kunst* 3 (2022), pp. 39–59

Charles Kang

- ‘An Allegory of Wax Anatomies. André-Pierre Pinson’, *KNOW. A Journal on the Formation of Knowledge* 6 (Spring 2022), nr. 1, pp. 109–137, www.journals.uchicago.edu/doi/10.1086/718467

Julia Kantelberg

- ‘Massatraagheid en de kracht van één mens’, *EYE magazine*, 18 maart 2022, 6672771 www.eyefilm.nl/nl/magazine/massatraagheid-en-de-kracht-van-een-mens/667271
- ‘Kleine beestjes met een grootse betekenis. Onderkruipsels in hedendaagse kunst’, in J. de Hond, E. Jorink en H. Mulder (red.), *Onderkruipsels. ‘Kleyne dierkens’ in kunst en wetenschap*, tent.cat. Amsterdam (Rijksmuseum) 2022, pp. 159–165 (Nederlandse en Engelse editie)
- ‘Casa Tomada. Mieren als metafoor’, in J. de Hond, E. Jorink en H. Mulder (red.), *Onderkruipsels. ‘Kleyne dierkens’ in kunst en wetenschap*, tent.cat. Amsterdam (Rijksmuseum) 2022, pp. 175–179 (Nederlandse en Engelse editie)

Katrien Keune

- [met N. De Keyser, F. Broers, F. Vanmeert, S. De Meyer, F. Gabrieli, E. Hermens, G. Van der Snickt en K. Janssens] ‘Reviving degraded colors of yellow flowers in 17th century still life paintings with macro-and microscale chemical imaging’, *Science Advances* 8 (2022), nr. 23, doi.org/10.1126/sciadv.abn6344
- [met Y.R. Goedhart, S. Meijer en A. van Asten] ‘Forensic investigation of microtraces on an item of Dutch eighteenth century clothing in the Rijksmuseum collection’, *Heritage Science* 10 (2022), nr. 1, pp. 1–16, doi.org/10.1186/s40494-022-00793-4
- [met S. Hageraats, M. Thoury, M. Cotte, L. Bertrand en K. Janssens] ‘Microchemical Imaging of Oil Paint Composition and Degradation. State-of-the-Art and Future Prospects’, in M.P. Colombini, I. Degano en A. Nevin (red.) *Analytical Chemistry for the Study of Paintings and the Detection of Forgeries*, z.p. 2022, pp. 359–418, doi.org/10.1007/978-3-030-86865-9_12

Nouchka De Keyser

- [met F. Broers, F. Vanmeert, S. de Meyer, F. Gabrieli, E. Hermens, G. Van der Snickt, K. Janssens en K. Keune] ‘Reviving degraded colors of yellow flowers in 17th century still life paintings with macro- and microscale chemical imaging’, *Science Advances* 8 (2022), nr. 23, doi.org/10.1126/sciadv.abn6344

Róman Kienjet

- *De snelfotograaf. Een geschiedenis van het moderne portret*, Amsterdam 2021

Hester Kuiper

- [met M. van Erp, L. Grüter, M. Lagerweij en S. Olie] *Provenienzforschung am Rijksmuseum Amsterdam*, website *RETOUR Freier Blog für Provenienzforschende*, Provenienzforschung am Rijksmuseum Amsterdam – RETOUR (hypotheses.org)
- [met F. Scholten] ‘Recent Acquisitions: Fine and Applied Arts, and History’, *The Rijksmuseum Bulletin* 70 (2022) nr. 3, pp. 282–283

Mara Lagerweij

- ‘Op het breukvlak tussen kunst en wetenschap. Over dokter J.B. Polak en zijn kunstzinnige röntgenfoto’s’, *Fotografisch Geheugen* nr. 107 (juli 2022), pp. 22–27
- ‘The History of the Oppenheimer Collection’, *Rijksmuseum Bulletin* 70 (2022), nr. 2, pp. 180–183
- [met L. Grüter, M. van Erp, H. Kuiper en S. Olie] *Provenienzforschung am Rijksmuseum Amsterdam*, website *RETOUR Freier Blog für Provenienzforschende*, Provenienzforschung am Rijksmuseum Amsterdam – RETOUR (hypotheses.org)

Friso Lammertse

- ‘Kijken naar verf’, in H. Lootsma, B. van Kooij, M. Soethout (red.), *De Vaandeldrager van Rembrandt*, Den Haag 2022, pp. 66–69
- ‘Met nieuwe ogen. Renaissancekunstenars schilderen onderkruipsels’, in J. de Hond, E. Jorink en H. Mulder (red.), *Onderkruipsels. ‘Kleyne dierkens’ in kunst en wetenschap*, tent.cat. Amsterdam (Rijksmuseum) 2022, pp. 39–49 (Nederlandse en Engelse editie)

Huigen Leeflang

- *Rein Dool tekenaar*, tent.cat. Dordrecht (Dordrecht Museum)/Parijs (Fondation Custodia) 2022 (Nederlandse en Franse editie)

- Jost Amman’s *Enchiridion artis pingendi, fingendi & sculpendi* (1578), Aanwinstenblog nr. 13, *The Art of Information. Blog Rijksmuseum Research Services*, 2022, theartofinformationblog.wordpress.com/2022/04/29/jost-ammans-enchiridion-artis-pingendi-fingendi-sculpendi-1578/

Idelette van Leeuwen

- [met M. van Suylen, F. Coevert en D. Diamante] ‘From Wallpaper to Moving Panorama. The Discovery of Fragments of the Cyclorama Reichardt’, *The Rijksmuseum Bulletin* 70 (2022), nr. 2, pp. 100–125

Suzanne van Leeuwen

- *Schone tanden. Functionele sieraden voor mannen*, *Sieradenmuze* 2022, [Schone tanden – Functionele sieraden voor mannen | Sieradenmuze](https://www.sieradenmuze.nl/schone-tanden-functionele-sieraden-voor-mannen)

Henk Linde

- “‘Als je niet zichtbaar bent, dan besta je niet’”, *The Art of Information. Blog Rijksmuseum Research Services*, 2022, theartofinformationblog.wordpress.com/2022/05/10/als-je-niet-zichtbaar-bent-dan-besta-je-niet/
- ‘Queer reading, queering de bibliotheekcollectie’, *The Art of Information. Blog Rijksmuseum Research Services*, 2022, theartofinformationblog.wordpress.com/2022/08/01/queer-reading-queering-de-bibliotheekcollectie/

Annelies van Loon

- [met A. Knijnenberg, J. Dik en A. van Asten] ‘Chapter 7: Elemental imaging of forensic traces with macro- and micro-XRF’, in R.D. Blackledge (red.), *Leading Edge Techniques in Forensic Trace Evidence Analysis. More New Trace Analysis Methods*, Hoboken, NJ, 2022, dx.doi.org/10.1002/9781119591726.ch7
- [met N. von Aderkas, N. Daly, R. Billinge en J. Dik] ‘Using macro-XRF to examine Rembrandt’s *Portrait of Frederik Rihel on Horseback*. New insights on pigment distribution and a hidden portrait’, in M. Spring en A. Roy (red.), *Rembrandt Now. Technical Practice, Conservation and Research*, Londen 2022, pp. 126–137, www.nationalgallery.org.uk/media/5t0bre5n/rembrandt-now-online-pdf-170322.pdf

Niels van Maanen

- ‘Recent Acquisitions: Print Room’, *The Rijksmuseum Bulletin* 70 (2022), nr. 1, p. 94–97, nrs. 12, 13

Madeleine Pfundt

- ‘Kijken naar en lezen over beelden van Barbara Hepworth’, *The Art of Information. Blog Rijksmuseum Research Services*, 2022, theartofinformationblog.wordpress.com/2022/06/08/beeld/
- ‘Marjorie Harriet Bottenheim (1896–1983)’, *The Art of Information. Blog Rijksmuseum Research Services*, 2022, theartofinformationblog.wordpress.com/2022/07/27/een-tekening-van-juffrouw-bottenheim/

Esther Pitoun

- ‘Recent Acquisitions: Fine and Applied Arts, and History’, *The Rijksmuseum Bulletin 70* (2022), nr. 3, pp. 278–281

Jenny Reynaerts

- ‘De Italiëreis van Pierre Louis Dubourcq (1843–1844)’, *Culthure* april 2022, pp. 27–29
- ‘De natuur van het Noorden’, *Culthure* (themanummer Wanderlust) september 2022, pp. 5–7
- [met G. Bosch Reitz] ‘De ontdekking van St. Ives’, *Culthure* (themanummer Wanderlust), september 2022, pp. 10–11
- ‘Recent Acquisitions 16: Piet Meiners (Doesburg 1857–1903 Soest). Les Buveurs d’Eau, 1884’, *The Rijksmuseum Bulletin 70* (2022), nr. 3, pp. 290–291
- ‘Willem Witsen Bos in de sneeuw ca. 1894’, in E.M. van Noortwijk (red.), *Een gedroomde collectie. Verzameld voor Dordrecht 2001–2022*, Dordrechts Museum 2022, pp. 86–87

Frida Robben

- ‘Het leven in prenten uit 1783–1850’, *The Art of Information. Blog Rijksmuseum Research Services*, 2022, theartofinformationblog.wordpress.com/2022/10/10/8268/

Pieter Roelofs

- J. Koldeweij en P. Roelofs (series editors), *Maelwael Van Lymborch Studies 2*, Turnhout 2021 (gepubliceerd in 2022)
- ‘Johan Maelwael & the Van Lymborch Brothers. New Perspectives’, in J. Koldeweij en P. Roelofs (series editors), *Maelwael Van Lymborch Studies 2*, Turnhout 2021, pp. 6–9 (gepubliceerd in 2022)

Hans Rooseboom

- ‘Recent Acquisitions: Print Room’, *The Rijksmuseum Bulletin 70* (2022), nr. 1, pp. 69, 72–81, nrs. 1, 3–6
- ‘Eén bron is geen bron’, *Fotografisch geheugen* nr. 107 (2022), pp. 13–18

- ‘Kruispunt op zee. Ed van der Elsen tussen film en fotografie’, *Fotografisch geheugen* nr. 108 (2022), pp. 41–45

Eddy Schavemaker

- ‘Follower of Adriaen Brouwer, A Painter Smoking a Pipe, 1630–1640’, in *Flemish Paintings in the Rijksmuseum*, online-bestandscatalogus Amsterdam, www.rijksmuseum.nl/nl/collectie/SK-A-2396/catalogus-entry
- ‘Hendrick van Anthonissen, Ships near Zierikzee with the Zuidhavenpoort in the Background, c. 1640–c. 1650’, in J. Bikker (red.), *Dutch Paintings of the Seventeenth Century*, online-bestandscatalogus Amsterdam, www.rijksmuseum.nl/nl/collectie/SK-A-2970/catalogus-entry
- ‘Hendrick van Anthonissen, A Dutch Squadron under the Command of Cornelis Simonsz van der Veer Carrying Out a Surprise Attack on Three Portuguese Galleons in the Bay of Goa Velha, 30 September 1639, 1653’, in J. Bikker (red.), *Dutch Paintings of the Seventeenth Century in the Rijksmuseum*, online-bestandscatalogus Amsterdam www.rijksmuseum.nl/nl/collectie/SK-A-2126/catalogus-entry
- ‘Willem van Diest, Seascape off Scheveningen Beach, c. 1629’, in J. Bikker (red.), *Dutch Paintings of the Seventeenth Century in the Rijksmuseum*, online-bestandscatalogus Amsterdam www.rijksmuseum.nl/nl/collectie/SK-A-1382/catalogus-entry
- [met J. Bikker] ‘Paulus Hennekyn, Portrait of Dirck Hendrick Meulenaer (1620–in or after 1649 ?), c. 1645’, in J. Bikker (red.), *Dutch Paintings of the Seventeenth Century in the Rijksmuseum*, online-bestandscatalogus Amsterdam, www.rijksmuseum.nl/nl/collectie/SK-A-693/catalogus-entry
- ‘Jacob Gerritz Loef, Ships off the Coast, c. 1652’, in J. Bikker (red.), *Dutch Paintings of the Seventeenth Century in the Rijksmuseum*, online-bestandscatalogus Amsterdam, www.rijksmuseum.nl/nl/collectie/SK-A-1383/catalogus-entry
- ‘Jacob Gerritz Loef, A Warship Built for France and a Dutch Yacht under Sail, c. 1635’, in J. Bikker (red.), *Dutch Paintings of the Seventeenth Century in the Rijksmuseum*, online-bestandscatalogus Amsterdam, www.rijksmuseum.nl/nl/collectie/SK-A-4261/catalogus-entry

Margot van Schinkel

- ‘A Bitter Pill. Residues in Two Apothecary Jars With the Inscriptions JERA PIGRA and EL HIRAE PICRAE’, *The Rijksmuseum Bulletin 70* (2022), nr. 2, pp. 126–145
- [met B. Lamain en G. Verhaar] ‘Glasziekte in hol glas. Een kwestie van de lange adem’, *Vormen uit Vuur 248* (maart 2022), symposium GLAS2022 special, pp. 26–29

Frits Scholten

- ‘A Boxwood ‘Calvary’ Attributed to Claus Sluter’, *The Burlington Magazine* 164 (november 2022), pp. 1064–1077
- ‘Claus Sluter in the Rijksmuseum’, *Maelwael-Van Lymborch Studies 2* (2021), pp. 2–17
- ‘Recent Acquisitions: Fine and Applied Arts, and History’, *The Rijksmuseum Bulletin 70* (2022), nr. 3, pp. 258–261, 274–277, 286–289 [met H. Kuiper] pp. 282–283
- ‘Het beeld voor een held van de geest’, *Symposium Erasmusbeeld 400 jaar. 400 jaar Stadscollectie Rotterdam* (Z-file#30), CBK Rotterdam 2022, pp. 34–46
- Entry over Adriaen van Wesel, *De ontmoeting van de drie Koningen* in Bernadett Tóth en Ágota Varga (red.), *Between Hell and Paradise. The Enigmatic World of Hieronymus Bosch*, Boedapest 2021, cat.nr. 2,
- Cat.nrs. 16, 65, 66, 67, 114, 115, 125 in M. Debaene (red.), *Alabaster Sculpture in Europe*, Leuven/Turnhout 2022
- ‘Uitgepraat’, in G. Wuestman (red.), *In gesprek. Wat kunst kan losmaken*, Den Haag 2022, pp. 58, 59
- ‘Waarde Jan’, *BAZ 15* (2022), nr. 35, p. 33

Anna A. Ślącza

- ‘Women in Indian Miniature Painting’, *Aziatische Kunst 52* (2022), nr. 2, pp. 64–70.
- [met M. Czerniak-Drożdżowicz en L. Sudyka, red.] *In Word and Image. New Insights into the Correlation Between Art and the Written Word in India*, *Cracow Indological Studies 24* (2022), nr. 2
- ‘Introduction: Reading Images’, in A.A. Ślącza, M. Czerniak-Drożdżowicz en L. Sudyka (red.), *Word and Image. New Insights into the Correlation Between Art and the Written Word in India*, *Cracow Indological Studies 24* (2022), nr. 2, pp. v–x.

Valika Smeulders

- [met E. Captain en G. Oostindie] (red.), *Het koloniale en slavernijverleden van Hofstad Den Haag*, Amsterdam 2022

- ‘Leven als een koloniale bediende in Den Haag’, in E. Captain, G. Oostindie en V. Smeulders (red.), *Het koloniale en slavernijverleden van Hofstad Den Haag*, Amsterdam 2022, pp. 32–49
- [met E. Captain] ‘Vechten tegen kolonialisme én fascisme. Verzetstrijders in de Tweede Wereldoorlog in Den Haag’, in E. Captain, G. Oostindie en V. Smeulders (red.), *Het koloniale en slavernijverleden van Hofstad Den Haag*, Amsterdam 2022, pp. 167–181
- ‘Terwijl de wet geen onderscheid maakte, gebeurde dat wel in het dagelijks leven – dat laat de halsband zien’, *de Volkskrant*, 8 december 2022
- ‘Tonen wat je niet ziet, maar er wel was’, *VMagazine*, december 2022

William A. Southworth

- ‘Scenes in Gold. A Lacquer Box from Thailand’, *Aziatische Kunst 52* (2022), nr. 2, pp. 29–35.
- [met C-L. Wang] ‘Splendour of Asian Textiles’, *Aziatische Kunst 52* (2022), nr. 2, pp. 58–63

Giovanni Paolo Di Stefano

- ‘Een zilveren trompet voor Nederlandse patriotten’, *Tijdschrift Oude Muziek 1* (2022), pp. 12–13
- ‘De Gouden Eeuw van de franse draailier’, *Tijdschrift Oude Muziek 2* (2022), pp. 14–15
- ‘Een zwart-witte liuto attiorbato’, *Tijdschrift Oude Muziek 3* (2022), pp. 20–21
- ‘Een olifant voor de bisschop van Utrecht’, *Tijdschrift Oude Muziek 4* (2022), pp. 14–15
- ‘Gli antichi strumenti del Conservatorio di Palermo. Traversie di una collezione’, in G. Collisani e.a. (red.), *Il Conservatorio di Palermo nel contesto italiano ed europeo*, Florence 2022, pp. 273–313
- [met J. Dorscheid, F.G. Bossema, P. van Duin, S.B. Coban, R. van Liere en K.J. Batenburg], ‘Looking under the skin. Multi-scale CT scanning of a peculiarly constructed cornett in the Rijksmuseum’, *Heritage Science* (2022), art. 161, doi.org/10.1186/s40494-022-00800-8

Harm Stevens

- [met M. Anker, A. Sidharta en B. Triyana] *Revolusi! Indonesië onafhankelijk*, tent.cat. Amsterdam (Rijksmuseum) 2022 (Nederlandse en Engelse editie)

Maud van Suylen

- 'Recent Acquisitions: Print Room', *The Rijksmuseum Bulletin* 70 (2022), nr. 1, pp. 92, 93, nr. 11
- [met J. Shoaf Turner] 'Mid-Seventeenth-Century Drawing Collectors. Dr. Johannes Furnerius and His Son Abraham?', *Master Drawings* 60 (2022), nr. 4, pp. 435–466, masterdrawings.advanced-pub.com/
- [met M. van der Mullen] *On the Largest Paper. The Exhibition XXL Paper at the Rijksmuseum*, website *CODARTfeatures*, juli, www.codart.nl/feature/curators-project/the-exhibition-xxl-paper-at-the-rijksmuseum/
- [met M. van der Mullen] 'Wandvullende Wonderen', *COLLECT* (2022), nr. 5, pp. 48–53
- [met I. van Leeuwen, D. Diamante en F. Covert] 'From Wallpaper to Moving Panorama. The Discovery of Fragments of the Cyclorama Reichardt', *The Rijksmuseum Bulletin* 70 (2022), nr. 2, pp. 101–125

Ilona van Tuinen

- 'A Concise Collection History of the Dutch Seventeenth-Century Drawings in the Rijksmuseum', in A. Hodge (red.), *Dutch Drawings. Highlights from the Rijksmuseum*, tent.cat. Dublin (National Gallery of Ireland) 2022, pp. 20–25
- 'Alternating Angels. Some Drawings by Ferdinand Bol from the Book of Tobit', *Master Drawings* 60 (2022), pp. 74–44

Matthias Ubl

- 'Recent Acquisitions: Fine and Applied Arts, and History. Adoration of the Magi, Cologne, c. 1410', *The Rijksmuseum Bulletin* 70 (2022), nr. 3, pp. 262–263
- 'Recent acquisitions: Fine and Applied Arts, and History. The Good Samaritan, Northern Low Countries, Utrecht?, c. 1535', *The Rijksmuseum Bulletin* vol. 70 (2022) nr. 3, pp. 264–265
- 'Recent acquisitions: Fine and Applied Arts, and History. The Adoration of the Magi with a Male Prayer Portrait, Southern Low Countries, Antwerp?, c. 1535', *The Rijksmuseum Bulletin* vol. 70 (2022) nr. 3, pp. 266–267
- 'Recent acquisitions: Fine and Applied Arts, and History. Winter ('Monatsbild') or Meal and Snowball Fight, Southern Low Countries, Antwerp?, c. 1540', *The Rijksmuseum Bulletin* vol. 70 (2022) nr. 3, pp. 268–269
- 'Recent acquisitions: Fine and Applied Arts, and History. Jupiter with Eagle accompanied by Boy (Cupid?) and Mercury in the Background, Southern Low Countries, Antwerp, c. 1540–50', *The Rijksmuseum Bulletin* vol. 70 (2022) nr. 3, pp. 270–271

Leon Vosters

- 'Het Teekeningenboek van Han van Meegeren', *The Art of Information. Blog Rijksmuseum Research Services*, 2022, [The Art of Information \(wordpress.com\)](https://hetteekeningenboek.vanhanvanmeegeren.nl/the-art-of-information/)

Ching-Ling Wang

- [met W. Southworth] 'Splendor of Asian Textiles', *Aziatische Kunst* 52 nr. 2 (2022), pp. 58–63.
- 'Exhibition: *Simplicity and complexity. the beauty of Song Yaozhou celadon and Jingdezhen Qingbai ware*', *The Oriental Ceramic Society Newsletter* 30 (2022), pp. 52–55.
- 'Europerie in China. European Objects and their Impact on Chinese Art in the Late Seventeenth and Eighteenth Centuries', in T. Westermann (red.), *Migrations*, Milaan 2022, pp. 145–171
- 'Suxin tuo junzi. Juzuo *Xianglan tu yu Ma Shouzhen* 素心托君子. 劇作《湘蘭圖》與馬守真 [Giving her heart. the theatrical play *The Orchids* and Ma Shouzhen]'
- '17–18 shiji Helan yu Zhongguo de shijue he wuzhi wenhua jiaoliu 17-18世紀荷蘭與中國的視覺與物質文化交流 [The exchanges of visual and material cultures between the Netherlands and China from 17th to 18th centuries]', in Shanghai Museum (red.), *Yiyu tonghui. Taoci yu 16–18 shiji de zhongxi wenhua jiaoliu 異域同輝. 陶瓷與16–18世紀的中西文化交流 [Glaze and glory. ceramics and cultural exchanges between China and the West in the 16th–18th centuries]* Shanghai 92022), pp. 50–71
- [met I. Garachon, R. van Liere, K.J. Batenburg en J. Dorscheid] 'The Dual Space. Concept and Applications in Cultural Heritage', *IEEE BITS the Information Theory Magazine* 2 (2022), nr. 1, pp. 49–57, doi.org/10.1109/MBITS.2022.3202508

Gregor J.M. Weber

- *Johannes Vermeer. Geloof, licht en reflectie*, Amsterdam (Rijksmuseum) 2022 (Nederlandse en Engelse editie)

Laurien van der Werff

- 'Marritje Hendrix, Pieter Jansz Vos en hun leeuw', in M. Hell (red.), *Alle Amsterdamse Akten. Ruzie, rouw en roddels bij de notaris, 1578–1915 (Jaarboek Genootschap Amsteldamum; 114)*, Amsterdam 2022, pp. 122–129
- 'Beeldessay: Levenschte leeuwen', *Holland Historisch Tijdschrift* 54 (2022), nr. 4, pp. 270–275

Nienke Woltman

- *Dear Future Conservator*, website *Conserving Active Matter*, Bard Graduate Center 2022, exhibitions.bgc.bard.edu/cam/essays/

De tentoonstelling *Vincent Mentzel* toonde 78 originele afdrucken van foto's van deze beeldbepalende Nederlandse fotograaf, die tezamen een overzicht vormden van zijn belangrijkste werk. Het Rijksmuseum verwierf in 2011 ruim 2.300 van zijn originele fotoafdrucken, mede dankzij steun van de VriendenLoterij.

Op 13 mei 2022 gaf Vincent Mentzel een Masterclass aan mbo-studenten.

PRESENTATIES EN LEZINGEN DOOR MEDEWERKERS

Alex Alsemgeest

- ‘Een Wegwijzer in de boekenwereld. Van Laer en de drukkers, uitgevers en boekhandelaren van de achttiende eeuw’, symposium *Willem van Laer’s ‘Weg-wyzer’ 300 jaar*, Rijksmuseum, 20 april
- ‘The Lost Books of Leufstabruk. Traces of Ephemeral Print Culture in a (Nearly) Perfectly Reserved Library’, symposium *The Library of Leufstabruk*, Uppsala University, 10 juni
- ‘Rijksmuseum Research Library’, *IFLA WLIC 2022. Dutch Caucus*, Dublin, 26 juli
- ‘De receptuurboeken van het Rijksmuseum’, mastercollege Book and Digital Media Studies, Rijksmuseum, 5 oktober
- ‘Collectie-ontsluiting en Multimodaliteit’, panellid roundtable workshop *Laatmiddeleeuwse en Vroegmoderne Multimodaliteit*, KB nationale bibliotheek, Den Haag, 14 oktober

Saskia van Altena

- ‘Cornelis Drebbel. Prentmaker in Alkmaar’, lezing voor de Schutters en vrienden van Stedelijk Museum Alkmaar, 27 oktober
- ‘“Dropping a Line”. Contemporary Inscriptions on Netherlandish Drawings’, symposium *Tales of the City. Drawing in the Netherlands from Bosch to Bruegel*, The Cleveland Museum of Art, 4 november
- [met P. van Mil] ‘Cornelis Drebbel en Hendrick Goltzius’, college The School of Life, Amsterdam, 15 november
- [met I. van Tuinen] presentatie hoogtepunten tekeningencollectie voor leden International Advisory Committee of Keepers of Public Collections of Graphic Art (50 Lux Club), Amsterdam, 22 mei

Edward Anderson

- ‘The Rijksmuseum Integration Layer. A Linked Data Infrastructure for Sustainable Data Services’, *ELAG 2022*, Riga, 10 juni, elag2022.lnb.lv/programme/speakers/#Chris_Dijkshoorn

Marion Anker

- ‘Blind Spots in the Archive. The Story of Freedom Fighter Tanja Dezentjé’, symposium *Women in the Museum. Best Practices*, Rijksmuseum, 8 maart
- ‘Revolusi, or How to Make an Exhibition’, Art History BA-course on museum practices, Leiden University, 31 maart
- ‘Revolusi, or the Making of an Exhibition’, History BA-course on historical sources, Leiden University, 6 mei

- ‘Revolusi voor VO-docenten’, *Geschiedenis-docentendag*, Rijksmuseum, 9 mei
- ‘Rijksmuseum, hét nationale museum van Nederland?’, *Jonge Schrijversdag*, Vlaams-Nederlands Huis deBuren, Brussel, 11 juni
- ‘Rijksmuseum, Slavery and Revolusi’, lezing *Terugkomdag cultureel attachés*, ministerie van Buitenlandse Zaken, Den Haag, 22 juni
- ‘Revolusi, Indonesië onafhankelijk’, *Vriendenavond*, Rijksmuseum, 16 februari
- ‘History revisited. 21e-eeuwse blik op het “nationale” verleden”, *NEXT Vriendenavond*, Rijksmuseum, 13 oktober
- ‘Diversity in History. Revolusi’, lezing/workshop *PON Winterlab*, Rijksmuseum, 1 maart

Stephanie Archangel

- [met N. Woltman] ‘From Portrait to Type’, workshop *The Depiction of ‘Black’ Skin in the Netherlands in the Age of Global Expansion*, Groninger Museum, 5 april
- ‘How Can & Should Museums Contribute to Decolonize the Present?’, symposium *On the State of Decolonization in Swiss Museums*, Lausanne, 4 mei
- ‘Taking a closer look at Count Johan Mauritz’s ivory furniture carved in Brazil’, lezing *Reconnecting with the Colonial Past*, Schlossmuseum Oranienburg, 25 juni
- [met J. van Bennekom, D.J. Biemond en G. Davies en P. D’Imporzano] ‘Piet Heyn’s Platter Was Made of South American Silver’, posterpresentatie *International Association for Caribbean Archaeology*, Cuba, 26 juni–3 juli

Joosje van Bennekom

- [met S. Archangel, D.J. Biemond, G. Davies en P. D’Imporzano] ‘Piet Heyn’s Platter Was Made of South American Silver’, posterpresentatie *International Association for Caribbean Archaeology*, Cuba, 26 juni–3 juli
- ‘Het zuiveren van zilver middels de “test”’, symposium *Willem van Laer’s ‘Weg-wyzer’ 300 jaar*, Rijksmuseum, 20 april

Nanet Beumer

- ‘Museums and New Technologies’, *ICOM General Conference 2022*, Praag, 24 augustus
- ‘Communication in the Museum, Challenges and Perspectives’, Mexico City, online, 3 november
- ‘Online Trends and Storytelling’, Culture Geek Conference, Londen, online, 7 november

Dirk Jan Biemond

- ‘Museumverhalen’, gastcollege faculteit Geschiedenis, Rijksuniversiteit Groningen, 11 maart
- ‘De markt voor de Weg-wyzer. Het Amsterdamse leerstelstel voor de goud- en zilversmeden in de 17de eeuw’, symposium *Willem van Laer’s ‘Weg-wyzer’ 300 jaar*, Rijksmuseum, 5 april
- [met A. de Wit] ‘From ceremonial chains to baby-linen baskets. Dutch silver in the Wallace Collection and the Rijksmuseum’, 16 juni
- [met S. Archangel, J. van Bennekom, G. Davies en P. D’Imporzano] ‘Piet Heyn’s Platter Was Made of South American Silver’, posterpresentatie *International Association for Caribbean Archaeology*, Cuba, 26 juni–3 juli

Jonathan Bikker

- ‘The current conservation of Rembrandt’s Night Watch’, symposium *Rembrandt im Spiegel neuer technologischer Untersuchungen. Gemälde – Zeichnungen – Druckgrafik*, Städel Museum, Frankfurt, 21 januari, [The current conservation of Rembrandt’s Night Watch – YouTube](https://www.youtube.com/watch?v=...)

Mattie Boom

- ‘Kijk en luister mee’, *Studiemiddag Vincent Mentzel*, Rijksmuseum, 1 maart
- College studenten kunstgeschiedenis Radboud Universiteit, Rijksmuseum, 4 maart
- ‘Photocollecting in the Rijksmuseum Amsterdam’, lezing voor International Photocollectors, Rijksmuseum, 2 juli
- Moderatie ‘Terra Study Day on American Photography’, Rijksmuseum, 3 juni
- ‘De opkomst van amateurfotografie in Nederland aan het eind van de 19de eeuw’, symposium *Photography Meets Science and the City*, Universiteit Leiden, 11 juni
- [met M. Beatriz en H. Carrión] Presentatie ‘Reimagining Photography’, Summer School Rijksmuseum & Bard Graduate Center, Rijksmuseum, 4 augustus
- Gesprek met Irma Boom en Rineke Dijkstra, symposium *Book Manifest* t.g.v. tentoonstelling Irma Boom, Allard Pierson Museum, Amsterdam, 10 september
- ‘Women’s Photobooks in the collection of the Rijksmuseum’, vip-event t.g.v. *Unseen*, Rijksmuseum, 16 september

Tamar Bos

- [met B. Boerboom] ‘Hoe beheer je 4 collecties in 1 depot? Met het StandplaatsBeheerSysteem!’, Najaarsbijeenkomst Netwerk Adlib en Axiell Collections, online, 24 november [Najaarsbijeenkomst 24-11-2022 – YouTube](https://www.youtube.com/watch?v=...)

- ‘Beheer van de munten en penningen van het KOG’, symposium *De penning is rond! Feestelijke presentatie over de online gebrachte KOG-penningen en munten*, Rijksmuseum, 19 november

Iskander Breebaart

- [met M. Domínguez-Delmás en P. van Duin] ‘Dating Northern-Netherlands cabinets from the late 17th century’, *From Forest to Heritage. A conference on historical timbers and wooden cultural heritage*, Doopsgezinde Singelkerk, Amsterdam, 20 april
- [met B. de Góes] ‘Intarsia Reconstruction of a 15th-Century Marquetry Panel by Antonio Barilli (1453–1516)’, posterpresentatie *Woodworking Tools & Techniques. Past, Present & Future*, Malmstens Alumni, Swedish History Museum, Stockholm, 16–17 september
- ‘Reconstruction of an Early 16th Century Tondo Frame’, *Woodworking Tools & Techniques. Past, Present & Future*, Malmstens Alumni, Swedish History Museum, Stockholm, 16 september
- [met P. van Duin] ‘Jan van Mekeren Revisited. Typical Features of the Construction of his Marquetry Furniture’, *Woodworking Tools & Techniques. Past, Present & Future*, Malmstens Alumni, Swedish History Museum, Stockholm, 17 september

Frédérique Broers

- [met V. Gonzalez, F. Vanmeert, S. de Meyer, A. Gestels, K. Bossers, J. Garrevoet, S. van Malderen, F. Gabrieli, N. de Keyser, P. Noble, A. van Loon, K. Janssens, F. Meirer en K. Keune] ‘X-ray imaging of Rembrandt’s Night Watch. An XRD, XRF and ptychography study’, *DESY Satellite Meeting 2022*, online, 25 januari
- [met V. Gonzalez, F. Vanmeert, S. de Meyer, A. Gestels, K. Bossers, J. Garrevoet, S. van Malderen, F. Gabrieli, N. de Keyser, P. Noble, A. van Loon, K. Janssens, F. Meirer en K. Keune] ‘X-ray imaging of Rembrandt’s Night Watch. An XRD, XRF and ptychography study’, *Amsterdam Chemistry Innovation Day*, Science Park, Amsterdam, 25 maart
- [met V. Gonzalez, F. Vanmeert, A. Gestels, K. Bossers, J. Garrevoet, S. van Malderen, A. Krekeler, I. Verslype, P. Noble, A. van Loon, K. Janssens, F. Meirer en K. Keune] ‘Correlative 3D Micro X-ray Fluorescence and Ptychographic Tomography Study’, *Operation Night Watch Symposium. Technological Innovations and Scientific Results*, Rijksmuseum, online, 12 april

- [met V. Gonzalez, F. Vanmeert, A. Gestels, K. Bossers, J. Garrevoet, S. van Malderen, A. Krekeler, I. Verslype, P. Noble, A. van Loon, K. Janssens, F. Meirer en K. Keune] 'Correlative 3D Micro X-ray Fluorescence and Ptychographic Tomography on Rembrandt's *Night Watch*', *European Conference on X-ray Spectrometry 2022*, Brugge, 30 juni
- [met V. Gonzalez, F. Vanmeert, A. Gestels, K. Bossers, J. Garrevoet, S. van Malderen, A. Krekeler, I. Verslype, P. Noble, A. van Loon, K. Janssens, F. Meirer en K. Keune] 'Correlative 3D Micro X-ray Fluorescence and Ptychographic Tomography on Rembrandt's *Night Watch*', *Gordon Research Seminar. Scientific Methods in Cultural Heritage Research*, Les Diablerets (CH), 10 juli
- [met V. Gonzalez, F. Vanmeert, A. Gestels, K. Bossers, J. Garrevoet, S. van Malderen, A. Krekeler, I. Verslype, P. Noble, A. van Loon, K. Janssens, F. Meirer en K. Keune] 'Correlative 3D Micro X-ray Fluorescence and Ptychographic Tomography on Rembrandt's *Night Watch*', posterpresentatie *Gordon Research Conference. Scientific Methods in Cultural Heritage Research*, Les Diablerets (CH), 11 juli

Wendela Brouwer

- [met E. van der Weijden] 'Koerierscursus', presentatie Reinwardt Academie, Amsterdam, 3 juni
- [met E. van der Weijden] 'Het Registrars Office en bruiklenen in het Rijksmuseum', presentatie Reinwardt Academie, Amsterdam, 29 november
- 'Courier Training', workshop, *European Registrars Conference*, Straatsburg, 4 november
- 'Towards a general transport quotation scheme?', presentatie *European Registrars Conference*, Straatsburg, 5 november

Jeroen ter Brugge

- 'Half models in the Rijksmuseum', Western Australian Museum, Fremantle, online, 20 maart
- [met M. Domínguez-Delmás, T. Mol en P. van Duin] 'Looking into Rijksmuseum's maritime collection. Provenance and function of 18th and 19th century half hull models', *From Forest to Heritage. A conference on historical timbers and wooden cultural heritage*, Doopsgezinde Singelkerk, Amsterdam, 20 april
- [met J.A. Baart] 'De parallelle wereld van de Kriegsmarine in Vlaardingen. Het fotoalbum van Heinrich Clausen', Museum Vlaardingen, 26 april
- 'Hoe maritiem is Voorne aan Zee?', stadsdebat over leven, wonen en werken in Voorne aan Zee, Hellevoetsluis, 16 september

Machtelt Brügggen Israëls

- 'The Stage of Simone Martini's *Saint Louis of Toulouse* for King Robert of Anjou on the Rood Screen of San Lorenzo Maggiore in Naples', *Andrew Ladis Conference*, online, 13 januari
- *GiOTTO's Circle*, online, 16 mei; Fondazione Roberto Longhi, Florence, 31 mei
- 'Kleren maken de mens. De *Geseling* van Piero della Francesca', Academische Club, Amsterdam, 14 april
- 'Scelte di guardaroba nella *Flagellazione* di Piero della Francesca. Indizi per l'iconografia e il committente', Università di Siena, 5 mei
- [met G.S. de Vivo] 'Variations on a Gold Ground. Carlo Crivelli's Saint Mary Magdalene in Amsterdam', *Gold in Renaissance Western Europe. Interdisciplinary Approaches*, Parijs en Nanterre, 10 juni
- 'Piero della Francesca e Urbino', Summer School Fondazione Federico Zeri, Galleria Nazionale delle Marche, Urbino, 12 juli
- [met G.S. de Vivo] 'Incisions vs tooling. Watergilding vs mordent-gilding. Understanding the techniques and processes of metal leaf decorations by means of MA-XRF', posterpresentatie *MA-XRF 2022. MA-XRF scanning in Conservation, Art and Archaeology 2022*, Museum Prinsenhof Delft, 26–27 september
- 'Le pale dei santi avvocati e la successiva committenza privata nel Duomo di Siena', *Forma, funzione, tecnica e materia. Genesi e sviluppo del polittico gotico a Siena*, Summer School Università per Stranieri di Siena, 27 september
- 'Francesco di Giorgio e i luoghi di Ottaviano Ubaldini della Carda nel Palazzo Ducale di Urbino', *Giornata di studi in occasione della mostra Urbino crocevia delle arti*, Galleria Nazionale delle Marche, Urbino, 30 oktober
- [met J.R. Banker] 'Piero della Francesca e la *Flagellazione*', Civitella Ranieri, 5 oktober
- 'The Art of Simone Martini. Painting to Better the World', Isabella Stewart Gardner Museum, Boston, 20 oktober

Denise Campbell

- 'Artist or female artist? Painter or paintress? Gender and the terminology of professions in the arts', symposium *Women in the Museum. Best Practices*, Rijksmuseum, 8 maart
- 'Re-visioning Permanent Collection Installations of Netherlandish Art. Dialogues between Academia, Museum and Society – panel Terminology', *CODART and HNA Joint Session*, Rijksmuseum, 4 juni
- 'Rijksmuseum X Guerrilla', *London Venture Partners Summit 2022*, Anantara Grand Hotel Krasnapolsky, Amsterdam, 22 augustus

- 'Rijksmuseum X Guerrilla', *Deloitte Art & Finance Webinar*, Deloitte Amsterdam, online, 31 mei

Jan van Campen

- 'Collecting China, Jean Theodore Royer (1737–1807). Collections and Chinese studies', Summer School Museum Volkenkunde, Leiden, 27 juli

Sara Creange

- 'Neutron-based analyses of KVVAK bronzes at the Rijksmuseum', seminar '*Let us praise the Dancer*'. *Nieuw onderzoek naar de Nataraja en andere Aziatische bronzen*, Rijksmuseum, 23 april
- [with A. Ślącza] 'What is inside Candrasekhara's pendant? Neutron-based techniques in the study of Chola bronzes', *25th Conference of the European Association of South Asian Archaeology and Art*, Universitat Pompeu Fabra, Barcelona, 4–8 juli
- 'Collaboration and innovation at the Rijksmuseum. A perspective from metal conservation', seminar *Conservation for Museum Collections. China-Europe forum on Conservation Science and Technology for Cultural Heritage*, The Palace Museum, Beijing, online, 19 november

Tamar Davidowitz

- 'From galley to gallery. The Hartogh Plate tells its remarkable story', Western Australian Maritime Museum, Fremantle, 13 november

Alexander Dencher

- 'Rijksmuseum "Sleeping Beauties". The Louis-style boiseries in the collection of the Rijksmuseum, Amsterdam', *LOUIS, LOUIS, LOUIS! Origins, flourishings and spread of an international furniture style, 15th International symposium on wood and furniture conservation*, Stichting Ebenist, Amsterdam, 25 maart
- 'Collecting and exhibiting furniture in the Rijksmuseum c. 1890–present', gastcollege *Northern European Art Seminar*, Vassar College, online, 14 april
- "'A thing of beauty is a joy forever". The collection of Renaissance furniture of Otto Lanz (1865–1935)', symposium *Why do we collect?*, Universiteit Leiden, 20 april
- 'Rijksmuseum furniture collections', *CODART Conference*, 31 mei
- 'Rijksmuseum, furniture, storage', workshop studenten Research Master Art History, Utrecht University, 3 juni
- 'Pronkinterieurs. Interiors for Display in the Eighteenth-Century Dutch Townhouse', *Historians of Netherlandish Art Conference*, Amsterdam, 4 juni

- 'Het Nederlandse hemelbed in de kunstgeschiedenis', symposium *Slapen op stand. Het Nederlandse hemelbed, 1690–1730*, Universiteit Leiden/Dienst Koninklijk Huis, 7 juni
- "'Eighteenth-century interiors in focus". Curation and preservation of historic interiors', Summer School Rijksmuseum & Bard Graduate Center, 3 augustus

Cathelijne Denekamp

- 'Accessibility in the Rijksmuseum', keynote conferentie *Inclusion as a change process. Strategies and structures in museums*, Bundeskunsthalle, Bonn, 19 september
- 'Iedereen inbegrepen', panellid themadag *Inclusiviteit op evenementen*, Genootschap voor Eventmanagers, World Forum, 21 april
- Spreker tijdens *Social impact. Engaging with older adults*, Museum Connections, Parijs, 30 maart

Femke Diercks

- 'Meissen porcelain from the Oppenheimer family', *American Ceramics Circle Symposium*, New York, 26–28 oktober
- Dagvoorzitter *Codart Congress 2022*, 29–31 mei, Den Haag/Gouda
- Dagvoorzitter symposium *GLAS2022*, Rijksmuseum, 25 maart

Taco Dibbits

- 'Aanwinsten Rijksmuseum', college masteropleiding Kunst, markt en connaisseurschap, Vrije Universiteit, Rijksmuseum, 11 maart
- Deelname gesprek 'Museums in Europe and their histories', congres *Museums in Europe after the crisis. What challenges for the future?*, Centre Pompidou, Parijs, 3 mei
- Interview tijdens de *Creative Industries Conference*, Universiteit van Amsterdam/Koninklijk Instituut voor de Tropen, Amsterdam, 20 mei
- Vraaggesprek studenten Zomercursus Onderzoeksschool Kunstgeschiedenis en Vereniging Rembrandt 2022, Rijksmuseum, 22 juni

Sara van Dijk

- Moderator symposium *Slapen op Stand. Het Nederlandse Hemelbed, 1690–1730*, Universiteit Leiden, 7 juni
- [met J. Pellumbi] organisator en moderator symposium *Cross-Dressing the Early Modern. Exploring Transformations through Dress*, University of Cambridge, online, 23 september

- ‘Bloemetjes, blokjes en bolletjes. Textiel bij Simone Martini’, symposium *Simone Martini en de waanzinnige veertiende eeuw*, Illustere School van de Universiteit Van Amsterdam, 23 november

Chris Dijkshoorn

- ‘The Rijksmuseum Integration Layer. A Linked Data Infrastructure for Sustainable Data Services’, *ELAG 2022, Riga, 10 juni, elag2022.lnb.lv/programme/speakers/#Chris_Dijkshoorn*

Marta Domínguez-Delmás

- ‘Wood Prints. Secrets in historic wood’, Science Café Wageningen, 16 maart
- [met P. van Duin en I. Breebaart] ‘Dating Northern-Netherlands cabinets from the late 17th century’, *From Forest to Heritage. A conference on historical timbers and wooden cultural heritage*, Doopsgezinde Singelkerk, Amsterdam, 20 april
- [met T. Mol, J. ter Brugge en P. van Duin] ‘Looking into Rijksmuseum’s maritime collection. Provenance and function of 18th and 19th century half hull models’, *From Forest to Heritage. A conference on historical timbers and wooden cultural heritage*, Doopsgezinde Singelkerk, Amsterdam, 20 april
- [met J. Wadum en A. Jager] ‘Unravelling a North Netherlandish 17th-century panel maker’, *From Forest to Heritage. A conference on historical timbers and wooden cultural heritage*, Doopsgezinde Singelkerk, Amsterdam, 20 april
- ‘Determining the production place of works of art by dendrochronology. Case studies from the Low Countries’, *From Forest to Heritage. A conference on historical timbers and wooden cultural heritage*, Doopsgezinde Singelkerk, Amsterdam, 20 april
- [met T. Hestrin-Grader, M. Frederickx, W. Gard, E. Meijvogel-de Koning, J.W. van de Kuilen, F. Bossema, T. van Leeuwen, P. van Duin, J. Dorscheid, T. Mol en G.P. Di Stefano], ‘Old and New, Large and Small. Non-Invasive Techniques Applied to a Musical Instrument’, *From Forest to Heritage. A conference on historical timbers and wooden cultural heritage*, Doopsgezinde Singelkerk, Amsterdam, 21 april
- [met M. Palat Rao, A. Daly, S. van Daalen, P. Fraiture en E.R. Cook], ‘The potential of tree-ring drought atlases for provenancing archaeological timbers’, *From Forest to Heritage. A conference on historical timbers and wooden cultural heritage*, Doopsgezinde Singelkerk, Amsterdam, 21 april
- ‘WOOD’, college Erasmus Blended Intensive programme, online, 10 mei

- ‘Computed tomography for non-invasive dendrochronology. Are we there yet?’, *FlexRay Lab 5 years anniversary*, Centrum Wiskunde & Informatica, Amsterdam, 19 mei
- ‘Using dendrochronology to determine the production place of works of art’, *AmeriDendro Conference*, Montreal, 28 juni
- [met R. Unger] ‘Supplies from Farther Afield. The Expanding Geographical Range of Raw Materials for Shipping in the Renaissance’, *XIX World Economic History Congress*, Parijs, 29 juli
- ‘Wood for Goods. Advances and prospects of research on wood from the cultural heritage’, *Wood for Goods. Unravelling the production of works of art in the Low Countries (1450–1800) through interdisciplinary approaches*, Universiteit van Amsterdam, 7 december

Jan Dorscheid

- [met P. van Duin] ‘Floral wood marquetry cabinets attributed to André-Charles Boulle. A technical comparison’, *Louis, Louis, Louis! Origins, flourishing and spread of an international furniture style. 15th International symposium on wood and furniture conservation*, Stichting Ebenist, Rode Hoed, Amsterdam, 26 maart
- [met T. Hestrin-Grader, M. Frederickx, W. Gard, E. Meijvogel-de Koning, J.W. van de Kuilen, F. Bossema, T. van Leeuwen, P. van Duin, M. Domínguez-Delmás, T. Mol en G.P. Di Stefano], ‘Old and New, Large and Small. Non-Invasive Techniques Applied to a Musical Instrument’, *From Forest to Heritage. A conference on historical timbers and wooden cultural heritage*, Doopsgezinde Singelkerk, Amsterdam, 21 april
- ‘Reading the Object. Japanese Lacquer’, Summer School Rijksmuseum & Bard Graduate Center, Rijksmuseum, 26 juli

Esther van Duijn

- ‘Traditions and development in the use of the wax-resin lining method in the Rijksmuseum Part III, 1930 to 1989. Wax-resin lining in the Rijksmuseum under Henricus Hubertus Mertens and Luitsen Kuiper’, webinar masterclass *The Dutch Method Unfolded*, Universiteit van Amsterdam, online, mei
- [met P. Noble, A. Krekeler, L. Raven, S. Smelt, I. Steeman, I. Verslype, L. Vos] ‘Conservation treatment of Rembrandt’s *The Night Watch* at the Rijksmuseum. The decision-making process’, *American Institute for Conservation 50th Annual Meeting*, Los Angeles, 13–18 mei

- [met P. Noble, K. Keune, S. Smelt en G. Tauber] ‘Unravelling the varnish layers on Rembrandt’s Portrait of Marten Soolmans through interdisciplinary research’, *American Institute for Conservation 50th Annual Meeting*, Los Angeles, 13–18 mei

Paul van Duin

- [met T. Mol] ‘An Empire orchestrion by D.N. Winkel, Amsterdam. Technical art-historical research and conservation of a Dutch Empire, or Louis Napoleon cabinet from ca. 1805–1810’, *Louis, Louis, Louis! Origins, flourishing and spread of an international furniture style. 15th International symposium on wood and furniture conservation*, Stichting Ebenist, Rode Hoed, Amsterdam, 25–26 maart
- [met J. Dorscheid] ‘Floral wood marquetry cabinets attributed to André-Charles Boulle. A technical comparison’, *Louis, Louis, Louis! Origins, flourishing and spread of an international furniture style. 15th International symposium on wood and furniture conservation*, Stichting Ebenist, Rode Hoed, Amsterdam, 26 maart
- ‘Internships in Furniture Conservation at the Rijksmuseum’, studentenconferentie *Conservation by the Next Generation*, University of Antwerp, online, 4 april
- [met M. Domínguez-Delmás en I. Breebaart] ‘Dating Northern-Netherlands cabinets from the late 17th century’, *From Forest to Heritage. A conference on historical timbers and wooden cultural heritage*, Doopsgezinde Singelkerk, Amsterdam, 20 april
- [met T. Mol, J. ter Brugge en M. Domínguez-Delmás] ‘Looking into Rijksmuseum’s maritime collection. Provenance and function of 18th and 19th century half hull models’, *From Forest to Heritage. A conference on historical timbers and wooden cultural heritage*, Doopsgezinde Singelkerk, Amsterdam, 20 april
- [met T. Hestrin-Grader, M. Frederickx, W. Gard, E. Meijvogel-de Koning, J.W. van de Kuilen, F. Bossema, T. van Leeuwen, M. Domínguez-Delmás, J. Dorscheid, T. Mol en G.P. Di Stefano], ‘Old and New, Large and Small. Non-Invasive Techniques Applied to a Musical Instrument’, *From Forest to Heritage. A conference on historical timbers and wooden cultural heritage*, Doopsgezinde Singelkerk, Amsterdam, 21 april
- ‘Working towards a stable Museum Climate’, *NICAS Colloquium*, online, 12 mei

- ‘Fifty shades of brown. Kleur en verkleuring op meubelen’, *Veroudering en verandering van kunstwerken. OSK-Sectiedag Atelierpraktijken en Geschiedenis van de Kunstproductie*, Rijksmuseum, 7 september
- [met I. Breebaart] ‘Jan van Mekeren Revisited Typical Features of the Construction of his Marquetry Furniture’, *Woodworking Tools & Techniques. Past, Present & Future*, Malmstens Alumni, Swedish History Museum, Stockholm, 17 september
- ‘Approaching the original appearance without loss of authenticity?’, *Porentief Rein?! Reinigung von Möbeln und Holzobjekten in der Konservierung und Restaurierung*, VDR-Fachgruppe Möbel und Holzobjekte, Fachhochschule Potsdam, 22 september
- ‘The production of furniture in the Northern Netherlands (16th–17th century)’, *Wood for Goods. Unravelling the production of works of art in the Low Countries (1450–1800) through interdisciplinary approaches*, Universiteitsbibliotheek, Universiteit van Amsterdam, 7 december

Jorien Duivenvoorden

- ‘De Chemie van een Meesterwerk’, *Jong KNCV Spotlight Prijs Finale op de Avond van de Chemie*, Leiden, 13 oktober
- ‘Behaviour of Water in Oil Paint’, *NICAS Colloquium*, online, 8 september
- ‘Moisture Diffusion Modeling of Wax-Resin Lined Paintings’, *Operation Night Watch Symposium. Technical Innovations and Scientific Results*, Rijksmuseum, online, 14 april

Merel van Erp

- [met M. Lagerweij] ‘Fritz Mannheimer. A key figure on the European art market between 1920 and 1939’, congres *Collectionneurs juifs et tendances du goût/Jewish Collectors and Patterns of Taste (c. 1850–1930)*, Musée Camondo, Parijs, 27 juni

Robert Erdmann

- ‘Photographing *The Night Watch* at 5 µm (5080 PPI) Resolution’, *Operation Night Watch Symposium. Technical Innovations and Scientific Results*, Rijksmuseum, online, 11 april
- ‘Canvas Analysis of *The Night Watch*’, *Operation Night Watch Symposium. Technical Innovations and Scientific Results*, Rijksmuseum, online, 13 april
- ‘Data Fusion and Visualization of the Imaging Data of *The Night Watch*’, *Operation Night Watch Symposium. Technical Innovations and Scientific Results*, Rijksmuseum, online, 14 april

- ‘Artificial Intelligence for improving access to cultural heritage image collections’, *AI & Humanities. Help, Hype or Hassle Conference*, Het Kijkhuis, Leiden, 7 april
- ‘Using artificial intelligence generative models for cultural heritage image restoration’, *AI4LAM Community Call*, online, 19 april
- ‘Two examples of artificial intelligence in the Rijksmuseum’, workshop *AEOLIAN Network AI&ML. Increasing Access, Visibility, and Engagement*, online, 20 april
- [met E. van Bork] ‘Database en geautomatiseerde beeldherkenning van keurmerken op (Nederlands) zilver’, symposium *Willem van Laer’s ‘Weg-wyzer’ 300 jaar*, Rijksmuseum, 20 april
- [met E. van Bork] ‘Database en geautomatiseerde beeldherkenning van keurmerken op (Nederlands) zilver’, *Museum Collections & AI Symposium*, Naturalis Biodiversity Center, Leiden, 16 mei
- ‘Examples of the use of artificial intelligence for conservation and art history in the Rijksmuseum’, *Museum Collections & AI Symposium*, Naturalis Biodiversity Center, 16 mei
- ‘AI-based image fusion, analysis, and visualization for Rembrandt’s *The Night Watch*’, *2and3D Photography Conference*, Rijksmuseum, online, 7 juni
- ‘21st Century connoisseurship for Frans Hals’ civic guard portraits’, *Frans Hals Expert Meeting*, Frans Hals Museum, Haarlem, 27 juni
- ‘AI and deep neural networks at the Rijksmuseum. Revealing the secret life of art’, *Digital Insurance Agenda 2022*, Taets Art & Event, Zaandam, 29 juni
- ‘The use of massive multimodal images in the Rijksmuseum’s Operation Night Watch’, *The Digital Image. Creative Practices and Reflections on the Digital Image*, Philipps-Universität Marburg, 8 juli
- ‘Contrastive models for combined language/image analysis in cultural heritage’, *Gordon Research Conference. Scientific Methods in Cultural Heritage Research*, Les Diablerets (CH), 13 juli
- ‘Data Science in Cultural Heritage’, Summer School Rijksmuseum & Bard Graduate Center, Rijksmuseum, 28 juli
- ‘Closing in on *The Night Watch*’, *Visual Science of Art Conference*, Amsterdam, 27 augustus
- ‘A joint language-vision-XRF embedding for investigating the microstructure of paintings’, *MA-XRF 2022. MA-XRF scanning in Conservation, Art and Archaeology 2022*, Delft, 25 september

- ‘Consideration for processing of RIS data for machine learning applications’, *RIS-satellite Workshop (MA-XRF 2022. MA-XRF scanning in Conservation, Art and Archaeology 2022)*, Rijksmuseum, 28 september
- ‘A joint language-vision-XRF embedding for investigating the microstructure of paintings’, *Chemistry/Mathematics Joint Seminar*, Paris ENS Saclay, 8 december

Sonja Feitsma

- [met S. Bobb, Unicef France] ‘Diversity & Engagement’, *Museum Connections 2022*, Parijs, 31 maart
- [met T. Verkeyen, R. de Jager en A. Kors] podiumdiscussie Diversiteit en inclusie, Cultureel Retail Netwerkdag, *Diversiteit en inclusie*, Cobra Museum voor Moderne Kunst, Amstelveen, 14 november

Menno Fitski

- ‘Sakura’, Rijksmuseum, 6 mei
- ‘Export ceramics’, V&A Academy, *Japanese Art, Craft and design. From Past to Future*, online, 30 mei
- ‘Natuurmomenten in Japans lak. Ballonklokjes, gentiaan en poelschaatsenrijders’, symposium *Japans Lak*, Rijksmuseum, 3 juli

Josephina de Fouw

- ‘Nederlandse schilderkunst in de achttiende eeuw’, collegereeks *Kunstgeschiedenis door museumdirecteuren, 18e en 19e eeuw*, The School of Live, online, 22 februari
- ‘Johanna and the Jewish Merchants. A revised title for a painting by Cornelis Troost’, *Hogarth and Europe Workshop*, Tate Britain en Paul Mellon Centre, Londen, 10 maart
- ‘Nederlandse schilderkunst in de achttiende eeuw’, *Vriendenlezing* (reeks *De kunst van het nalaten*), Rijksmuseum, 5 april
- [met M. Ubl, T. Graafland en H. Baija] ‘Workshop: Original Frames’, *Historians of Netherlandish Art Conference 2022*, 4 juni

Francesca Gabrieli

- ‘Reflectance Imaging Spectroscopy (RIS) scanning in CH. The case of the *Night Watch* by Rembrandt’, *Science in Cultural Heritage Interdisciplinary thinking Online Zoom Conference*, online, 13 januari
- ‘Operation Night Watch. Imaging at the Macro Scale’, *ACID (Amsterdam Chemistry Innovation Day) 2022*, 25 maart
- ‘Reflectance Imaging Spectroscopy (RIS) of *The Night Watch*’, *Operation Night Watch Symposium. Technical Innovations and Scientific Results*, Rijksmuseum, online, 11–14 april

- ‘Reflectance imaging spectroscopy (RIS) to reveal artists’ materials use and distribution’, IPANEMA-Soleil, Parijs, 15 juni
- ‘Glaze or mixture? Unveiling Rembrandt’s use of red lake pigments in *The Night Watch* by macro-scale chemical imaging techniques’, posterpresentatie *Gordon Research Conference. Scientific Methods in Cultural Heritage*, 10–15 juli
- ‘Operation Nightwatch. Macro-scale imaging to reveal Rembrandt’s painting technique’, *Picture Meeting*, Amersfoort, 16 september
- ‘Glaze or mixture? Unveiling Rembrandt’s use of red lake pigments in *The Night Watch* by macro-scale chemical imaging techniques’, conference *MA-XRF 2022. MA-XRF scanning in Conservation, Art and Archaeology 2022*, Delft, 26–29 september
- ‘RIS data processing workflow. From building the image cube to making image products’, *RIS-satellite Workshop (MA-XRF 2022. MA-XRF scanning in Conservation, Art and Archaeology 2022)*, Rijksmuseum, 28 september
- [met G.S. de Vivo en A. van Loon] ‘Some new results on Garofalo’s use of Egyptian Blue in the Rijksmuseum *Adorazione dei Magi*’, *BLUNET2022*, Accademia dei Lincei en Parco Archeologico del Colosseo, Rome, 5 oktober, youtu.be/uNyDQsY4D_Y

Isabelle Garachon

- ‘Conservation, Art History and Science working together. Examples from the ceramics, glass and stone conservation department, Rijksmuseum’, cursus *Conserving our global heritage through science*, New York University Abu Dhabi, online, 6 oktober

Tamar Hestrin Grader

- [met M. Frederickx, M. Domínguez-Delmás, W. Gard, E. Meijvogel-de Koning, J.W. van de Kuilen, F. Bossema, T. van Leeuwen, P. van Duin, J. Dorscheid, T. Mol en G.P. Di Stefano], ‘Old and New, Large and Small. Non-Invasive Techniques Applied to a Musical Instrument’, *From Forest to Heritage. A conference on historical timbers and wooden cultural heritage*, Doopsgezinde Singelkerk, Amsterdam, 21 april
- [met M. Frederickx] ‘Reconstruction of the 1640 Ioannes Ruckers Virginal in the Rijksmuseum’, *Woodworking Tools & Techniques. Past, Present & Future*, Malmstens Alumni, Swedish History Museum, Stockholm, 16 september

Lea Grüter

- ‘Introducing the Concept of Parrhesia of Traces. A Study on the Memory Politics of Nazi-looted art or: “What are we forgetting?”’, guest lecture module ‘Nazi Art Theft’, Universiteit van Amsterdam, 9 maart
- ‘Skill Lab Herkomstonderzoek’, *Erfgoed Festival. Beladen erfgoed*, Reinwardt Academie, Amsterdam, 22 april
- [met H. Kuijper] ‘Beeldhouwkunst & Kunstnijverheid. Provenance Research on Applied Arts in the Rijksmuseum Amsterdam, SammlungsBereich Angewandte Kunst. Ein Sonderfall der Provenienzforschung? Methoden, Quellen, Netzwerke’, conferentie MAKK – Museum für Angewandte Kunst Köln, online, 16 mei
- [met J. Rickmeyer] ‘Provenance Research in Practice’, Summer School *Contested Heritage and the Role of Provenance Research*, Centre for Global Heritage and Development, Leiden Universiteit, 30 augustus
- ‘Zien met de ziel. De poëzie en politiek van de hoogmiddeleeuwse beeldspraak’, programma *HOVO Duizend jaar Europese cultuur I*, Hoge Middeleeuwen, college 5 en 6, Kunstgeschiedenis, Vrije Universiteit, Amsterdam, 18 oktober en 2 november

Ludo van Halem

- ‘Barbara Hepworth in de Rijksmuseumtuinen’, lezing Amsterdamse Academische Club/Universiteit van Amsterdam, 30 juni
- Openingswoord tentoonstelling *Anya Janssen. Earthlings*, Museum More, Gorssel, 18 juni
- ‘20ste eeuw’ online-college in de serie *Kunstgeschiedenis van Nederland*
- ‘Charley Toorop’, video in de serie *Vrouwen van het Rijksmuseum*, online, [Rijksmuseum.nl](https://rijksmuseum.nl)
- ‘Barbara Hepworth. In de ban van het Britse landschap’, podcast tentoonstelling *Barbara Hepworth in de Rijksmuseumtuinen*, online, [Barbara Hepworth \(rijksmuseum.nl\)](https://barbarahepworth.rijksmuseum.nl)
- ‘De vierkante man’, podcast in de serie *Raymanns favorieten*, online, [De vierkante man \(rijksmuseum.nl\)](https://devierkante.man.rijksmuseum.nl)

Gijs van der Ham

- ‘Clara de neushoorn’, lezing voor Koninklijk Oudheidkundig Genootschap, Rijksmuseum, KOG-duo-lezing ‘Clara de Neushoorn’ en ‘Onderkruipsels’ door Gijs van der Ham en Eric Jorink – Koninklijk Oudheidkundig Genootschap
- ‘Clara the rhinoceros’, Rijksmuseum, 6 november
- Over de relatie tussen KOG en Rijksmuseum, symposium *De penning is rond! Feestelijke presentatie over de online gebrachte KOG-pennings en munten*, Rijksmuseum, 19 november
- Interview over *Clara de neushoorn*, Historisch Café Amsterdam, 14 december

Cecile van der Harten

- [met I. Labeur] ‘Making the Big Leap to a New Dam System at the Right Time’, HS Events, DAM and Museums, 2 februari youtu.be/H3WCiRcuOrl?list=PLodI81pxsrCHwZkJbQnaF71B1-tjmZl0a
- *2and3D Photography*, online, 31 mei, 7 en 15 juni

Joen Hermans

- ‘A fundamental molecular understanding of oil paint degradation’, symposium *NICAS Project Day*, Rijksmuseum, 8 juni
- [met V. Gonzalez] ‘Looking at paintings through chemist’s eyes’, Collège Néerlandais, Cité Universitaire, Parijs, 16 juni

Erik Hinterding

- [met H. Leeftang] ‘Nieuwe verwervingen van het Rijksprentenkabinet (2021–2022)’, presentatie voor het bestuur van het F.G. Waller-Fonds, Rijksmuseum, 29 september
- ‘Inleiding in de collecties van het Rijksprentenkabinet’, gastcollege studenten Kunstgeschiedenis Radboud Universiteit Nijmegen, Rijksmuseum, 17 november
- ‘An introduction into traditional printmaking techniques and into the history and collections of the Rijksmuseum print room’, gast- en werkcollege voor studenten boek- en papierrestauratie Universiteit van Amsterdam, Rijksmuseum, 21 november

Wieneke ‘t Hoen

- ‘Museumteksten en -vertalingen’, symposium *Haak je af of lees je door?*, Vereniging Zelfstandige Vertalers, Paleis Het Loo, Apeldoorn, 5 november
- ‘Reflecting on texts Rijksmuseum & Slavery’, symposium and round table *Including different viewpoints*, Brussels, House of European History, 5 december

Maria Holtrop

- ‘De vrouw van’, werkgroep bachelor Kunstgeschiedenis, Universiteit van Amsterdam, 5, 12 en 19 april
- ‘Rijksmuseum & Slavernij’, NL Lab Beproeving, Rijksmuseum, 12 mei
- ‘Colonial room 19th century’, expertmeeting met Indonesische professionals, Rijksmuseum, 17 mei
- ‘Rijksmuseum & Slavery’, terugkomdag Buitelandse Zaken, Den Haag, 22 juni
- [met K. Weir en J. Thomas] ‘Reframing the materiality of collections’, EDI Global Forum, Napels, 12 oktober

Jan de Hond

- ‘Een cultuurgeschiedenis van insecten’, *Bodemdag*, Pakhuis de Zwijger, Amsterdam, 31 mei
- ‘Onderkruipsels’, ING-voorontvangst, Rijksmuseum, 28 augustus
- ‘Onderkruipsels’, ING Charity Event, Rijksmuseum, 15 november
- ‘Onderkruipsels in kunst en wetenschap’, voordracht bij filmpremière *Onder het maaiveld*, Eye Filmmuseum, Amsterdam, 10 december
- Gastcollege studenten research seminar Kunst & kennis Universiteit Utrecht, Rijksmuseum, 22 november
- ‘Science, faith and art in the Dutch “Golden” Age’, gastcollege studenten Universiteit van Amsterdam, Rijksmuseum, 6 december
- Lezing Environmental Humanities Center Vrije Universiteit Amsterdam, Rijksmuseum, 19 december

Daniel Horst

- ‘Kickers en Kaaskoppen. Vijf eeuwen spotprenten’, lezing voor het Koninklijk Oudheidkundig Genootschap, Rijksmuseum, 28 maart

Fleur Howes Smith

- ‘Datagedreven strategie & organisatie’, gastcollege Cultuurmarketing, online, 15 september

Marije Jansen

- [met E. Wessels] ‘Van verzameling tot schenking’, *De kunst van het doorgeven*, Rijksmuseum, 20 oktober

Raymond de Jong

- ‘Managing the future of work in the museum context’, Loulé (PT), 11 oktober

Martin Jürgens

- ‘The Making of: The Digital Print’, *School of Conservation*, Mexico City, online, 28 juli

Trineke Kamerling

- ‘Het managen van collectie’, *Minor Collectie-management*, Reinwardt Academie, Amsterdam, online, 11 april
- ‘Munten en Penningen Online’, symposium *De penning is rond! Feestelijke presentatie over de online gebrachte KOG-pennings en munten*, Rijksmuseum, 19 november

Charles Kang

- Presentatie ‘Alchemy’, inspiratiesessie met Rituals, Rijksmuseum, 6 mei
- ‘Re-visioning Permanent Collection Installations of Netherlandish Art. Dialogues between Academia, Museum and Society’, *CODART and HNA Joint Session*, Rijksmuseum, 4 juni
- [met M. van Suylen] ‘Objects in Focus. Function of Works on Paper, XXL/XXS’, Summer School Rijksmuseum & Bard Graduate Center, 26 juli
- ‘Pothoven & the Boundaries of Curatorial Responsibility’, *Lunchtime Talk*, Bard Graduate Center, New York, 27 september
- ‘From Wax to Paper. Antoine Benoist’s Portraits of Louis XIV’, *Françoise and Georges Selz Lecture on Eighteenth- and Nineteenth-Century French Decorative Arts and Culture*, Bard Graduate Center, New York, 28 september
- ‘Aquarel en vrouwelijke kunstenaars’, presentatie voor begunstigers ‘Vrouwen van het Rijksmuseum’ Fonds, Rijksmuseum, 28 november

Julia Kantelberg

- ‘Introductie Onderkruipsels’, *Groen in het Rijksmuseum. De hovenier in een duurzame wereld*, 10 oktober
- ‘Onderkruipsels, Clara en duurzaamheid door de eeuwen heen’, *ING event Duurzaam leven en wonen. Het is een kunst op zich*, 13 oktober
- ‘Spitsbergen en klimaatverandering’, *Rijksmuseum NEXT lanceringsavond*, 13 oktober
- *Artist talk Clara de neushoorn*, opening en moderator, 6 november
- ‘Introductie *Onderkruipsels* en *Clara de neushoorn*’, *Nacht van de Geschiedenis*, Rijksmuseum, 29 oktober
- ‘Introductie *Onderkruipsels*’, *Onderkruipsels vanuit Islamitisch perspectief*, Rijksmuseum, 27 november
- ‘Introductie *Onderkruipsels* en *Clara de neushoorn*’, *Tijd voor Biodiversiteit*, Rijksmuseum, 30 november

- [met M. Moussa-Roodenburg] ‘Co-creatie van de programmering rondom *Onderkruipsels* en *Clara de neushoorn*’, *Cureren voor en met de nieuwe generatie*, georganiseerd door Fonds 21, Museum Boijmans Van Beuningen, Rotterdam, 14 december

Katrien Keune

- [met F. Broers, V. Gonzalez, F. Vanmeert, S. de Meyer, A. Gestels, K. Bossers, J. Garvoet, S. van Malderen, F. Gabrieli, N. de Keyser, P. Noble, A. van Loon, K. Janssens en F. Meirer] ‘X-ray imaging of Rembrandt’s Night Watch. An XRD, XRF and ptychography study’, *DESY Satellite meeting 2022*, online, 25 januari
- [met F. Broers, V. Gonzalez, F. Vanmeert, S. de Meyer, A. Gestels, K. Bossers, J. Garvoet, S. van Malderen, F. Gabrieli, N. de Keyser, P. Noble, A. van Loon, K. Janssens en F. Meire] ‘X-ray imaging of Rembrandt’s Night Watch. An XRD, XRF and ptychography study’, *Amsterdam Chemistry Innovation Day*, Science Park Amsterdam, 25 maart
- ‘Onderzoek geeft Nachtwacht meer kleur’, Docentendag Scheikunde, Radboud Universiteit, Nijmegen, 5 april
- [met F. Broers, V. Gonzalez, F. Vanmeert, A. Gestels, K. Bossers, J. Garvoet, S. van Malderen, A. Krekeler, I. Verslype, P. Noble, A. van Loon, K. Janssens en F. Meirer] ‘Correlative 3D Micro X-ray Fluorescence and Ptychographic Tomography Study’, *Operation Night Watch Symposium. Technological Innovations and Scientific Results*, Rijksmuseum, online, 12 april
- ‘Overview of the Operation Night Watch Symposium’, *NICAS Colloquium*, online, 14 april
- ‘Licht op Kunst’, inaugurele rede, Universiteit van Amsterdam, 11 mei
- [met E. van Duijn, P. Noble, S. Smelt en G. Tauber] ‘Unravelling the varnish layers on Rembrandt’s Portrait of Marten Soolmans through interdisciplinary research’, *American Institute for Conservation 50th Annual Meeting*, Los Angeles, 13–18 mei
- [met J. Buijs, L. Baij, C. Liu, D. Westert, J. Sprakel en L. Raven] ‘Laser Speckle Imaging. In-situ tool for monitoring solvent cleaning and mechanical damage’, posterpresentatie *Gordon Research Conference. Scientific Methods in Cultural Heritage Research*, Les Diablerets (CH), 9–15 juli
- ‘Operatie Nachtwacht. Onderzoek en behandeling van Rembrandt’s meesterwerk’, Science Café, Deventer
- ‘The Chemistry of wax-resin in *The Night Watch*’, *Masterclass Dutch Method Unfolding*, Universiteit van Amsterdam, 15 juni

- ‘Future perspectives for molecular oil paint research to enhance conservation practice’, congres *Molecular Transformations in Oil Paint*, Collège Néerlandais Cité Universitaire Internationale de Paris, 16–17 juni
- ‘X-ray techniques for investigating artist pigment degradation phenomena and supporting art conservation’, *EXRS-2022. European Conference on X-ray Spectrometry*, Brugge, 26 juni–1 juli
- [met F. Broers, V. Gonzalez, F. Vanmeert, A. Gestels, K. Bossers, J. Garrevoet, S. van Malderen, A. Krekeler, I. Verslype, P. Noble, A. van Loon, K. Janssens en F. Meirer] ‘Correlative 3D Micro X-ray Fluorescence and Ptychographic Tomography on Rembrandt’s *Night Watch*’, *European Conference on X-ray Spectrometry 2022*, Brugge, 30 juni
- ‘Operation Night Watch. Large-scale and integrated research project of Rembrandt’s masterpiece *The Night Watch*’, *CHEMCH. 6th International Congress Chemistry for Cultural Heritage 2022*, Ravenna, 4–8 juli
- [met F. Broers, V. Gonzalez, F. Vanmeert, A. Gestels, K. Bossers, J. Garrevoet, S. van Malderen, A. Krekeler, I. Verslype, P. Noble, A. van Loon, K. Janssens en F. Meirer] ‘Correlative 3D Micro X-ray Fluorescence and Ptychographic Tomography on Rembrandt’s *Night Watch*’, *Gordon Research Seminar. Scientific Methods in Cultural Heritage Research*, Les Diablerets (CH), 10 juli
- Discussieleider *Gordon Research Conference. Scientific Methods in Cultural Heritage Research*, Les Diablerets (CH), 10–15 juli
- [met F. Broers, V. Gonzalez, F. Vanmeert, A. Gestels, K. Bossers, J. Garrevoet, S. van Malderen, A. Krekeler, I. Verslype, P. Noble, A. van Loon, K. Janssens en F. Meirer] ‘Correlative 3D Micro X-ray Fluorescence and Ptychographic Tomography on Rembrandt’s *Night Watch*’, posterpresentatie *Gordon Research Conference. Scientific Methods in Cultural Heritage Research*, Les Diablerets (CH), 11 juli
- ‘Operation Night Watch. Large-scale and integrated research project of Rembrandt’s masterpiece *The Night Watch*’, *PhotoReAct project, Innovative Training Network (ITN project)*, Rijksmuseum, 26 augustus
- ‘Chemische veranderingen in olieverfschilderijen’, *Sectiedag en Workshop Atelierpraktijken en Geschiedenis van de Kunstproductie*, Research School Art History, Amsterdam, 7 september
- ‘From model to painting. Added values and limitations of model-based research’, *IPERION HS Academy Lecture series*, online, 15 september

- ‘Operation Night Watch. Large-scale and integrated research project of Rembrandt’s masterpiece, *The Night Watch*’, Calouste Gulbenkian Museum’s Summer School, Lissabon, 21–23 september
- ‘Update on methodological and instrumental developments for preventive conservation (T5.1)’, *IPERION HS 3rd interim meeting*, Florence, 12–14 oktober
- ‘Natuurwetenschappelijk Onderzoek in het Rijksmuseum’, *TOA-congres NVON*, Hogeschool Saxion Deventer, 17 november
- ‘Operation Night Watch. Large-scale and integrated research project of Rembrandt’s masterpiece *The Night Watch*’, Chemistry Faculty Colloquium, Universiteit van Wenen, 12 december

Nouchka de Keyser

- [met F. Broers, V. Gonzalez, F. Vanmeert, S. de Meyer, A. Gestels, K. Bossers, J. Garrevoet, S. van Malderen, F. Gabrieli, P. Noble, A. van Loon, K. Janssens, F. Meirer en K. Keune] ‘X-ray imaging of Rembrandt’s *Night Watch*. An XRD, XRF and ptychography study’, *DESY Satellite meeting 2022*, online, 25 januari
- [met F. Broers, V. Gonzalez, F. Vanmeert, S. de Meyer, A. Gestels, K. Bossers, J. Garrevoet, S. van Malderen, F. Gabrieli, P. Noble, A. van Loon, K. Janssens, F. Meirer en K. Keune] ‘X-ray imaging of Rembrandt’s *Night Watch*. An XRD, XRF and ptychography study’, *Amsterdam Chemistry Innovation Day*, Science Park Amsterdam, 25 maart
- ‘Reviving Degraded Colors of Yellow Flowers in 17th Century Still Life Paintings with Macro and Microscale Chemical Imaging’, *Gordon Research conference. Scientific Methods in Cultural Heritage Research*, Les Diablerets (CH), 10–15 juli

Pauline Kintz

- ‘Guiding as a profession’, congres *Let’s move on! Changes in the interpretation of cultural heritage in the Czech Republic*, Praag, 6–7 oktober

Anna Krekeler

- [met E. van Duijn, P. Noble, L. Raven, S. Smelt, I. Steeman, I. Verslype en L. Vos] ‘Conservation treatment of Rembrandt’s *The Night Watch* at the Rijksmuseum. The decision-making process’, *American Institute for Conservation 50th Annual Meeting*, Los Angeles, 13–18 mei
- ‘Vermeer Research Project’, Nederlandse ambassade Berlijn, 22 november

Hester Kuijper

- [met L. Grüter] ‘Beeldhouwkunst & Kunstnijverheid. Provenance Research on Applied Arts in the Rijksmuseum Amsterdam’, SammlungsBereich Angewandte Kunst. Ein Sonderfall der Provenienzforschung? Methoden, Quellen, Netzwerke, conferentie MAKK – Museum für Angewandte Kunst Köln, online, 16 mei

Mara Lagerweij

- [met M. van Erp] ‘Fritz Mannheimer. A key figure on the European art market between 1920 and 1939’, congres *Collectionneurs juifs et tendances du goût/Jewish Collectors and Patterns of Taste (ca. 1850–1930)*, 27 juni, Parijs

Friso Lammertse

- ‘*De vaandeldrager* van Rembrandt’, Fries Museum, Leeuwarden, 30 april
- ‘*De vaandeldrager* van Rembrandt’, Stedelijk Museum, Alkmaar, 17 juli
- ‘*De vaandeldrager* van Rembrandt’, Kunstlinie, Almere, 2 september
- ‘Het Rijksmuseum’, *Seminar National Narratives in National Art Collections and National Museums*, National Galleries of Scotland, Edinburgh, online, 15 september
- ‘*De vaandeldrager* van Rembrandt’, Het Noordbrabants Museum, Den Bosch, 8 oktober
- ‘*De vaandeldrager* van Rembrandt’, Rijksmuseum Enschede, 20 december
- Interview voor audiotour voor tentoonstelling *Pieter Bruegel de Oude, De toren van Babel*, Heritage Museum, Amsterdam

Robert van Langh

- ‘De vervaardiging van de Saliera van Benvenuto Cellini’, Universiteit van Amsterdam, 23 maart
- ‘The interdisciplinary approach asks for a different type of recognition of the knowledge of the conservator’, symposium *Old Masters, New Tools. Science and Technology Approaches to Art History*, Cyprus Institute, Nicosia, 15 december

Huigen Leeflang

- ‘Een apenspel, een Chinees plaatboek en andere verrassingen. De “gebonde prentwerken” van de verzamelaar Pieter Cornelis van Leyden (1717–1788) in het Rijksprentenkabinet’, *Veilig opgeborgen het verzamelen van prenten en tekeningen in albums*, lezing jubileumcongres *Sculpsit & Delineavit* en uitreiking gouden penning Teylers Tweede Genootschap, Teylers Museum, Haarlem, 13 mei

- ‘Unique Prints in the Rijksprentenkabinet’, presentatie 50 Lux Club (Internationale bijeenkomst hoofden prentenkabinetten), Rijksmuseum, 23 mei
- ‘De prentverzamelaar Pieter Cornelis van Leyden (1717–1788) en het nut van kunstilliteratuur’, lezing OSK Sectiedag Oude Kunst/Research School Art History *Agenten van Artistieke Reflectie. Kunstilliteratuur in de Vroegmoderne Periode*, RKD, Den Haag, 16 juni
- [met E. Hinterding] ‘Nieuwe verwervingen van het Rijksprentenkabinet (2021–2022)’, presentatie voor het bestuur van het F.G. Waller-Fonds, studiezaal Rijksmuseum, 29 september

Idelette van Leeuwen

- ‘Working with 50 lux’, *International Advisory Committee of Keepers of Public Collections of Graphic Art (50 Lux Club). XXVIIth Conference*, Rijksmuseum, 23 mei
- [met M. van Suylen] ‘Preparations for the exhibition XXL Paper in the Conservation Studio’, *50 Lux Conference. International Advisory Committee of Keepers of Public Collections of Graphic Art*, Rijksmuseum, 23 mei

Suzanne van Leeuwen

- ‘Waarom dragen mannen sieraden?’, lezing *Jewel Rotterdam*, Rotterdam, 19 mei
- ‘Live to die. A 17th century memento mori ring from the Netherlands’, symposium *Jewelry in texts, texts in Jewelry*, Society of Jewelry Historians, Londen, 2 juli
- ‘Renaissance Jewelry. Secrets revealed’, lezing en workshop Summer School Rijksmuseum & Bard Graduate Center, Rijksmuseum, 1 augustus
- ‘Een toer paerels van vier om de hals. Portret en juwelen in de zeventiende eeuw’, lezing Kasteel Middachten, De Steeg, 7 augustus
- ‘Liefde, religie en de dood. Recente aanwinsten voor de juwelencollectie van het Rijksmuseum’, lezing Vereniging Gemma, Amsterdam, 16 november

Annelies van Loon

- [met F. Broers, V. Gonzalez, F. Vanmeert, S. de Meyer, A. Gestels, K. Bossers, J. Garrevoet, S. van Malderen, F. Gabrieli, N. de Keyser, P. Noble, K. Janssens, F. Meirer en K. Keune] ‘X-ray imaging of Rembrandt’s *Night Watch*. An XRD, XRF and ptychography study’, *DESY Satellite meeting 2022*, online, 25 januari
- [met F. Broers, V. Gonzalez, F. Vanmeert, S. de Meyer, A. Gestels, K. Bossers, J. Garrevoet, S. van Malderen, F. Gabrieli, N. de Keyser, P. Noble, K. Janssens, F. Meirer and K. Keune] ‘X-ray imaging of Rembrandt’s *Night Watch*.

- An XRD, XRF en ptychography study', *Amsterdam Chemistry Innovation Day*, Science Park Amsterdam, 25 maart
- [met F. Broers, V. Gonzalez, F. Vanmeert, A. Gestels, K. Bossers, J. Garrevoet, S. van Malderen, A. Krekeler, I. Verslype, P. Noble, K. Janssens, F. Meirer en K. Keune] 'Correlative 3D Micro X-ray Fluorescence and Ptychographic Tomography Study, *Operation Night Watch Symposium. Technological Innovations and Scientific Results*, Rijksmuseum, online, 12 april
  - [met F. Broers, V. Gonzalez, F. Vanmeert, A. Gestels, K. Bossers, J. Garrevoet, S. van Malderen, A. Krekeler, I. Verslype, P. Noble, K. Janssens, F. Meirer en K. Keune] 'Correlative 3D Micro X-ray Fluorescence and Ptychographic Tomography on Rembrandt's *Night Watch*', *European Conference on X-ray Spectrometry 2022*, Brugge, 30 juni
  - [met F. Broers, V. Gonzalez, F. Vanmeert, A. Gestels, K. Bossers, J. Garrevoet, S. van Malderen, A. Krekeler, I. Verslype, P. Noble, K. Janssens, F. Meirer en K. Keune] 'Correlative 3D Micro X-ray Fluorescence and Ptychographic Tomography on Rembrandt's *Night Watch*', *Gordon Research Seminar. Scientific Methods in Cultural Heritage Research*, Les Diablerets (CH), 10 juli
  - [met F. Broers, V. Gonzalez, F. Vanmeert, A. Gestels, K. Bossers, J. Garrevoet, S. van Malderen, A. Krekeler, I. Verslype, P. Noble, K. Janssens, F. Meirer en K. Keune] 'Correlative 3D Micro X-ray Fluorescence and Ptychographic Tomography on Rembrandt's *Night Watch*', posterpresentatie *Gordon Research Conference. Scientific Methods in Cultural Heritage Research*, Les Diablerets (CH), 11 juli
  - 'New Vermeer Studies', *Press Conference Vermeer Exhibition*, Rijksmuseum, 8 september
  - 'What makes a Vermeer a Vermeer? How MA-XRF reveals Johannes Vermeer's (Delft 1632–75) characteristic use of materials', conferentie *MA-XRF 2022. MA-XRF scanning in Conservation, Art and Archaeology 2022*, Delft, 26 september
  - [met G.S. de Vivo en F. Gabrieli] 'Some new results on Garofalo's use of Egyptian Blue in the Rijksmuseum *Adorazione dei Magi*', *BLUNET2022*, Accademia dei Lincei en Parco Archeologico del Colosseo, Rome, 5 oktober youtu.be/uNyDQsY4D_Y
  - 'Overview of surface crusts in *The Night Watch*', *ONW Expert Day on Crusts*, Rijksmuseum, 15 november
  - 'Macroscopic X-ray fluorescence imaging of *The Night Watch*', *Operation Night Watch Symposium. Technological Innovations and Scientific Results*, Rijksmuseum, online, 8 april

Bieke van der Mark

- 'Artus Quellinus the Elder and the members of his Amsterdam workshop, in the series on *Sculptural lineage. Masters and pupils*', Public Statues and Sculpture Association, Londen, online, 29 november pssauk.org/event/sculptural-lineage-masters-and-pupils-3/

Tirza Mol

- 'The colourful world of Alessandro Mendini. Conserving *Nigritella nigra*, a unique chest of drawers'. *Conservation Talks. Shake in Conservation*, Centre Belge de la Bande Dessinée, Brussel, 25 februari
- [met P. van Duin] 'An Empire orchestrion by D.N. Winkel, Amsterdam. Technical art-historical research and conservation of a Dutch Empire, or Louis Napoleon cabinet from ca. 1805–1810', *Louis, Louis, Louis. Origins, flourishing and spread of an international furniture style. 15th International symposium on wood and furniture conservation*, Stichting Ebenist, Rode Hoed, Amsterdam, 25–26 maart
- [met P. van Duin, J. ter Brugge en M. Domínguez-Delmás] 'Looking into Rijksmuseum's maritime collection. Provenance and function of 18th and 19th century half hull models', *From Forest to Heritage. A conference on historical timbers and wooden cultural heritage*, Doopsgezinde Singelkerk, Amsterdam, 20 april
- [met T. Hestrin-Grader, M. Frederickx, W. Gard, E. Meijvogel-de Koning, J.W. van de Kuilen, F. Bossema, T. van Leeuwen, P. van Duin, M. Domínguez-Delmás, J. Dorscheid en G.P. Di Stefano], 'Old and New, Large and Small. Non-Invasive Techniques Applied to a Musical Instrument', *From Forest to Heritage. A conference on historical timbers and wooden cultural heritage*, Doopsgezinde Singelkerk, Amsterdam, 21 april
- 'Half hull ship models of the Rijksmuseum (Amsterdam, The Netherlands). Studying their production, provenance and function through interdisciplinary research', *8th IMHA International Congress of Maritime History*, Transdisciplinary Research Centre Culture, Space and Memory, University of Porto, 28 juni
- 'Clearing the decks. Challenges in cleaning the William Rex, the largest ship model in the collection of Rijksmuseum Amsterdam', *Porentief Rein?! Reinigung von Möbeln und Holzobjekten in der Konservierung und Restaurierung*, VDR-Fachgruppe Möbel und Holzobjekte, Fachhochschule Potsdam, 23 september

Bas Nederveen

- 'Terminologie in het Rijksmuseum. Frisse blik op verouderde terminologie', *Studiedag Art & Architecture Thesaurus*, Antwerpen, 3 mei
- 'Terminologie in het Rijksmuseum. Werkwijze en dilemma's', *Koninklijke Bibliotheek Weet-fabriek*, online, 9 juni

Petria Noble

- [met F. Broers, V. Gonzalez, F. Vanmeert, S. de Meyer, A. Gestels, K. Bossers, J. Garrevoet, S. van Malderen, F. Gabrieli, N. de Keyser, A. van Loon, K. Janssens, F. Meirer en K. Keune] 'X-ray imaging of Rembrandt's *Night Watch*. An XRD, XRF and ptychography study', *DESY Satellite meeting 2022*, online, 25 januari
- 'Operation Night Watch. The research and treatment of Rembrandt's *The Night Watch*', lezing *Friends of the Wallraf-Richartz-Museum*, Keulen, 10 februari
- 'Zooming in on Operation Night Watch. Comprehensive research & decision making', *ICON Paintings Group*, online, 23 februari
- [met F. Broers, V. Gonzalez, F. Vanmeert, S. de Meyer, A. Gestels, K. Bossers, J. Garrevoet, S. van Malderen, F. Gabrieli, N. de Keyser, A. van Loon, K. Janssens, F. Meirer en K. Keune] 'X-ray imaging of Rembrandt's *Night Watch*. An XRD, XRF and ptychography study', *Amsterdam Chemistry Innovation Day*, Science Park Amsterdam, 25 maart
- [met F. Broers, V. Gonzalez, F. Vanmeert, A. Gestels, K. Bossers, J. Garrevoet, S. van Malderen, A. Krekeler, I. Verslype, A. van Loon, K. Janssens, F. Meirer en K. Keune] 'Correlative 3D Micro X-ray Fluorescence and Ptychographic Tomography Study, *Operation Night Watch Symposium. Technological Innovations and Scientific Results*, Rijksmuseum, online, 12 april
- 'Operation Night Watch. Conserving Rembrandt's masterpiece at the Rijksmuseum', *The Bennink Foundation Update*, Rotterdam, 3 mei
- [met E. van Duijn, K. Keune, S. Smelt en G. Tauber] 'Unravelling the varnish layers on Rembrandt's Portrait of Marten Soolmans through interdisciplinary research', *American Institute for Conservation 50th Annual Meeting*, Los Angeles, 13–18 mei
- [met E. van Duijn, A. Krekeler, L. Raven, S. Smelt, I. Steeman, I. Verslype en L. Vos] 'Conservation treatment of Rembrandt's *The Night Watch* at the Rijksmuseum. The decision-making process', *American Institute for Conservation 50th Annual Meeting*, Los Angeles, 13–18 mei

- 'Unravelling the varnish layers on Rembrandt's Portrait of Marten Soolmans through interdisciplinary research', *American Institute for Conservation 50th Annual Meeting*, Los Angeles, 17 mei
- 'Operation Night Watch. Research and treatment of Rembrandt's *Night Watch* in the Rijksmuseum', *Summer Teachers Institute in Technical Art History Keynote Lecture*, Yale University Art Gallery, New Haven, 14 juni
- [met F. Broers, V. Gonzalez, F. Vanmeert, A. Gestels, K. Bossers, J. Garrevoet, S. van Malderen, A. Krekeler, I. Verslype, A. van Loon, K. Janssens, F. Meirer en K. Keune] 'Correlative 3D Micro X-ray Fluorescence and Ptychographic Tomography on Rembrandt's *Night Watch*', *European Conference on X-ray Spectrometry 2022*, Brugge, 30 juni
- 'Objects in Focus. Operation Night Watch', Summer School Rijksmuseum & Bard Graduate Center, Rijksmuseum, 2 augustus
- 'Conserving Rembrandt's *Night Watch*. The decision making process', *Lorentz NIAS Workshop Conserving Art and Nature*, Lorentz Centre, Leiden University, 30 augustus
- 'MA-XRF and RIS studies of Rembrandt's newly acquired masterpiece, The Standard Bearer: first results', *MA-XRF 2022. MA-XRF Scanning in Conservation, Art and Archaeology*, Delft, 26 september
- 'Summary Cleaning Tests. Operation Night Watch', *Operation Night Watch Expert Day on Crusts*, Rijksmuseum, 15 november
- 'The clay ground of the *Spanish Kitchen Scene* c. 1610–1625 by the Master of the Amsterdam Bodégon', *Down to the Ground. A Historical, Visual and Scientific Analysis of Coloured Grounds in Netherlandish Paintings, 1550–1650, Partner Meeting*, Frans Hals Museum, Haarlem, 9 december

Lénia Oliveira Fernandes

- 'Tratamiento de eliminación de hongos. Diapositivas y negativos en película', workshop, *Escuela Superior de Conservación y Restauración de Bienes Culturales de Cataluña*, Barcelona, 18–19 januari
- 'Cyanotypes', workshop Universiteit van Amsterdam, 25 september
- 'Entre o individual e o coletivo. A conservação preventiva de coleções fotográficas nos Países Baixos', symposium *1ª Encontro Regional de Conservação e Restauro do Património Cultural*, Funchal, hybrid, 6 oktober, youtu.be/mrANf401G9o

Jan Pelsdonk

- ‘Registratie of lommerd? Het belang van een goede vastlegging van collecties’, lezing Koninklijk Oudheidkundig Genootschap, Amsterdam, 19 november

Magdalena Pilko

- ‘Project Fotografie, Collectiekennis 2.0’, *Erfgoed van de 20e eeuw. RCE- en SBMK-dag*, 3 november

Marije Plum

- ‘Rijksmuseum & Partners’, case ‘Improving lives with Philips’, *Arts & Culture*, Schotland, online, 10 februari

Laura Raven

- [met P. Noble, E. van Duijn, A. Krekeler, S. Smelt, I. Steeman, I. Verslype en L. Vos] ‘Conservation treatment of Rembrandt’s *The Night Watch* at the Rijksmuseum. The decision-making process’, *American Institute for Conservation 50th Annual Meeting*, Los Angeles, 13–18 mei
- [met J. Buijs, L. Baij, C. Liu, D. Westert, J. Sprakel en K. Keune] ‘Laser Speckle Imaging. In-situ tool for monitoring solvent cleaning and mechanical damage’, posterpresentatie *Gordon Research Conference. Scientific Methods in Cultural Heritage Research*, Les Diablerets (CH), 9–15 juli

Monique Rebers

- [met E. van der Weijden] ‘De juridische kant van bruiklenen in het Rijksmuseum’, presentatie Reinwardt Academie, Amsterdam, 15 november

Frederique van Reij

- ‘De Slavernij-tentoonstelling in het Rijksmuseum’, docentendag *trans-Atlantisch slavernijverleden*, Amsterdam, Tropenmuseum, NiNsee, 18 november
- ‘The Museum as a social institution’, gastcollege studenten Master Applied Museum and Heritage Studies van de Reinwardt Academie, Rijksmuseum, 23 november
- ‘Tekst in het Rijksmuseum’, docentendag *De Kracht van Taal*, ThiemeMeulenhoff, Rijksmuseum, 24 november

Jenny Reynaerts

- *Bloemschilder Henriëtte Knip. Internationaal geroemd, maar vergeten?*, podcast-serie 18de eeuw, uitzending vanaf 1 januari, www.rijksmuseum.nl/nl/stories/podcast/story/bloemschilder-henriette-knip
- ‘Women of the Rijksmuseum’, lancering ‘Vrouwen van het Rijksmuseum’ Fonds, Rijksmuseum, 8 maart
- *Introductie Kunstgeschiedenis van Nederland. De 19de eeuw*, uitzending 31 maart
- ‘Women of the Rijksmuseum. A Balancing Act’, meeting 50 Lux Club, Rijksmuseum, 23 mei
- ‘Wanderlust. Nederlandse kunstenaars op reis’, Dordrechts Museum, 18 juni
- ‘Een reis door de tijd en door de wereld’, Vereniging van Dordtse musea, Dordrechts Museum, 12 juli
- ‘Een reis door de tijd en door de wereld’, Vrienden van het Rijksmuseum, Dordrechts Museum, 22 juli
- ‘Women of the Rijksmuseum. A Balancing Act’, Summer School Rijksmuseum & Bard University, Rijksmuseum, 3 augustus
- *Uit het keurslijf*, podcastserie *Raymanns Favorieten*, online, vanaf 26 augustus, www.rijksmuseum.nl/nl/stories/podcast/story/uit-het-keurslijf
- ‘Wanderlust’, XIX, Belgische werkgroep 19de-eeuwse kunst, Dordrechts Museum, 8 september
- ‘Wanderlust’, European Society for Nineteenth Century Art, Dordrechts Museum, 8 september
- ‘Vrouwen van het Rijksmuseum’, *Ladies Day Bank ten Cate*, Rijksmuseum, 15 september
- ‘Een reis door de tijd en door de wereld’, Kunstkring Doorn en Omstreken, Maartenskerk, Doorn, 12 oktober
- ‘Een reis door de tijd en door de wereld’, Vrienden van het Dordrechts Museum, 15 oktober
- ‘Géén nieuwe feministische golf!’, *Jaardag Vereniging Nederlandse Kunsthistorici*, 28 oktober
- ‘Hordelopen. Vrouwen in de museale wereld en het feministische discours’, bijeenkomst *De Nieuwe Vrouw*, Singer Museum Laren, 20 december

Julia Rickmeyer

- [met L. Grüter] ‘Provenance Research in Practice’, Summer School *Contested Heritage and the Role of Provenance Research*, Centre for Global Heritage and Development, Leiden Universiteit, 30 augustus

Pieter Roelofs

- Moderator, *Operation Night Watch Symposium. Technical Innovations and Scientific Results*, NICAS, online, 11 april
- Operation Nightwatch, *CODART 23 Congres*, Mauritshuis, Den Haag, 30 mei
- ‘Johannes Vermeer’, *De Persgroep*, Rijksmuseum, 4 oktober
- ‘Coffee with a Curator. The Vermeer exhibition’, CODART, online, 20 oktober
- ‘Johannes Vermeer at the Rijksmuseum’, The Frick Collection, New York, 1 november
- ‘Rijksmuseum: Johannes Vermeer’, Fondation Custodia, Parijs, 23 november

Hans Rooseboom

- ‘Kruispunt op zee. Ed van der Elsken tussen film en fotografie’, Museumsymposium, Scheepvaartmuseum, Amsterdam, 18 november

Yakunu van Santen

- ‘De Maatschappelijke Impactmonitor van het Rijksmuseum’, Overleg Amsterdamse Musea, NEMO, Amsterdam, 15 november

Saskia Scheltjens

- ‘The Art of Transformation. Kunstbibliotheken tijdens Corona’, *Innovaties in (kunst)bibliotheken*, Voorjaarsbijeenkomst Overleg Kunstbibliotheken Nederland, Den Haag, 25 maart
- ‘Part to Whole. The Research Services Department of the Rijksmuseum’, The Metropolitan Museum of Art, New York, 12 april
- ‘Het belang van museumarchieven’, *Nationaal Symposium Museumarchieven*, Rijksmuseum, 16 mei
- [met E. Kwant] ‘Tweegesprek over Musea’, Overleg Museumregister, Den Haag, 27 juni 2022
- ‘Update 2019–2022. Rijksmuseum Research Services’, *Kennisuitwisseling Museumplein*, Van Gogh Museum, Amsterdam, 22 september
- ‘Reconfiguring Collection Data Infrastructure of the Rijksmuseum’, *9th International Conference for Art Libraries*, Zentralinstitut für Kunstgeschichte, München, 14 oktober

Margot van Schinkel

- ‘Dealing with unstable glass in museum collections. A conservator’s perspective’, *Glass Degradation Symposium*, Rijksmuseum, 2 juni

Ianthe Schneeweisz

- ‘Virtueel koerieren’, presentatie Reinwardt Academie, Amsterdam, 26 oktober

Frits Scholten

- ‘Cellini’s marmeren droom’, lezing op het symposium *Benvenuto Cellini*, Universiteit van Amsterdam, Oude Lutherse Kerk, 22 maart
- *Looking at Netherlandish Sculpture*, tutorial Research Master *Arts of the Netherlands*, Universiteit van Amsterdam, april–juni
- ‘Het beeld voor een held van de geest’, lezing symposium *Erasmusbeeld 400 jaar, 400 jaar Stadscollectie Rotterdam* (CBK Rotterdam), Laurenskerk, Rotterdam, 29 april
- ‘Praaggraven in Delft, Oude en Nieuwe kerk, Delft’, voordracht CODART, 31 mei
- ‘Sluter’s Calvarie in het Rijksmuseum’, lezing Utrecht & Gooi Circle van de Vereniging Rembrandt, Rijksmuseum, 20 november
- ‘Grinling Gibbons and the Dutch tradition of wood carving’, lezing *Grinling Gibbons Tercentenary*, Grinling Gibbons Society, Carpenters’ Hall, Londen, 22 november

Esther Scholtes

- ‘Photographic Maps’, congrespaper *Levels of Life. Photography, Imaging and the Vertical Perspective*, online, Londen, 1 juli

Shivan Shazad

- ‘Rijksmuseum van buiten naar binnen’, *Cultureel Retail Netwerkdag*, Cobra Museum, Amstelveen, 14 november
- ‘Rijksmuseum van buiten naar binnen’, masterclass Diversiteit & Inclusie, Van der Valk, Lent, 7 december

Eveline Sint Nicolaas

- ‘Het Gezicht op Ankara, een uniek schilderij in de collectie van het Rijksmuseum’, symposium *The Travel of Angora Wool from Ankara to Leiden*, Museum De Lakenhal, Leiden, 30 november
- ‘Garden of Scars van Ibrahim Mahama’, *Walk & Talk*, Oude Kerk, 17 december

Anna A. Ślącza

- ‘Nieuw onderzoek naar de Nataraja. Kunstgeschiedenis, teksten en metaaltechnisch onderzoek’, KVVAK symposium *Let us praise the Dancer. New Research on the Nataraja and Other Asian Bronzes*, Rijksmuseum, 24 april
- ‘Depictions of Bhiringin and other three-legged beings in Indian art’, symposium *Fabulous Creatures and Auspicious Symbols*, Universiteit Leiden, 24 mei
- [with S. Creange] ‘What is inside Candrasekhara’s pendant? Neutron-based techniques in the study of Chola bronzes’, *25th Conference of the European Association of South Asian Archaeology and Art*, Universitat Pompeu Fabra, Barcelona, 4–8 juli

Marijke Smallegange

- ‘Panel: Digitalization of cultural heritage between preservation and promotion’, ‘Cultural Heritage Florence’, 18 juni
- ‘Panel: Philips Global Media Summit’, online, 3 november

Valika Smeulders

- ‘Slavernij, de tentoonstelling in Rijksmuseum Amsterdam en de connectie met de Nederlandse Cariben’, gastcollege *Cursus Kennis en Begrip Caribisch deel Koninkrijk*, Haagse Hogeschool, Den Haag, 2 november
- ‘Dekolonisatie van (toegepaste) Kunstgeschiedenis’, panellid symposium *Zwart Goud. Decolonizing the pendule au ‘Bon Sauvage’*, Amsterdam, 28 oktober
- ‘Restitution, and after? Museums faced with colonial collections’, panellid conferentie *Sharing Museums*, Palais de la Porte Dorée, Parijs, 22 oktober
- ‘Importance of visual representation’, *From Amsterdam to Paris. Conversations and lessons of shared history*, Felix Meritis, Amsterdam, 17 oktober
- ‘Slavernij, de tentoonstelling in Rijksmuseum Amsterdam en de connectie met de Nederlandse Cariben’, Interparlementair Koninkrijks-overleg, Tweede Kamer der Staten Generaal, Den Haag, 28 september
- ‘History of the Rijksmuseum, its collection and its shifting focus’, Summer School Rijksmuseum & Bard Graduate Center, Rijksmuseum, 25 juli
- ‘Presenting the colonial past. New storylines at the Rijksmuseum Amsterdam’, *The Impact of the Pandemic and Other Topical Issues on Print Rooms Going Forward*, Lux Club, Amsterdam, 23 mei

- ‘Den Haag en Slavernij. Het verhaal van Paulus, “moor” in de hofstad’, *Haags Gemeente Archief Lezing*, Openbare Bibliotheek, Den Haag, 12 mei, HGA *Lezing: Slavernij: het verhaal van Paulus, ‘moor’ in de hofstad* – YouTube
- ‘“Slavery” in the Rijksmuseum, Amsterdam’, *The University Seminars*, Columbia University, New York, online, 4 maart

William A. Southworth

- ‘The provenance history of the stone sculptures from Central Java in the Rijksmuseum, Amsterdam’, lezing symposium *Biographies and Restitution of Hindu Buddhist Objects from Java, Sumatra and Bali. Collecting, Relocating, Restoring, Donating, Reproducing and Repatriating*, SOAS, University of London, 18 mei

Giovanni Paolo Di Stefano

- [met T. Hestrin-Grader, M. Frederickx, W. Gard, E. Meijvogel-de Koning, J.W. van de Kuilen, F. Bossema, T. van Leeuwen, P. van Duin, M. Domínguez-Delmás, J. Dorscheid en T. Mol], ‘Old and New, Large and Small. Non-Invasive Techniques Applied to a Musical Instrument’, *From Forest to Heritage. A conference on historical timbers and wooden cultural heritage*, Doopsgezinde Singelkerk, Amsterdam, 21 april
- ‘Lying-harp pianos in the context of the history of the 18th-century piano’, Museo di San Colombano, Bologna, 4 juni
- ‘Piano making in Italy in the 19th century’, Pontificio Istituto di Musica Sacra, Rome, 6 juli
- ‘CIMCIM’s International Directory. History and future’, *26th ICOM General Conference*, Prague Congress Centre, online, 22 augustus
- ‘Woodwind instruments in museums. The Rijksmuseum’s collection as a study case’, *New perspectives on historical flutes*, STIMU SYMPOSIUM, TivoliVredenburg, Utrecht, 2 september
- ‘Muzikale vlucht. Violen en rampen’, *Nacht van de geschiedenis*, Rijksmuseum, 29 oktober

Harm Stevens

- ‘Kleine topgrafie van de Indonesische revolutie’, KOG-lezing, Rijksmuseum, 28 januari
- ‘Beelden van de Indonesische revolutie’, *Met Vrienden om Tafel*, Rijksmuseum, 31 maart
- ‘Indonesische rebellen’, *Flexnight Live*, Flebieb Ubung, Amsterdam, 8 december

Maud van Suylen

- [met I. van Leeuwen] ‘Preparations for the exhibition XXL Paper in the Conservation Studio’, *50 Lux Conference. International Advisory Committee of Keepers of Public Collections of Graphic Art*, Rijksmuseum, 23 mei
- [met M. van der Mullen] ‘Operatie XXL Papier. Ophangen, uitrollen en omklappen’, *Bijeenkomst van Belgische prentenkabinetten*, KBR Brussel, 10 juni
- [met C. Kang] ‘Objects in Focus. Function of Works on Paper, XXL/XXS’, Summer School Rijksmuseum & Bard Graduate Center, Rijksmuseum, 26 juli

Ilona van Tuinen

- ‘Lucas van Leyden’, *Kunstgeschiedenis door Museumdirecteuren. De Europese Renaissance*, lezing The School of Life, Amsterdam, online, 22 november
- ‘The Collection of Drawings at the Rijksmuseum’, t.g.v. tentoonstelling *Dutch Drawings. Highlights from the Rijksmuseum*, National Gallery, Ireland, online, 14 september
- [met O. Horbatsch], ‘Looking Closely at Early Netherlandish Drawings’, workshop *Historians of Netherlandish Art*, Rijksmuseum, 4 juni
- [met S. van Altena], presentatie hoogtepunten tekeningencollectie voor de leden International Advisory Committee of Keepers of Public Collections of Graphic Art (50 Lux Club), Amsterdam, 22 mei
- ‘Matthäus Passion en de kunst’, *Vriendenlezing*, Rijksmuseum, 9 april
- ‘De zestiende eeuw’, cursus kunstgeschiedenis, Rijksmuseum, online, 3 maart
- [met B. Reissland], ‘Rembrandt’s Grey Washes’, *Rembrandt im Spiegel neuer technologischer Untersuchungen. Gemälde – Zeichnungen – Druckgrafik*, Städel Museum, Frankfurt, 20–21 januari

Matthias Ubl

- ‘Vergeet me niet’, gastcollege in reeks *Curating Cultures*, Universiteit Leiden, online, 6 april
- [met J. de Fouw, T. Graafland en H. Baija] workshop ‘Original Frames on Netherlandish Paintings in the Rijksmuseum’, *Historians of Netherlandish Art Conference* Amsterdam, 4 juni

Giulia Sara de Vivo

- ‘L’esperienza del Rijksmuseum e la collaborazione con l’Università di Amsterdam per il Master in Conservation and Restoration of the Cultural Heritage’, International Winter School *Technical Art History and Curatorial*, Museo di Capodimonte, Napels, 25 januari
- ‘Technical research on the Rijksmuseum’s Italian paintings collection’, Università della Tuscia, Toscane, online (opgenomen lezing), voorjaar
- ‘Early Italian paintings’ technique’, Master course in conservation and restoration, paintings specialty, Universiteit van Amsterdam, 9 mei
- [met M. Brügggen Israëls] ‘Variations on a Gold Ground. Carlo Crivelli’s Mary Magdalene in Amsterdam’, conferentie *Gold in Renaissance Western Europe. Interdisciplinary Approaches*, Parijs/Nanterre, 9–10 juni
- [met M. Brügggen Israëls] ‘Incisions vs tooling. Water-gilding vs mordent-gilding. Understanding the techniques and processes of metal leaf decorations by means of MA-XRF’, poster-presentatie *MA-XRF 2022. MA-XRF scanning in Conservation, Art and Archaeology 2022*, Museum Prinsenhof Delft, 26–27 september
- [met F. Gabrieli and A. van Loon] ‘Some new results on Garofalo’s use of Egyptian Blue in the Rijksmuseum *Adorazione dei Magi*’, *BLUNET2022*, Accademia dei Lincei en Parco Archeologico del Colosseo, Rome, 5 oktober youtu.be/uNyDQsY4D_Y

Lisette Vos

- [met P. Noble, E. van Duijn, A. Krekeler, L. Raven, S. Smelt, I. Steeman en I. Verslype] ‘Conservation treatment of Rembrandt’s *The Night Watch* at the Rijksmuseum. The decision-making process’, *American Institute for Conservation 50th Annual Meeting*, Los Angeles, 13–18 mei

Ching-Ling Wang

- 'A Transcultural Image. Rethinking *Chaekgeori*', *International Conference, Modernity in Korean Art Reconsidered!*, Freie Universität, Berlin, 28 januari
- Chair of the Panel V. Korean artifacts to the West, *International Conference, Modernity in Korean Art Reconsidered!*, Freie Universität, Berlin, 29 januari
- 'Bowuguan yanjiuyuan de yanjiu yu shijian, cong Helan guojia bowuguan de yijian shisi shiji shuiyue guanyin xiang tanqi 博物館研究員的研究與實踐: 從荷蘭國家博物館藏的一件十四世紀水月觀音像談起[A Curator's Practice and Research. On a 14th Century Painting of Water-Moon Avalokiteśvara in the Rijksmuseum Collection]', Graduate Institute of Art Studies, National Central University, Taoyuan, Taiwan, online, 11 mei
- 'The Future of Now. The Bu Num Civilization in the Rijksmuseum & the Asian Arts Museum in Nice', Musée Departemental des Arts Asiatiques, Nice, 11 juni
- 'Ding Guanpeng Shuofa tu jiqi meiluo 丁觀鵬《說法圖》及其脈絡 [Ding Guanpeng's Buddha Preaching and Its Contexts]', *Hanchuan fojiao sibainian xueshu yanxiying 漢傳佛教四百年學術研習營* [400 years of Chinese Buddhism academic studying camp], Sheng Yen Education Foundation, Dharma Drum Mountain, Taiwan, online, 2 september
- 'Bowuguan yanjiuyuan de yanjiu yu shijian, cong Helan guojia bowuguan de yijian shisi shiji shuiyue guanyin xiang tanqi 博物館研究員的研究與實踐: 從荷蘭國家博物館藏的一件十四世紀水月觀音像談起[A Curator's Practice and Research. On a 14th Century Painting of Water-Moon Avalokiteśvara in the Rijksmuseum Collection]', Taipei National University of the Arts, Taiwan, 4 november

Gregor J.M. Weber

- 'Über Vermeers *Häuseransicht in Delft* und *Briefleserin in Blau*', lezing *Johannes Vermeer. Vom Innehalten*, Staatliche Kunstsammlungen Dresden, online, 26 oktober www.youtube.com/watch?v=AB7Vsh6L58s

Eefje van der Weijden

- [met W. Brouwer] 'Koerierscursus', presentatie Reinwardt Academie, Amsterdam, 3 juni
- [met W. Brouwer] 'Het Registrars Office en bruiklenen in het Rijksmuseum', presentatie Reinwardt Academie, Amsterdam, 29 november
- [met M. Rebers] 'De juridische kant van bruiklenen in het Rijksmuseum', presentatie Reinwardt Academie, Amsterdam, 15 november

Cindy van Weele

- 'Koerieren', college Minor Collectie Management, Reinwardt Academie, Amsterdam, 26 oktober

Laurien van der Werff

- 'Marritje Hendrix, Pieter Jansz Vos en hun leeuw', jaarboekpresentatie *Amstelodamum*, Koningszaal Stadsarchief Amsterdam, 11 november

Nienke Woltman

- 'Meisje in witte kimono van George Hendrik Breitner', *ESNA winterseminar*, online, 28 januari
- [met S. Archangel] 'From Portrait to Type', workshop *The Depiction of 'Black' Skin in the Netherlands in the Age of Global Expansion*, Groninger Museum, 5 april

Anoniem, *Herdenkingsdoek Onafhankelijkheid Suriname*, Suriname 1975. Katoenweefsel. Inv.nr. NG-2022-6. Schenking van mevrouw M. Schilder, Amsterdam

Zaaloverzicht van de tentoonstelling *Onderkruipsels* (zie pp. 24, 114)

Kawanishi Hide, *December. Einde van het jaar in Motomachi*, 1931 (detail; zie p. 37)

MEDEWERKERS IN DE MEDIA

Alex Alsemgeest

- ‘History on the coffee table. These books are made for sharing’, interview, 18 maart *Sentimental Journal 06: Coffee*, pp. 72–79

Marion Anker

- ‘Het Rijks belicht verborgen perspectieven op de Indonesische vrijheidsstrijd’, *Trouw*, 10 februari [met M. Obermayer] Interview over *Revolusi!, Tijd voor MAX*, Omroep MAX, 15 februari, [Nieuw tabblad \(maxvandaag.nl\)](#)
- Interview over *Revolusi!, Tim en Paul Geschiedenis Podcast*, 20 maart, [podcastluisteren.nl/ep/Tim-en-Paul-Geschiedenis-Podcast-47-Tim-en-Paul-en-Revolusi](#)
- Talkshow ‘*Revolusi!*’, Pakhuis de Zwijger, Amsterdam, 27 maart
- Interview over *Revolusi*, podcast *Alle Geschiedenis Ooit*, 8 april, *Alle Geschiedenis Ooit – S1E58: Revolusi!* ([vriendvandeshow.nl](#))

Stephanie Archangel

- ‘Conservator Stephanie Archangel: “Het Rijksmuseum was de kans om mijn eigen geschiedenis te onderzoeken”’, *Het Parool*, 5 februari
- Medepresentator *Historisch bewijs*, 5-delige televisieserie, seizoen 2, AVROTROS (IDTV), augustus-september, *Historisch bewijs gemist? Start met kijken op NPO Start*

Juliet Baines

- ‘Een heel gepriegel’, interview, *Z! de Amsterdamse straatkrant*, editie 09, pp. 02–03

Mattie Boom

- ‘Vincent Mentzel’, persbijeenkomst en interviews tentoonstelling, Rijksmuseum, Amsterdam, 27 januari
- ‘Dankzij deze vijf conservatoren kreeg fotografie een plek in Nederlandse musea’, interview, *de Volkskrant*, 1 april

Frédérique Broers

- *Geheim van de Meester. De Nachtwacht*, televisieserie, aflevering 1, AVROTROS (POSDVIDEO), januari–februari

Jeroen ter Brugge

- ‘Macht op zee. Over de spiegelversiering van de Royal Charles’, podcast-serie Jörgen Rayman, 22 juli, *Macht op zee* ([rijksmuseum.nl](#))
- ‘Het opgeveste boegbeeld Barry’, *Op1*, NTR, 4 augustus, [youtu.be/we5KNCSX9ZQ](#)
- *Historisch Bewijs*, aflevering Vlag Barentsz, interview, AVROTROS, 16 september, *Vlag Barentsz gemist? Start met kijken op NPO Start*

Cathelijne Denekamp

- Interview in podcast over prikkelarm cultuurbezoek, Moccast, de podcast over cultuuronderwijs, Mocca, februari
- ‘Écht iedereen naar een museum’, interview, Code Diversiteit & Inclusie, 4 oktober, <https://codedi.nl/4-p/programma/echt-iedereen-naar-een-museum/#:~:text=iedereen%20moet%20zich%20kunnen%20laten,naar%20hun%20museumervaring%20te%20kijken>.
- ‘Zo verlagen Amsterdamse musea (letterlijk) de drempels’, *Het Parool*, 12 oktober
- ‘Prikkelvrij museumbezoek, met suppoosten zonder piepende schoenen’, *NRC*, 6 december
- Cathelijne & Hannes, dubbelinterview, *Oog, tijdschrift van de Oogvereniging*, december

Taco Dibbits

- “‘Bersiap blijft, en het Rijksmuseum is niet woke””, dubbelinterview met Harm Stevens, over tentoonstelling *Revolusi!*, *NRC*, 13 januari
- Interview over gastconservatorschap van tentoonstelling Kapoor in Venetië, *Trouw*, 24 maart
- Persmoment *Melkmeisje* van Vermeer naar de Hermitage Amsterdam, 31 maart
- ‘De Vaandeldrager ging bijna aan Nederland voorbij: “Ineens was hij verkocht aan Abu Dhabi”’, interview *Het Parool*, 14 april
- *Khalid & Sophie*, over tuintentoonstelling Barbara Hepworth, 6 juni
- ‘Grote tentoonstelling over Joodse roofkunst en de impact op nazaten: “Het gaat ook om erkenning van het leed”’, dubbelinterview met Emile Schrijver, *Het Parool* 4 juli
- Interview over boekentips en leesgewoonten, *Het Financiële Dagblad*, 14 juli
- Nieuwe ontdekking op *Melkmeisje* van Vermeer, *Nieuwsuur*, 8 september
- *Khalid & Sophie*, over tentoonstelling *Clara de neushoorn*, 28 september
- Interview over Vermeertentoonstelling, *The Times*, 25 oktober
- Filmopnames *De Nieuwe Vermeer*, Omroep MAX, Rijksmuseum, 4 november

Femke Diercks

- [met M. Lagerweij] ‘Oppenheimer’, podcast *In het Rijksmuseum* 21 september, *Oppenheimer* ([rijksmuseum.nl](#))
- [met M. Lagerweij] ‘Een breekbaar verleden. Meissenporselein van de familie Oppenheimer’, video voor Vrienden van het Rijksmuseum, *Een breekbaar verleden* ([rijksmuseum.nl](#))
- ‘Grave en het keteltje’, interview ten behoeve van documentaire in opdracht voor het Stadmuseum Grave (te zien in het museum sinds 7 oktober 2022)

Esther van Duijn

- *Geheim van de Meester. De Nachtwacht*, televisieserie, aflevering 3 en Extra, AVROTROS (POSDVIDEO), januari–februari
- ‘Terug naar Toen. Aanval op *De Nachtwacht*’, radio-optreden, *Villa VdB*, Omroep MAX, 14 september, [www.nporadio1.nl/fragmenten/villa-vdb/e32a4fad-39dd-4e5e-b8c2-18b2fb14d4fc/2022-09-14-terug-naar-toen-aanval-op-de-nachtwacht](#)

Paul van Duin

- ‘The Art of Conservation inside the Rijksmuseum’, interview, *The Art of Soulful Living (The Book of Rituals)*, pp. 164–173

Robert Erdmann

- ‘Rijksmuseum photographs Rembrandts Nightwatch in 717 gigapixels’, interview, *Designboom*, 4 januari, [www.designboom.com/art/rijksmuseum-rembrandt-night-watch-717-gigapixel-01-04-2022/](#)
- ‘Q&A: Robert Erdmann brings modern computation to centuries-old art’, interview, *Physics Today*, 6 januari, [physicstoday.scitation.org/doi/10.1063/pt.6.4.20220126a/full/](#)
- ‘How to capture a 717 billion pixel photograph’, interview, *Fstoppers*, 29 april, [fstoppers.com/education/how-capture-717-billion-pixel-photograph-601147](#)
- ‘The hidden images found in masterpieces’, interview, *BBC.com*, 29 juni, [www.bbc.com/culture/article/20220628-the-lost-master-pieces-being-revealed](#)
- ‘The incredible pace of digital transformation’, profiel, *Siemens.com*, 15 juli, [blogs.sw.siemens.com/simcenter/the-incredible-pace-of-digital-transformation/](#)
- ‘De vlag van Willem Barentsz’, televisieserie, *Historisch Bewijs* aflevering 3, AVROTROS, 13 september, [www.avrotros.nl/historisch-bewijs/gemist/detail/de-vlag-van-willem-barentsz-historisch-bewijs-aflevering-3/](#)

- ‘Shipwreck silver shines with modern technology’, interview, *Mirage News*, 6 december, [www.miragenews.com/shipwreck-silver-shines-with-modern-technology-909474/](#)
- ‘3D imaging of Batavia shipwreck silverware uncovers new insights into 17th century shipping trade’, interview, *ABC News* (Australian Broadcasting Company), 24 december, [www.abc.net.au/news/2022-12-24/batavia-shipwreck-silver-research-3d-imaging-technology/101796940](#)
- ‘The Story of How AI Reconstructed a Rembrandt Masterpiece’, interview, *Mind the Gap. Dialogues on AI*, [www.mindthegapdialogs.com/episodes/episode-4-the-story-of-how-ai-reconstructed-a-rembrandt-masterpiece](#)

Menno Fitski

- ‘Modern Japans Lak’, interview Radio 4, *Opium. Het gesprek*, 29 juni
- ‘Japanese lakkunst in het Rijksmuseum’, interview *Nieuwsweekend*, NPO Radio 1, 2 juli

Josephina de Fouw

- Gesprek over de warme winter van 2021–2022, in relatie tot de koude winters op schilderijen van Avercamp en Breitner, *NOS Achtuur-journaal*, 26 februari

Isabelle Garachon

- [met F. Scholten] ‘Technisch onderzoek aan de terracotta modellen van Johan Gregor van der Schardt’, video voor Vrienden van het Rijksmuseum

Gijs van der Ham

- Interview over *Clara de neushoorn*, *Opium*, NPO Radio 4, 3 oktober, *Het gesprek – Gijs van der Ham | NPO Klassiek* ([nporadio4.nl](#))
- Interview over *Clara de neushoorn*, *OVT*, Radio 1 (VPRO), 16 oktober, *2e uur: Clara de neushoorn, ‘De vergeten stad’*, Kernenergie *OVT 16-10-2022. | NPO Radio 1*
- Interview over *Clara de neushoorn*, *Pompadour*, Klara VRT, 19 oktober

Jan de Hond

- Interview *Historisch Bewijs*, aflevering Vlag Barentsz, AVROTROS, 16 september, *Vlag Barentsz gemist? Start met kijken op NPO Start*
- Interview *Vroege Vogels*, NPO Radio 1 (BNNVARA), 2 oktober, *Herken de ‘onder kruipsels’ in het Rijksmuseum – Vroege Vogels – BNNVARA*
- Interview, *Lunchroom*, NH Radio, 6 oktober, *Media – NH Nieuws*

- Interview *Koffietijd*, RTL4, 24 oktober, Een krioelende, nieuwe tentoonstelling in het Rijksmuseum – Fragmenten – Video's – Koffietijd
- 'Een duik in de wonderde wereld van Onderkruipsels', interview, *Brabants Dagblad*, 6 november; *De Stem*, 13 november
- 'Onderkruipsels in de kunst. De laagste dieren in een glansrol', interview, *Knack-Magazine*, 23 november

Daniel Horst

- Interview *Kickers en kaaskoppen*, de Nederlander als karikatuur, *OVT* (NPO Radio 1 (VPRO)), 23 januari, 2e uur: 'Kickers en kaaskoppen', de Nederlander als karikatuur, slotaflevering *Bloody Sunday* in Roermond, *OVT 23-01-22 – OVT – VPRO*
- Interview 'Daniel Horst over spotprenten', *Lunchroom*, NH Radio, 29 juni, *Media – NH Nieuws*

Marije Jansen

- Interview i.v.m. schenking van Stichting Für Elise, *De Nieuws BV*, NPO Radio 1, 12 oktober

Julia Kantelberg

- 'Amsterdam's Rijksmuseum crawling with giant ants', interview, Reuters, 16 september, www.reuters.com/world/europe/amsterdams-rijksmuseum-crawling-with-giant-ants-2022-09-16/
- 'Hoe kunst ons bewust kan maken van klimaatverandering', interview, *NieuwWij*, 21 september, www.nieuwwij.nl/achtergrond/hoe-kunst-ons-bewust-kan-maken-van-klimaatverandering/
- 'Cleaners at Amsterdam gallery ordered to let insects run wild in name of art', interview, *The Observer*/*The Guardian*, 25 september, www.theguardian.com/artanddesign/2022/sep/25/amsterdam-rijksmuseum-insects-art?CMP=Share_iOSApp_Other
- 'In het Rijksmuseum. Mieren, Spinnen en een Neushoorn', interview podcast, 30 september, www.rijksmuseum.nl/nl/stories/podcast/story/mieren-spinnen-en-neushoorn

Katrien Keune

- 'Rijksmuseum zet meest gedetailleerde foto ooit van *De Nachtwacht* online', interview, *NOS Radio 1 Journaal*, 3 januari, nos.nl/artikel/2411716-rijksmuseum-zet-meest-gedetailleerde-foto-ooit-van-de-nachtwacht-online
- 'Rijksmuseum zet meest gedetailleerde foto ooit van *De Nachtwacht* online', interview, BNR Nieuws Radio, 3 januari, www.bnr.nl/cultuur/10463762/rijksmuseum-maakt-meest-gedetailleerde-foto-ooit-van-de-nachtwacht

- 'De Nachtwacht in HD', *KJK magazine*, interview, 3 januari, www.kijkmagazine.nl/tech/de-nachtwacht-in-hd/
- 'De Nachtwacht in nóg meer detail te bekijken online dankzij nieuwe "superfoto" van Rijksmuseum', radio-interview, *VRT NWS*, 3 januari, www.vrt.be/vrtnws/nl/2022/01/03/nederlandse-rijksmuseum-zet-extreem-gedetailleerde-foto-van-de-n/
- *Geheim van de Meester. De Nachtwacht*, 4-delige televisieserie en Extra, AVROTROS (Posvideo), januari–februari
- 'Een schilderij als *De Nachtwacht* is een klein chemisch fabriekje', interview, *NRC*, 5 mei
- Radio optreden, *Villa VdB*, Radio 2, 11 mei
- 'Een bloem met gif geschilderd, die kon niet anders dan verwelken', interview, *De Standaard*, 10 juni
- 'Rembrandt's *Night Watch* paint recipe offers clues to the perfect wall filler', interview, *The Guardian*, 24 augustus
- 'Veroudering van schilderijen op moleculair niveau snappen', interview, *AMOLF NEWS*, augustus, amolf.nl/wp-content/uploads/2022/08/AMOLF-NEWS-augustus-2022.pdf
- 'X-ray imaging shows how a 17th-century painting lost its color', interview, *Physics Today*, augustus, physicstoday.scitation.org/doi/10.1063/PT.3.5058

Nouchka De Keyser

- 'A pigment's shift in chemistry robbed a painted yellow rose of its brilliance', interview, *ScienceNews*, 8 juni, www.sciencenews.org/article/chemistry-pigments-paint-arsenic-yellow-rose-mignon-still-life
- 'Een bloem met gif geschilderd, die kon niet anders dan verwelken', interview, *De Standaard*, 10 juni
- 'yellow paints, old and new', interview, *c&en (chemical&engineering news)*, cen.acs.org/analytical-chemistry/art-g-artifacts/Yellow-paints-old-new/100/i25

Róman Kienjet

- Fotohistoricus Róman Kienjet over het begin van fotohokjes en snelfotografie', radio-optreden, *Radio M*, RTV Utrecht, 29 juli
- 'Róman Kienjet over De snelfotograaf', radio-optreden, *Lunchroom*, NH Radio, 4 oktober

Barbera van Kooij

- [met Sherida Zorg] interview 'Personeel Rijksmuseum leest zich wijs over thema's tentoonstellingen', *Pro Biblio*, 5 januari, [www.probiblio.nl/rijksmuseum-leest-zich-wijs-over-thema's-tentoonstellingen](http://www.probiblio.nl/rijksmuseum-leest-zich-wijs-over-thema-s-tentoonstellingen) | [Probiblio](http://www.probiblio.nl/rijksmuseum-leest-zich-wijs-over-thema-s-tentoonstellingen)

Anna Krekeler

- *Geheim van de Meester. De Nachtwacht*, 4-delige televisieserie, AVROTROS (Posvideo), januari–februari
- 'Structurele behandeling van Rembrandts *De Nachtwacht*', Rijksmuseum social media video, www.rijksmuseum.nl/nl/stories/operatie-nachtwacht/story/februari-video-update
- 'Vermeer Research Project, part I', Rijksmuseum social media video, www.rijksmuseum.nl/en/stories/themes/vermeer/story/a-research-project-part-one
- 'Vermeer Research Project, part II', Rijksmuseum social media video, www.rijksmuseum.nl/en/stories/themes/vermeer/story/a-research-project-part-two
- 'Vermeer Research Project, part III', Rijksmuseum social media video, www.rijksmuseum.nl/en/stories/themes/vermeer/story/a-research-project-part-three
- 'La gran retrospectiva de Vermeer en Amsterdam aviva la polémica sobre la autoría de "Muchacha con flauta"', interview, *El País*, 25 november

Friso Lammertse

- Interview met Ali Ben Horsting voor tv-serie 'Rembrandts Vaandeldrager: Wat zie jij?', televisie, Omroep Flevoland
- Interview met Odeke de Jong naar aanleiding van *De vaandeldrager* in Almere, radio, omroep Flevoland (<https://www.omroepflevoland.nl/gemist/radio/300002/wat-is-zo-uniek-aan-rembrandt>)
- Interview voor de film *Memento Vivere* van Froukje Romkema, première 30 december 2022, De Kring, Amsterdam

Robert van Langh

- Medepresentator *Historisch bewijs*, 6-delige televisieserie, AVROTROS (Posvideo), www.avrotros.nl/historisch-bewijs/home/, augustus–september

Petria Noble

- 'Meesterlijk schilderij in uitzonderlijke staat', interview, *De vaandeldrager van Rembrandt*, Vereniging Rembrandt & Rijksmuseum, www.verenigingrembrandt.nl/nl/uitgave-de-vaandeldrager
- 'Rembrandt's *Night Watch* paint recipe offers clues to the perfect wall filler', interview, *The Guardian*, 23 augustus
- 'The Art of Conservation inside the Rijksmuseum', interview, *The Art of Soulful Living (The Book of Rituals)*, pp. 164–173

Marije Plaum

- 'Sponsoring en het geheim van het Rijksmuseum', interview, *Sponsorreport*, december

Frederique van Reij

- 'In conversation with: Frederique van Reij on the Rijksmuseum podcast that aims to "make life better through art"', *MuseumNext*, 6 december, www.museumnext.nl/in-conversation-with-frederique-van-reij-on-the-rijksmuseum-podcast-that-aims-to-make-life-better-through-art – [MuseumNext](http://www.museumnext.nl/in-conversation-with-frederique-van-reij-on-the-rijksmuseum-podcast-that-aims-to-make-life-better-through-art)

Jenny Reynaerts

- Margriet van Seumeren, 'Dolen door 19e-eeuwse landschappen', interview, *Collect* juni, pp. 12–16
- Maaïke Pilgram, 'Onzichtbare vrouwen krijgen een gezicht', interview, *MUZE. Meer kijk op kunst* nr. 1, pp. 14–18
- Anne van den Dool, 'Op reis', interview, *MUZE. Meer kijk op kunst* nr. 1, p. 33.
- Jacolijn Groesbeek, 'Onbekende kant van Nederlandse schilderkunst te zien in Dordrecht Museum. Ode aan de reislust', interview, *AD de Dordtenaar*, juli
- 'Geschiedenis van de kunst kan prima zonder mannen', interview, *NRC*, 14 november

Pieter Roelofs

- [met R. van Haver] 'Uit de verf gekomen', interview, *VARA-gids*, 17 januari
- [met A. Steenhuizen] 'Een nieuw seizoen van Project Rembrandt', *Tijd voor MAX*, NPO1 (Omroep MAX), 21 januari
- Juryvoorzitter *Project Rembrandt*, seizoen 3, NPO 1 (NTR), 23, 30 januari, 6, 13, 20, 27 februari, 6, 13 maart
- 'Sphinx of Delft. Dutch Icon Vermeer', *Holland Herald*, januari
- 'De Nachtwacht', *Geheim van de Meester*, NPO 2 (AVROTROS), 25 januari, 1, 8, 15 februari
- 'Wintersport en kunst', *Studio Peking*, NPO 1 (NOS) Sport, 12 februari
- 'Pieter Roelofs, de gids die je wil helpen kijken naar kunst', interview, *De Gelderlander*, 12 maart
- Minicollege *De vaandeldrager*, 6 mei, www.vaandeldragerontour.nl
- 'Het melkmeisje', *VriendenLoterij, &C*, 14 oktober
- 'Rijksmuseum: *Meisje met de fluit* is wél een Vermeer', interview, *Het Parool*, 1 november
- 'Oeuvre van Vermeer met één schilderij uitgebreid', interview, *de Volkskrant*, 2 november

Iris van Santen

- ‘Rapport dekolonisatie Indonesië’, radio-interview, *Met het Oog op Morgen*, NPO Radio 1 (NOS), 12 februari, [NOS Met het Oog op Morgen – 12 februari 2022 – NPO Radio 1 Gemist | NPO Radio 1](#)
- ‘Hoe de pijn van Indonesië doorwerkt’, radio-interview, *De Dag*, NPO Radio 1, 17 februari, [De Dag – Beluister #1038 – Hoe de pijn van Indonesië doorwerkt | Podcasts | NPO Radio 1](#)
- ‘*Als geschiedenis in je opstaat*: #1, Ik herken en herbeleef’, 3-delige podcast, *OVT*, NPO Radio 1 (VPRO), 13 februari, [Als geschiedenis in je opstaat – OVT – VPRO /](#)
- ‘*Als geschiedenis in je opstaat*: #2, Wat een lichaam weet’, 3-delige podcast, *OVT*, NPO Radio 1 (VPRO), 20 februari, [Als geschiedenis in je opstaat – Beluister #2, Wat een lichaam weet | Podcasts | NPO Radio 1](#)
- ‘*Als geschiedenis in je opstaat*: #3, De Nachtzeereis’, 3-delige podcast, *OVT*, NPO Radio 1 (VPRO), 27 februari, [Als geschiedenis in je opstaat – Beluister #3, De Nachtzeereis | Podcasts | NPO Radio 1](#)
- ‘Indonesische onafhankelijkheidsstrijd in het Rijksmuseum’, interview, vlog, *Musea Bekennen Kleur*, 1 juni, [Vlog: Indonesische onafhankelijkheidsstrijd in het Rijksmuseum – Musea Bekennen Kleur](#)

Margot van Schinkel

- ‘The Art of Conservation inside the Rijksmuseum’, interview, *The Art of Soulful Living (The Book of Rituals)*, pp. 164–173

Frits Scholten

- [met I. Garachon] ‘Zelfportret Johan Gregor van der Schardt’, video voor Vrienden van het Rijksmuseum, maart

Eveline Sint Nicolaas

- ‘Het Sint-Nicolaas feest van Jan Steen’, interview voor podcast, *In het Rijksmuseum*, 10 augustus, [Het Sint-Nicolaasfeest \(rijksmuseum.nl\)](#)
- ‘Hoe is het maken van surprises ontstaan?’, interview *Jeugdjournaal*, NOS, 29 november, [Hoe is het maken van surprises ontstaan? | NOS Jeugdjournaal](#)

Valika Smeulders

- ‘Het verhaal van Nederland’, aflevering *Kapers en Kooplui*, interview, NTR, 23 maart, [Kapers en kooplui gemist? Start met kijken op NPO Start](#)
- ‘Elke aflevering een aha-moment. Hoe kies je 50 voorwerpen die staan voor ons koloniale verleden?’, interview, *de Volkskrant*, 6 juli
- ‘De diamant van Banjarmasin’, interview voor podcast, *In het Rijksmuseum*, 7 september, [De diamant van Banjarmasin \(rijksmuseum.nl\)](#)
- *Historisch Bewijs*, aflevering Vlag Barentsz, interview, AVROTROS, 16 september, [Vlag Barentsz gemist? Start met kijken op NPO Start](#)
- *Historisch Bewijs*, aflevering Blinddoek Judith van Dorth, interview, AVROTROS, 23 september, [Blinddoek Judith van Dorth gemist? Start met kijken op NPO Start](#)
- ‘Zo maakt deze Rijksmuseum-historicus verzwegen slavernijverhalen zichtbaar én hoorbaar’, interview voor podcast *Goede gesprekken met Lex Bohlmeijer*, *De Correspondent*, 8 oktober, [Zo maakt deze Rijksmuseum-historicus verzwegen slavernijverhalen zichtbaar én hoorbaar – De Correspondent](#)
- Tafelgesprek ‘Hoe ongelijk is Nederland’, *Brainwash Special*, HUMAN, 13 november, [Hoe ongelijk is Nederland? – Brainwash Special – HUMAN](#)

Harm Stevens

- Interview tentoonstelling *Revolusi!*, radio-programma *Opium*, NPO Radio 4 (AVROTROS), 14 februari
- Interview, documentaire *De Indische rekening*, tweeluik met Hans Goedkoop, NTR, 15 en 16 februari
- Tafelgesprek *Talkshow livestream Revolusi*, Pakhuis De Zwijger, Amsterdam, 27 maart
- Tafelgesprek *Indonesische kunst en kunstenaars ten tijde van de Revolusi*, Bonnefanten Museum, Maastricht, 22 mei
- Interview video met Vivian Boon t.b.v. *Moesson Live*, Openbare Bibliotheek Amsterdam, 27 maart, [Moesson Live! | Na de kolonie – YouTube](#)
- [met B. Triyana], Live Tour *Pamerean Revolusi*, Historia.id, 13 mei
- Interview Cultuurvlog 190 | Shot of culture *Musea Bekennen Kleur*, 1 juni, *Musea Bekennen Kleur: onafhankelijkheidsstrijd in het Rijksmuseum – CULTUURVLOG 190 | shot of culture – YouTube*

Maud van Suylen

- Interview over de cartons van Richard Roland Holst voor de glas-in-loodramen van de Domkerk in Utrecht, *Aan Tafel!*, Radio M Utrecht, 28 juni, [Aan Tafel! – RTV Utrecht](#)
- ‘Enorme tekeningen van glas-in-lood Utrechtse Dom in Rijksmuseum te zien’, nieuwsitem voor RTV Utrecht, 29 juni, [Enorme tekeningen van glas-in-lood Utrechtse Dom in Rijksmuseum te zien – RTV Utrecht](#)
- Hermontage van ‘Enorme tekeningen van glas-in-lood Utrechtse Dom in Rijksmuseum te zien’, regionaalnieuwsitem *NOS Journaal* 12.00, 29 juni, [NOS Journaal gemist? Start met kijken op NPO Start](#)
- Diverse interviews naar aanleiding van de tentoonstelling *XXL Papier*, o.a. in *NRC*, *Telegraaf*, *Museumtijdschrift* en *The Wall Street Journal*, zomer, [Kwetsbare materie: in het papierrestauratie-atelier van het Rijksmuseum – NRC & Big, Bigger and Biggest Art – WSJ](#)

Ilona van Tuinen

- Audiotour tentoonstelling *Vrouwen op papier* in de vijf prentenkabinetten 16de–19de eeuw
- ‘*Vrouwen op papier: Gesina ter Borch*’, online, [www.rijksmuseum.nl/nl/stories/podcast/story/gesina-ter-borch](#)
- [met C. Blok] ‘Vrouwen van het Rijksmuseum: Judith Leyster’, online, [Judith Leyster \(rijksmuseum.nl\)](#)

Matthias Ubl

- ‘Raymanns Favorieten: de welvoorzene keuken’ interview voor podcast *In het Rijksmuseum*, 29 juni, [De welvoorzene keuken \(rijksmuseum.nl\)](#)
- ‘De Verovering van Amerika van Jan Jansz Mostaert’, interview voor documentaire *Leven in BRKLN*, serie over de band tussen Breukelen met het Amerikaanse Brooklyn bij RTV Utrecht, 20 december, [Leven in BRKLN toont de soms pijnlijke Nederlandse geschiedenis | RTV Utrecht – YouTube](#)

Ige Verslype

- *Geheim van de Meester. De Nachtwacht*, 4-delige televisieserie, AVROTROS (Posvideo), januari–februari

Malick Sidibé, *Jongen en meisje op motor*, ca. 1965–1970. Ontwikkelgelatinezilverdruk.
Inv.nr. RP-F-2022-86. © erven Malick Sidibé

EXTERNE ACTIVITEITEN VAN MEDEWERKERS

EXTERNE ACTIVITEITEN VAN MEDEWERKERS

Alex Alsemgeest

- Voorzitter Bibliotheekcommissie van het Koninklijk Oudheidkundig Genootschap
- Lid organiserend comité congres *The Library of Leufstabrik*, Uppsala, 8-10 juni
- Lid organiserend comité congres *SHARP 2022. The Power of the Written Word*, Amsterdam, 11-15 juli
- Lid redactie *Jaarboek voor Nederlandse Boekgeschiedenis/Yearbook for Dutch Book History*

Stephanie Archangel

- Stakeholder De Nederlandsche Bank
- Advisory Board Los Angeles County Museum of Art
- Advisory Board The Metropolitan Museum of Art
- Adviseur Prins Bernhard Cultuurfonds

Roosmarijn van Beemen

- Lid bestuur Nederlandse Vereniging van Vrienden van Ceramiek en Glas
- Lid commissie Glasgenoten

Joosje van Bennekom

- Lid bestuurscommissie Witsenhuis, Amsterdam
- Medeorganisator symposium *Willem van Laer's 'Weg-wyzer' 300 jaar*, 20 april

Dirk Jan Biemond

- Woordvoerder keuringscommissie Zilver PAN Amsterdam
- Woordvoerder keuringscommissie Zilver TEFAF Maastricht
- Lid commissie Voorwerpen van Geschiedenis en Kunst, Koninklijk Oudheidkundig Genootschap, Amsterdam
- Lid Academie voor de Geschiedenis van de Edelsmeedkunst in België
- Lid adviesraad Edelsmeedkunst tot 1958, Museum DIVA, Antwerpen
- Lid bestuur Stichting Toegepaste Kunst Leiden

Mattie Boom

- Hoofdredacteur *Fotografisch Geheugen*
- Adviescommissie collecties Nederlands Fotomuseum Rotterdam

Ellen van Bork

- Medeorganisator symposium *Willem van Laer's 'Weg-wyzer' 300 jaar*, 20 april

Maartje Brattinga

- Lid bestuur Stichting Glasblazerij De Oude Horn
- Lid Glasgenoten
- Lid conservatorenoverleg glas
- Organisator symposium *GLAS2022*

Annemies Broekgaarden

- Lid Raad van Toezicht CJP
- Lid jury European Art Museum Award
- Co-directeur Children in Museums Award
- International member of the Public Education Experts Committee of NAMOC, National Art Museum of China

Wendela Brouwer

- Voorzitter bestuur Nederlandse Registrars Groep

Nel ten Brug

- Lid Nederlandse Resource Description and Access-commissie

Jeroen ter Brugge

- Lid wetenschappelijke adviesraad Texelse Musea
- Adviseur herinrichting Kaap Skil, Oudeschild
- Lid Raad van Toezicht Vlaardings Museum
- Voorzitter Landelijke Werkgroep Archeologie Onder Water
- Lid redactie *Arma. Jaarboek Militaire Musea*
- Lid Fonds Stichting Archeologie in het Maasmondgebied
- PhD-student Erasmus Centre for Modern Maritime History
- Lid redactie *Scheepshistorie*
- Lid stuurgroep Atlas of Mutual Heritage namens Rijksmuseum
- Deelnemer Australian Research Council project *Global people*
- Lid jury Geschiedenisleraar van het Jaar 2022

Machtelt Brügggen Israëls

- Universitair docent Kunstgeschiedenis van de vroege Italiaanse Renaissance, Universiteit van Amsterdam
- Lid doctoraatscollege opleiding Kunstgeschiedenis Università di Firenze
- Lid wetenschappelijke adviesraad Fondazione Piero della Francesca
- Lid wetenschappelijke adviesraad Nederlands Interuniversitair Kunsthistorisch Instituut, Florence
- Lid keuringscommissie Zuid-Europese schilderkunst, TEFAF Maastricht
- Lid bestuur Elly Cassee Stichting
- Adviseur van het Henk van Os Fonds
- Lid jury Jan van Gelderprijs
- Director's guest Civitella Ranieri Foundation, International Residency Program for Artists

Denise Campbell

- Adviseur Mondriaan Fonds
- Lid commissie Ikigai

Jan van Campen

- Hoofdredacteur *Aziatische Kunst*

Dionysia Christoforou

- External supervisor final thesis Mariska Castelijm, Master in Conservation and Restoration of Cultural Heritage, Universiteit van Amsterdam
- Gastdocent Master in Conservation and Restoration of Cultural Heritage, Photography, Universiteit van Amsterdam

Sara Creange

- Medeorganisator symposium *Willem van Laer's 'Weg-wyzer' 300 jaar*, 20 april

Hendrikje Crebolder

- Lid bestuur Museumvereniging
- Lid bestuur Stichting Museumkaart
- Lid Raad van Commissarissen Vlisco
- Lid International Supervisory Board Stichting Manifesta
- Lid lokale Raad voor Manifesta Barcelona (2024)
- Lid Algemeen bestuur Leids Universiteits Fonds
- Voorzitter Stichting Archief Leids Studentenleven
- Lid Raad van Advies Stichting De Avond van Wetenschap & Maatschappij
- Lid Raad van Advies Stichting de Nationale DenkTank
- Lid Membership Committee Soho House Amsterdam
- Lid Comité van Aanbeveling tentoonstelling over Lodewijk XIV en stadhouder Willem III, Limburgs Museum in Venlo

Fyona Das

- Lid Programmacommissie Evenementen Museumplein (Gemeente Amsterdam)

Tamar Davidowitz

- Lid projectteam *Visualising Batavia Silverware*
- Medeorganisator symposium *Willem van Laer's 'Weg-wyzer' 300 jaar*, 20 april

Alexander Dencher

- Universitair docent, Universiteit Leiden
- Lid bestuur Vereniging Hendrick de Keyser

Taco Dibbitts

- Voorzitter bestuur Mr. J.H. de Pont Stichting
- Lid bestuur Vereniging Rembrandt
- Lid Raad van Toezicht Amstel 218 (q.q.)
- Lid Raad van Advies Koninklijk Oudheidkundig Genootschap (KOG) (q.q.)
- Lid Adviesraad Vrije Universiteit Amsterdam
- Lid Curatorium Leerstoel Molecuulspectroscopie met in het bijzonder toepassing op 'Chemistry and conservation of paint and paintings' Stichting John van Geuns Fonds (Universiteit van Amsterdam)
- Lid Bestuur Fondazione Paul Thorel
- Lid Bestuur Stichting France-Nederland Cultuurfonds
- Friend Foundation for Jewish Heritage
- Comité van Aanbeveling New Holland Foundation (Stichting voor Nederlands Erfgoed Overzee)
- Directeur Koninklijke Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen, Haarlem
- Lid Comité van Aanbeveling tentoonstelling *Kees van Dongen. Durf en verleiding* (Singer Laren, januari-mei 2023)
- Lid Comité van Aanbeveling renovatie Amsterdam Museum
- Lid UNESCO Emergency Group for Museums in Ukraine
- Lid Comité van Aanbeveling Leids Zilver
- Lid Comité van Aanbeveling Vernieuwing Museum Prinsenhof Delft

Femke Diercks

- Lid programmacommissie CODART
- Lid wetenschappelijke adviesraad Musea Brugge
- Lid bestuur Stichting Duivenvoorde
- Lid redactieraad Delftsaardewerk.nl
- Lid Raad van Advies Daniël Marot Fonds/Rijksmuseum Fonds
- Lid adviesgroep Huis Willet-Holthuysen

Sara van Dijk

- Lid redactieraad *Tijdschrift voor Interieurgeschiedenis en Design*
- Lid klankbordgroep MA en PI Conservering en Restauratie van Cultureel Erfgoed – Textiel, Universiteit van Amsterdam
- Lid wetenschappelijke adviesraad Nederlands Interuniversitair Kunsthistorisch Instituut, Florence

Marta Domínguez-Delmás

- Hoofdorganisator congres *From Forests to Heritage*, Amsterdam, 19–21 april
- Organisator symposium *Wood for Goods*, Universiteit van Amsterdam, 7 december
- Principal Investigator project *Arqueometría del patrimonio cultural (2020–2022, Europa Investigación, Spanish Ministry of Science and Innovation EIN2020–112139)*
- Principal Investigator NWO-funded project ‘Wood for Goods’
- Lid projectteam NWO-NICAS-project ‘CT for art’, Centrum Wiskunde & Informatica en Universiteit van Amsterdam
- Adviseur NWO-NICAS-project ‘A multi-scale and uncertainty approach for the analysis of the aging of timber art objects adhesively bonded by animal glues’, TU Delft
- Associate Editor *International Journal of Wood Culture*
- Guest editor *International Journal of Wood Culture*, themanummer ‘From Forests to Heritage’
- Lid bestuur Dendro4Art, RKD
- Lid bestuur ICOMOS International Wood Committee
- Onderzoeksbegeleider Oriol López Bultó (postdoc), Universitat Autònoma de Barcelona (april–mei)
- Onderzoeksbegeleider Roberta d’Andrea (PhD student), University of Limoges (maart–juni)
- Onderzoeksbegeleider Kirsten Weterings (MA student), Universiteit Utrecht (september–februari 2023)

Esther Doornbusch

- Moderator Rondetafelgesprek JEWEL.ROTTERDAM
- Secretaris Stichting Luster
- Adviseur Stichting Wilhelminaring

Jan Dorscheid

- Assistent-coördinator ICOM-CC Wood, Furniture, Lacquer Working Group
- Lid Advisory Committee, Getty Conservation Institute, Readings in Furniture Conservation

Paul van Duin

- Lid adviescommissie UNESCO Perskamer Gerrit Rietveld
- Lid adviescommissie Sint Bavo preekgestoelte
- Lid begeleidingscommissie PHYSICAL, KIK-IRPA, Brussel
- Lid adviescommissie Tongewelf Grote Kerk Naarden
- Examinator Bachelor-thesis Marie Langhorst: ‘Oberflächenuntersuchungen im Hinblick auf den Nachweis des originalen Überzuges an einem mit Ebenholz furnierten Schrank von Herman Doomer von 1632 aus dem Rijksmuseum Amsterdam’, Fachhochschule Potsdam, 20 september
- Lid redactie *Louis, Louis, Louis!*, proceedings symposium Stichting Ebenist 25 en 26 maart

Esther van Duijn

- assistant-coördinator voor de ICOM-CC Working Group Theory, History and Ethics of Conservation (2020–2023)
- Gastdocent Master Conservation and Restoration of Cultural Heritage, Universiteit van Amsterdam & Master Technical Art History, Universiteit van Amsterdam
- Lid onderzoeksgroep Conserving Wax-Resin Lined Paintings
- Lid wetenschappelijk comité Frans Hals Project, onderzoek en restauratie van drie schilderijen van Frans Hals in het MASP, São Paulo

Robert Erdmann

- Lid Scientific Committee *Operation Night Watch symposium. Technological Innovations and Scientific Results*, Rijksmuseum, 11–14 april
- Mede-organisator conferentie *2and3D Photography*
- Gastdocent ‘Nonlinear Narratives’, Koninklijke Academie van Beeldende Kunsten, Den Haag
- Lid Scientific Vetting Committee, TEFAF Maastricht
- Docent Imaging and Documentation, Universiteit van Amsterdam
- Docent Fundamentals of Metallurgy, Universiteit van Amsterdam
- Guest lecturer ‘Materials Science in Art and Archaeology’, TU Delft
- Docent Masterclass for web-based visualization of cultural heritage, Institute of Advanced Study, Perth
- Guest lecturer ‘Matériaux anciens et du patrimoine’, ENS Paris-Saclay

Schilderworkshop in de Rijksmuseumtuin tijdens de themadag *Groen in het Rijksmuseum. De hovenier in een duurzame wereld*, 10 oktober 2022

Sonja Feitsma

- Lid stuurgroep Cultureel Retail Netwerk

Menno Fitski

- Lid redactie van het tijdschrift *Aziatische Kunst*
- Lid bestuur van de Stichting Für Elise
- Lid bestuur van de Stedenband Leiden-Oxford
- Lid Academic Committee, International Institute for Asian Studies, Universiteit Leiden

Josephina de Fouw

- Lid bestuur Werkgroep De Achttiende Eeuw
- Organisator webinarserie *De moderne stad verbeeld*, Werkgroep De Achttiende Eeuw, 11 januari
- [met J. Welten en B. Mennings] Organisator excursie tentoonstelling *De vergeten prinsessen van Thorn*, Limburgs Museum, Venlo, 30 maart
- Lid begeleidingscommissie onderzoeksproject 19de-eeuwse schilderijlijsten, Museum Boijmans Van Beuningen, Rotterdam
- Lid begeleidingscommissie restauratie *Portret van Nicolaas Johan Steengracht (1858)* door Heinrich Siebert, Kasteel Duivenvoorde, Voorschoten
- Lid begeleidingscommissie, NICAS-onderzoeksproject: Matthias Withoos, *Gezicht op Amersfoort, 1671*, Collectie Gemeente Amersfoort, o.l.v. M. van Eikema Hommes

Francesca Gabrieli

- Lid projectteam imaging project Van Gogh schilderijen, met name Reflectance Imaging Spectroscopy (RIS) analyse *Perenboompje in bloei, Vincent van Gogh*, Van Gogh Museum, januari 2022
- Lid projectteam Reflectance Imaging Spectroscopy (RIS) Analyse *Portret van Joseph Roulin*, Vincent van Gogh, Kröller-Müller Museum, juli
- Lid projectteam project schilderijen Delauney en Kandinsky, m.n. spectroscopy metingen, Centre Pompidou, oktober
- Lid organisatie conference *MA-XRF 2022: MA-XRF scanning in Conservation, Art and Archaeology 2022*, Delft 26–29 september
- Organisator RIS-satellite Workshop, onderdeel van *MA-XRF 2022. MA-XRF Scanning in Conservation, Art and Archaeology 2022*, Rijksmuseum, 28 september
- Discussieleider sessie *Gordon Research Conference (GRC) – Scientific Methods in cultural heritage*, 9–10 juli
- Lid panel ENVI's *Spectral Sessions. A virtual thought leadership event focused around the trends, benefits and applications of spectral data and analysis*, 5 april

Isabelle Garachon

- Begeleidingsteam promotieonderzoek Tinhinane Chekai-Attia van de University of Pau enour Region, DMEX Centre for X-ray Imaging
- Examencommissie mondeling case-study examen, eerste jaar Advanced Professional Programme Conservation and Restoration of Cultural Heritage, Universiteit van Amsterdam, 1 juni
- Peer reviewer *Heritage Science*

Erik van Ginkel

- Lid Raad van Toezicht Stichting Nederlandse Dansdagen
- Lid Raad van Toezicht Open Space Contemporary Art Museum, Amsterdam
- Voorzitter VID Foundation for Photography
- Vicevoorzitter bestuur Fundacion Han Nefkens, Barcelona
- Lid adviesraad Allard Pierson Museum, Amsterdam
- Lid adviesraad Jacqueline van Tongeren-stipendium, Rijksakademie van beeldende kunsten, Amsterdam
- Beoordelingscommissie #carelswens, Leiden Empowerment Fonds, 25 juni

Tess Graafland

- Begeleidingscommissie restauratieproject 17de-eeuwse trofeelijsten, Zeeuws maritiem muZEEum, Vlissingen
- Lid klankbordgroep onderzoeksproject 19de-eeuwse schilderijlijsten, Museum Boijmans Van Beuningen, Rotterdam
- Lid bestuur werkgroep Hout- en Meubel-restauratie, Restauratoren Nederland

Ludo van Halem

- Lid adviescommissie Beeldende Kunst, Prins Bernhard Cultuurfonds
- Lid bestuur Stichting Behoud Moderne Kunst
- [met C. van Herwaarden] gastconservator tentoonstelling *Aquavit. Hedendaagse aquarellen*, De Cacaofabriek, Helmond, 6 maart–29 mei
- Voorzitter begeleidingscommissie monografie Anton Rooskens

Vera Hendriks

- Lid redactie publieke afdelingsblog The Art of Information

Joen Hermans

- Co-organisator symposium *Molecular transformations in oil paint* international, Parijs, juni
- Gastdocent 'Science 3' course in Conservation & Restoration MSc program, Universiteit van Amsterdam

Erik Hinterding

- Lid redactie *Kroniek van het Rembrandthuis*
- Adviseur Sound & Vision Publishers (*New Hollstein Dutch & Flemish*, en Virtual Print Room)

Wieneke 't Hoen

- Lid bestuur Stichting Vrienden van De Parelduiker

Maria Holtrop

- Lid bestuur Multatuli Huis en Multatuli Genootschap
- Lid jury Libris Geschiedenisprijs
- Voorzitter sectie Historische musea, Museumvereniging

Jan de Hond

- Member Advisory Board NWO Research Project 'Visualizing the Unknown. Scientific Observation, Representation and Communication in 17th-century Science and Society'
- Lid stuurgroep Pilotproject Provenance Research on Objects of the Colonial Era, een samenwerking tussen het Rijksmuseum, het Nationaal Museum van Wereldculturen en het NIOD, i.o.v. het ministerie van Onderwijs, Wetenschap en Cultuur
- Lid organisatiecomité wetenschappelijk symposium *Crawly Creatures in Context*, Artisbibliotheek, Amsterdam, 27 oktober

Daniel Horst

- Lid commissie Atlas Zeden en Gewoonten, Koninklijk Oudheidkundig Genootschap

Cathy Jager

- Lid Raad van Toezicht Museum Speelklok, Utrecht
- Lid Raad van Toezicht Groninger Museum, Groningen

Cecile van der Harten

- Juryvoorzitter Kunst, Cultuur & Entertainment, Zilveren Camera
- Lid Follow-up Committee for 3D Parc Project proposal, België

Marije Jansen

- Lid bestuur Heinz M. Kaempfer Fonds
- Lid bestuur Isaac Alfred Ailion Foundation
- Organisator Heinz Kaempfer Fund Thesis Award

Martin Jürgens

- Voorzitter keuringscommissie fotografie TEFAF Maastricht
- Voorzitter keuringscommissie fotografie Masterpiece, Londen

Eva Kalis

- Adviseur The Student Hub

Charles Kang

- Lid bestuur Historians of Eighteenth Century Art & Architecture

Katrien Keune

- Medeorganisator tweewekelijks *NICAS Colloquium*
- Medeorganisator workshop Conserving Art and Nature, NIAS Lorentz Center, Leiden, 29 augustus–2 september
- Organisator symposium *Spectroscopic Advancements in Heritage Science*, Universiteit van Amsterdam, 11 mei
- Organisator kick-off meeting *GoGreen*, Amsterdam, 6–7 oktober
- Coördinator en principal investigator *GoGreen* EU-project (2022–2026)
- Projectleider NICAS-NWO-project 3D2P (2018–2022)
- Projectleider onderdeel 'preventieve conservering' in het Europees onderzoekinfrastructuur voor erfgoedwetenschap project (IPERION HS)
- Adviseur promotieonderzoek Silvia Russo (universiteit van Neuchâtel), Marie Skłodowska-Curie (PhD kandidaat ITN-CHANGE-programma)
- Gastdocent 'Advanced Inorganic Geochemistry', 2de jaar Master Earth Sciences, Vrije Universiteit Amsterdam
- Voorzitter Diversiteit en Inclusie commissie aan het HIMS, Universiteit van Amsterdam
- Lid adviescommissie BankGiro Loterij Restauratiefonds, Vereniging Rembrandt
- Lid adviescommissie METOX-project, BAIN-be 2.0, KIK-IRPA en Universiteit van Antwerpen
- Lid werkgroep voorbereiding van de Nederlandse hub van de Europese onderzoeksinfrastructuur voor cultureel erfgoed, E-RIHS
- Lid promotiecommissie en examinator promotie Julie Gordon, Sorbonne University
- Lid promotiecommissie en examinator promotie Silvia Russo, Université de Neuchâtel

Marthe Kes

- Lid redactie Stichting Designgeschiedenis Nederland
- Socialmediaredactie Stichting Leidse Deken

Marjolein Koek

- Secretaris AUV Alumni Kring Conservation & Restoration

Anna Krekeler

- Lid expertgroep restauratie *De heilige Lucas schildert de Madonna* van Maarten van Heemskerck, Frans Hals Museum, Haarlem

Mara Lagerweij

- Lid projectteam samenwerking Joods Cultureel Kwartier (gedetacheerd)

Friso Lammertse

- Lid adviescommissie restauratie van het schilderij *De hl. Lucas schildert de Madonna* van Maarten van Heemskerck, Frans Halsmuseum, Haarlem
- Lid adviescommissie catalogus schilderijen House of Leyden collection
- Adviserend conservator tentoonstelling *Maarten van Heemskerck*, Frans Halsmuseum, Haarlem, 2024
- Jurylid Jan van Gelderprijs
- Adviseur Mondriaan Fonds voor regeling incidentele aankopen
- Bestuurslid Stichting Uytenbogaert
- Lid redactieraad *Museumtijdschrift*
- Lid editorial board *Boletín del Museo del Prado*

Robert van Langh

- Chair Netherlands Institute for Conservation+ Art+Science+
- Lid Editorial Board Springer, *Cultural Heritage Science*-serie
- Lid keuringscommissie Beeldhouwkunst en Works of Art, TEFAF Maastricht2022 en vetting steering committee
- Lid PIRE-CuBISM Technical Advisory Board
- Lid stuurgroep European Research Infrastructure for Heritage Science
- Lid Raad van Advies Docking the Amsterdam
- Lid Advisory Committee Belgian Science Policy Office – BRAIN-be 2.0
- Lid Groepstrekkingen NWO GWI
- Medeorganisator symposium *Operation Night Watch Symposium, Technological Innovations and Scientific Results*, Rijksmuseum, online, 11–14 april
- Medeorganisator symposium *Willem van Laer's 'Weg-wyzer' 300 jaar*, 20 april
- Opponent verdediging proefschrift Jesse Buijs, Wageningen, 26 april

Huigen Leeflang

- Adviseur Sound & Vision Publishers (*New Hollstein Dutch & Flemish Etchings, Engravings and Woodcuts 1450–1700* en Virtual Print Room).
- Voorzitter Hercules Segers Stichting
- Lid wetenschappelijk comité tentoonstelling *Maarten van Heemskerck (1498–1574)*, Stedelijk Museum Alkmaar en Frans Hals Museum Haarlem
- Lid stuurgroep *Early Northern Engravings by Monogrammists and Anonymous Masters*, pilotproject Lugt-Klever Fellow Joyce Zelen, RKD, Fondation Custodia en Sound & Vision Publishers
- Gastconservator tentoonstelling *Rein Dool. Tekenaar*, Dordrechts Museum en Fondation Custodia, Parijs
- Lid Academic Board *Journal of the National Museum Warsaw*
- Lid Maatschappij der Nederlandse Letterkunde
- Lid bestuur Brisk Recorder Quartet Amsterdam
- Lid keuringscommissie PAN Amsterdam

Margot Leerink

- Voorzitter bestuur Stichting Open Monumentendag Arnhem

Idelette van Leeuwen

- Lid klankbordgroep Boek & Papier, opleiding Conservering en Restauratie van Cultureel Erfgoed, Universiteit van Amsterdam
- Lid adviescommissie onderzoeksproject *Identification of lead compounds in highlights on old master drawings. Origin, production, trade, usage and degradation*, Centre for Art Technological Studies and Conservation, Kopenhagen

Suzanne van Leeuwen

- Lid keuringscommissie Juwelen, TEFAF Maastricht
- Lid aankoopcommissie Juwelen tot 1953, Museum DIVA, Antwerpen
- Voorzitter commissie Voorwerpen van Geschiedenis en Kunst, Koninklijk Oudheidkundig Genootschap
- Docent juwelengeschiedenis, opleiding Conservering en Restauratie van Cultureel Erfgoed, Universiteit van Amsterdam
- Lid klankbordgroep, opleiding Conservering en Restauratie van Cultureel Erfgoed – Metaal, Universiteit van Amsterdam

Annelies van Loon

- Lid redactie *kM kunstenaarsmateriaal*
- Lid user committee NWO Project 'Engineering goes Beauty. A computational multi-physics modelling approach towards the preservation of historical oil paintings', TU Eindhoven
- Lid projectteam 3D2P, NICAS, Rijksmuseum, Universiteit Utrecht en Universiteit van Antwerpen
- Lid scientific committee Frans Hals Project, São Paulo Museum of Art
- Peer reviewer *Heritage Science*

Bieke van de Mark

- Lid projectteam beeldhouwkunst Huis van Leyden

Tirza Mol

- Voorzitter Stichting Ebenist
- Lid organisatiecomité Stichting Ebenist symposium 25 en 26 maart
- Lid redactie *Louis, Louis, Louis!*, proceedings symposium Stichting Ebenist 25 en 26 maart
- Secretaris Stichting ICOM-CC FUND
- Lid bestuur Rietveld-Schröderhuis
- Lid bestuur Rietveld-Schröder Archief
- Lid klankbordgroep voor de specialisatie Wood and Furniture van Master Conservation and Restoration of Cultural Heritage, Universiteit van Amsterdam
- Chair module 'Visual and written representations of the sea', *8th IMHA International Congress of Maritime History*, Porto, 29 juni

Petria Noble

- Lid ARCHLAB peer review panel van het ARCHLAB platform (A-PRP) of the IPERION HS project, www.iperionhs.eu/
- Lid projectteam 3D2P, NICAS-project
- Lid projectteam 'Down to the Ground: A Historical, Visual and Scientific Analysis of Coloured Grounds in Netherlandish Paintings, 1550–1650', NWO – Free Competition Humanities (2019–2024)

Lénia Oliveira Fernandes

- Branding and Core Team member APOYOnline Association for Heritage Preservation of the Americas
- Reviewer of abstract submissions for the *XV IADA Congress 2023*, Leipzig/Halle, 16–23 oktober 2023
- Assistent-werkgroepcoördinator ICOM-CC Photographic Materials Working Group
- Reviewer of abstract submissions for the ICOM-CC 20th Triennial Conference, *Working towards a sustainable past*, València, 18–22 september 2023

- External Evaluation Committee Member, Project I & Project II, Master in Conservation and Restoration, Universidade NOVA de Lisboa, NOVA School of Science and Technology
- External Examination Committee Member. Advanced Professional Programme (specialization Photography), Master in Conservation and Restoration of Cultural Heritage (specialization Photography), Universiteit van Amsterdam

Jan Pelsdonk

- Conservator Numismatisch Kabinet Teylers Museum, Haarlem
- Hoofdredacteur *De Beeldenaar*
- Redacteur *Jaarboek voor Munt- en Penningkunde*
- Gedelegeerde internationale penningvereniging FIDEM voor Nederland

Magdalena Pilko

- Lid klankbordgroep Fotografie, opleiding Conservering en Restauratie van Cultureel Erfgoed, Universiteit van Amsterdam
- Leiding SBMK-workshop Fotografie – Collectiekennis 2.0, Bonnefantenmuseum en Rabo Kunstcollectie Marije Plaum
- Adviseur Drama NPO Fonds
- Penningmeester Stichting Monobanda

Monique Rebers

- Lid bestuur Vereniging Kunst Cultuur Recht

Jenny Reynaerts

- Lid bestuur en penningmeester European Society for Nineteenth Century Art
- Organisator ESNA-winterseminar *Atelier-praktijk en technische analyse. Anders kijken naar 19de-eeuwse kunst*, RKD, 28 januari
- Organisator ESNA-congres: *Ways of Studying. Towards New Histories of 19th-Century Art*, 10 en 20 mei online
- Lid bestuur platform 'De Andere Helft. Vrouwen in de Nederlandse kunstwereld 1780–1980' i.s.m. RKD, Universiteit van Amsterdam, Stedelijk Museum Amsterdam en Museum Boijmans Van Beuningen
- Organisator DAH-expertmeeting *Kunstcritici en Conservatoren*, 1 april, online
- Co-docent 'De vrouw van', BA-seminar o.l.v. Judith Noorman, Universiteit van Amsterdam, Rijksmuseum, CC NL en Universiteit van Amsterdam, 5 april–24 mei
- Organisator DAH-expertmeeting *De grote data-en-registratie-expertmeeting*, 14 oktober, online

Pieter Roelofs

- Lid Advisory Council Center for Netherlandish Art, Boston
- Lid adviescommissie Karel de Grote Oeuvreprijs, Cultuur Stimuleringsprijs Stad Nijmegen
- Lid Stedelijk Netwerk Nijmegen-Arnhem
- Adviseur Stichting Maelwael Van Lymborch
- Series editor *Maelwael Van Lymborch Studies*

Hans Rooseboom

- Lid Wetenschappelijke Commissie Fotomuseum Antwerpen
- Lid Externe Aankoopcommissie Fotomuseum Antwerpen

Marcel de Rooy

- Lid Koha Quality Assurance Team

Yakunu van Santen

- Bestuurslid Museum voor Onbedoelde Kunst
- Bestuurslid Multatuli Museum
- Lid buurtcomité Fonds voor West

Saskia Scheltjens

- Lid adviesgroep Onderzoek Netwerk Digitaal Erfgoed Nederland (NDE)
- Lid Board of Directors, Consortium of European Research Libraries (CERL)
- Lid Editorial Board Linked.Art
- Lid Raad van Bestuur Overleg Kunstbibliotheken Nederland (OKBN)
- Lid Raad van Bestuur Cultural AI Consortium
- Lid Raad van Bestuur E-Data & -Research
- Lid Raad van Bestuur Meemoo – Vlaams Instituut voor Archivering
- Lid Raad van Bestuur Tiele Stichting
- Lid Internationaal Museum Auditing Committee Vlaamse Gemeenschap – Departement Cultuur, Jeugd & Media

Margot van Schinkel

- Lid Corpus Vitrearum International

Frits Scholten

- Hoogleraar Kunstgeschiedenis, vanwege het Rijksmuseum Fonds aan de Universiteit van Amsterdam, met als leeropdracht Geschiedenis van de Westerse beeldhouwkunst, in het bijzonder van de Nederlanden van de late Middeleeuwen tot 1800
- External examiner promotie Isabella Loeres-Chavez, New York, Columbia University, 24 maart
- External examiner promotie Elizabeth Marx, University of Cambridge, 14 april
- Lid promotiecommissie Eymert-Jan Goossens, Universiteit Utrecht, 25 april

- Lid promotiecommissie Wendy Frère, *Les Quellinus. Une dynastie de sculpteurs dans l'Europe du XVIIe siècle*, Université Libre, Brussel, 8 en 30 november
- Lid wetenschappelijke adviesraad Koninklijk Nederlands Instituut Rome
- Lid redactie *Wallraf-Richartz-Jahrbuch*
- Lid redactie *Studies in Netherlandish Art and Cultural History*
- Lid Advisory Board *The Sculpture Journal*
- Lid Editorial Board (expert advisor) *Church Monuments*
- Lid het *Council of Academic & Museum Advisors, Friends of the Bargello, inc.*
- Bestuurslid *ex officio* Museum Krona, Uden
- Voorzitter Stichting Tajiri Ferdi Foundation, Peel en Maas
- Voorzitter (*spokesman*) keuringscommissie Beeldhouwkunst en Works of Art, TEFAF Maastricht

Shivan Shazad

- Lid Raad van Toezicht WAAG
- Bestuurslid Plan d-

Eveline Sint Nicolaas

- Lid programmaraad DutchCulture
- Lid Metamorfoze Adviescommissie Archieven en Collecties
- Lid begeleidingscommissie restauratie diorama Kerckshoven, Museum Het Valkhof Nijmegen

Anna A. Ślącza

- Lid wetenschappelijke adviescommissie J. Gonda Fonds, Koninklijke Nederlandse Academie van Wetenschappen
- Redacteur *Nieuwsbrief van de Vereniging Vrienden van het Instituut Kern*, Universiteit Leiden
- Lid redactie *Aziatische Kunst*
- Commissioning and scientific editor *Cracow Indological Studies*
- [met het IAS en Universiteit Leiden] organisator van het IAS-Rijksmuseum lecture on Asian art en Leiden University Masterclass
- Convenor section 'History, Art and Architecture, Epigraphy', World Sanskrit Conference
- Committee member, representative for the Netherlands of the European Association of South Asian Archaeology and Art

Valika Smeulders

- Voorzitter commissie Ons koloniale verleden, *de Volkskrant*
- Lid redactie KITLV, onderzoek naar het koloniale en slavernijverleden van Den Haag
- Lid Comité Koninkrijksrelaties
- Lid bestuur Libris Geschiedenis Prijs

- Lid Raad van Adviseurs, Vereniging Rembrandt
- Lid Begeleidingscommissie koloniaal erfgoed in koninklijke verzamelingen, Stichting Historische Verzamelingen van het Huis Oranje-Nassau

William A. Southworth

- Docent bij 'Hindu Myths in the Art of South and Southeast Asia', Universiteit Leiden, januari 2022
- Lid bestuur project Corpus des Inscriptions du Campā, École française d'Extrême-Orient, Parijs en Jakarta
- Lid redactie *Aziatische Kunst*

Giovanni Paolo Di Stefano

- Lid bestuur ICOM-CIMCIM
- Lid project team The International Directory of Museums and Collections of Musical Instruments (ICOM-CIMCIM)
- Lid bestuur *Informazione Organistica e Organologica*
- Adviseur Hendrik Jacobs Foundation
- Docent geschiedenis muziekinstrumenten, Palermo University

Harm Stevens

- Lid Raad van Advies MA Museum Studies, Universiteit van Amsterdam

Ilona van Tuinen

- Lid redactie *Kroniek van het Rembrandthuis*
- Lid CODART Website Committee
- Lid Penseeljury 2022
- Lid bestuur Illustratie Biënnale
- Lid wetenschappelijke adviesgroep tentoonstelling Vlaamse tekeningen in Museum Plantin-Moretus, Antwerpen (2023–2024)
- Lid programmacommissie van 27e congres (22–27 mei, Rijksmuseum) van The International Advisory Committee of Keepers of Public Collections of Graphic Art (50 Lux Club)

Matthias Ubl

- Lid adviescommissie restauratie *De Kruisiging* van de Meester van de Bewening van Christus te Lindau, Museum Catharijneconvent, Utrecht
- Lid adviescommissie restauratie *De heilige Lucas schildert de Madonna* van Maarten van Heemskerck, Frans Hals Museum, Haarlem
- Lid adviescommissie catalogus schilderijenverzameling House of Leyden Collection
- Externe lezer, proefschrift Anna-Claire Powell Stinebring, History of Art, University of Pennsylvania, verdedigd 11 november

Giulia Sara de Vivo

- Lid projectteam BLUENET
- Focus group Member Artemisia

Margje van Vugt

- Beheerder Witsenhuis (collectie en monumentale woning), Amsterdam

Ching-Ling Wang

- Advisory Board member, Hulsewé-Wazniewski Stichting
- Advisory for the Korean Art exhibition, National Palace Museum, Taipei (2023)
- Lid redactie *Aziatische Kunst*

Gregor J.M. Weber

- Honorarprofessor Universität Bamberg
- Lid keuringscommissie Dutch, Flemish and German Old Master Paintings, TEFAF Maastricht
- Lid bestuur Stichting ten behoeve van Culturele en Maatschappelijke Beschikkingen

Eefje van der Weijden

- Lid bestuur Collectie Keijser

Laurien van der Werff

- Lid redactie *Historisch Tijdschrift Holland*
- Lid bestuur Ars Graphica Dutch & Flemish
- Lid commissie Voorwerpen van Geschiedenis en Kunst, Koninklijk Oudheidkundig Genootschap

Zaaloverzicht van de tentoonstelling *Revolusi!* (11 februari t/m 5 juni 2022), met *Pengantin Revolusi* (Bruid van de Revolutie, 1957) door Hendra Gunawan

Hashiguchi Goyō, *Haren kammen*, 1920 (detail; zie p. 37)

Sharelly Emanuelson, *NEDERLAND, Document Nederland 2022*

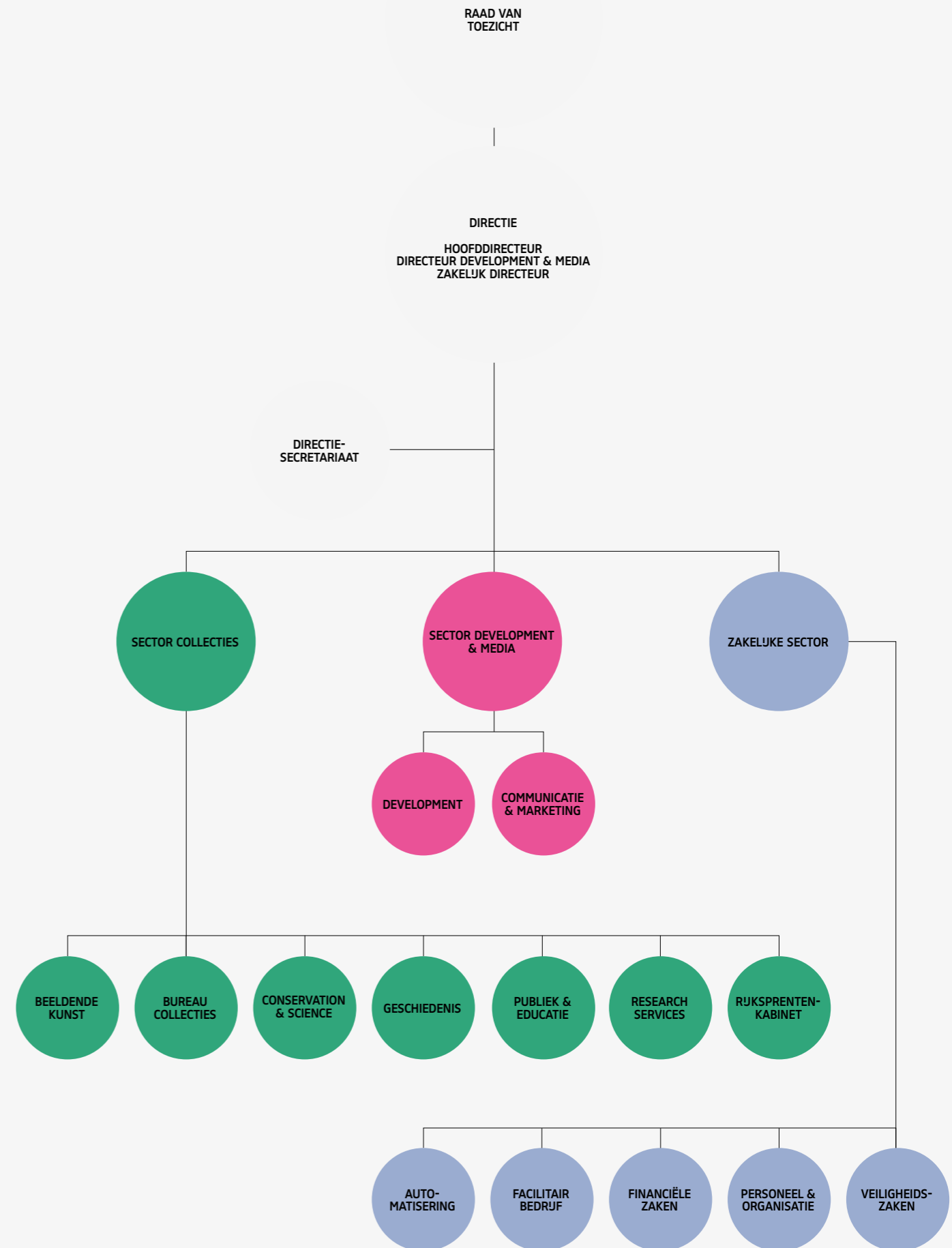

Zaaloverzicht tentoonstelling *Modern Japans Lak* (1 juli t/m 4 september 2022). De tentoonstelling, samengesteld in samenwerking met gastconservator Jan Dees, toonde een uitzonderlijke collectie Japans lak uit de periode 1890-1950. De tentoonstelling werd mogelijk gemaakt door de Japan Foundation en kwam tot stand in samenwerking met het Museum für Lackkunst in Münster.

Barbara Hepworth, *Construction (Crucifixion)*, 1966–1967, te zien in de tuintentoonstelling die in de zomer gratis te bezoeken was. De beeldtentoonstelling werd mede mogelijk gemaakt door de Don Quixote Foundation/Rijksmuseum Fonds, Pon en de Rijksmuseum Club.

ORGANOGRAM

Paul Strand, *Porch Shadows*, 1916. Heliogravure. Inv.nr. RP-F-2022-48.
Aankoop met steun van Baker McKenzie © erven Paul Strand

Paul Strand, *New York (from the Viaduct)*, 1916. Heliogravure. Inv.nr. RP-F-2022-49.
Aankoop met steun van Baker McKenzie © erven Paul Strand

FINANCIËEL VERSLAG

JAARREKENING 253

Balans 253

Categoriale exploitatierekening 254

Kasstroomoverzicht 255

Waarderingsgrondslagen 256

Toelichting op de balans 266

Toelichting op de categoriale exploitatierekening 277

OVERIGE GEGEVENS 280

Bezoldiging topfunctionarissen 280

Bestemming van het exploitatiesaldo 281

MEERJARENOVERZICHT 282

Dit is een samenvatting van de jaarrekening 2022. De samengevatte jaarrekening 2022 is bedoeld om het brede publiek op een beknopte wijze inzicht te geven in de financiële resultaten en gegevens van Stichting Het Rijksmuseum. In Nederland gelden daarvoor geen algemeen vastgestelde criteria. De samengevatte jaarrekening is vrijwel identiek aan de volledige jaarrekening 2022, met dien verstande dat (gegeven het beoogde doel) voor een aantal financiële overzichten van de balans uitsluitend de hoofdcategorieën zijn weergegeven en niet alle toelichtingen die vereist zijn op basis van het *Handboek instellingen Erfgoedwetsubsidie subsidieperiode 2021–2024*.

JAARREKENING

BALANS (NA RESULTAATBESTEMMING)

(BEDRAGEN × € 1.000)

	31 DECEMBER 2022	31 DECEMBER 2021
VASTE ACTIVA		
I. Immateriële vaste activa	1.066	1.523
II. Materiële vaste activa	84.257	89.610
III. Financiële vaste activa	207	99
VLOTTENDE ACTIVA		
IV. Voorraden	1.455	1.459
V. Vorderingen	11.061	8.672
VI. Liquide middelen	65.774	51.038
	163.820	152.401
PASSIVA		
VIII. Eigen vermogen	37.680	36.358
- I. Algemene reserve	19.623	17.394
- II.1. Bestemmingsreserve nazorg het nieuwe Rijksmuseum en Philipsvleugel	2.035	2.883
- II.2. Bestemmingsreserve herkomstonderzoek	1.161	1.404
- III.1. Bestemmingsfonds voor financiering activa	13.836	13.836
- III.2. Bestemmingsfonds vooruitontvangen sponsorbedragen	1.025	841
IX. Aankoopfonds	260	359
X. Voorzieningen	4.296	3.471
- X.1. Groot onderhoud gebouwen en installaties	3.453	2.504
- X.2. Overige voorzieningen	843	967
XI. Langlopende schulden	89.906	91.207
XII. Kortlopende schulden	31.678	21.006
	163.820	152.401

CATEGORIALE EXPLOITATIEREKENING

(BEDRAGEN × € 1.000)	2022 UITKOMST	2022 BEGROTING	2021 UITKOMST
BATEN			
Eigen inkomsten			
1. Publieksinkomsten binnenland (2+3)	31.025	25.423	11.314
2. Kaartverkoop	23.045	18.631	7.322
3. Overige publieksinkomsten	7.980	6.792	3.992
4. Publieksinkomsten buitenland	-	-	-
5. Totaal publieksinkomsten (1+4)	31.025	25.423	11.314
6. Sponsorinkomsten	5.489	4.548	5.665
8. Overige directe inkomsten	75	70	82
9. Totaal overige directe inkomsten (6+8)	5.564	4.618	5.747
10. Totaal directe inkomsten (5+9)	36.589	30.041	17.061
11. Indirecte inkomsten	7.266	6.672	6.845
12. Private middelen – particulieren incl. vriendenverenigingen	4.555	3.916	4.901
13. Private middelen – bedrijven	247	61	224
14. Private middelen – private fondsen	1.584	1.025	4.511
15. Private middelen – goededoelenloterijen	1.627	948	2.716
16. Totaal bijdragen uit private middelen (12+13+14+15)	8.013	5.950	12.352
17. Totaal eigen inkomsten (10+11+16)	51.868	42.663	36.258
18. Baten in natura	569	855	1.382
Subsidies			
19. Totaal structureel OCW (20+21+22)	36.551	36.660	35.223
20. OCW: Regeling specifiek cultuurbeleid (publieksactiviteiten)	8.240	8.188	7.949
21. OCW: Erfgoedwet onderdeel huisvesting	18.196	18.421	17.516
22. OCW: Erfgoedwet onderdeel collectiebeheer	10.115	10.051	9.758
26. Totaal structurele publieke subsidie overig	-	-	-
27. Totale structurele subsidies (19+26)	36.551	36.660	35.223
28. Incidentele publieke subsidies	9.577	9.255	23.838
29. Totale subsidies (27+28)	46.128	45.915	59.061
TOTALE BATEN (17+18+29)	98.565	89.433	96.701
LASTEN			
1. Personeelslasten	40.159	38.528	34.862
2. Huisvestingslasten	21.108	19.888	19.583
3. Afschrijvingen	8.365	9.429	8.760
4. Aankopen	2.379	700	9.678
5. Overige lasten	24.673	24.682	20.994
TOTALE LASTEN (1+2+3+4+5)	96.684	93.227	93.877
6. Saldo uit gewone bedrijfsvoering (Totale baten – Totale lasten)	1.881	(3.794)	2.824
7. Saldo rentebaten/-lasten	(766)	(877)	(883)
8. Mutatie Aankoopfonds	99	-	(80)
9. Resultaat deelneming	108	(67)	61
EXPLOITATIERESULTAAT (6+7+8+9)	1.322	(4.738)	1.922
PERSONEEL EN VRUWILLIGERS (BEDRAGEN × € 1.000)			
	2022 UITKOMST	2022 BEGROTING	2021 UITKOMST
<i>Personeel</i>	€	€	€
	fte	fte	fte
1. Waarvan vast contract (onbepaalde tijd)	29.582	27.863	26.266
2. Waarvan tijdelijk contract (bepaalde tijd)	10.785	10.665	9.784
3. Waarvan inhuur	1.542	-	796
4. Loonkostensubsidies (NOW)	(1.750)	-	(1.984)
5. Personeelslasten totaal (1+2+3)	40.159	38.528	34.862
<i>Vrijwilligers</i>	aantal	aantal	aantal
6. Vrijwilligers: fte	3,2	3,0	3,1
7. Vrijwilligers: personen	15	15	13

KASSTROOMOVERZICHT

(BEDRAGEN × € 1.000)	2022 UITKOMST	2021 UITKOMST
Kasstroom uit operationele activiteiten		
Saldo uit gewone bedrijfsvoering (Totale baten – Totale lasten)	1.881	2.824
Aanpassingen voor:		
Afschrijvingen immateriële en materiële vaste activa	zie I en II 8.364	8.790
Vrijval investeringsbijdragen	zie XI.1 (3.198)	(3.126)
Mutatie voorzieningen	zie XI en XII 825	1.007
<i>Bruto-kasstroom uit operationele activiteiten</i>	<i>7.872</i>	<i>9.495</i>
Veranderingen in werkkapitaal:		
Mutatie in voorraden	zie IV 4	(167)
Mutatie in vorderingen	zie V (2.389)	(1.936)
Mutatie in kortlopende schulden	zie XII 7.707	(3.612)
<i>Kasstroom uit bedrijfsoperaties</i>	<i>13.194</i>	<i>3.780</i>
Betaalde interest	(64)	(883)
<i>Kasstroom uit operationele activiteiten</i>	<i>13.130</i>	<i>2.897</i>
Kasstroom uit investeringsactiviteiten		
Investerings immateriële en materiële vaste activa	zie I en II (2.781)	(7.907)
Ontvangen investeringsbijdragen	zie XI.1 1.119	2.940
<i>Kasstroom uit investeringsactiviteiten</i>	<i>(1.662)</i>	<i>(4.967)</i>
Kasstroom uit financieringsactiviteiten		
Ontvangen nog te besteden huisvestingssubsidie OCW	zie XI.2 3.268	1.076
Aflossing lening CollectieCentrum Nederland	-	(1.773)
<i>Kasstroom uit financieringsactiviteiten</i>	<i>3.268</i>	<i>(697)</i>
<i>Mutatie liquide middelen</i>	<i>14.736</i>	<i>(2.767)</i>
Liquide middelen begin boekjaar	zie VI 51.038	53.805
Liquide middelen einde boekjaar	zie VI 65.774	51.038

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de indirecte methode. Zie tevens de toelichting op de financiële positie in het Bestuursverslag (pp. 90–91).

Transacties waarbij geen ruil van geldmiddelen plaatsvindt, zijn niet naar hun samenstellende bestanddelen in het kasstroomoverzicht opgenomen. Het betreft hier de volgende belangrijke transacties:

In 2022 is € 569.000 (2021: € 1.382.000) aan baten in natura verantwoord. Deze baten worden verwerkt in de exploitatierekening tegen de reële waarde. De lasten in de exploitatierekening zijn gelijk aan de verantwoorde baten.

1. Algemene grondslagen van de jaarrekening

1.1. Handboek instellingen Erfgoedwetsubsidie subsidieperiode 2021–2024

De jaarrekening van de stichting is opgesteld volgens de bepalingen van het Handboek instellingen Erfgoedwetsubsidie subsidieperiode 2021–2024 (hierna: handboek) en daarmee de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving en in het bijzonder RJ 640, Burgerlijk Wetboek, Boek 2 (met uitzondering van de afdeling 1 en 11 tot en met 16). Het handboek is een nadere uitwerking van de in artikel 2.15 van de Regeling op het specifiek cultuurbeleid en de Regeling beheer rijkscollectie opgenomen verantwoordingsvoorschriften inzake de jaarrekening. De Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector topinkomens (WNT) is van toepassing.

1.2. Verslaggevingsperiode

Het boekjaar valt samen met het kalenderjaar.

1.3. Continuïteit

De verantwoording is opgesteld uitgaande van de continuïteitsveronderstelling. Dit houdt in dat bij de waardering van activa en passiva wordt uitgegaan van de veronderstelling dat het museum zijn activiteiten in continuïteit zal voortzetten.

1.4. Stelselwijziging

Voor de verwerking van een joint venture in de vorm van een (gezamenlijke) rechtspersoon bestaat een keuze tussen: 1) waardering op basis van de vermogensmutatiemethode zowel in de enkelvoudige als in de geconsolideerde jaarrekening, of 2) proportioneel consolideren in de geconsolideerde jaarrekening en waardering op basis van de vermogensmutatiemethode in de enkelvoudige jaarrekening.

Tot en met 31 december 2021 vond de verwerking van rechtspersonen waarin de organisatie de zeggenschap gezamenlijk met andere deelnemers uitoefent (joint ventures) in de geconsolideerde jaarrekening plaats via de proportionele consolidatiemethode.

Aangezien het in de bedrijfstak gebruikelijk is om rechtspersonen waarin de organisatie de zeggenschap gezamenlijk met andere deelnemers uitoefent (joint ventures) in de geconsolideerde jaarrekening op basis van de vermogensmutatiemethode te verwerken, is met ingang van 1 januari 2022 overgegaan op deze grondslag.

De waardering van de rechtspersoon waarin de organisatie de zeggenschap gezamenlijk met andere deelnemers uitoefent (joint ventures) is ongewijzigd ten opzichte van 31 december 2021. Het effect van deze stelselwijziging op het eigen vermogen per 1 januari 2022 en 1 januari 2021 bedraagt € 0. Het effect van de stelselwijziging op het resultaat na belastingen over 2021 bedraagt € 0.

De doorgevoerde stelselwijziging heeft geen effect op het eigen vermogen en het resultaat na belastingen van de boekjaren 2021 en 2022.

Als gevolg van deze stelselwijziging stelt de stichting vanaf het verslagjaar 2022 geen geconsolideerde jaarrekening meer op. De vergelijkende cijfers zijn hierop aangepast.

2. Waarderingsgrondslagen

2.1. Algemeen

De geformuleerde grondslagen hebben betrekking op de jaarrekening als geheel. Activa en passiva worden tegen historische kostprijs opgenomen, tenzij anders vermeld in de verdere grondslagen.

Een actief wordt in de balans verwerkt wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar de stichting zullen toevloeien en het actief een kostprijs of een waarde heeft waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. Activa die hier niet aan voldoen worden niet in de balans verwerkt, maar worden aangemerkt als niet in de balans opgenomen activa.

Een verplichting wordt in de balans verwerkt wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen die economische voordelen in zich bergen en de omvang van het bedrag waartegen de afwikkeling zal plaatsvinden op betrouwbare wijze kan worden vastgesteld. Onder verplichtingen worden mede voorzieningen begrepen. Verplichtingen die hier niet aan voldoen worden niet in de balans opgenomen, maar worden verantwoord als niet in de balans opgenomen verplichtingen.

Een in de balans opgenomen actief of verplichting blijft op de balans opgenomen als een transactie niet leidt tot een belangrijke verandering in de economische realiteit met betrekking tot het actief of de verplichting. Dergelijke transacties geven evenmin aanleiding tot het verantwoorden van resultaten. Bij de beoordeling of er sprake is van een belangrijke verandering in de economische realiteit wordt uitgegaan van de economische voordelen en risico's die zich naar alle waarschijnlijkheid in de praktijk zullen voordoen en niet op basis van voordelen en risico's waarvan redelijkerwijze niet te verwachten is dat zij zich zullen voordoen.

Een actief of verplichting wordt niet langer in de balans opgenomen indien een transactie ertoe leidt dat alle of nagenoeg alle rechten op economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot het actief of de verplichting aan een derde zijn overgedragen. De resultaten van de transactie worden in dat geval direct in de winst-en-verliesrekening opgenomen, rekening houdend met eventuele voorzieningen die dienen te worden getroffen in samenhang met de transactie.

Indien de weergave van de economische realiteit leidt tot het opnemen van activa waarvan de rechtspersoon niet het juridisch eigendom bezit, wordt dit feit vermeld.

Baten worden in de winst-en-verliesrekening opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

De opbrengsten en kosten worden toegerekend aan de periode waarop zij betrekking hebben. Opbrengsten worden verantwoord indien alle belangrijke risico's met betrekking tot de handelsgoederen zijn overgedragen aan de koper.

Het resultaat wordt bepaald als het verschil tussen de baten en de lasten over het verslagjaar, met inachtneming van de hiervoor reeds vermelde grondslagen voor waardering. De baten en lasten worden toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben, ongeacht of zij tot ontvangsten of uitgaven in het betreffende verslagjaar hebben geleid.

2.2. Gelieerde rechtspersonen

Stichting Het Rijksmuseum Fonds is opgericht op 8 december 1994 en heeft tot doel:

- het aantrekken, het beheren en het beleggen van gelden die door schenkers ten bate van het Rijksmuseum te Amsterdam aan de Stichting zijn geschonken;
- het uitkeren van gelden aan het Rijksmuseum, waarbij in beginsel de ter beschikking gestelde gelden niet worden aangesproken, tenzij zulks in andere zin met schenkers is overeengekomen;
- het verlenen van steun in de meest uitgebreide zin des woords aan het Rijksmuseum.

Stichting Het Rijksmuseum Fonds heeft een zelfstandig en onafhankelijk bestuur. Het Rijksmuseum heeft geen invloed van betekenis bij Stichting Het Rijksmuseum Fonds. Om deze reden worden de cijfers van Stichting Het Rijksmuseum Fonds niet in de cijfers van het Rijksmuseum geconsolideerd, noch gepresenteerd als verbonden partij.

Vanwege de gelieerde activiteiten en doelstelling is Stichting Het Rijksmuseum Fonds aangemerkt als gelieerd rechtspersoon.

De jaarrekening van Stichting Het Rijksmuseum Fonds wordt opgesteld conform richtlijn 650 Fondsenwervende instellingen en is te vinden op de website van Stichting Het Rijksmuseum.

2.3. Omrekening van vreemde valuta

Vorderingen, schulden en verplichtingen in vreemde valuta worden omgerekend tegen de koers per balansdatum. Transacties in vreemde valuta gedurende de verslagperiode zijn in de jaarrekening verwerkt tegen de koers van afwikkeling. De uit de omrekening per balansdatum voortvloeiende koersverschillen worden opgenomen in de exploitatierekening.

2.4. Collectie

De collectie die bij verzelfstandiging in 1995 middels een beheersovereenkomst in beheer is gegeven, is eigendom van de Staat der Nederlanden en is daarom niet in de balans opgenomen. De beheersovereenkomst regelde niet dat nieuwe aanwinsten na verzelfstandiging door het Rijksmuseum automatisch ook eigendom worden van de Staat. Bij de verzelfstandiging is wel de intentie (kamerstukken bij Verzelfstandigingswet) uitgesproken dat nieuwe verwervingen worden toegevoegd aan de rijkscollectie, maar daarvoor is afzonderlijke en expliciete overdracht (bijvoorbeeld door schenking) aan en aanvaarding door de Staat vereist. Voor een deel van de verwervingen na verzelfstandiging geldt dat deze objecten nog niet door de Staat zijn aanvaard. Aangezien het de intentie is om deze objecten op enig moment over te dragen aan de Staat, zijn deze objecten net als de rest van de (in beheer gegeven) collectie niet in de balans opgenomen. De collectie is niet verzekerd.

2.5. Gebruik van schattingen

De opstelling van de jaarrekening vereist dat het management oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van baten en lasten. De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen. De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien en in toekomstige perioden waarvoor de herziening gevolgen heeft.

Het management is van mening dat geen sprake is van significante schattingen met een materiële impact op het resultaat. De belangrijkste schatting betreffen schattingen rondom de hoogte van de voorzieningen. Voor het bepalen van de omvang van de voorzieningen worden consistente methodieken gehanteerd. De uitkomsten hiervan hebben nooit geleid tot materiële bijstellingen op een later moment.

2.6. Grondslagen voor de waardering van activa en passiva

2.6.1. Immateriële en materiële vaste activa

De immateriële en materiële vaste activa worden gewaardeerd op verkrijgingsprijs, verminderd met de cumulatieve afschrijvingen. Er wordt afgeschreven vanaf het moment dat het actief beschikbaar is voor het beoogde gebruik. De afschrijvingen zijn gebaseerd op de geschatte economische levensduur en worden berekend op basis van een vast percentage van de verkrijgingsprijs. Op vooruitbetalingen op materiële vaste activa wordt niet afgeschreven. Investerings op tijdelijke locaties worden afgeschreven over de geraamde periode van de tijdelijke huisvesting. Bij aanschaffingen in de loop van het jaar worden de afschrijvingspercentages pro rato toegepast. De volgende afschrijvingstermijnen worden gehanteerd:

Immateriële vaste activa

- Software	5 jaar
- Media	5-10 jaar

Materiële vaste activa

- Verbouwingen, grond en installaties	0-60 jaar
- Inventaris, apparatuur en inrichting	5-60 jaar
- Hardware	5-15 jaar
- Museale inventaris	5-25 jaar

Voor materiële en immateriële vaste activa wordt op iedere balansdatum beoordeeld of er aanwijzingen zijn dat deze activa onderhevig zijn aan bijzondere waardeverminderingen. Als dergelijke indicaties aanwezig zijn, wordt de realiseerbare waarde van het actief geschat. De realiseerbare waarde is de hoogste van de bedrijfswaarde en de opbrengstwaarde. Als het niet mogelijk is de realiseerbare waarde te schatten voor een individueel actief, wordt de realiseerbare waarde bepaald van de kasstroomgenererende eenheid waartoe het actief behoort.

Investeringssubsidies worden verantwoord als vooruitontvangen bedragen onder de langlopende schulden die jaarlijks op systematische wijze ten gunste van het exploitatieresultaat worden gebracht.

Onderhoudsuitgaven worden slechts geactiveerd als zij de gebruiksduur van het object verlengen en/of leiden tot toekomstige prestatie-eenheden met betrekking tot het object. Ter zake van verwachte kosten van periodiek groot onderhoud aan gebouwen, installaties e.d. wordt een voorziening gevormd. Zie hiervoor de grondslag onder het kopje Voorzieningen.

2.6.2. Financiële vaste activa: Deelnemingen in samenwerkingsverbanden

Deelnemingen waarin de vennootschap de zeggenschap gezamenlijk met andere deelnemers uitoefent (joint ventures) worden gewaardeerd volgens de vermogensmutatiemethode op basis van de nettovermogenswaarde.

Bij inbreng in of verkoop van activa door de vennootschap aan een joint venture, verantwoordt de vennootschap dat deel van het resultaat in de winst-en-verliesrekening dat correspondeert met het relatieve belang van de andere deelnemers in de joint venture. Er wordt geen resultaat verantwoord als de door de deelnemers ingebrachte niet-monetaire activa ongeveer aan elkaar gelijk zijn wat betreft aard, gebruik (in dezelfde bedrijfsactiviteit) en reële waarde. Eventuele niet verantwoorde resultaten worden in mindering gebracht op de nettovermogenswaarde van de joint venture. Eventuele verliezen op vlottende activa of bijzondere waardeverminderingen van vaste activa verantwoordt de vennootschap daarentegen direct en volledig.

Bij verkoop van activa door de joint venture aan de vennootschap verantwoordt de vennootschap het aandeel in de winst of het verlies van de joint venture op die verkoop pas in de winst-en-verliesrekening als het betreffende actief is (door)verkocht aan een derde. Als echter sprake is van een verlies op vlottende activa of een bijzondere waardevermindering van vaste activa, neemt de vennootschap haar aandeel in dit verlies direct.

2.6.3. Financiële instrumenten

Financiële instrumenten omvatten bij het Rijksmuseum handels- en overige vorderingen, geldmiddelen, handelsschulden en overige te betalen posten. Financiële instrumenten omvatten tevens in contracten besloten afgeleide financiële instrumenten.

Financiële instrumenten worden bij de eerste opname verwerkt tegen reële waarde. Na de eerste opname worden financiële instrumenten op de hierna beschreven manier gewaardeerd.

2.6.3.1. Afgeleide financiële instrumenten

Het Rijksmuseum kent geen afgeleide financiële instrumenten met uitzondering van eventuele valutatermijncontracten die worden afgesloten voor de afdekking van valutarisico's die voortkomen uit transacties in andere valuta's dan euro's. Dergelijke contracten sluiten qua omvang, looptijd en eventuele andere condities direct aan op die van de transactie(s) waarvan het risico wordt afgedekt. Om deze reden wordt hedge accounting onder het kostprijs-hedgemodel toegepast.

Dit wordt gedaan om te bereiken dat de in de exploitatierekening verantwoorde resultaten als gevolg van de omrekening van de monetaire posten worden gecompenseerd met waardewijzigingen van de valutacontracten als gevolg van het verschil tussen de contante koers op afsluitdatum van het contract en de contante koers op rapporteringsdatum. Het verschil tussen de contante koers op afsluitdatum van het valutatermijncontract en de termijnkoers wordt via de exploitatierekening geamortiseerd over de looptijd van het contract.

Indien kostprijs-hedge accounting wordt toegepast vindt, zolang het afgeleide instrument betrekking heeft op afdekking van het specifieke risico van een toekomstige transactie die naar verwachting zal plaatsvinden, geen herwaardering van dit instrument plaats. Zodra de verwachte toekomstige transactie leidt tot verantwoording in de exploitatierekening, wordt het met het afgeleide instrument samenhangende resultaat in de exploitatierekening verwerkt.

Indien de afgedekte positie van een verwachte toekomstige transactie leidt tot de opname in de balans van een niet-financieel actief of een niet-financiële verplichting, wordt de kostprijs van dit actief aangepast met de afdekkingsresultaten die nog niet in de exploitatierekening zijn verwerkt.

2.6.3.2. Bijzondere waardeverminderingen financiële activa

Een financieel actief dat niet wordt gewaardeerd tegen (1) reële waarde met waardewijzigingen in de exploitatierekening of (2) geamortiseerde kostprijs of lagere marktwaarde, wordt op iedere verslagdatum beoordeeld om te bepalen of er objectieve aanwijzingen bestaan dat het actief een bijzondere waardevermindering heeft ondergaan. Een financieel actief wordt geacht onderhevig te zijn aan een bijzondere waardevermindering indien er objectieve aanwijzingen zijn dat na de eerste opname van het actief zich een gebeurtenis heeft voorgedaan die een negatief effect heeft op de verwachte toekomstige kasstromen van dat actief en waarvan een betrouwbare schatting kan worden gemaakt.

2.6.4. Voorraden

Handelsgoederen worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs op basis van de gewogen gemiddelde-prijsmethode of lagere opbrengstwaarden. De verkrijgingsprijs omvat de inkoopprijs en bijkomende kosten, zoals invoerrechten, transportkosten en andere kosten die direct kunnen worden toegerekend aan de verwerving van voorraden. Handelskortingen, rabatten en soortgelijke (te) ontvangen vergoedingen met betrekking tot de inkoop van voorraden worden in mindering gebracht op de verkrijgingsprijs. De opbrengstwaarde is gebaseerd op de meest betrouwbare schatting van het bedrag dat de voorraden maximaal zullen opbrengen, onder aftrek van nog te maken kosten.

2.6.5. Vorderingen

Vorderingen worden na eerste opname gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs op basis van de effectieve-rentemethode, verminderd met bijzondere waardeverminderingverliezen. Deze voorzieningen zijn bepaald op basis van een beoordeling van de individuele vorderingen.

2.6.6. Liquide middelen

Liquide middelen worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Indien liquide middelen niet ter vrije beschikking staan, wordt hiermee rekening gehouden bij de waardering.

In vreemde valuta luidende liquide middelen worden per balansdatum in de functionele valuta omgerekend tegen de op die datum geldende wisselkoers. Verwezen wordt verder naar de prijsgrondslagen voor vreemde valuta.

2.6.7. Voorzieningen

De voorziening inzake jubilea-uitkeringen wordt conform RJ 271 volgens de actuariële Projected Unit Credit Method berekend. De overige voorzieningen worden op nominale waarde gewaardeerd. Een voorziening wordt in de balans opgenomen wanneer er sprake is van:

- een in rechte afdwingbare of feitelijke verplichting die het gevolg is van een gebeurtenis in het verleden;
- waarvan een betrouwbare schatting kan worden gemaakt; en
- het waarschijnlijk is dat voor afwikkeling van die verplichting een uitstroom van middelen nodig is.

Rechten en verplichtingen voortvloeiend uit eenzelfde overeenkomst worden niet in de balans opgenomen indien en voor zover noch de onderneming noch de tegenpartij heeft gepresteerd. Opname in de balans geschiedt wanneer de nog te ontvangen respectievelijk te leveren prestatie en tegenprestatie niet (meer) met elkaar in evenwicht zijn en dit voor de onderneming nadelige gevolgen heeft.

Indien (een deel van) de uitgaven die noodzakelijk zijn om een voorziening af te wikkelen waarschijnlijk geheel of gedeeltelijk door een derde worden vergoed bij afwikkeling van de voorziening, wordt de vergoeding als afzonderlijk actief gepresenteerd.

Indien de tijdswaarde van geld materieel is en de periode waarover de uitgaven contant worden gemaakt meer dan een jaar is, worden voorzieningen gewaardeerd tegen de contante waarde van de beste schatting van de uitgaven die naar verwachting noodzakelijk zijn om de verplichtingen en verliezen af te wikkelen. De voorzieningen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde indien de tijdswaarde van het geld niet materieel is of de periode waarover de uitgaven contant worden gemaakt maximaal een jaar is.

Een voorziening wordt gevormd voor verwachte kosten van periodiek groot onderhoud aan panden, installaties e.d. op basis van het geschatte bedrag van het groot onderhoud en de periode tussen de werkzaamheden voor groot onderhoud. De uitgaven van groot onderhoud worden verwerkt ten laste van de onderhoudsvoorziening voor zover deze is gevormd voor de beoogde kosten. Indien de kosten van groot onderhoud uitgaan boven de boekwaarde van de voor het desbetreffende actief aangehouden voorziening, worden de (meer)kosten verwerkt ten laste van de winst-en-verliesrekening.

De raming en de frequentie van deze kosten zijn gebaseerd op het ultimo 2021 geactualiseerde meerjarenonderhoudsplan. Bij de voorziening groot onderhoud gebouwen en installaties wordt onderscheid gemaakt in de kosten van de eigenaar en de gebruiker.

De verplichting inzake jubilea-uitkeringen is berekend volgens de actuariële methode Projected Unit Credit Method. Bij deze actuariële berekening wordt rekening gehouden met geaggregeerde blijfkansen waarin onder meer zijn begrepen de sterfte-, arbeidsongeschiktheid- en vertrekansen. Deze kansen zijn afhankelijk van leeftijd en geslacht. Voor de indexering van de verplichting is uitgegaan van 2,0%, bestaande uit een algemene loonontwikkeling van 1,5% en een carrièreontwikkeling van 0,5%. De verplichtingen zijn contant gemaakt op basis van de rentetermijnstructuur ultimo boekjaar.

Voor op balansdatum bestaande verplichtingen tot het in de toekomst doorbetalen van beloningen aan personeelsleden die op balansdatum naar verwachting blijvend geheel of gedeeltelijk niet in staat zijn om werkzaamheden te verrichten door ziekte of arbeidsongeschiktheid, is een voorziening langdurig zieken opgenomen. De voorziening wordt opgenomen voor personeelsleden die op balansdatum dertien weken of langer ziek zijn en waarvan de inschatting is dat zij definitief geheel of gedeeltelijk niet terugkeren in het arbeidsproces. De hoogte van de voorziening wordt bepaald op basis van de verwachte kosten van de verplichting van doorbetaling van beloningen aan deze langdurig zieken die voor rekening komen van de werkgever.

2.6.8. Langlopende schulden

Langlopende schulden worden na eerste opname gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs op basis van de effectieve-rentemethode. De effectieve rente wordt direct in de exploitatierekening verwerkt. De aflossingsverplichtingen voor het komend jaar van de langlopende schulden worden opgenomen onder kortlopende schulden.

2.6.9. Investeringsbijdragen

Ontvangen investeringssubsidies en bijdragen ten behoeve van de aanschaf van materiële vaste activa worden verantwoord onder de langlopende schulden onder de post investeringsbijdragen. Deze post valt vrij ten gunste van de exploitatierekening overeenkomstig de afschrijving op de met deze subsidies en bijdragen verkregen materiële vaste activa.

2.6.10. Handelsschulden en overige te betalen posten

Kortlopende schulden worden na eerste opname gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs op basis van de effectieve-rentemethode.

2.6.11. Leasing

De stichting kan financiële en operationele leasecontracten afsluiten. Een leaseovereenkomst waarbij de voor- en nadelen verbonden aan het eigendom van het leaseobject geheel of nagenoeg geheel door de lessee worden gedragen, wordt aangemerkt als een financiële lease. Alle andere leaseovereenkomsten classificeren als operationele leases. Bij de leaseclassificatie is de economische realiteit van de transactie bepalend en niet de juridische vorm. Classificatie van de lease vindt plaats op het tijdstip van het aangaan van de betreffende leaseovereenkomst. Er zijn geen financiële leases afgesloten.

Als de stichting optreedt als lessee in een operationele lease, wordt het leaseobject niet geactiveerd. Vergoedingen die worden ontvangen als stimulering voor het afsluiten van een overeenkomst worden verwerkt als een vermindering van de leasekosten over de leaseperiode. Leasebetalingen en vergoedingen inzake operationele leases worden lineair over de leaseperiode ten laste respectievelijk ten gunste van de exploitatierekening gebracht, tenzij een andere toerekeningsystematiek meer representatief is voor het patroon van de met het leaseobject te verkrijgen voordelen.

2.6.12. Eigen vermogen

Binnen het Eigen vermogen wordt onderscheid gemaakt tussen algemene reserves, bestemmingsreserves en bestemmingsfondsen.

Onder de Algemene reserve is opgenomen dat deel van het eigen vermogen, waarover het bestuur van het Rijksmuseum binnen de statutaire doelstellingen van de stichting vrij kan beschikken. Bestemmingsreserves zijn reserves waaraan door het bestuur een beperktere bestedingsmogelijk-

heid is aangebracht dan op grond van de statuten zou bestaan. Bestemmingsfondsen zijn reserves waaraan door derden een beperktere bestedingsmogelijkheid is aangebracht dan op grond van de statuten zou bestaan.

Aanwending van bestemmingsreserves en -fondsen
Kosten die worden gedekt uit bestemmingsreserves en bestemmingsfondsen worden in de staat van baten en lasten verantwoord, en via de resultaatbestemming ten laste van de betreffende reserve of het betreffende fonds gebracht. Wijzigingen in de beperking van de bestemming van reserves die door de daartoe bevoegde organen of instanties worden aangebracht, worden als overige mutaties binnen het eigen vermogen verwerkt.

2.7. Grondslagen voor de bepaling van het resultaat

2.7.1. Algemeen

Baten worden in de winst-en-verliesrekening opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

De opbrengsten en kosten worden toegerekend aan de periode waarop zij betrekking hebben. Opbrengsten worden verantwoord indien alle belangrijke risico's met betrekking tot de handelsgoederen zijn overgedragen aan de koper.

2.7.2. Diensten

Opbrengsten uit het verlenen van diensten, waaronder verstaan de entreegelden, worden opgenomen in de netto-omzet tegen de reële waarde van de ontvangen of te ontvangen vergoeding, na aftrek van tegemoetkomingen en kortingen.

Opbrengsten uit het verlenen van diensten worden in de winst-en-verliesrekening verwerkt wanneer het bedrag van de opbrengsten op betrouwbare wijze kan worden bepaald, de inning van de te ontvangen vergoeding waarschijnlijk is, de mate waarin de dienstverlening op balansdatum is verricht betrouwbaar kan worden bepaald en de reeds gemaakte kosten en de kosten die (mogelijk) nog moeten worden gemaakt om de dienstverlening te voltooien op betrouwbare wijze kunnen worden bepaald.

Indien het resultaat van een bepaalde opdracht tot dienstverlening niet op betrouwbare wijze kan worden bepaald, worden de opbrengsten verwerkt tot het bedrag van de kosten van de dienstverlening die worden gedekt door de opbrengsten.

2.7.3. Verkoop van goederen

Opbrengsten uit de verkoop van goederen worden opgenomen in de netto-omzet tegen de reële waarde van de ontvangen of te ontvangen vergoeding, na aftrek van retouren en tegemoetkomingen, handels- en volumekortingen. Opbrengsten uit de verkoop van goederen worden in de winst-en-verliesrekening verwerkt wanneer de belangrijke risico's en voordelen van eigendom aan de koper zijn overgedragen, het bedrag van de opbrengsten op betrouwbare wijze kan worden bepaald, de inning van de verschuldigde vergoeding waarschijnlijk is, de hiermee verband houdende kosten of eventuele retouren van goederen betrouwbaar kunnen worden ingeschat en er geen sprake is van voortgezette betrokkenheid bij de goederen.

De overdracht van risico's en voordelen is overeenkomstig de verkoopvoorwaarden. Voor de verkopen in de museumwinkel en via de webshop aan consumenten is geacht dat overdracht van risico heeft plaatsgevonden op het moment van betalen. Voor de verkopen middels de webshop aan groothandel is geacht dat overdracht van risico heeft plaatsgevonden op het moment dat de verkoopfactuur is verzonden op basis van melding van uitlevering van de bestelling. Voor zowel verkopen aan consumenten als aan groothandel is het niet aannemelijk dat deze voor een materiële waarde niet binnen dezelfde periode (afzienbare tijd van enkele dagen) geleverd zijn dan wel dat deze retour worden verzonden.

2.7.4. Overheidssubsidies

Exploitatiesubsidies worden ten gunste van de winst-en-verliesrekening van het jaar gebracht ten laste waarvan de gesubsidieerde bestedingen komen of waarin de opbrengsten zijn gedeeld of het exploitatietekort zich heeft voorgedaan. De vooruitontvangen bedragen worden indien als langlopend beschouwd onder de langlopende schulden opgenomen en als kortlopend beschouwd onder de overlopende passiva opgenomen.

Investeringsubsidies worden als investeringsbijdragen (zowel kort- als langlopend) onder de langlopende schulden opgenomen en worden systematisch in de winst-en-verliesrekening opgenomen gedurende de gebruiksduur van het actief.

2.7.5. Belastingen

Belastingen omvatten de over de verslagperiode verschuldigde en verrekenbare winstbelastingen en latente belastingen. De belastingen worden in de winst-en-verliesrekening opgenomen, behalve voor zover deze betrekking hebben op posten die rechtstreeks in het eigen vermogen worden opgenomen, in welk geval de belasting in het eigen vermogen wordt verwerkt, of op overnames.

De over het boekjaar verschuldigde en verrekenbare belasting is de naar verwachting te betalen belasting over de belastbare winst over het boekjaar, berekend aan de hand van belastingtarieven die zijn vastgesteld op de verslagdatum, dan wel waartoe materieel al op de verslagdatum is besloten, en eventuele correcties op de over voorgaande jaren verschuldigde belasting.

Indien de boekwaarden van activa en verplichtingen ten behoeve van de financiële verslaggeving afwijken van hun fiscale boekwaarden, is sprake van tijdelijke verschillen.

Voor belastbare tijdelijke verschillen wordt een voorziening latente belastingverplichtingen getroffen. Voor verrekenbare tijdelijke verschillen, beschikbare voorwaartse verliescompensatie en nog niet gebruikte fiscale verrekeningsmogelijkheden wordt een latente belastingvordering opgenomen, maar uitsluitend voor zover het waarschijnlijk is dat er in de toekomst fiscale winsten beschikbaar zullen zijn voor verrekening respectievelijk compensatie. Latente belastingvorderingen worden per iedere verslagdatum herzien en verlaagd voor zover het niet langer waarschijnlijk is dat het daarmee samenhangende belastingvoordeel zal worden gerealiseerd.

Voor belastbare tijdelijke verschillen inzake deelnemingen en joint ventures wordt een latente belastingverplichting opgenomen tenzij de stichting in staat is het tijdstip van afloop van het tijdelijke verschil te bepalen en het waarschijnlijk is dat het tijdelijke verschil in de voorzienbare toekomst niet zal aflopen.

Voor verrekenbare tijdelijke verschillen inzake deelnemingen en joint ventures wordt een latente belastingvordering opgenomen uitsluitend voor zover het waarschijnlijk is dat het tijdelijke verschil in de voorzienbare toekomst afloopt en er fiscale winst beschikbaar zal zijn ter compensatie van het tijdelijk verschil.

Latente belastingvorderingen en -verplichtingen worden in de balans gesaldeerd gepresenteerd indien en voor zover de stichting beschikt over een deugdelijk juridisch instrument om niet-latente belastingvorderingen te verrekenen met niet-latente belastingverplichtingen, voor zover deze betrekking hebben op hetzelfde boekjaar, en de belastinglatenties verband houden met winstbelastingen die door dezelfde fiscale autoriteit worden geheven op dezelfde belastbare rechtspersoon of dezelfde fiscale eenheid.

De waardering van latente belastingverplichtingen en latente belastingvorderingen wordt gebaseerd op de fiscale gevolgen van de door de stichting op balansdatum voorgenomen wijze van realisatie of afwikkeling van haar activa, voorzieningen, schulden en overlopende passiva. Latente belastingvorderingen en -verplichtingen worden gewaardeerd tegen nominale waarde.

In 2022 heeft nader overleg tussen de Belastingdienst en het Rijksmuseum geresulteerd in een nieuwe vaststellingsovereenkomst. In deze vaststellingsovereenkomst is bepaald dat het uitgangspunt is dat de stichting niet vennootschapsbelastingplichtig is en daarmee vrijgesteld van de vennootschapsbelasting wordt met terugwerkende kracht vanaf boekjaar 2012. Wel dient het Rijksmuseum jaarlijks te toetsen of het fiscale resultaat voldoet aan de voorwaarden van de margeregeling. Er is geen vennootschapsbelastingplicht indien de fiscale winsten lager zijn dan € 15.000 per jaar dan wel € 75.000 in een periode van 5 jaren (waarbij de verliezen op nihil zijn gesteld). Bij overschrijding van deze grenzen is er sprake van aangifte en daarmee vennootschapsbelastingplicht voor het Rijksmuseum.

2.7.6. Kunstaankopen en bijdragen ten behoeve van kunstaankopen

De onderdelen van de subsidie, de schenkingen en overige bijdragen die bestemd zijn voor het doen van kunstaankopen worden, evenals de kunstaankopen zelf, in de exploitatierekening verantwoord. De bedragen verkregen van derden ten behoeve van kunstaankopen die ultimo boekjaar nog niet zijn besteed aan de verwerving van kunstaankopen, worden ultimo boekjaar toegevoegd aan het aankoopfonds. Bij aankoop van kunstvoorwerpen in latere jaren, vallen deze bedragen vrij ten gunste van de exploitatie. Deze mutatie in het aankoopfonds wordt separaat verantwoord in de exploitatierekening. Het aankoopfonds maakt geen deel uit van het eigen vermogen.

Het aankoopfonds betreft de jaarlijkse mutatie van ontvangen en uitgegeven gelden met betrekking tot kunstaankopen. Het aankoopfonds is geen onderdeel van het eigen vermogen. Indien op jaarbasis meer ontvangen wordt dan uitgegeven neemt het aankoopfonds toe, indien op jaarbasis minder ontvangen wordt dan uitgegeven neemt het aankoopfonds af.

2.7.7. Pensioenen

De pensioenen zijn ondergebracht bij het Pensioenfonds Zorg en Welzijn. De door het fonds verzorgde pensioenregeling is een toegezegde pensioenregeling. De Stichting heeft geen verplichting tot het voldoen van aanvullende bijdragen in het geval van een tekort bij het fonds, anders dan het voldoen van hogere toekomstige premies. Uitgangspunt is dat de in de verslagperiode te verwerken pensioenlast gelijk is aan de over de periode aan het pensioenfonds verschuldigde pensioenpremie. Voor zover de verschuldigde pensioenpremie op balansdatum niet zijn voldaan, wordt hiervoor een verplichting opgenomen. Als de op balansdatum reeds betaalde premies de verschuldigde premies overtreffen, wordt een overlopende actiefpost opgenomen voor zover sprake zal zijn van terugbetaling door het fonds of van verrekening met in de toekomst verschuldigde premies.

2.7.8. Personeelsbeloningen

De beloningen van het personeel worden als last in de exploitatierekening verantwoord in de periode waarin de arbeidsprestatie wordt verricht en, voor zover nog niet uitbetaald, als verplichting op de balans opgenomen. Als de reeds betaalde bedragen de verschuldigde beloningen overtreffen, wordt het meerdere opgenomen als een overlopend actief voor zover er sprake zal zijn van terugbetaling door het personeel of van verrekening met toekomstige betalingen door de stichting.

Voor de beloningen met opbouw van rechten worden de verwachte lasten gedurende het dienstverband in aanmerking genomen. Een verwachte vergoeding wordt verantwoord indien de verplichting tot betaling van die vergoeding is ontstaan op of vóór balansdatum en een betrouwbare schatting van de verplichtingen kan worden gemaakt. Toevoegingen aan en vrijval van verplichtingen worden ten laste respectievelijk ten gunste van de exploitatierekening gebracht.

Indien een beloning wordt betaald, waarbij geen rechten worden opgebouwd (bijvoorbeeld doorbetaling in geval van ziekte of arbeidsongeschiktheid) worden de verwachte lasten verantwoord in de periode waarover deze beloning is verschuldigd.

2.7.9. Private middelen

Baten van particulieren worden opgenomen in de totale baten tegen de reële waarde van de ontvangen of te ontvangen vergoeding. Baten van particulieren worden in de exploitatierekening verwerkt wanneer het bedrag van de opbrengsten op betrouwbare wijze kan worden bepaald, de inning van de te ontvangen vergoeding waarschijnlijk is, de mate waarin de dienstverlening op balansdatum is verricht betrouwbaar kan worden bepaald en de reeds gemaakte kosten en de kosten die (mogelijk) nog moeten worden gemaakt om de dienstverlening te voltooien op betrouwbare wijze kunnen worden bepaald. Indien het resultaat van een bepaalde opdracht tot dienstverlening niet op betrouwbare wijze kan worden bepaald, worden de opbrengsten verwerkt tot het bedrag van de kosten van de dienstverlening die worden gedekt door de opbrengsten.

De baten worden gecategoriseerd naar herkomst en de aard van de gelever. Voor baten van private middelen via de gelieerde rechtspersoon Stichting Het Rijkmuseum Fonds wordt de categorisering aangehouden van het Fonds.

2.7.10. Sponsoring

Sponsorbaten worden opgenomen in de totale baten tegen de reële waarde van de ontvangen of te ontvangen vergoeding. Sponsorbaten worden in de exploitatierekening verwerkt wanneer het bedrag van de opbrengsten op betrouwbare wijze kan worden bepaald, de inning van de te ontvangen vergoeding waarschijnlijk is, de mate waarin de dienstverlening op balansdatum is verricht betrouwbaar kan worden bepaald en de reeds gemaakte kosten en de kosten die (mogelijk) nog moeten worden gemaakt om de dienstverlening te voltooien op betrouwbare wijze kunnen worden bepaald. Indien het resultaat van een bepaalde opdracht tot dienstverlening niet op betrouwbare wijze kan worden bepaald, worden de opbrengsten verwerkt tot het bedrag van de kosten van de dienstverlening die worden gedekt door de opbrengsten. Voor sponsorbaten met een specifieke bestemming die gedurende de periode niet volledig zijn besteed, wordt een bestemmingsfonds gevormd via de resultaatbestemming.

2.7.11. Resultaat deelnemingen

Het aandeel in het resultaat van ondernemingen waarin wordt deelgenomen omvat het aandeel van de onderneming in de resultaten van deze deelnemingen. Resultaten op transacties waarbij overdracht van activa en passiva tussen de onderneming en haar deelnemingen en tussen deelnemingen onderling heeft plaatsgevonden, zijn geëlimineerd voor zover deze als niet gerealiseerd kunnen worden beschouwd.

2.7.12. Verbonden partijen

Transacties met verbonden partijen worden toegelicht voor zover deze niet onder normale marktvoorwaarden zijn aangegaan. Van deze transacties worden de aard en de omvang van de transactie en andere informatie die nodig is voor het verschaffen van het inzicht toegelicht.

2.7.13. Gebeurtenissen na balansdatum

Gebeurtenissen die nadere informatie geven over de feitelijke situatie per balansdatum en die blijken tot aan de datum van het opmaken van de jaarrekening worden verwerkt in de jaarrekening.

Gebeurtenissen die geen nadere informatie geven over de feitelijke situatie per balansdatum worden niet in de jaarrekening verwerkt. Als dergelijke gebeurtenissen van belang zijn voor de oordeelsvorming van de gebruikers van de jaarrekening, worden de aard en de geschatte financiële gevolgen ervan toegelicht in de jaarrekening.

2.8. Grondslagen voor het kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de indirecte methode. De geldmiddelen in het kasstroomoverzicht bestaan uit de liquide middelen en beleggingen die zonder beperkingen en zonder materieel risico van waardeverminderingen als gevolg van de transactie kunnen worden omgezet in geldmiddelen. Kasstromen in vreemde valuta zijn omgerekend tegen een geschatte gewogen gemiddelde koers van de verslagperiode/de koers op de datum dat de transacties hebben plaatsgevonden. Koersverschillen inzake geldmiddelen worden afzonderlijk in het kasstroomoverzicht getoond. Eventuele ontvangsten en uitgaven uit hoofde van interest, ontvangen dividenden en winstbelastingen zijn opgenomen onder de kasstroom uit operationele activiteiten.

TOELICHTING OP DE BALANS

I. IMMATERIËLE VASTE ACTIVA (BEDRAGEN × € 1.000)	VOORUITBETAALD OP IMMATERIËLE VASTE ACTIVA	SOFTWARE	MEDIA	TOTAAL
Stand 1 januari				
Aanschafwaarde	112	4.825	1.742	6.679
Cumulatieve afschrijvingen	–	(3.693)	(1.463)	(5.156)
Boekwaarde 1 januari	112	1.132	279	1.523
Mutaties boekjaar:				
Investeringen	239	167	–	406
Afschrijvingen	–	(623)	(240)	(863)
Aanschafwaarde desinvesteringen	–	(214)	–	(214)
Cumulatieve afschrijvingen desinvesteringen	–	214	–	214
	239	(456)	(240)	(457)
Stand per 31 december				
Aanschafwaarde	351	4.778	1.742	6.871
Cumulatieve afschrijvingen	–	(4.102)	(1.703)	(5.805)
Boekwaarde 31 december	351	676	39	1.066

II. MATERIËLE VASTE ACTIVA (BEDRAGEN × € 1.000)	VOORUIT- BETAALD OP MATERIËLE VASTE ACTIVA	VERBOU- WINGEN, GROND EN INSTALLATIES	INVENTARIS, APPARATUUR EN INRICHTING	HARDWARE	MUSEALE INVENTARIS	TOTAAL
Stand 1 januari						
Aanschafwaarde	2.036	96.330	12.575	8.035	22.951	141.927
Cumulatieve afschrijvingen	–	(29.137)	(4.699)	(5.156)	(13.325)	(52.317)
Boekwaarde 1 januari	2.036	67.193	7.876	2.879	9.626	89.610
Mutaties boekjaar:						
Investeringen	(1.122)	1.202	214	914	940	2.148
Afschrijvingen	–	(4.189)	(545)	(1.082)	(1.685)	(7.501)
Aanschafwaarde desinvesteringen	–	–	–	(261)	(2)	(263)
Cumulatieve afschrijvingen desinvesteringen	–	–	–	261	2	263
	(1.122)	(2.987)	(331)	(168)	(745)	(5.353)
Stand per 31 december						
Aanschafwaarde	914	97.532	12.789	8.688	23.889	143.812
Cumulatieve afschrijvingen	–	(33.326)	(5.244)	(5.977)	(15.008)	(59.555)
Boekwaarde 31 december	914	64.206	7.545	2.711	8.881	84.257

Het verloop van de (im)materiële vaste activa uitgesplitst naar investeringen in gebruikerszaken en eigenaarszaken waarbij de eigenaarszaken verder zijn uitgesplitst naar CC NL, verbouwingen met overige financieringsbronnen en de OCW-eigenaarszaken, is als volgt:

	EIGENAARSZAKEN CC NL	OCW	OVERIG	GEBRUIKERS- ZAKEN	TOTAAL
Stand 1 januari					
Aanschafwaarde	62.053	12.478	279	73.796	148.606
Cumulatieve afschrijvingen	(2.213)	(2.934)	(52)	(52.274)	(57.473)
Boekwaarde 1 januari	59.840	9.544	227	21.522	91.133
Mutaties boekjaar:					
Investeringen	25	1.073	–	1.456	2.554
Overboeking Eigenaars-/Gebruikerszaken (CC NL en Bureau)	–	–	–	–	–
Afschrijvingen	(2.213)	(918)	(27)	(5.206)	(8.364)
Afschrijvingen overboeking Eigenaars-/Gebruikerszaken	–	–	–	–	–
Aanschafwaarde desinvesteringen	–	–	–	(477)	(477)
Cumulatieve afschrijvingen desinvesteringen	–	–	–	477	477
	(2.188)	155	(27)	(3.750)	(5.810)
Stand per 31 december					
Aanschafwaarde	62.078	13.551	279	74.775	150.683
Cumulatieve afschrijvingen	(4.426)	(3.852)	(79)	(57.003)	(65.360)
Boekwaarde 31 december	57.652	9.699	200	17.772	85.323

De historische aanschafwaarde van de volledig afgeschreven (im)materiële vaste activa per 31 december 2022 bedraagt € 27,3 miljoen (2021: € 19,7 miljoen).

De in het boekjaar geactiveerde rente over vreemd vermogen bedraagt € 0,0 miljoen (2021: € 0,0 miljoen).

De verzekerde waarde van de (im)materiële vaste activa exclusief de investeringen in de eigenaarszaken en het CC NL ultimo 2022 bedraagt € 97,1 miljoen.

Het CC NL is verzekerd voor een bedrag van € 74,2 miljoen.

In het kader van het nieuwe huisvestingsstelsel is het beheer en onderhoud van de (gehuurde) panden van het Rijksvastgoedbedrijf vanaf 1 januari 2017 door het Rijksmuseum overgenomen. Dit betekent ook dat het Rijksmuseum in beginsel de risico's van deze panden, als ware het de eigenaar, voor zijn rekening neemt en dat het Rijksmuseum zich afdoende moet verzekeren tegen de risico's en aansprakelijkheden die daarmee samenhangen. De (niet op de balans van het Rijksmuseum geactiveerde) panden van het Rijksvastgoedbedrijf zijn om die reden verzekerd op basis van een herbouwwaarde van € 424,1 miljoen. Vanwege de proefperiode van 5 jaar onder het nieuwe huisvestingsstelsel dat in 2021 is geëvalueerd en de verlenging met 2 jaar van de proefperiode, worden deze contracten als operationele lease beschouwd. Tevens is in het handboek opgenomen dat de huurovereenkomsten met het RVB als operationele lease worden beschouwd, omdat het ministerie van OCW de situatie rondom het huisvestingsstelsel continu blijft monitoren.

III. FINANCIËLE VASTE ACTIVA (BEDRAGEN × € 1.000)

	DEELNEMING IN GROEPS- MAATSCHAPPIJEN
Stand 1 januari	99
Mutaties boekjaar:	
Resultaat 2022 PP10 B.V.	108
	108
Stand per 31 december	207

De deelneming in groepsmaatschappijen betreft het positief eigen vermogen ultimo 2022 van de besloten vennootschap PP10 B.V. Deze B.V. is statutair gevestigd te Amsterdam. PP10 B.V. betreft een samenwerkingsverband ('joint venture') waarin Stichting Het Rijksmuseum en Stichting Van Gogh Museum beide 50% aandeelhouder zijn.

Er zijn geen garanties afgegeven voor geconsolideerde of niet-geconsolideerde deelnemingen.

V. VORDERINGEN (BEDRAGEN × € 1.000)	31 DECEMBER 2022	31 DECEMBER 2021
V.1. Debiteuren	2.694	685
V.2. Vorderingen op gelieerde rechtspersonen	2.582	4.239
V.3. Vorderingen op samenwerkingsverbanden	158	112
V.4. Belastingen en sociale premies	845	1.456
V.5. Overige vorderingen	3.533	1.267
V.6. Overlopende activa	1.249	913
	11.061	8.672

Alle vorderingen hebben een looptijd van naar verwachting korter dan 1 jaar. De boekwaarde van de opgenomen vorderingen benadert de reële waarde, gegeven het kortlopende karakter van de vorderingen en het feit dat waar nodig voorzieningen voor oninbaarheid zijn gevormd.

VI. LIQUIDE MIDDELEN

Het Rijksmuseum wil direct over al zijn liquide middelen kunnen beschikken. Ultimo 2022 zijn de niet direct benodigde liquide middelen uitgezet op een aantal zakelijke (spaar)rekeningen van ING Bank. De saldi van deze spaarrekeningen zijn zonder kosten direct opeisbaar. Met ingang van 1 oktober 2022 wordt er geen negatieve rente meer geheven over de saldi van de bank- en spaarrekeningen. Met ingang van 1 december 2022 wordt zelfs weer een bescheiden rente vergoed.

De rekening-courant bij het ministerie van Financiën wordt aangehouden in het kader van het schatkistbankieren, waarbij de publieke middelen van de Stichting moeten worden aangehouden bij de schatkist. Hiervoor wordt de verhouding tussen de structurele subsidie van OCW en de eigen inkomsten aangehouden, die circa 40%–60% bedraagt. Om direct over de middelen te kunnen beschikken, worden de publieke middelen bij de schatkist in zijn geheel aangehouden op de rekening-courant. De rente op de rekening-courant is gelijk aan de EuroSTR-fixing en bedraagt minimaal nihil, omdat over het saldo van de rekening-courant bij de schatkist geen negatieve rente in rekening wordt gebracht.

VIII. EIGEN VERMOGEN (BEDRAGEN × € 1.000)	STAND 1 JANUARI	RESULTAAT- BESTEMMING TOEVOEGING	RESULTAAT- BESTEMMING ONTREKKING	STAND 31 DECEMBER
Verloop 2022				
- I. Algemene reserve	17.394	2.229	-	19.623
- II.1. Bestemmingsreserve nazorg het nieuwe Rijksmuseum en Philipsvleugel	2.883	-	(848)	2.035
- II.2. Bestemmingsreserve herkomstonderzoek	1.404	-	(243)	1.161
- III.1. Bestemmingsfonds voor financiering activa	13.836	-	-	13.836
- III.2. Bestemmingsfonds vooruitontvangen sponsorbedragen	841	184	-	1.025
Totaal eigen vermogen	36.358	2.413	(1.091)	37.680

Algemene reserve

De algemene reserve is het gedeelte van het eigen vermogen waarover zonder belemmering door wettelijke of statutaire bepalingen kan worden beschikt voor het doel waarvoor het Rijksmuseum is opgericht. Deze reserve wordt aangehouden om de continuïteit van de stichting op langere termijn te waarborgen.

Bestemmingsreserve nazorg het nieuwe Rijksmuseum en Philipsvleugel

Ter dekking van de financiële risico's na de opening van het Hoofdgebouw en na de heropening van de tot tentoonstellingsvleugel verbouwde Philipsvleugel is het ultimo 2012 vrijgevalen saldo van de post reizende tentoonstellingen bij de resultaatbestemming toegevoegd aan de bestemmingsreserve nazorg het nieuwe Rijksmuseum en Philipsvleugel. De onttrekkingen aan

deze reserve zullen plaatsvinden voor extra kosten voor zover deze niet binnen de reguliere exploitatie worden gedekt door extra opbrengsten in enig jaar. Daarom wordt deze reserve aangewend voor de extra afschrijvingslasten op de investeringen in de inrichting van het nieuwe Rijksmuseum, de investeringen in het kader van de nazorg het nieuwe Rijksmuseum, de extra investeringen in de inrichting en de verbouwing van de Philipsvleugel voor zover deze niet gedekt worden door additionele investeringsbijdragen en ook niet zijn voorzien in de meerjarenraming. In 2022 betreft dit een bedrag van € 144.000.

Daarnaast is in 2022 een bedrag van € 704.000 van deze reserve ingezet voor het wegwerken van de registratieachterstanden.

Ultimo 2022 bedragen de nog uit deze bestemmingsreserve te dekken extra afschrijvingslasten € 697.000. In de begroting 2023 wordt € 778.000 van deze reserve ingezet voor de resterende kosten van het wegwerken van de registratieachterstanden. Het dan resterende saldo wordt ingezet ter dekking van de kosten van de migratie van het collectiebeheersysteem Adlib naar Axiell Collections.

Dit betekent dat het gehele saldo van deze bestemmingsreserve daarmee is ingezet voor de financiële risico's die voortvloeien uit de heropening van het Hoofdgebouw en de Philipsvleugel. Een eventueel resterend voor- of nadelig saldo op deze reserve zal worden toegevoegd of onttrokken aan de algemene reserve.

Bestemmingsreserve herkomstonderzoek

Het ministerie van OCW heeft het Rijksmuseum de verplichting opgelegd om naast de collectie schilderijen ook de andere deelcollecties te onderzoeken op herkomst in het kader van het project Museale Verwervingen vanaf 1933 van de Museumvereniging (MV). Dit is een doorlopende verplichting en de door het ministerie van OCW toegezegde middelen waren niet toereikend om de kosten van dit onderzoek te dekken. Voor de verwachte kosten is de bestemmingsreserve herkomstonderzoek gevormd. De kosten voor het herkomstonderzoek in 2022 van € 243.000 zijn uit de bestemmingsreserve onttrokken. Gezien de achterstand die is ontstaan en gezien de extra aandacht voor koloniale roofoorkunst en het extra werk dat dit met zich meebrengt, zal komend jaar een herziene raming gemaakt moeten worden voor deze werkzaamheden.

Bestemmingsfonds voor financiering van activa

Onderdeel van het project het nieuwe Rijksmuseum waren de inrichtingskosten van het Hoofdgebouw. De totale kosten hiervan bedroegen circa € 40 miljoen, die deels zijn gerealiseerd door het Rijksmuseum zelf en deels zijn meegenomen in het bouwproject het nieuwe Rijksmuseum. Binnen het financiële kader van het project was vastgelegd dat het Rijksmuseum hiervan € 27 miljoen zelf bijdraagt. De resterende bijdrage van € 13 miljoen werd door het project ter beschikking gesteld. Omdat een van de randvoorwaarden van het project het nieuwe Rijksmuseum was dat er sprake moest zijn van een sluitende exploitatie, is in samenspraak met de Financiële Adviesgroep van het project besloten om de bijdrage vanuit het project voor de inrichtingskosten ter beschikking te stellen in de vorm van een financieringsbijdrage. Door het ter beschikking stellen van deze financieringsbijdrage is het Rijksmuseum in staat de initiële investering te financieren en tevens de financiering van de toekomstige vervangingen daarvan veilig te stellen, omdat hierdoor wordt gewaarborgd dat op (middel)lange termijn voldoende liquide middelen beschikbaar blijven voor de vervanging van de inrichting. Zonder de vorming van dit bestemmingsfonds kunnen liquiditeitstekorten ontstaan, waardoor de toekomstige vervanging van de inrichtingsinvesteringen van het nieuwe Rijksmuseum onder druk komt te staan.

Bestemmingsfonds vooruitontvangen sponsorbedragen

Het bestemmingsfonds vooruitontvangen sponsorbedragen betreft sponsorbaten waarvoor een bijzondere bestemming of een project is aangewezen en waarbij er geen terugbetalingsverplichting is opgenomen in de sponsorovereenkomst. Indien deze baten in het verslagjaar niet volledig zijn besteed, wordt hiervoor een bestemmingsfonds gevormd gelijk aan de omvang van de nog niet bestede bedragen. Indien in de daaropvolgende jaren de bestedingen volgen, dienen deze in de staat van baten en lasten te worden verwerkt en via de resultaatbestemming aan het bestemmingsfonds te worden onttrokken.

Ultimo 2022 betreft dit sponsorgelden voor een bedrag van € 300.000 voor de Teekenschool, een bedrag van € 211.000 voor digitale en online activiteiten, een bedrag van € 100.000 voor Collectie 2.0 en een bedrag van € 514.000 voor de 20ste-eeuwse collectie en de beeldtentoonstellingen in de tuin.

IX. AANKOOPFONDS (BEDRAGEN × € 1.000)					
	2022		2021		
Stand 1 januari		359		279	
Bij: Ontvangen bijdragen					
- VriendenLoterij (voorheen BankGiro Loterij)	575		1.987		
- Sponsoring voor aankopen	122		305		
- Vereniging Rembrandt	-		2.811		
- Mondriaan Fonds	-		2.811		
- F.G. Waller-Fonds	460		400		
- (Anonieme) bijdragen en schenkingen (via Rijksmuseum Fonds)	991		1.443		
		2.148		9.757	
Af: Kunstaankopen					
- Aankoop kunstvoorwerpen	(2.379)		(9.678)		
- Eigen middelen	132		1		
		(2.247)		(9.677)	
Mutatie aankoopfonds		(99)		80	
Stand per 31 december		260		359	

Alle bijdragen voor aankopen met uitzondering van de sponsorbedragen en het F.G. Waller-Fonds zijn ontvangen via het Rijksmuseum Fonds. Voor 2022 betreft dit een bedrag van € 1,6 miljoen (2021 € 9,1 miljoen).

X. VOORZIENINGEN (BEDRAGEN × € 1.000)			
		31 DECEMBER 2022	31 DECEMBER 2021
- X.1 . Voorzieningen groot onderhoud gebouwen en installaties		3.453	2.504
- X.2. Overige voorzieningen		843	967
		4.296	3.471

X.1 . VOORZIENINGEN GROOT ONDERHOUD GEBOUWEN EN INSTALLATIES (BEDRAGEN × € 1.000)					
	STAND 1 JANUARI	DOTATIE BOEKJAAR	AANGEWEND IN BOEKJAAR	VRUJVAL T.G.V. EXTRA DOTATIE T.L.V. RESULTAAT	STAND 31 DECEM- BER
Voorziening groot onderhoud eigenaarszaken	2.219	1.967	(1.118)	-	3.068
Voorziening groot onderhoud gebruikerszaken	285	112	(12)	-	385
	2.504	2.079	(1.130)	-	3.453

Voorziening groot onderhoud gebouwen en installaties

Voor de verwachte kosten van periodiek groot onderhoud aan panden, installaties e.d. wordt een voorziening groot onderhoud gebouwen en installaties gevormd. Een en ander op basis van het geschatte bedrag van het groot onderhoud en de periode tussen de werkzaamheden voor groot onderhoud. De raming en de frequentie van deze kosten zijn gebaseerd op het in 2021 geactualiseerde meerjarenonderhoudsplan dat in het kader van het nieuwe huisvestingsstelsel voor 1 december 2021 ter beoordeling moest worden voorgelegd aan het ministerie van OCW. De uitgaven van groot onderhoud worden verwerkt ten laste van de onderhoudsvoorziening. Bij de voorziening groot onderhoud gebouwen en installaties wordt onderscheid gemaakt in de kosten van de eigenaar en de gebruiker. Vanwege de hoge inflatie in 2022 zijn de voorzieningen geïndexeerd.

X.2. OVERIGE VOORZIENINGEN (BEDRAGEN × € 1.000)					
	STAND 1 JANUARI	DOTATIE BOEKJAAR	AANGEWEND IN BOEKJAAR	VRUJVAL T.G.V. RESULTAAT	STAND 31 DECEM- BER
Jubilea-uitkeringen	653	27	(65)	(41)	574
Langdurig zieken	314	278	(298)	(25)	269
	967	305	(363)	(66)	843

Jubilea-uitkeringen

De verplichting inzake jubilea-uitkeringen is berekend volgens de actuariële methode Projected Unit Credit Method. Bij deze actuariële berekening wordt rekening gehouden met geaggregeerde blijfkansen, waarin onder meer zijn begrepen de sterfte-, arbeidsongeschiktheid- en vertrekansen. Deze kansen zijn afhankelijk van leeftijd en geslacht. Voor de indexering van de verplichting is uitgegaan van 2,0%, bestaande uit een algemene loonontwikkeling van 1,5% en een carrièreontwikkeling van 0,5%. De verplichtingen zijn contant gemaakt op basis van de rentetermijnstructuur ultimo boekjaar.

Langdurig zieken

Voor op balansdatum bestaande verplichtingen tot het in de toekomst doorbetalen van beloningen aan personeelsleden die op balansdatum naar verwachting blijvend geheel of gedeeltelijk niet in staat zijn om werkzaamheden te verrichten door ziekte of arbeidsongeschiktheid, is een voorziening opgenomen. De voorziening wordt opgenomen voor personeelsleden die op balansdatum dertien weken of langer ziek zijn. De hoogte van de voorziening wordt bepaald op basis van de verwachte kosten van de verplichting van doorbetaling van beloningen aan deze langdurig zieken die voor rekening komen van de werkgever.

XI. LANGLOPENDE SCHULDEN (BEDRAGEN × € 1.000)		31 DECEM- BER 2022	31 DECEM- BER 2021
XI.1. Investeringsbijdragen		18.857	20.936
XI.2. Nog te besteden huisvestingssubsidie OCW		11.615	10.837
XI.3. Overige langlopende schulden (lening bij ministerie van Financiën)		59.434	59.434
		89.906	91.207

XI.1. INVESTERINGSBIJDRAGEN (BEDRAGEN × € 1.000)					
	STAND 1 JANUARI	ONTVANGEN BIJDRAGEN	UIT SUBSIDIE HUISVESTING	VRUJVAL T.G.V. RESULTAAT	STAND 31 DECEM- BER
Inrichting het nieuwe Rijksmuseum	9.432	-	-	(1.764)	7.668
Investeringsubsidies huisvesting OCW: Eigenaarszaken	8.353	-	1.073	(771)	8.655
Investeringsubsidies OCW: Gebruikerszaken	85	-	-	(12)	73
Overige investeringsbijdragen	3.066	46	-	(651)	2.461
	20.936	46	1.073	(3.198)	18.857

Van bovengenoemde schuld heeft een bedrag van € 7,9 miljoen (2021: € 9,0 miljoen) een resterende looptijd langer dan 5 jaar. Het kortlopende deel van de investeringsbijdragen bedraagt € 2,7 miljoen (2021: € 3,2 miljoen).

Inrichting het nieuwe Rijksmuseum

De investeringsbijdragen voor de inrichting van het nieuwe Rijksmuseum betreffen de bijdragen van de founder Philips en twee hoofdsponsors, VriendenLoterij en ING. Deze post valt vanaf het moment van ingebruikname van de inrichting van het nieuwe Rijksmuseum vrij ten gunste van het resultaat conform de afschrijving op de inrichting.

Investeringsubsidies huisvesting OCW voor eigenaarszaken

Conform de bepalingen van het handboek wordt met ingang van 1 januari 2017 voor investeringen in de zogenaamde eigenaarszaken uit de subsidie huisvesting OCW een investeringsubsidie OCW opgenomen onder de langlopende schulden. Deze investeringsubsidie OCW valt vrij ten gunste van de exploitatierekoning huisvesting gelijklopend met de afschrijvingstermijn van de betreffende investering in eigenaarszaken. De investeringsubsidies OCW voor eigenaarszaken die reeds in voorgaande jaren zijn gevormd zijn hieraan toegevoegd.

Investeringssubsidies OCW voor gebruikerszaken

Dit betreft investeringssubsidies OCW verkregen voor investeringen in gebruikerszaken zoals de inrichting van de Philipsvleugel en het gebruikersdeel van de verbouwkosten van de Jan Luijkenstraat en het kantoor naast het Zuiderbad. Deze investeringsbijdragen vallen vrij ten gunste van het resultaat vanaf het moment van ingebruikname van de betreffende investeringen conform de hiervoor gehanteerde afschrijvingstermijnen.

Overige investeringsbijdragen

Dit betreft ontvangen investeringsbijdragen van overige schenkers, subsidiënten en sponsors voor investeringen in activa. Deze investeringsbijdragen vallen vrij ten gunste van het resultaat vanaf het moment van ingebruikname van de betreffende investeringen conform de hiervoor gehanteerde afschrijvingstermijnen.

XI.2. NOG TE BESTEDEN HUISVESTINGSSUBSIDIE OCW (BEDRAGEN × € 1.000)

Het verloop van de post 'Nog te besteden huisvestingssubsidie OCW' is als volgt:

Stand 1 januari		10.837
Subsidie huisvesting (brief 15-6-2022: kenmerk 160906/32445810)	21.766	
Onttrekkingen wegens investeringen (onder investeringssubsidie OCW)	(1.073)	
Onttrekkingen (eigenaarslasten)	(21.490)	
- Rente, aflossingen en opslagen RVB	(10.556)	
- Huren niet-RVB-panden	(1.111)	
- Loonkosten eigen organisatie beheer en behoud	(985)	
- Verzekeringen	(256)	
- Afschrijvingen op investeringen eigenaarszaken	(3.158)	
- Kosten dagelijks onderhoud (storingen) eigenaarszaken	(831)	
- Kosten dotatie groot onderhoud en jaarlijks contract onderhoud eigenaarszaken	(3.628)	
- Rentelasten CC NL	(702)	
- Advieskosten en inspecties	(115)	
- Overige kosten (incidenteel CC NL en overhead organisatie)	(148)	
Toevoegingen (baten)	4.718	
- Vrijval investeringssubsidie OCW	771	
- Vrijval overige investeringsbijdragen en overige bijdragen	19	
- Sponsoring	71	
- Uit bestemmingsreserve nazorg het nieuwe Rijksmuseum en Philipsvleugel	6	
- Schadeuitkeringen	245	
- Dienstverleningsovereenkomsten	3.606	
Saldo huisvestingssubsidie (subsidie OCW-onttrekkingen+toevoegingen)	3.921	
Besteed aan publieksactiviteiten, collectiebeheer of algemeen beheer	(653)	
Onttrekking servicekosten bedrijfsinstallaties	(349)	
Onttrekking servicekosten Ateliergebouw	(304)	
Niet-besteed deel subsidie huisvesting OCW boekjaar	3.268	
Mutatie kortlopend deel: Begrote investeringen eigenaarszaken volgend boekjaar	(2.490)	
Stand 31 december	11.615	

Het saldo van deze post wordt in de komende jaren aangewend voor nieuwe investeringen in de gebouwen inclusief een aanzienlijk verduurzamingsprogramma om in de toekomst te kunnen voldoen aan de gestelde percentages CO2-reductie die opgenomen zijn in het Klimaatakkoord.

XI.3. OVERIGE LANGLOPENDE SCHULDEN (LENING BIJ HET MINISTERIE VAN FINANCIËN) (BEDRAGEN × € 1.000)

	2022	2021
Stand 1 januari	59.434	61.227
Afgeleest in boekjaar	-	(1.773)
Mutatie kortlopend deel aflossing volgend boekjaar	-	(20)
Stand 31 december	59.434	59.434

De lening bij het ministerie van Financiën is aangetrokken om de investering van € 63,5 miljoen in het nieuwe collectiedepot CC NL te kunnen financieren. De lening is in twaalf tranches opgenomen tot een bedrag van € 63 miljoen. De annuïtaire rente- en aflossingsverplichtingen zijn ingegaan op 1 januari 2021 en worden jaarlijks achteraf voldaan, dus voor het eerst op 31 december 2021. De looptijd van de lening bedraagt 30 jaar en het vaste rentepercentage tijdens de gehele looptijd bedraagt 1,14%. Van bovengenoemde schuld heeft een bedrag van € 50,2 miljoen (2021: € 52,1 miljoen) een resterende looptijd langer dan 5 jaar. Het kortlopende deel van de lening bedraagt € 1,8 miljoen (2021: € 1,8 miljoen).

Het ministerie van OCW heeft zich jegens het ministerie van Financiën garant gesteld voor de rente- en aflossingsverplichtingen. Voorwaarde is dat het Rijksmuseum zijn publieke middelen aanhoudt bij het ministerie van Financiën. Het is de verantwoordelijkheid van het Rijksmuseum de private middelen te scheiden van de publieke middelen en deze buiten het schatkistbankieren te houden. Hierbij wordt aansluiting gezocht bij de eigen-inkomstennorm zoals OCW deze hanteert voor structurele subsidie-inkomsten (publiek) versus eigen inkomsten (privaat). Deze verhouding (publiek/privaat) is circa 40%-60%.

XII. KORTLOPENDE SCHULDEN (BEDRAGEN × € 1.000)

	31 DECEMBER 2022	31 DECEMBER 2021
XII.1. Belastingen en sociale premies	1.610	1.720
XII.2. Pensioenpremies	950	56
XII.3. Schulden aan samenwerkingsverbanden	302	144
XII.4. Crediteuren	8.475	3.987
XII.5. Overige schulden	11.690	7.751
XII.6. Overlopende passiva	8.651	7.348
	31.678	21.006

Risico's van financiële instrumenten

Het Rijksmuseum maakt in de normale bedrijfsuitoefening gebruik van uiteenlopende financiële instrumenten die de stichting blootstellen aan kredietrisico, renterisico, kasstroomrisico en liquiditeitsrisico. Om deze risico's te beheersen heeft de stichting een Treasurystatuut vastgesteld waarin het financieringsbeleid is vastgelegd.

Kredietrisico

De stichting loopt kredietrisico over handels- en overige vorderingen en liquide middelen. Het maximale kredietrisico dat de stichting loopt bedraagt € 76,8 miljoen (2021: € 59,7 miljoen), bestaande uit € 11,0 miljoen (2021: € 8,7 miljoen) aan handels- en overige vorderingen en € 65,8 miljoen (2021: € 51,0 miljoen) aan liquide middelen. De stichting loopt geen kredietrisico's op (open) posities die niet zijn opgenomen in de jaarrekening.

Het kredietrisico is geconcentreerd bij vier tegenpartijen (of economisch verbonden tegenpartijen) voor een totaalbedrag van € 67,6 miljoen (2021: € 56,7 miljoen). Deze vier grootste tegenpartijen bestaan uit één Nederlandse systeembank, een gelieerde rechtspersoon, de Belastingdienst en het ministerie van Financiën.

Met de overige tegenpartijen bestaat een lange relatie; zij hebben altijd tijdig aan hun betalingsverplichtingen voldaan. De blootstelling aan kredietrisico van de stichting wordt hoofdzakelijk bepaald door de individuele kenmerken van de afzonderlijke afnemers. Deze risico's worden door het Rijksmuseum geaccepteerd.

Renterisico

Het Rijksmuseum heeft ultimo 2021 een bedrag van € 89,9 miljoen (2021: € 91,2 miljoen) opgenomen op de balans inzake langlopende schulden. Dit betreft een bedrag van € 18,9 miljoen (2021: 20,9 miljoen) inzake investeringsbijdragen, € 11,6 miljoen (2021: 10,8 miljoen) inzake nog te besteden huisvestingssubsidie OCW en een lening van € 59,4 miljoen (2021: € 59,4 miljoen) bij het ministerie van Financiën. De post investeringsbijdragen betreft in zijn geheel door sponsoren en schenkers verstrekte investeringsbijdragen voor investeringen in materiële vaste activa waarover geen rente verschuldigd is. Deze investeringsbijdragen vallen vrij ten gunste van het resultaat conform de afschrijvingen op de materiële vaste activa die hiermee zijn gefinancierd. Over de post nog te besteden huisvestingssubsidie OCW is eveneens geen rente verschuldigd. De rente over de lening bij het ministerie van Financiën ten behoeve van het CC NL in Amersfoort bedraagt 1,14% en is vastgelegd voor een periode van dertig jaar.

Kasstroom- en liquiditeitsrisico

Het Rijksmuseum bewaakt de liquiditeitspositie door middel van opvolgende liquiditeitsbegrotingen. De directie ziet erop toe dat steeds voldoende liquiditeiten beschikbaar zijn om aan de verplichtingen van de stichting te kunnen voldoen.

Valutarisico

Het Rijksmuseum loopt valutarisico over transacties die worden uitgevoerd in vreemde valuta, voornamelijk bij kunstaankopen. Het Rijksmuseum beschikt daarnaast over twee bankrekeningen met vreemde valuta van € 0,1 miljoen (2021: € 0,1 miljoen). Per jaareinde staat € 0,0 miljoen (2021: € 0,0 miljoen) open aan vorderingen en € 0,1 miljoen (2021: € 0,1 miljoen) aan schulden in vreemde valuta.

Het Rijksmuseum treft geen mitigerende maatregelen om dit risico te beheersen gezien de beperkte omvang, met uitzondering van kunstaankopen. Voor grote kunstaankopen in vreemde valuta wordt het valutarisico direct afgedekt door inkoop van de betreffende valuta of het afsluiten van een valutatermijncontract. Eventueel resterend risico is door het Rijksmuseum geaccepteerd.

Reële waarde

De reële waarde van in de balans opgenomen financiële instrumenten verantwoord onder kasmiddelen, kortlopende vorderingen en schulden benadert de boekwaarde daarvan. De reële waarde van de leningen benadert de boekwaarde.

Niet in de balans opgenomen verplichtingen

Huurverplichtingen

In het kader van het nieuwe huisvestingsstelsel zijn de diverse huurovereenkomsten van het Rijksmuseum met het RVB per 31 december 2016 opgezegd en zijn voor de panden die in eigendom zijn van het RVB per 1 januari 2017 nieuwe huurovereenkomsten aangegaan voor een periode van vijf jaar. In 2021 is besloten om deze proefperiode met 1 jaar te verlengen. In 2022 is gekozen voor nog een jaar verlenging. De jaarlijkse huur van deze panden bedraagt € 10,3 miljoen (2021: € 10,6 miljoen). Vanwege de proefperiode van 5 jaar onder het nieuwe huisvestingsstelsel die in 2021 is geëvalueerd en de verlenging met 2 jaar van de proefperiode, worden deze contracten als operationele lease beschouwd. Voor de panden die niet in eigendom waren van het RVB maar die tot 31 december 2016 via het RVB werden gehuurd, heeft het Rijksmuseum de huurovereenkomsten met de eigenaren overgenomen van het RVB. Dit betreft het Bureau op de Hobbemastraat 20. De jaarhuur van het Bureau bedraagt € 0,6 miljoen (2021: € 0,6 miljoen). Ten behoeve van onder meer de meldkameractiviteiten is door het Rijksmuseum het pand Paulus Potterstraat 10 gehuurd. De jaarhuur hiervan bedraagt € 0,4 miljoen (2021: € 0,4 miljoen). Voor extra kantooruimte is een deel van het Zuiderbad gehuurd. De jaarhuur hiervan bedraagt € 0,1 miljoen (2021: € 0,1 miljoen). De totale hieruit voortvloeiende jaarlijkse huurverplichting ultimo 2022 van € 11,4 miljoen (2021: € 11,6 miljoen) uitgesplitst naar datum afloop contract is onderstaand weergegeven:

HUURVERPLICHTING (BEDRAGEN × € 1.000)	1 JAAR	2-5 JAAR	>5 JAAR	TOTAAL	AFLOOP CONTRACT	PAND
	10.256	–	–	10.256	31-12-2023	RVB-panden
	49	59	–	108	28-2-2025	Zuiderbad
	434	1.869	1.021	3.324	31-12-2029	PP10
	648	2.791	4.860	8.299	31-12-2033	Bureau
	11.387	4.719	5.881	21.987		

De belangrijkste objecten die onder operationele lease vallen, zijn de RVB-panden. Dit zijn het Hoofdgebouw, de Philipsvleugel, de Villa, de Teekenschool, het Tunnelgebouw, het Ateliergebouw en het kantoor Jan Luijkenstraat 10. Bij geen van de operationele-leaseobjecten is sprake van voorwaardelijke leasebetalingen.

Bankgarantie

Inzake het pand Paulus Potterstraat 10 heeft het Rijksmuseum een bankgarantie afgegeven van € 0,1 miljoen (2021: € 0,1 miljoen) aan de verhuurder Montecorona Properties B.V.

Meldkamerdiensten

De stichting heeft een dienstverleningsovereenkomst voor Meldkamerdiensten voor onbepaalde tijd afgesloten met PP10 B.V. De jaarvergoeding voor deze diensten in 2023 bedraagt € 1,5 miljoen (2022: € 1,4 miljoen). De vergoeding wordt jaarlijks geïndexeerd.

Pensioenfonds Zorg & Welzijn (PFZW)

PFZW wordt gekwalificeerd als een bedrijfstakpensioenfonds in de zin van IAS 19 en RJ 271. Voor de aangesloten ondernemingen geldt dat er geen andere verplichting bestaat bij een tekort dan het accepteren van een hogere bijdrage.

De premie voor het ouderdomspensioen is door PFZW in 2021 verhoogd met 1,5% en in 2022 met 0,8% naar een premie van 25,8%. In 2023 is de premie niet verder verhoogd.

Ultimo 2022 bedraagt de beleidsdekkingsgraad van PFZW 111,6% (ultimo 2021 99,7%). De beleidsdekkingsgraad is het gemiddelde van de actuele dekkingsgraden van de laatste twaalf maanden. De actuele dekkingsgraad bedraagt 109,2% (ultimo 2021 106,6%).

Horizontaal toezicht

In 2009 heeft het Rijksmuseum met de Belastingdienst een Convenant horizontaal toezicht getekend. Horizontaal toezicht betekent dat tussen Belastingdienst en de belastingplichtige afspraken worden gemaakt die ertoe leiden dat wordt samengewerkt op basis van begrip, transparantie en vertrouwen. Eind 2018 is deze werkwijze met de Belastingdienst geëvalueerd. Hoewel de ervaringen van de Belastingdienst met het Rijksmuseum louter positief waren, is aangegeven dat horizontaal toezicht 2.0 eigenlijk alleen nog wordt toegepast bij een veel beperkter aantal relaties en dat de eisen die daaraan worden gesteld, zijn verscherpt.

Uiteindelijk heeft het Rijksmuseum in 2021 besloten om aan de Belastingdienst te laten weten dat horizontaal toezicht 2.0 in de uitwerking te zwaar is voor het museum en heeft het Rijksmuseum het Convenant horizontaal toezicht formeel opgezegd.

Met de Belastingdienst is hierbij overeengekomen dat de reguliere klantbehandeling ongewijzigd wordt voortgezet, het Rijksmuseum een klantcoördinator behoudt, de mogelijkheid tot vooroverleg blijft bestaan en vertrouwen de basis blijft voor het toezicht door de Belastingdienst.

Afgelopen jaren is er regelmatig overleg met de Belastingdienst geweest over verschillende fiscale onderwerpen.

Bij de nulmeting over 2009 in het kader van de horizontaal-toezichtrelatie met de Belastingdienst kwam als openstaand punt naar voren de vooraf trek van btw bij kunstaankopen. De Belastingdienst stelde zich op het standpunt dat de vooraf trek van btw niet terecht was bij kunstaankopen die vervolgens om niet werden doorgestoten aan de Staat. Gedurende deze discussie werd echter duidelijk dat sinds de verzelfstandiging geen formele aanvaarding van de eigendom van de aangekochte kunstvoorwerpen door de Staat had plaatsgevonden. Met het ministerie van OCW is regelmatig overleg geweest omtrent dit dossier. Een oplossing met een minimale btw-last is voornamelijk niet gevonden. Sinds begin 2015 zijn er geen nieuwe ontwikkelingen en is het dossier door het ministerie van OCW voorlopig ter zijde gelegd.

Niet in de balans opgenomen activa

Subsidie

Sinds 2017 is het Rijksmuseum op grond van artikel 2.8 van de Erfgoedwet belast met de zorg voor het beheer van museale cultuurgoederen van de Staat of andere cultuurgoederen als bedoeld in artikel 2.8, eerste lid, van de Erfgoedwet. Met ingang van de beleidsperiode 2021–2024 bevat de Regeling beheer rijkscollectie en subsidiëring museale instellingen een grondslag voor de ambts-halve verstrekking van een publieksactiviteitsubsidie aan musea die zijn belast met voren-bedoelde wettelijke taak. Voorheen werd die subsidie verleend op grond van de Regeling op het specifiek cultuurbeleid, na beoordeling van aanvragen door de Raad voor Cultuur. De subsidie 2023 bestaat uit de (jaarlijks toe te kennen) meerjarige beheersubsidie in het kader van de Erfgoed-wet (voor 2023 € 31,9 miljoen bestaande uit € 21,8 miljoen voor huisvesting en € 10,1 miljoen voor collectiebeheer) en de publieksactiviteitsubsidie van € 8,5 miljoen.

Transacties met verbonden partijen

Van transacties met verbonden partijen is sprake wanneer een relatie bestaat tussen de Stichting en een natuurlijk persoon of een entiteit die verbonden is met de Stichting. Dit betreffen onder meer de relaties tussen de Stichting en haar deelnemingen, de bestuurders en de functionarissen op sleutelposities. Onder transacties wordt verstaan een overdracht van middelen, diensten of verplichtingen, ongeacht of er een bedrag in rekening is gebracht.

Stichting Het Rijksmuseum Fonds levert bijdragen ten behoeve van kunstaankopen en overige (project)bijdragen.

Er hebben zich geen transacties met verbonden partijen voorgedaan op niet-zakelijke grondslag.

De bezoldiging van de bestuurders en de leden van de Raad van Toezicht is opgenomen op [p. 281](#).

Gebeurtenissen na balansdatum

Er zijn geen gebeurtenissen na balansdatum die een mogelijke impact kunnen hebben op de jaar-rekening 2022. Het Rijksmuseum heeft een reservebeleid dat is gericht op het overbruggen van één jaar discontinuïteit van publieksinkomsten. Het Rijksmuseum heeft een voldoende solide liquiditeitspositie.

TOELICHTING OP DE CATEGORIALE EXPLOITATIEREKENING

(BEDRAGEN × € 1.000)	2022 UITKOMST	2022 BEGROTING	2021 UITKOMST
BATEN			
Eigen inkomsten			
1. Publieksinkomsten binnenland (2+3)	31.025	25.423	11.314
2. Kaartverkoop	23.045	18.631	7.322
3. Overige publieksinkomsten	7.980	6.792	3.992
3.1. Museumwinkels	3.497	3.206	1.340
3.1.a Groothandel	111	300	225
3.2. Webshop	393	481	690
3.3. Horeca	1.138	980	204
3.5. Multimediatours	866	300	294
3.6. Educatieve producten en rondleidingen	1.104	690	407
3.7. Vrienden	716	620	637
3.8. Rijksclub	155	215	195
4. Publieksinkomsten buitenland	–	–	–
5. Totaal publieksinkomsten (1+4)	31.025	25.423	11.314
6. Sponsorinkomsten	5.489	4.548	5.665
8. Overige directe inkomsten	75	70	82
8.1. Beeld	59	55	67
8.2. Publicaties	16	15	15
9. Totaal overige directe inkomsten (6+8)	5.564	4.618	5.747
10. Totaal directe inkomsten (5+9)	36.589	30.041	17.061
11. Indirecte inkomsten	7.266	6.672	6.845
11.1. Dienstverleningsovereenkomsten	5.805	5.806	5.760
11.2. Doorberekende kosten	1.461	866	1.085
12. Private middelen – particulieren incl. vriendenverenigingen	4.555	3.916	4.901
13. Private middelen – bedrijven	247	61	224
14. Private middelen – private fondsen	1.584	1.025	4.511
15. Private middelen – goededoelenloterijen	1.627	948	2.716
16. Totaal bijdragen uit private middelen (12+13+14+15)	8.013	5.950	12.352
17. Totaal eigen inkomsten (10+11+16)	51.868	42.663	36.258
18. Baten in natura	569	855	1.382
Subsidies			
19. Totaal structureel OCW (20+21+22)	36.551	36.660	35.223
20. OCW: Regeling specifiek cultuurbeleid (publieksactiviteiten)	8.240	8.188	7.949
21. OCW: Erfgoedwet onderdeel huisvesting	18.196	18.421	17.516
22. OCW: Erfgoedwet onderdeel collectiebeheer	10.115	10.051	9.758
26. Totaal structurele publieke subsidie overig	–	–	–
27. Totale structurele subsidies (19+26)	36.551	36.660	35.223
28. Incidentele publieke subsidies	9.577	9.255	23.838
29. Totale subsidies (27+28)	46.128	45.915	59.061
TOTALE BATEN (17+18+29)	98.565	89.433	96.701

Van het totale bedrag van € 17,6 miljoen aan private schenkingen van particulieren, bedrijven, private schenkingen en goededoelenloterijen en de incidentele publieke subsidies is een bedrag van € 5,9 miljoen toegekend via het Rijksmuseum Fonds.

In 2022 is een bedrag van € 212.614 van het ministerie van OCW ontvangen inzake CODART als onderdeel van de subsidie voor de publieksactiviteiten. Dit bedrag is direct doorbetaald aan CODART en daarom niet verantwoord in de exploitatierekening.

(BEDRAGEN × € 1.000)	2022	2022	2021
LASTEN	UITKOMST	BEGROTING	UITKOMST
1. Personeelslasten	40.159	38.528	34.862
1.1. Lonen en salarissen	31.954	30.439	28.489
1.2. Sociale lasten	5.173	4.928	4.577
1.3. Pensioenlasten	3.240	3.161	2.984
1.4. Inhuur derden/uitzendkrachten	1.542	–	796
1.5. Loonkosten subsidies (NOW)	(1.750)	–	(1.984)
2. Huisvestingslasten	21.108	19.888	19.583
2.1. Rente, aflossingen en opslagen RVB	10.556	10.556	10.914
2.2. Huren niet-RVB-panden	1.111	1.100	1.587
2.3. Dotatie groot onderhoud/jaarlyks contract onderhoud eigenaar	3.628	3.621	3.176
2.4. Dotatie groot onderhoud/jaarlyks contract onderhoud gebruiker	1.202	1.232	950
2.5. Dagelijks onderhoud (storingen) eigenaarszaken	831	491	418
2.6. Dagelijks onderhoud (storingen) gebruikerszaken	141	305	155
2.7. Overige huisvestingslasten energie	2.438	1.338	1.307
2.8. Overige huisvestingslasten schoonmaak	1.201	1.245	1.076
3. Afschrijvingen	8.365	9.429	8.760
4. Aankopen	2.379	700	9.678
5. Overige lasten	24.673	24.682	20.994
5.1. Directie	363	93	134
5.2. Directiesecretariaat en verzekeringen	852	691	697
5.3. Research Services	489	523	417
5.4. Bureau Collecties	620	381	222
5.5. Tentoonstellingen	3.968	4.248	3.601
5.6. Conservation & Science	716	445	433
5.7. Beeldende Kunst	162	215	129
5.8. Geschiedenis	213	167	123
5.9. Rijksprentenkabinet	89	12	7
5.10. Fellowships	20	34	28
5.11. Publiek & Educatie	2.252	2.499	1.459
5.12. Development	825	730	542
5.13.1. Communicatie & Marketing	1.460	1.513	1.595
5.13.2. Communicatie & Marketing: kostprijs Museumkaarten	520	1.425	259
5.14.1. Retail & Merchandise: overige kosten	338	230	382
5.14.2. Retail & Merchandise: kostprijs verkopen	1.633	1.904	960
5.15. Publicaties & Website	647	555	457
5.16. Veiligheidszaken	1.919	1.871	1.782
5.17. Financiële Zaken	830	500	486
5.18. Automatisering	4.177	4.446	3.673
5.19. Facilitair Bedrijf	1.378	1.365	1.189
5.20. Personeel & Organisatie	1.156	815	766
5.21. CollectieCentrum Nederland	46	20	9
5.22. CC NL project	–	–	1.644
TOTALE LASTEN (1+2+3+4+5)	96.684	93.227	93.877
6. Saldo uit gewone bedrijfsvoering (Totale baten – Totale lasten)	1.881	(3.794)	2.824
7. Saldo rentebaten/-lasten	(766)	(877)	(883)
7.1. Rentebaten	84	–	–
7.2. Rentelasten	(850)	(877)	(883)
8. Mutatie Aankoopfonds	99	–	(80)
9. Resultaat Deelneming	108	(67)	61
EXPLOITATIERESULTAAT (6+7+8+9)	1.322	(4.738)	1.922

Overige gegevens met betrekking tot de personele lasten

Gedurende het boekjaar 2022 bedroeg het gemiddeld aantal werknemers op fulltimebasis 607,8 (2021: 574,5). Hiervan waren geen personen werkzaam buiten Nederland. In 2021 was dit één persoon. De personeelsomvang (gemiddeld aantal personen) is als volgt onder te verdelen naar verschillende personeelscategorieën:

	2022	2021
	GEMIDDELD	GEMIDDELD
	fte	fte
Directie en Directiesecretariaat	8,1	7,3
Sector Collecties	234,3	229,1
Sector Development & Media	63,0	60,0
Zakelijke Sector	302,4	278,1
Totaal	607,8	574,5

De personeelsomvang (gemiddeld aantal personen) is als volgt onder te verdelen naar de verschillende bedrijfsactiviteiten:

In fte	2022	2021
	GEMIDDELD	GEMIDDELD
	fte	fte
Publieksfunctie	372,0	300,7
Collectiefunctie	148,1	191,4
Algemeen beheer	87,7	82,4
Totaal	607,8	574,5

Belastingen: Vennootschapsbelasting

In 2022 heeft nader overleg tussen de Belastingdienst en het Rijksmuseum geresulteerd in een nieuwe vaststellingsovereenkomst. In deze vaststellingsovereenkomst is bepaald dat het uitgangspunt is dat de stichting niet vennootschapsbelastingplichtig is en daarmee met terugwerkende kracht vanaf boekjaar 2012 wordt vrijgesteld van de vennootschapsbelasting. Wel dient het Rijksmuseum jaarlijks te toetsen of het fiscale resultaat voldoet aan de voorwaarden van de margeregeling. Er is geen vennootschapsbelastingplicht indien de fiscale winsten lager zijn dan € 15.000 per jaar dan wel € 75.000 in een periode van 5 jaren (waarbij de verliezen op nihil zijn gesteld). Bij overschrijding van deze grenzen is er sprake van aangifte en daarmee van vennootschapsbelastingplicht voor het Rijksmuseum.

Als gevolg van de in 2022 met de Belastingdienst gesloten vaststellingsovereenkomst zijn de fiscale verliezen in 2022 komen te vervallen. Deze fiscale verliezen waren ultimo 2021 niet gewaardeerd in de jaarrekening. De directie van het Rijksmuseum heeft beoordeeld of en in hoeverre de stichting fiscaal winst maakt in 2022. Het fiscale resultaat blijft binnen de grenzen van de margeregeling, waardoor er over 2022 geen sprake is van vennootschapsbelastingplicht.

OVERIGE GEGEVENS

BEZOLDIGING TOPFUNCTIONARISSEN

De totale bezoldiging, inclusief pensioenlasten maar exclusief sociale lasten, van de drie directieleden in 2022 bedroeg € 644.195 (2021: € 623.154).

Op grond van de WNT (Wet normering topinkomens) moeten de inkomens van alle topfunctionarissen in de publieke en semipublieke sector openbaar worden gemaakt, evenals de inkomens van medewerkers met een inkomen boven de wettelijke norm. Het voor Stichting Het Rijksmuseum toepasselijke bezoldigingsmaximum is in 2022 € 216.000. Het algemeen bezoldigingsmaximum is van toepassing. In 2022 is de beloning van de topfunctionarissen en van de overige medewerkers binnen het algemene bezoldigingsmaximum gebleven.

WNT-VERANTWOORDING 2022 STICHTING HET RIJKSMUSEUM
BEZOLDIGING TOPFUNCTIONARISSEN
Verantwoordingsmodel WNT 2022 | Richtlijn | Topinkomens

Gegevens 2022

(BEDRAGEN × € 1)

	Dibbits, T.D.W.	Crebolder, H.S.C.	Ginkel, K.E. van
Functiegegevens	Hoofddirecteur	Directeur Development & Media	Zakelijk directeur
Aanvang en einde functievervulling 2022	01/01–31/12	01/01–31/12	01/01–31/12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1,0	1,0	1,0
Dienstbetrekking?	ja	ja	ja
Bezoldiging			
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	198.832	198.338	198.338
Beloningen betaalbaar op termijn	16.229	16.229	16.229
<i>Subtotaal</i>	<i>215.061</i>	<i>214.567</i>	<i>214.567</i>
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	216.000	216.000	216.000
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
Bezoldiging	215.061	214.567	214.567
Het bedrag van de overschrijding en de reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.

Gegevens 2021

(BEDRAGEN × € 1)

	Dibbits, T.D.W.	Crebolder, H.S.C.	Ginkel, K.E. van
Aanvang en einde functievervulling 2021	01/01–31/12	01/01–31/12	01/01–31/12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1,0	1,0	1,0
Dienstbetrekking?	ja	ja	ja
Bezoldiging			
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	192.688	192.195	192.195
Beloningen betaalbaar op termijn	15.359	15.359	15.359
<i>Subtotaal</i>	<i>208.047</i>	<i>207.554</i>	<i>207.554</i>
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	209.000	209.000	209.000
Bezoldiging	208.047	207.554	207.554

Het individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum voor leden van interne toezichthoudende organen bedraagt 10% (2022: € 21.600) van het voor de desbetreffende rechtspersoon of instelling geldende bezoldigingsmaximum. Het percentage voor voorzitters bedraagt 15% (2022: € 32.400) van het toepasselijke bezoldigingsmaximum. De bezoldiging aan de leden van de Raad van Toezicht in 2022 bedroeg nihil (2021: eveneens nihil). Het betreft de volgende leden van de Raad van Toezicht.

Gegevens 2022

NAAM TOEZICHTHOUDERS

FUNCTIE

dhr. ir. A.R. Wynaendts	Voorzitter
mw. mr. drs. H.H. Kersten	Vicevoorzitter
mw. drs. N. Azough	Lid
mw. prof. dr. J.F.T.M. van Dijck	Lid
dhr. dr. K.J. Fatah-Black	Lid
Sir John Leighton	Lid
dhr. drs. C.F.H.H. Vogelzang	Lid
mw. prof. M.H. Westermann	Lid

BESTEMMING VAN HET EXPLOITATIESALDO

Algemeen

Er zijn geen nadere statutaire bepalingen inzake de resultaatbestemming. Een positief exploitatieoverschot komt ten goede aan de doelstelling van de stichting.

Bestemmingsreserve nazorg het nieuwe Rijksmuseum en Philipsvleugel

Zie de toelichting op het eigen vermogen (p. 268). De niet-gedekte extra afschrijvingslasten op de investeringen bedroegen in 2022 € 144.000. De kosten van het project om de registratieachterstanden in te halen bedroegen € 704.000. De totale onttrekking aan de bestemmingsreserve nazorg het nieuwe Rijksmuseum en Philipsvleugel bedraagt hierdoor € 848.000.

Bestemmingsreserve herkomstonderzoek

Zie de toelichting op het eigen vermogen (p. 269). De onttrekking in 2022 bedraagt € 243.000.

Bestemmingsfonds vooruitontvangen sponsorbedragen

Zie de toelichting op het eigen vermogen (p. 269). De toevoeging in 2022 bedraagt € 184.000.

Bovenstaande leidt tot de volgende bestemming van het exploitatiesaldo:

Totaal bestemming resultaat 2022

Onttrokken aan bestemmingsreserve nazorg het nieuwe Rijksmuseum en Philipsvleugel	(848)
Onttrokken en toegevoegd aan bestemmingsreserve herkomstonderzoek	(243)
Toegevoegd aan bestemmingsfonds vooruitontvangen sponsorbedragen	184
Toegevoegd aan algemene reserve	2.229

Exploitatiesaldo 2022

1.322

Dit voorstel is verwerkt in de balans ultimo 2022.

MEERJARENOVERZICHT

(BEDRAGEN × € 1.000)	2022*	2021	2020	2019	2018	2017
RESULTATEN						
Entreegelden	23.045	7.322	7.609	31.414	26.222	24.319
Winkels	4.001	2.255	1.933	5.615	4.646	4.480
Overige publieksinkomsten	3.979	1.737	1.530	6.833	6.302	4.667
Sponsoring	6.058	7.047	5.715	6.592	6.639	5.836
Bijdragen uit private middelen	8.013	12.352	6.140	11.851	8.938	8.155
Subsidie OCW	36.551	35.223	32.822	32.072	31.717	30.603
Subsidie OCW i.v.m. COVID-19	9.031	16.698	20.904	–	–	–
Overige opbrengsten	7.887	14.569	8.660	7.435	4.707	4.049
<i>Totaal opbrengsten</i>	<i>98.565</i>	<i>97.203</i>	<i>85.313</i>	<i>101.812</i>	<i>89.171</i>	<i>82.109</i>
Personeelslasten	40.159	35.902	35.680	41.348	36.437	34.920
Inkoop winkels	1.633	960	1.270	2.359	2.289	2.062
Afschrijvingen vaste activa	8.365	8.760	6.379	6.773	6.846	7.327
Kunstaankopen	2.379	9.678	1.349	9.149	4.310	2.505
Huisvestingslasten	22.486	20.772	19.516	19.604	20.097	19.871
Overige lasten	21.662	18.233	18.126	22.604	18.274	16.873
<i>Totaal lasten</i>	<i>96.684</i>	<i>94.305</i>	<i>82.320</i>	<i>101.837</i>	<i>88.253</i>	<i>83.558</i>
Financiële baten en lasten	(766)	(883)	(113)	(5)	(20)	–
<i>Saldo uit gewone bedrijfsuitoefening</i>	<i>1.115</i>	<i>2.015</i>	<i>2.880</i>	<i>(30)</i>	<i>898</i>	<i>(1.449)</i>
Mutatie aankoopfonds	99	(80)	(274)	20	111	(103)
Vennootschapsbelasting	–	(13)	(16)	–	–	2
Resultaat deelneming	108	–	–	–	–	–
<i>Exploitatiesaldo</i>	<i>1.322</i>	<i>1.922</i>	<i>2.590</i>	<i>(10)</i>	<i>1.009</i>	<i>(1.550)</i>
VERMOGEN						
Vaste activa	85.323	91.133	92.365	77.498	55.510	41.833
Vlottende activa	78.290	61.520	62.209	56.398	51.229	38.291
Kortlopende schulden	31.678	21.219	24.175	25.983	21.278	23.174
Eigen vermogen	37.680	36.358	34.436	31.846	31.856	30.847
Aankoopfonds	260	359	279	5	25	442
Voorzieningen	4.296	3.510	2.523	2.312	2.070	1.592
Langlopende schulden	89.906	91.207	93.161	73.750	51.510	24.069
Totaal vermogen	163.820	152.653	154.574	133.896	106.739	80.124

* Vanaf 2022 betreffen dit de enkelvoudige cijfers van Stichting Het Rijksmuseum. Tot en met 2021 betreffen dit de geconsolideerde cijfers.

MEERJARENOVERZICHT (VERVOLG)

	2022*	2021	2020	2019	2018	2017
MEDEWERKERS (AANTAL)						
Gemiddeld aantal medewerkers (fte's)	608	626	672	685	636	614
Gemiddelde loonsom	66.597	59.308	58.522	55.783	54.971	54.444
BEZOEKERS (AANTAL)						
RIJKSMUSEUM						
Totaal aantal bezoekers	1.766.084	623.923	675.325	2.678.393	2.344.353	2.148.304
Nationaal	676.711	391.753	431.163	1.054.972	874.796	802.966
Internationaal	1.089.373	232.170	244.162	1.623.421	1.469.557	1.345.338
Betalende bezoekers	1.347.525	457.026	508.382	2.022.316	1.807.977	1.658.530
Gratis bezoek	418.559	166.897	166.943	656.077	536.376	489.774
Schoolverband	111.965	36.060	44.215	205.424	139.330	117.009
Bezoekers Museumkaart	204.042	125.937	183.251	350.900	311.469	306.790
Jeugd tot en met 18 jaar	230.164	90.883	77.345	255.154	221.415	210.650
RIJKSMUSEUM SCHIPHOL						
Totaal aantal bezoekers Schiphol	117.000	66.758	60.928	196.356	–	–
TOTAAL BEZOEK RIJKSMUSEUM	1.883.084	690.681	736.253	2.874.749	2.344.353	2.148.304
REIZENDE TENTOONSTELLINGEN						
Sydney (Australië)	–	–	–	–	71.579	58.627
Tokio (Japan)	–	–	–	541.651	680.000	–
TOTAAL REIZENDE TENTOONSTELLINGEN	–	–	–	541.651	751.579	58.627
KENGETALLEN (IN %)						
Subsidie OCW en overige publieke baten / totale baten	46,8%	60,8%	67,7%	34,7%	36,4%	37,8%
Eigen inkomsten / totale baten	53,2%	39,2%	32,3%	65,3%	63,6%	62,2%
Personeelslasten / structurele subsidie OCW	109,9%	101,9%	108,7%	128,9%	114,9%	114,1%
Personeelslasten / totale lasten	41,5%	38,1%	43,3%	40,6%	41,3%	41,8%
Vlottende activa / kortlopende schulden	247,1%	289,9%	257,3%	217,1%	240,8%	165,2%
Eigen vermogen / totaal vermogen	23,0%	23,8%	22,3%	23,8%	29,8%	38,5%
Brutomarge winkels	59,2%	57,4%	34,3%	58,0%	50,7%	54,0%
Nationaal bezoek / totaal bezoek	38,3%	62,8%	63,8%	39,4%	37,3%	37,4%
Internationaal bezoek / totaal bezoek	61,7%	37,2%	36,2%	60,6%	62,7%	62,6%

* Vanaf 2022 betreffen dit de enkelvoudige cijfers van Stichting Het Rijksmuseum. Tot en met 2021 betreffen dit de geconsolideerde cijfers.

Schrijfdoos *Het Geluid der Dingen* (1909), toegeschreven aan Tojima Kōfu, Japan, bruikleen van Jan Dees & René van der Star, te zien in de tentoonstelling *Modern Japans Lak* (1 juli t/m 4 september 2022), samengesteld in samenwerking met gastconservator Jan Dees. De tentoonstelling werd mogelijk gemaakt door de Japan Foundation en kwam tot stand in samenwerking met het Museum für Lackkunst in Münster (zie ook [pp. 246/247](#)).

William A. Garnett, *Mass Production Housing, Lakewood California*, 1950. Ontwikkelgelatine-zilverdruk. Inv.nr. RP-F-2022-52. Aankoop met steun van Baker McKenzie © erven William A. Garnett

Blauw-gele banieren aan de voorkant van het Rijksmuseum tijdens het actieweekend, 4-6 maart 2022, om steun te betuigen aan de bevolking van Oekraïne

Kawanishi Hide, *Juni. Vroege zomer in de haven*, 1931 (detail; zie p. 37)

COLOFON

Samenstelling en redactie Pia van de Wiel (directiesecretaris)

Tekstredactie Els Brinkman, Amsterdam

Ontwerp Irma Boom Office (Julia Neller)

Fotoverantwoording

Alle objecten uit de eigen collectie zijn gefotografeerd door afdeling Beeld van het Rijksmuseum. Voor onderstaande opnamen dient daaraan te worden toegevoegd:

p. 49	Bete Photography (de heer Fatah-Black)
p. 53	Cathelijne Denekamp/Rijksmuseum
pp. 8–9; 62; 108–109; 113; 116–117; 144; 199 boven; 242–243	Albertine Dijkema/Rijksmuseum
p. 77	Almichael Fraay
p. 30	Wiebe Kiestra
p. 58 boven	Kunstlinie, Almere
p. 49	Maarten Kools (De heer Wynaendts; mevrouw Azough; mevrouw Van Dijk; mevrouw Kersten; Sir Leighton; mevrouw Westermann)
p. 23	Esther Meijer
pp. 4–5; 6–7; 114; 115; 183; 220–221; 246–247; 284; 286	Olivier Middendorp
p. 58 onder	Emiel Muijderland
pp. 65; 184	Pol Sangster
pp. 39; 164–165; 172	Kelly Schenk/Rijksmuseum
pp. 38; 248	Johannes Schwartz
p. 49	Erik Smits (de heer Vogelzang)
pp. 104–105; 199 onder; 235	Bibi Veth
p. 76	Paul Wijsen
pp. 24–25	Henk Wildschut

© 2023 Rijksmuseum, Amsterdam

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor meer informatie
rijksmuseum.nl